สยอย่างไทย

บทวิทยุ

พ.ศ. ๒๕๒๔

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

บทวิทยุ
พ.ศ. ๒๕๒๔

ด้วยอภินันทนาการ
จาก

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ออกแบบสร้างปก

มาลินี สาคริก
สุมิตร กุลยานนท์
พรชัย ตัณฑโอภาส

สำนักพิมพ์ ประกายพรึก 41 ถนนกระออม
กรุงเทพมหานคร โทร. 2818249, 2824776 :
รูปเล่มและจัดพิมพ์

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

คำนำ

ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงความเป็นไทย หรือที่เรียกว่า "เอกลักษณ์ของไทย" ปรากฏเด่นชัดอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ภาษา ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี คติธรรมตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ การจัดรายการวิทยุ "อยู่อย่างไทย" ที่คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยจัดอยู่เป็นประจำนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทย และให้ตระหนักในคุณค่าของสมบัติวัฒนธรรมของชาติ หลังจากที่ได้เผยแพร่ทางสื่อมวลชนแล้ว ก็ได้รวบรวมผลงานของแต่ละปีจัดพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ ซึ่งปรากฏว่าได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ มีความยินดีที่ได้มีหนังสือดังกล่าวไว้เป็นหลักฐานประกอบการศึกษาเกี่ยวกับสมบัติวัฒนธรรมไทย จึงขอขอบคุณคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย วิทยากร ผู้ร่วมรายการ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และผู้เกี่ยวข้องทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ หวังว่าหนังสือนี้คงอำนวยประโยชน์แก่โรงเรียน สถาบันการศึกษา และประชาชนผู้สนใจตามสมควร

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
กันยายน ๒๕๒๕

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

๑) นางฐะปะนีย์ นาครทรรพ รักษาการประธานคณะอนุกรรมการ
๒) พ.ต.หญิง คุณหญิง ผะอบ โปษะกฤษณะ อนุกรรมการ
๓) คุณหญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา อนุกรรมการ
๔) นายพะนอม แก้วกำเนิด อนุกรรมการ
๕) ผู้แทนเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อนุกรรมการ
๖) ผู้แทนผู้อำนวยการกองการสังคีต กรมศิลปากร อนุกรรมการ
๗) ผู้แทนผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์สีช่อง ๙ อ.ส.ม.ท. อนุกรรมการ
๘) หัวหน้าศูนย์ผลิตรายการ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย อนุกรรมการ
๙) หัวหน้ากองผลิตอุปกรณ์โฆษณา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อนุกรรมการ
๑๐) นายมาโนช กงกะนันทน์ อนุกรรมการ
๑๑) นางสุวรรณี อุดมผล อนุกรรมการ
๑๒) นางพรรณราย ทรัพยะประภา อนุกรรมการ
๑๓) นางสาวทิพย์ชนก รัตโนสถ อนุกรรมการ
๑๔) นางสาวมาลินี สาคริก อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๕) นางจิตรลดา หัชชะวณิช อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖) นายนิมิต สุทธิชุติพงษ์ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สารบาญ

		หน้า
	บทวิทยุ วันพฤหัสบดี	
รายการที่ ๑	ฤกษ์งามยามดี	๑
รายการที่ ๒	บารมีพระพ่อเจ้า	๙
รายการที่ ๓	เพลงชาวบ้าน	๑๙
รายการที่ ๔	เตรียมงานฉลอง ๑๐๐ ปี (ร ๖)	๒๙
รายการที่ ๕	ของดีในชีวิตไทย	๓๙
รายการที่ ๖	เทอดพระเกียรติพระมงกุฎเกล้า	๔๗
รายการที่ ๗	เข้าวัดด้วยศรัทธา	๕๗
รายการที่ ๘	คุณค่าของศิลปชาวบ้าน	๖๗
รายการที่ ๙	งานไหว้พระบาท	๗๕
รายการที่ ๑๐	ตลาดนิทานไทย	๘๕
รายการที่ ๑๑	ในวงมโหรี	๙๕
รายการที่ ๑๒	พระบรมราชจักรีวงศ์	๑๐๕
รายการที่ ๑๓	มงคลในชีวี	๑๑๓
รายการที่ ๑๔	ยุคทองของดนตรีไทย	๑๑๙
รายการที่ ๑๕	นิเทศศิลป์	๑๓๑
รายการที่ ๑๖	ดวงใจของสุนทรภู่	๑๔๑
รายการที่ ๑๗	มารดาเป็นที่รัก	๑๔๙
รายการที่ ๑๘	ปักษาในวรรณคดี	๑๕๗
รายการที่ ๑๙	กวีชาวบ้าน	๑๖๕
รายการที่ ๒๐	ตระการเวียงวัง	๑๗๓

บทวิทยุ วันอาทิตย์

รายการที่ ๑	ลายลักษณ์อักษรไทย	๑๘๑
รายการที่ ๒	สมุนไพรในครัว	๑๕๑
รายการที่ ๓	ชมบัวเบญจพรรณ	๑๖๕
รายการที่ ๔	วรรณคดีศรีสมัย	๒๐๗
รายการที่ ๕	ในวังบางขุนพรหม	๒๑๕
รายการที่ ๖	สมโภชเทียนพรรษา	๒๒๗
รายการที่ ๗	พากันไปดูโขน	๒๓๓
รายการที่ ๘	โหรกับชีวิตไทย	๒๔๑

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ฤกษ์งามยามดี"

วันศุกร์ที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๘.๐๐-๑๘.๔๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการ	ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
ผู้เขียนบทและบรรยาย	ฐะปะนีย์ นาคทรรพ
วิทยากร	ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์
ผู้ร่วมรายการ	นิมิต สุทธิชุติพงษ์
	อัจฉรา สว่างภูมิ
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

ฐะปะนีย์ สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

วันนี้รายการ "อยู่อย่างไทย" ซึ่งจัดในนามคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ขอเสนอรายการ ครั้งที่ ๑ ของเรา สำหรับปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ให้ชื่อว่า "ฤกษ์งาม-ยามดี"

ในรายการวันนี้ เรามุ่งหมายเพียงจะนำสำนวน "ฤกษ์งามยามดี" มาใช้เป็นคำขึ้นต้นเรื่อง เพื่อจะนำไปสู่กิจกรรมอย่างหนึ่งที่คนไทยมักจัดกันในงานมงคลสมรส คือ เมื่อได้มีพิธีแต่งงานระหว่างคู่บ่าวสาวแล้ว ก็จะมีการส่งตัวเจ้าบ่าวเจ้าสาวเข้าหอ แล้วก็จะมีเครื่องสายหรือวงดนตรีไทยบรรเลงเพลง "กล่อมหอ" เพื่อช่วยให้เกิดความเพลิดเพลินเจริญใจแก่คู่บ่าวสาวและผู้มาในงานแต่งงาน

(ดนตรีคั่นรายการ)

ตุ้ม พี่หมู เย็นนี้เลิกงานแล้วไปเป็นเพื่อนตุ้มหน่อยได้ไหมคะ

นิมิต ไปไหนล่ะตุ้ม หวังว่าคงไม่ใช่ชวนไปดูหนังหรอกนะ ยังไม่นึกอยากจะดูหรอกวันนี้น่ะ

ตุ้ม ไม่ใช่ไปดูหนังหรอก ไปหาความรู้เรื่อง "เพลงกล่อมหอ" ซึ่งจะเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทางคณะในมหาวิทยาลัยที่ตุ้มเรียน เขาจะจัดประกอบนิทรรศการเรื่อง "ประเพณีไทย"

นิมิต ไปหาที่ไหนล่ะ ความรู้ที่ตุ้มต้องการน่ะ

ตุ้ม ตุ้มจะไปเรียนถามอาจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ แล้วก็จะขออนุญาตอัดเพลงกล่อมหอของท่านไปสัก ๓-๔ เพลง เพื่อเป็นตัวอย่างที่จะนำไปประกอบนิทรรศการเรื่องนั้น

นิมิต อ๋อ ดร.อุทิศ รึ แหม ก็ดีน่ะซิ พี่หมูชอบดนตรีไทยอยู่แล้ว งั้นพอเลิกงานเราไปกันเลยนะ ตุ้มรู้จักสำนักงานของท่านแล้วใช่ไหม

ตุ้ม รู้จักว่าอยู่ที่ไหนแต่ยังไม่เคยไป ถึงต้องชวนพี่หมูไงล่ะคะ ทราบว่าอยู่ทางบางกระบือ อาจารย์มาลินีบอกตุ้มว่าหาไม่ยากหรอก ชื่อสำนักงานของท่านตุ้มจดไว้แล้ว

(เพลงคั่นรายการ)

ตุ้ม สวัสดีค่ะ อาจารย์ หนูชื่อ อัจฉรา สว่างภูมิ เคยเป็นลูกศิษย์อาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ค่ะ นี่พี่นิมิต สุทธิชุติพงษ์ เพื่อนรุ่นพี่ของหนูค่ะ

ดร.อุทิศ อ้อ สวัสดี เอ้า เชิญ ๆ เชิญนั่งตามสบาย มีธุระอะไรก็ว่าไป ไม่ต้องอ้อมค้อม

ตุ้ม คือยังงี้ค่ะ ที่มหาวิทยาลัย ทางคณะที่ หนูเรียน เขาจะจัดนิทรรศการ

ประเพณีไทยค่ะ เฉพาะเรื่องที่หนูรับมาหาความรู้และอุปกรณ์ก็คือเรื่อง "เพลงกล่อมหอ" ซึ่งใช้ในพิธีมงคลสมรสค่ะ อาจารย์จะกรุณาให้ความรู้แก่หนูในเรื่องนี้ได้ไหมคะว่า เพลงกล่อมหอน่ะ มีลักษณะเป็นอย่างไร แล้วก็ถ้ามีเทปหรือแผ่นเสียงเพลงประเภทนี้หนูก็จะขอความกรุณาให้อาจารย์แนะนำว่าจะซื้อได้ที่ไหน

ดร.อุทิศ — อ๋อ "เพลงกล่อมหอ" น่ะรึ ได้ซิ ครูยินดีจะเล่าเท่าที่ครูรู้มา แต่ต้องตั้งคำถามมาด้วยจะได้พูดให้ตรงประเด็น ไม่งั้นเดี๋ยวจะคุยเพลินไป

นิมิต — คือยังงี้ครับอาจารย์ เท่าที่ทราบจากตุ้ม เขาจะจัดนิทรรศการโดยมีการสาธิตประกอบด้วย จะมีการกล่าวตอนที่ถึงฤกษ์ส่งตัวว่า บัดนี้เป็นฤกษ์งามยามดีแล้ว ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวก็จะกล่าวให้โอวาทและมอบตัวเจ้าสาวไปให้อยู่กับเจ้าบ่าว แล้วก็จะมีการบรรเลงเพลง "กล่อมหอ" ตอนนี้แหละครับ ตุ้มเขาอยากได้คำอธิบายเพื่อนำไปประกอบนิทรรศการ

ดร.อุทิศ — ถ้าจะให้อธิบายเรื่องเพลงกล่อมหอ ก็จะต้องพูดกันยาวหน่อย แล้วจะต้องให้ฟังเพลงด้วยว่า เขาจัดเพลงอะไรไว้เป็นเพลงกล่อมหอบ้าง ถ้ามีเวลาพอก็จะเปิดเพลงให้ฟัง ครูมีเทปอัดเพลงอยู่ที่นี่เยอะแยะ ชอบใจเพลงไหนก็เลือกซื้อเอาไปได้เลย

ตุ้ม — แหม ก็ดีซีคะ ไม่ต้องไปหาที่ไหน ถ้างั้นอาจารย์กรุณาอธิบายตั้งแต่เริ่มต้นได้ไหมคะ แล้วหนูขอฟังเทปประกอบด้วยนะคะ

ดร.อุทิศ — อ๋อ ยินดี เทปเพลงของพัฒนาศิลป์การดนตรีนี่ก็มีหลายเพลง ถ้าจะให้เล่าตั้งแต่เริ่มต้น ก็ต้องมีพิธีสงฆ์ งานมงคลทุกอย่างจะขาดพิธีสงฆ์ไม่ได้ เพราะไทยเรานับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก พิธีสงฆ์ก็ต้องมีสวดมนต์เย็นฉันเช้า วันที่มีสวดมนต์เย็นก็เริ่มต้นด้วยเพลงโหมโรงตอนหกโมงเย็น การบรรเลงเพลงโหมโรงนี่มีวัตถุประสงค์ ๒ อย่าง ประการแรก เป็นการประกาศให้ชาวบ้านในละแวกนั้นทราบว่าที่บ้านนี้จะมีพระมาสวดมนต์เย็น อีกประการหนึ่งเป็นการเชิญพระรัตนตรัย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชิญเทพยดา เชิญเทพฝ่ายอสูรมาฟังพระสวดมนต์เย็นด้วยนี้ก็แสดงความใจกว้าง

ตุ้ม — เพลงในชุดโหมโรงนี้มีกี่เพลงคะ อาจารย์

ดร.อุทิศ — ชุดโหมโรงนี่มีถึง ๑๓-๑๔ เพลง เริ่มด้วยเพลง "สาธุการ" พอขึ้นเพลงนี้คนก็จะยกมือไหว้กันเป็นแถว ที่ไหว้น่ะ คือไหว้พระรัตนตรัย ไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ผ่านทางเพลง บรรเลงเพลงอีกหลายเพลงจนถึงเพลง "กราวใน" พอบรรเลงเพลงโหมโรงเสร็จ พระก็มา

ตุ้ม — ตอนพระมา มีเพลงอะไรอีกไหมคะ

ดร.อุทิศ พอพระมาก็บรรเลงเพลง “รับพระ” เพลงนี้เป็นเพลงช้าซึ่งเหมาะกับอากัปกิริยาของพระ พระท่านจะเดินไปไหนมาไหน ท่านต้องสำรวม เพลงช้าจึงเหมาะกับท่าเดินของพระ ต่อจากนั้นพระก็นั่งบนอาสนะ เจ้าภาพก็จัดหาน้ำร้อนน้ำเย็นมาถวายพระชวนพระคุยพอให้ท่านหายเหนื่อย พอพระพร้อมที่จะสวดมนต์ ดนตรีก็นำเพลง “พระพร้อม” ให้คนมารับศีล เพลงนี้เน้นเพลงช้า พอให้ศีลแล้วพระก็สวดมนต์เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชิญเทพยดามาฟังด้วย พอพระสวดมนต์จบ ก็บรรเลงเพลง “กราวใน” เท่ากับประกาศว่า สวดมนต์เสร็จแล้ว ตอนนี้พระก็สวดพระปริตต่อไป เป็นการไล่ภูติผีปีศาจ เพราะเพลง “กราวใน” นี่เป็นเพลงยักษ์ พวกปีศาจก็หนีกันไปคนละทิศคนละทาง นี่ก็เป็นอันเสร็จพิธีสวดมนต์เย็น

ตุ้ม วันรุ่งขึ้นก็มีพิธีสงฆ์อีกใช่ไหมคะ

ดร.อุทิศ ใช่ วันรุ่งขึ้นก็มีฉันเช้า พวกปี่พาทย์ก็มากันแต่เช้าทีเดียว มาบรรเลงเพลง “โหมโรงเช้า” ซึ่งเป็นเพลงหน้าพาทย์เหมือนกัน มี ๕ เพลง เชิญพวกปี่พาทย์นำเครื่องดนตรีมาเพียง ๕ ประเภท เฉพาะที่สำคัญ ตอนบรรเลงเพลง “โหมโรงเช้า” นี่ก็เป็นการประกาศว่าจะมีฉันเช้า ญาติโยมก็นำข้าวหม้อแกงหม้อมาร่วมกันตักบาตร แล้วพระก็สวดถวายพรพระ ปี่พาทย์ก็ขึ้นเพลง “ตระ” ตอนนี้เจ้าบ่าวเจ้าสาวก็มาตักบาตร

ตุ้ม เป็นตอนสำคัญใช่ไหมคะ

ดร.อุทิศ สำคัญซี ตอนนี้แหละ ทั้งเจ้าบ่าวเจ้าสาวก็ถูกยุกันเรื่องใครจะจับทัพพีตรงไหน ถ้าเจ้าบ่าวยอมให้เจ้าสาวจับข้างหน้าก็ถือว่าจะยอมให้ผู้หญิงมีอำนาจเหนือ เลยกลายเป็นแย่งกันจับ ดูไม่เรียบร้อย ไม่มีสามัคคีธรรม อันที่จริงเจ้าบ่าวควรใจเย็น ๆ ให้เจ้าสาวจับทัพพีก่อน เสร็จแล้วเจ้าบ่าวก็จับลงไปบนมือนิ่ม ๆ ดีกว่า อย่างนี้ก็เรียบร้อย (หัวเราะ) ต่อจากนั้นก็ฉันอาหาร ตอนนี้ก็มีเพลง “พระฉัน” ใช้เพลงที่ไม่เป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ เพลงที่เหมาะกับเวลาพระฉัน คือเพลง “ฉิ่งพระฉัน” ไม่เข้ากลองเพราะตอนนี้ต้องการความสงบ ดนตรีต้องบรรเลงเพลงที่จะก่อให้เกิดศรัทธาปสาทะ บรรยากาศต้องสงบ คนจะพูดกับพระ ก็ได้ยินถนัด ปี่พาทย์ตีไม้นวม พอฉันเสร็จ เพลงก็หยุด เพื่อให้พระอนุโมทนา

ตุ้ม ตอนนี้มีเพลงอะไรอีกคะ

ดร.อุทิศ มีเพลง “พระเจ้าลอยถาด” เพลงนี้เกี่ยวกับพระพุทธประวัติ คือตอนที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้นี่ท่านก็เสี่ยงถาด พระพุทธเจ้าหกพระองค์ท่านต้องเสี่ยงถาด พระพุทธเจ้าในยุคของเรามี ๕ พระองค์ ตุ้มคงเคยได้ยินคำว่า “น

"นโม พุท ธา ยะ" ห้าคำนี้ตรงกับพระนามย่อของพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ องค์ที่ ๑ นะ คือ พระโกนาคม องค์ที่สอง โม คือ พระกุกกุสันโธ องค์ที่ ๓ พุทธ คือ พระกัสสปะ องค์ที่ ๔ ธา คือ พระสมณโคดม พระพุทธเจ้าของเรานี่แหละ องค์ที่ ๕ ยะ คือ พระศรีอาริยะเมตไตรย ที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป พระพุทธเจ้าองค์ของเรานี่ ก่อนที่ท่านจะตรัสรู้ท่านก็รับข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาใส่ถาดมาถวาย พอเสวยเสร็จท่านก็เอาถาดลอยน้ำ ถาดก็ลอยทวนน้ำไปแล้วก็ไม่จม เป็นเครื่องหมายว่าท่านจะได้ตรัสรู้เพราะท่านอธิษฐานไว้ว่า ถ้าจะได้ตรัสรู้ก็ขอให้ถาดลอยทวนน้ำไป เพลง "พระเจ้าลอยถาด" นี่มีจังหวะเหมือนถาดที่ลอยไปตามยอดคลื่น คือ เท่ง-ตึม-เท่ง-ตุ๊ม แต่ก่อนนี้เขาบรรเลงกันที่บางช้าง แต่เดี๋ยวนี้ที่ไหน ๆ ในกรุงเทพฯ เขาก็บรรเลงเพลงนี้ ต่อไปก็ได้เวลาพระกลับ ดนตรีก็บรรเลงเพลงเชิดฉิ่ง เพลงเชิดนี้เขาใช้บรรเลงเวลาเดินทาง การที่ใช้ฉิ่งก็เพราะเวลาพระเดินไปท่านอาจหยุดพูดคุยกับโยมที่เดินไปส่งท่าน เสียงเพลงเชิดนี่มีทั้งเชิดฉิ่ง เชิดกลอง เวลาพระเดินก็เชิดกลอง แต่พอพระหยุด ก็ใช้เชิดฉิ่งแทน เพื่อว่าเสียงกลองจะได้ไม่กลบเสียงที่พูดกัน โยมจะพูดนัดหมายอะไรกับพระก็จะได้ฟังกันรู้เรื่อง พอพระขึ้นรถหรือลงเรือลับไปแล้วเพลงก็หยุด เป็นอันหมดพิธีสงฆ์

ตุ้ม ต่อไปคงถึงตอนทำพิธีสมรสซีนะคะ

ดร.อุทิศ ตอนทำพิธีมงคลสมรสนี่ก็ต้องมีการรดน้ำ สมมุติว่าตกลงจะทำพิธีรดน้ำห้าโมงเย็น เขาก็ต้องเชิญแขกมาในงาน แต่ก่อนนี้เขาเรียกว่าอาบน้ำ ไม่ใช่รดน้ำ อาบน้ำแล้วก็ทาแป้งแต่งตัว เดี๋ยวนี้การอาบน้ำย่นย่อลงมาเป็นรดน้ำ แล้วก็เจิมหน้าแทนประแป้ง แล้วก็สวมมงคล เดี๋ยวนี้นิยมทำกันอย่างนั้น กลับกันเสีย คือแต่งตัวก่อน แล้วถึงอาบน้ำ หรือรดน้ำ แล้วก็เจิมหน้าแทนประแป้ง ต่อไปก็สวมมงคล พอสวมมงคลเสร็จ ผู้ใหญ่ที่เป็นคนสวมมงคลก็จะหยิบสังข์มา แต่ยังไม่รดน้ำ ตอนนี้ท่านจะหยุดนิดหนึ่ง เป็นการให้สัญญาณพวกดนตรี ตอนนี้ก็บรรเลงเพลง "นางนาค" แล้วก็เปลี่ยนเป็นเพลงอื่น ๆ อีกหลายเพลงระหว่างที่แขกทะยอยกันมารดน้ำ เป็นหน้าที่ของผู้นำวง คือ ซอด้วง จะต้องขึ้นเพลงนำ ต้องเลือกเพลงที่มีชื่อเป็นมงคลมาบรรเลงติดต่อกันไป เช่น เพลง "หงส์ทอง" เพลง "บุหลันลอยฟ้า" เพลง "การะเวก" จากนั้นก็ไปออกเพลง "เจ้าช่อดอกรัก" และเพลงอื่น ๆ ตามที่เห็นเหมาะสม แต่อย่าไปบรรเลงเพลงโศก เช่นเพลงมอญร้องไห้เข้าล่ะ เพราะนั่นเป็นเพลงงานศพ เดี๋ยวเจ้าภาพเขาจะโกรธเอา สมัยนี้เวลาจัดงานสมรส บางทีเขาก็

ไปจัดกันตามโรงแรมตามสโมสร ก็มีการแต่งเนื้อร้องให้เหมาะกับโอกาสที่จะบรรเลงบนเวที เช่น มีเนื้อร้องที่เป็นการเตือนสติคู่บ่าวสาวให้ทำหน้าที่เป็นสามีภรรยาที่ดี บางทีก็เตรียมเพลงสนุก ๆ ไปด้วย เช่น เพลง "เจ้าบ่าวสุดหล่อ" "เจ้าสาวแสนสวย" อะไร ๆ ทำนองนี้ แต่ถ้าจัดที่บ้าน แล้วมีดนตรีบรรเลง เขาก็มักจะหาเนื้อร้องเพราะ ๆ จากวรรณคดีมาบรรเลง เช่น "ยอดรักของพี่เพียงเท่านี้พี่ก็ชื่นจิต" บางเพลงก็เน้นเพลงสามชั้นเถา ต่อไปก็ถึงตอนส่งตัวเคยเห็นตอนที่เขาส่งตัวไหม

ตุ้ม ยังไม่เคยเห็นค่ะ

ดร.อุทิศ ต่อไปก็จะเห็นเวลาเขาส่งตัวเราน่ะแหละ เอ้า ฟังเพลงกันดีกว่า ตอนนี้ก็จะเป็นเพลง "นางนาค" ละ ลองฟังดูซิว่าจะโอ่อ่ายังไง ตอนรดน้ำ ดนตรีบรรเลงเพลงนางนาคโดยไม่มีการร้อง เพื่อให้นักร้องได้พัก ตอนนี้บรรเลงกันนานทีเดียว เอ้าลองฟังเพลงนางนาคก่อนนะ

(ดนตรีบรรเลงเพลงนางนาคและเปลี่ยนเป็นเพลงอื่นอีก ๒ เพลง)

ดร.อุทิศ ทีนี้พอถึงตอนบรรเลงเพลงกล่อมหอ เขาก็จะเลือกเพลงรักที่หวานชื่น อย่างเพลง "ยอดชีวิต" ที่จะได้ฟังต่อไปนี้

เพลง "ยอดชีวิต"

ยอดเอย ยอดมิ่ง อันความในใจจริงทุกสิ่งสรรพ์
หวังสวาทมาดหมายไม่วายเว้น โอ้แจ่มจันทร์ยอดชีวิตของพี่ยา
พี่รักน้องหมายปองเป็นแรมปี ในวันนี้ได้สมมาดปรารถนา
จะเดียวดายคู่สายสวาทไม่คลาดคลา .....

ดร.อุทิศ เป็นไง เพลง "ยอดชีวิต" นี่หวานฉ่ำดีไหม

ตุ้ม เพราะมากค่ะ เพลงนี่เพราะทุกเพลงเลยค่ะ หนูดีใจจริง ๆ ที่ได้เพลงเหล่านี้ไปประกอบนิทรรศการ กราบขอบพระคุณอาจารย์มากค่ะ

ดร.อุทิศ ก็หวังว่า คงจะใช้ดนตรีไทยกันให้สมกับที่เราเกิดมาเป็นไทย ดนตรีเป็นวัฒนธรรมคู่บ้านคู่เมืองของเรา

ตุ้ม หนูกราบของพระคุณอาจารย์ค่ะ ที่ทำให้หนูได้ทราบถึงคุณค่าของเพลงไทยขึ้นอีกมาก หนูกราบลาละค่ะ

นิมิต สวัสดีครับ อาจารย์

ดร.อุทิศ สวัสดี วันหลังต้องการเพลงอะไรอีก ก็มาเถอะ ไม่ต้องเกรงใจ

จบรายการ

เพลง "ความเป็นไทย"

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการวิทยุ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "บารมีพระพ่อเจ้า"

วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการและเขียนบท	ฐะปะนีย์ นาคทรรพ
วิทยากร	พันเอก ทองคำ ศรีโยธิน
ผู้ร่วมรายการ	ยุพา สีจง
	ประเสริฐ สีจง
	ฉันทิชา ศรีโยธิน
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	จารุลินทร์ มุสิกพงษ์

เพลงประจำรายการ "ขวัญเมือง"
บทอาเศียรวาท ปิยมหาราชสดุดี

โคลงสี่สุภาพ

บารมีพระพ่อเจ้า คุ้มครอง ไทยนา
ไทยสถิตแผ่นดินทอง ชั่วฟ้า
ภักดีเปี่ยมกมลผอง ทวยราษฎร์
พระเดชพระเลื่องหล้า เทิดเกล้าเนาเกษม

กาพย์ยานี ๑๑

บารมีพระพ่อเจ้า แผ่คุ้มเกล้าประชาเปรม
ไทยสถิติจิตอิ่มเอม แผ่นดินทองของชาวไทย
ภักดีเปี่ยมดวงจิต ราษฎร์บูชิตรักภูวนัย
เทิดเกล้าทุกยุคสมัย ขอไทยสวัสดิ์พิพัฒน์เทอญ.

เพลงไทยคั่นรายการ

เสียงกดกริ่งที่ประตูบ้าน แสดงว่ามีคนมา

พ.อ.ทองคำ เอ๊ะ ใครมากดกริ่ง ลูกไปดูซิ

ฉันทิชา ค่ะ คุณพ่อ

ยุพา สวัสดีค่ะน้อง อาจารย์อยู่ไหมคะ

ฉันทิชา สวัสดีค่ะ พี่ยุพา พี่ประเสริฐ เชิญพี่ทั้งสองข้างในซิคะ คุณพ่อนั่งอยู่ที่ห้องกลางค่ะ หนูจะไปเรียนท่านนะคะว่าพี่มา

พี่ยุพา โชคดีนะ พี่เสริฐ อาจารย์ยังไม่ออกไปไหน

ประเสริฐ นั่นซิ โชคดีจริง ๆ

พ.อ.ทองคำ อ้อ ประเสริฐ กับยุพา มา สวัสดี เชิญ ๆ เชิญนั่งที่ห้องรับแขก ไม่ได้พบกันเสียนานนะ ไปไหนกันมาล่ะ

ประเสริฐ สวัสดีครับ อาจารย์

ยุพา สวัสดีค่ะ อาจารย์ พี่เสริฐกับดิฉันตั้งใจมากราบเยี่ยมอาจารย์ค่ะ พอดีผ่านตลาดเห็นพุทรางาม ๆ เลยซื้อมาฝากน้อง ๆ ค่ะ

พ.อ.ทองคำ ขอบใจมาก เชิญนั่งให้สบาย มีธุระอะไรก็ว่าไปเลย หนูหาน้ำหาท่าเลี้ยงพี่ ๆ ซีลูก เอ้านี่พุทรา พี่เขาเอามาฝากน้อง รับไปซี ไงประเสริฐ หายหน้าไปตั้งปีนะ

ฉันทิชา ขอบคุณพี่ยุพามากค่ะ

ประเสริฐ ผมระลึกถึงพระคุณอาจารย์เสมอครับ แต่ไม่ค่อยได้มากราบเยี่ยม เพราะย้ายไปอยู่ทางใต้เสีย ๒ ปี ระยะนี้มาราชการพอดีตรงกับวันถวายบังคม

พระบรมรูปทรงม้าวันนี้ ก็ชวนยุพาไปถวายบังคมแล้วก็มากราบเยี่ยมอาจารย์นี่แหละครับ

ฉันทิชา เชิญพี่ ๆ ดื่มน้ำฝนซีคะ ลอยดอกมะลิด้วยนะคะ คุณแม่ลอยไว้ เพราะคุณพ่อชอบ

ยุพา ขอบคุณค่ะ แหมหอมชื่นใจดีจริงค่ะ พี่กำลังจะมาเรียนถามอาจารย์เกี่ยวกับสมเด็จพระปิยมหาราช น้องมานั่งคุยด้วยกันซิคะ

ประเสริฐ คือยังงี้ครับ อาจารย์ ยุพาเขาเป็นครูภาษาไทยอยู่ที่โรงเรียนวัดอินทาราม แล้วทางโรงเรียนแต่งตั้งให้เขาเป็นกรรมการตรวจเรียงความ เขาก็เลยต้องพยายามหาความรู้ในเรื่องนี้ เพื่อจะได้มั่นใจเวลาตรวจเรียงความของนักเรียน เขาถามผมว่ามีหนังสืออะไรไหมที่พอจะหาความรู้เพิ่มเติมได้ พอดีผมนึกได้ว่า เมื่ออยู่โรงเรียนนายร้อย อาจารย์เคยบรรยายเรื่องความหมายของคำว่า "ปิยมหาราช" เป็นที่จับใจผมและพวกเพื่อน ๆ มาก ก็เลยเล่าให้เขาฟัง เขาก็สนใจมาก เลยชวนผมมากราบอาจารย์ขอฟังเรื่องนี้เป็นวิทยาทานครับ แล้วก็จะขอความกรุณายืมหนังสือเล่มเหลืองดูหน่อยครับ

ยุพา ใช่ค่ะอาจารย์ พี่เสริฐเล่าให้ดิฉันฟังว่า คำบรรยายวันนั้นจับใจจริง ๆ แต่พี่เสริฐจำได้เพียงบางส่วน ดิฉันก็เลยจะมาขอความกรุณาขอฟังจากอาจารย์พอเป็นสังเขปค่ะ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการตรวจเรียงความเรื่อง "พระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่รักแห่งทวยราษฎร์" ที่ทางโรงเรียนที่ดิฉันสอนเขาจัดประกวดขึ้น อาจารย์จะกรุณาให้เวลาดิฉันได้เรียนถามรายละเอียดในเรื่องนี้ได้ไหมคะ

พ.อ.ทองคำ อ๋อ คำบรรยายเรื่องนั้นน่ะรึ ได้ซี ประเสริฐช่างจำดีนะ เดี๋ยวขอเวลาให้ครูหยิบสมุดโน้ตมาดูหัวข้อที่จดไว้ก่อน หลายปีแล้วก็อาจจะลืมรายละเอียดไปบ้าง ถ้าได้ทบทวนหัวข้อก็คงนึกออก หนูไปหยิบสมุดปกเขียวที่โต๊ะเขียนหนังสือมาให้พ่อซิลูก อ้อ แล้วหยิบหนังสือปกเหลืองที่มีพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ ๕ อยู่หน้าปกมาให้พ่อด้วยนะ อยู่ที่ตู้หนังสือชั้นที่ ๒ ข้างโต๊ะเขียนหนังสือนั่นแหละ เล่มแรกทางซ้ายมือชั้นที่ ๒ นะ

ประเสริฐ ผมจำได้ว่า วันนั้นพอฟังคำบรรยายของอาจารย์แล้ว ผมกับเพื่อน ๆ อีก ๔-๕ คน ยังมาคุยกันต่ออีกตั้งชั่วโมงกว่า เพราะพระบารมีของสมเด็จพระปิยมหาราชแท้ ๆ ที่ไทยเรารอดปากเหยี่ยวปากกามาได้จนถึงทุกวันนี้

ฉันทิชา นี่ค่ะ คุณพ่อ สมุดปกเขียวกับหนังสือเล่มเหลือง

พ.อ.ทองคำ ขอบใจลูก

พ.อ.ทองคำ อ้อ เจอแล้ว นี่ไงหัวข้อที่ครูจดไว้ เมื่อพ.ศ. ๒๕๑๕ วันที่บรรยายดูเหมือนจะก่อนวันถวายบังคมพระบรมรูปสัก ๑ สัปดาห์ ใช่แล้ว วันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๑๕

ประเสริฐ ที่ผมจำได้ อาจารย์เริ่มต้นด้วยความหมายของคำว่า "ปิยะ" ซึ่งแปลว่าเป็นที่รัก แล้วอาจารย์ก็แจกแจงว่า ทรงเป็นที่รักของใครบ้าง ถูกไหมครับ

พ.อ.ทองคำ ถูกต้อง ความจำเธอยังดีมากนะ ประเสริฐ

ยุพา ถ้างั้น ขอความกรุณาอาจารย์เริ่มจากจุดนี้เลยได้ไหมคะ คือ จุดที่ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นที่รักของใครบ้าง

พ.อ.ทองคำ ตกลง แต่ก่อนที่ครูจะเล่าเรื่องนี้ ครูขอทำพิธีจุดธูปเทียนบูชา เพื่อเป็นราชสักการะ แด่สมเด็จพระปิยมหาราช เพื่อเป็นสิริมงคลเสียก่อน และขออ่านฉันท์สักบทหนึ่งที่ครูอ่านพบในหนังสือมหาวิทยาลัย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ เป็นวสันตดิลกฉันท์ ซึ่งท่านอาจารย์ พระเวทย์พิสิฐ ได้ประพันธ์ไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นฉันท์ที่มีความไพเราะมาก ครูจดไว้ในสมุดปกเขียวด้วย จึงขออัญเชิญมาอ่าน ณ ที่นี้

- เสียงจุดไม้ขีดไฟ จุดธูปเทียนบูชา - ทุกอย่างสงบ ๑ นาที - แล้วมีเสียงอ่านฉันท์

มหาปิยราชานุสรณ์

วสันตดิลกฉันท์ ๑๔

ยี่สิบสามตุลาคมนิวัต บริพรรตะเวียนมา
เป็นวันสวรรคตมหา ปิยะเบญจะราชไทย
สำแสนพสกนิกรตรึก มนะนึกพระคุณใน
องค์ท้ายอะคร้าวอดุลใน บุลเหลือจะหยั่งตวง
พากันกระสันหทยเศร้า อุระเร้าระลุงทรวง
ในกาลวิโยคมกุฏดวง สุรขัตติโยคม
อ้าองค์พระทรงสิริดิเรก อภิเษกตระการสม
ควรแก่มหาปิยบรม นฤนาถะสุนทร
ไทยเรืองประเทืองกมลสุข เพราะพระปลุกประชากร
ตื่นตนและผลคุณบวร พระประสิทธิ์ประสาทผล
ปวงราษฎร์มิขาดกษณะคิด วรอิฏฐิ์ผลานนท์
ขอจงพระทราบบทยุคล เพราะพระพิธญาณ เทอญฯ

พระวรเวทย์พิสิฐ
ประพันธ์ในนาม สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๓ ตุลาคม ๒๕๒๓

พ.ฮ.ทองคำ

คำว่า "ปิยมหาราช" แปลว่าพระราชาผู้ยิ่งใหญ่ด้วยคุณธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความรัก คำว่า "ปิยะ ซึ่งแปลว่าที่รักนั้นเปรียบเหมือนของหอม เช่นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมอย่างดอกมะลิ ดอกจำปี ใครอยู่ใกล้ก็ได้กลิ่นหอมก่อน คำว่า "ปิยะ" จึงมีความหมายลึกซึ้งมาก เพราะคุณธรรมของพระองค์นั้นหอมทั้งใกล้และไกล แม้แต่ชาวต่างประเทศก็ยังได้รับกลิ่นหอม และนำไปสดุดีพระเกียรติคุณ ดังจะเห็นได้จากข่าวหนังสือพิมพ์ปีนังกาเซตต์ ที่ลงข่าวตอนสวรรคตใหม่ ๆ เขาได้เขียนสดุดีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า "สมเด็จพระปิยมหาราชทรงประกอบการเป็นผลสำเร็จอย่างน่าประหลาด ไม่เฉพาะแต่การเลิกทาสในพระราชอาณาจักรเท่านั้น พระองค์ยังได้ทรงผูกจิตใจประชาชนให้มีความรักต่อพระองค์อย่างสูงสุด และให้รักชาติรักประเทศอย่างแท้จริง "ผู้เขียนบทความในหนังสือพิมพ์นั้นยังแสดงความรู้สึกต่อไปอีกว่า "ไม่น่าเชื่อเลยว่าภายใต้ระบบการปกครองสมบูรณาญา-สิทธิราชย์ ราษฎรจะพากันมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์มากถึงเพียงนี้"

ทีนี้มาพิจารณาผู้ที่ใกล้ที่สุด ที่ได้กลิ่นหอมของพระองค์ เป็นกลิ่นหอมในครอบครัวซึ่งกำจรออกไปรอบบ้าน พูดอย่างธรรมดาก็ว่า เมียก็หอม ลูกก็หอม มิตรก็หอม นับว่าท่านเป็นยอดคนโดยแท้ สำหรับพระมเหสีนั้นจะพบข้อความในพระราชหัตถเลขาที่ทรงเขียนจากยุโรปว่าดังนี้ "ถึงแม่เล็ก ยิ่งจากเมืองไทยนานก็ยิ่งคิดถึงแม่เล็ก แต่งงานกันมากว่า ๒๐ ปีจากกันก็ต้องคิดถึง เขียนอย่างนี้ใคร ๆ คงหาว่า หลง-ช่างเป็นไร ฉันหลงเมียของฉันเอง ...จากผัวที่รัก-จุฬาลงกรณ์

พระราชหัตถเลขานี้แสดงถึง ความรักของพระองค์ที่มีต่อพระมเหสี ฟังข้อความในพระราชหัตถเลขาแล้ว เดี๋ยวนี้ก็ยังหวาน....

ส่วนพระราชโอรส พระราชธิดานั้น พระองค์ก็ทรงรักและถนอมมาก สิ่งสำคัญก็คือ ทรงเจียระไนจิตใจของลูกจากหินให้เป็นเพชร ทรงเขียนพระราชหัตถเลขาสอนพระราชโอรส ใช้คำพูดนุ่มนวล เป็นการมัดใจลูกให้เคารพ และรับไปปฏิบัติตาม

ตรงนี้จะขอเล่าตัวอย่าง เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชพระองค์แรก คือ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิส มีพระชนมายุเท่าพระองค์ในขณะที่เสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์ก็ทรงถือโอกาสนี้สอนพระราชโอรส พระราชหัตถเลขาฉบับนั้นมีทั้งคุณธรรมและปรัชญายากที่จะหาพ่อคนใดสอนได้อย่างนี้

เช่นตอนที่ว่า "อย่าถือว่าเกิดมามีบุญ ให้ถือว่าเกิดมามีกรรม จะต้องเทียมแอกเทียมไถ รับภาระที่หนัก การที่จะรับวาสนาต่อไปข้างหน้านั้น เป็นความทุกข์ ไม่ใช่ความสุข....." พระองค์ทรงสอนไม่ให้ลูกเหลิงลูกต้องเทิดทูนว่า พระองค์เน้นบุรพาจารย์ เพราะทรงหล่อหลอมดวงวิญญาณของลูกให้เป็นคนดี

ต่อมาก็ถึงพระญาติ สมเด็จพระปิยมหาราชทรงเป็นเหมือนแม่เหล็ก ใครเข้ามาใกล้พระองค์ก็จะถูกดูดให้รักพระองค์มีพระบรมวงศานุวงศ์ ๒ พระองค์ ที่เปรียบเหมือนแขนซ้ายแขนขวาของพระองค์ คือ องค์แรก สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย องค์ที่ ๒ สมเด็จกรมพระยาเทววงศ์วโรปการ เป็นเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ พระองค์ทรงมัดพระทัยพระอนุชาทั้งสองพระองค์นี้ ดังจะเห็นได้จากพระราชหัตถเลขาที่ทรงมีไปถึงเสนาบดีคนหนึ่งว่า "ใครได้พบกรมดำรงตราพระราชสีห์ใหญ่ ใครได้พบกรมพระยาเทววงศ์ฯ ตราบัวแก้วใหญ่ก็เท่ากับเขาได้เฝ้าพระราชา....." พระราชดำรัสเช่นนี้ ทำให้พระอนุชาทั้งสองอิ่มเอิบ ภาคภูมิพระทัย และเกิดความรู้สึกรับผิดชอบ และเสียสละอย่างแรงกล้าที่จะทำงานฉลองพระเดชพระคุณของพระองค์ เกิดผลเป็นความมั่นคงของบ้านเมืองด้วย แม้แต่พระญาติชั้นผู้น้อย ซึ่งรับหน้าที่เป็นมหาดเล็กในวังพระองค์ก็ยังทรงผูกใจไว้ได้ พระญาติผู้นั้นคือ หม่อมราชวงศ์ฉายฉานศิริวงศ์ วันหนึ่งเสด็จมาพบหม่อมราชวงศ์ฉายฉาน ก็รับสั่งถามว่า "ฉายเอ็งเป็นอะไรกับข้า" ม.ร.ว.ฉายฉานก็กราบบังคมทูลว่า "เป็นน้องพระพุทธเจ้าข้า" เพื่อแสดงความรักต่อพระญาติชั้นผู้น้อย พระองค์ก็เสด็จเข้าไปในห้องพระบรรทม ทรงถือพระบรมฉายาลักษณ์มาพระราชทาน ม.ร.ว.ฉายฉาน ทรงเขียนตัวหนังสือไว้ ๙ คำ ที่มัดใจคนให้รักพระองค์ตลอดชีวิต ตัวอักษรที่ใต้พระบรมฉายาลักษณ์เขียนว่า "ให้ฉาย-จากผู้ที่เจ้าเรียกว่าพี่ - จุฬาลงกรณ์" พระบรมฉายาลักษณ์นี้เป็นสิ่งที่ ม.ร.ว.ฉายฉานจะต้องเทิดทูนไปตลอดชีวิต เพราะมีความรักของพระเจ้าแผ่นดินอยู่ในนั้น แม้ใครเป็นนักเขียนเก่ง ๆ ก็คงเขียนไม่ได้อย่างนี้

มาถึงพวกเสนาอำมาตย์ พระองค์ก็ทรงผูกใจไว้ได้ ท่านผู้นั้นคือ มหาปั้น ลูกชาวนาเมืองสุพรรณ โปรดเกล้าฯ ให้เป็นครูของพระราชโอรส ต่อมาได้เป็นพระยาสุขุมฯ สมุหเทศาภิบาลที่สงขลา พระองค์มีพระราชหัตถเลขาไปถึงพระยาสุขุมว่าดังนี้ "พระยาสุขุม ฉันระลึกถึงอยู่เสมอ ตั้งใจจะส่งกล้องมาให้ ไปดูที่ร้านไม่ถูกใจ จึงส่งที่ใช้อยู่มาให้ ได้ส่งกระจก

Agfar มาให้ด้วย หวังว่าคงจะได้ชมภาพงาม ๆ จากพระยาสุขุมบ้าง...." ลองคิดว่าจิตใจของข้าราชการที่อยู่ชายแดนจะรู้สึกอย่างไร เมื่อได้รับพระราชทานของที่ระลึก และมีพระราชดำรัสเช่นนั้น นี่ก็เป็นการสร้างคนให้เป็นกำลังของบ้านเมือง

คราวนี้ก็มาถึงวงรอบนอก คือประชาราษฎร พระองค์ทรงรักราษฎรเหมือน บิดา รักบุตร ในองค์ของพระมหากษัตริย์นั้น มีความเป็น "ปิยะ" ซึ่งหลั่งออกมาถึงราษฎร ราษฎรจึงสนองตอบ ดังที่ได้มีการสร้างพระบรมรูปทรงม้าขึ้น

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพุทธมามกะตัวอย่าง แม้จะทรงปฏิบัติพระราชภารกิจหนักเพียงใดก็ยังทรงฟังพระธรรมเทศนา โดยทรงนิมนต์พระภิกษุเข้าไปแสดงพระธรรมเทศนาถวาย ตลอดเวลา ๑๙ วัน โปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ฟังเทศน์ด้วย

การเลิกทาสในรัชสมัยของพระองค์นั้น อันที่จริงก็เป็นการเสี่ยง ทรงพระราชดำริว่า การที่มีทาสเป็นเครื่องถ่วงความเจริญ จำเป็นต้องทรงแก้ไขด้วยการเลิกทาส สมัยนั้นข้าราชการผู้ใหญ่เช่น เสนาบดีก็มีทาส จึงย่อมจะมีผู้ไม่พอใจเมื่อมีการเลิกทาส และย่อมมีการกระทบกระเทือนแก่บุคคลเป็นจำนวนไม่น้อย ถ้าเปรียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา จะเห็นว่า ภายหลังการเลิกทาส ก็มีสงครามระหว่างทางเหนือกับทางใต้เกิดขึ้น ใครเลิกทาสก็ต้องเสี่ยงกับการเกิดสงคราม ถึงกับเลือดท่วมท้องช้าง ดูแต่ประธานาธิบดี ลินคอล์น ยังถูกคนลอบสังหารสมเด็จพระปิยมหาราช ทรงเลิกทาสโดยละม่อม ทรงประกาศว่า เด็กคนโตเกิดปีมะโรง อันเป็นปีที่เสด็จเสวยราชย์ให้เป็นอิสระ นอกนั้นไม่เกี่ยวมีพระราชดำริว่าลูกทาสยังอยู่ในวัยอ่อน ถ้าพ่อแม่เป็นอิสระ ลูกจะตายหมด จึงโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดค่าตัวทาสชายคนละ ๘ ตำลึง ทาสหญิงคนละ ๗ ตำลึง แต่ละปีค่าตัวจะลดลง จนกระทั่งทาสชายอายุ ๒๑ ปี ทาสหญิงอายุ ๒๐ ปี นับว่าทรงเลิกทาสด้วยความละมุนละไม พระองค์จึงมีแต่คนรักกลิ่นก็พลอยหอมไปด้วย นับว่ากลิ่นหอมจากพระองค์นั้น หอมตระหลบไปทั่ว

จึงสรุปได้ว่า พระองค์ทรงเป็น "ปิยะ" สมตามพระนามของพระองค์ ครูขอให้ข้อคิดเพียงนี้เพื่อเป็นกุญแจ ขอให้เป็นกุญแจสำหรับจะศึกษาค้นคว้าต่อไป

ยุพา แหม เป็นพระคุณเหลือเกินค่ะ ที่อาจารย์กรุณาเล่าเรื่องนี้ให้ดิฉันฟัง ทำให้รู้สึกจับใจจริง ๆ ค่ะ คราวนี้พอไปตรวจเรียงความก็คงจะมีแนวทางในการตรวจดีขึ้นมาก

ประเสริฐ คำบรรยายของอาจารย์ ทำให้ผมนึกถึงภาพวันที่อาจารย์บรรยาย ที่โรงเรียนนายร้อยได้ชัดเจนทีเดียวครับ

พ.อ.ทองคำ ขอบใจ เธอทั้งสองด้วย ที่มาชวนครูสนทนาเรื่องนี้ ทำให้ได้มีโอกาสแสดงความกตัญญูกตเวที และความจงรักภักดีถวายแด่พระองค์ท่านในวันสำคัญนี้ด้วย

ยุพา ดิฉันขออนุญาตดูหนังสือเล่มเหลืองหน่อยนะคะ

พ.อ.ทองคำ เชิญเลย ครูตั้งใจจะให้เธอดูแล้ว เพราะครูยังมีอีกหลายเล่ม

ยุพา กราบขอบพระคุณค่ะ แหมดิฉันชอบโคลงพระราชนิพนธ์ ๒ บท นี่เหลือเกินไหนคะ อ๋อ หนูก็ชอบโคลง ๒ บทนี้ พี่ยุพาอ่านทำนองเสนาะด้วยซีคะ หนูเคยฟังเสียงพี่อ่านเพราะจังค่ะ นะคะคุณพ่อ ให้พี่ยุพาอ่านทำนองเสนาะโคลง ๒ บทนี้

ฉันทิชา

ยุพา ตกลงค่ะ ดิฉันขออนุญาตอาจารย์นะคะ ขออ่านทำนองเสนาะสำหรับโคลงพระราชนิพนธ์ว่าด้วยความรัก เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีและความจงรักภักดีของราษฎรไทยคนหนึ่ง เช่นเดียวกับอาจารย์ค่ะ

ยุพา อ่าน โคลงพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความรัก

รักลูกผูกจิตเพี้ยง รักตน
อยากแต่ให้ดีดล ดับร้าย
จำจักระวังผจญ จิตลูก ตนแฮ
แม้ปล่อยปนชั่วคล้าย กับเลี้ยงรักงู
รักตนควรให้คิด สงวนตน
อย่าประมาทกระมล หมิ่นพลั้ง
โดยนอกและในกล ใดเกิด มีแฮ
บำบัดเร็วอย่ารั้ง รอดได้ชนม์ยืน

ข้าพระพุทธเจ้า รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงมีต่อเมืองไทยและพสกนิกรชาวไทยทั้งมวล ขอพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม คุ้มครองประเทศไทยให้ปลอดภัย และเจริญรุ่งเรืองชั่วกาลนาน

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

เพลง “พญาโศก”

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "เพลงชาวบ้าน"

วันศุกร์ที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๘.๐๐-๑๘.๓๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการและเขียนบท	ทิพย์ชนก รัตโนสถ
วิทยากร	เนาวรัตน์ พงศ์ไพบูลย์
ผู้ร่วมรายการและพิธีกร	ทิพย์ชนก รัตโนสถ
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

ทิพย์ชนก กล่าวนำรายการ สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ วันนี้รายการ “อยู่อย่างไทย” ซึ่งจัดในนามของคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ก็จะพาท่านผู้ฟังมาพบกับ คุณเนาวรัตน์ พงศ์ไพบูลย์ ซึ่งท่านได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างยอดเยี่ยมของเอเชียมาใหม่ ๆ สด ๆ เลยนะคะ คุณเนาวรัตน์ พงศ์ไพบูลย์ ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านกาพย์กลอนและทางด้านบทกวีต่าง ๆ วันนี้จะพามาพบกับคุณในเรื่อง “เพลงชาวบ้าน”

ทิพย์ชนก - คุณเนาวรัตน์คะ สวัสดีค่ะ

เนาวรัตน์ - สวัสดีครับ

ทิพย์ชนก - คุณเนาวรัตน์คะ ในเมื่อคุณเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านกาพย์กลอนบทกวี ทำไมถึงได้พาพวกเรามาพบกับรายการ “เพลงชาวบ้าน” ในวันนี้ล่ะคะ

เนาวรัตน์ - ครับ เพราะว่าจริง ๆ แล้วผมก็เป็นชาวบ้านน่ะครับ เพราะว่าเกิดในท้องถิ่นชนบทและก็เห็นว่าเพลงชาวบ้านหรือกาพย์กลอนมีส่วนที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่ไม่น้อย

ทิพย์ชนก - ชนบทแถวไหนคะ คุณเนาวรัตน์คะ

เนาวรัตน์ - ครับ ผมเกิดที่ อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี

ทิพย์ชนก - ติด ๆ กับสุพรรณเลยนะคะ

เนาวรัตน์ - ครับ นั่นแหละเป็นแหล่งเพลงชาวบ้านที่ยังเฟื่องฟูอยู่ในปัจจุบันนี้ครับ

ทิพย์ชนก - แล้วเพลงชาวบ้านที่เฟื่องฟูอยู่แถวสุพรรณนี่นะคะ ส่วนมากจะเป็นเพลงประเภทไหนคะ

เนาวรัตน์ - ครับ ก็มีหลายอย่าง อย่างที่เราเคยได้ยินกันนะครับ เช่น เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงฉ่อย เพลงเยี่ย ๆ นี่ของเมืองกาญจน์ครับ เดี๋ยวนี้ก็ยังเล่นกันอยู่มักจะเล่นในในหน้าแล้ง เช่น ตรุษสงกรานต์ คือเดือนเมษายน ซึ่งไม่ใช่หน้าน้ำ

ทิพย์ชนก - เพลงพวกนี้ไม่ทราบว่าเป็นเพลงพื้นบ้านหรือเป็นเพลงพื้นเมือง ไม่ทราบว่ามีความแตกต่างกันอย่างไรระหว่างเพลงสองประเภทนี้น่ะค่ะ

เนาวรัตน์ - ตามที่ผมเคยศึกษามา คือคิดว่าเพลงที่มีลักษณะเฉพาะถิ่นหรือเฉพาะหมู่บ้าน เฉพาะกลุ่ม เฉพาะจังหวัด เช่น เพลงอีแซว เราจะเห็นว่ามีเล่นเฉพาะที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเฉพาะที่ อ.ศรีประจัญ หรือเพลงเยี่ย เล่นกันเฉพาะที่จังหวัดกาญจนบุรี ไม่เล่นกันในจังหวัดอื่น ลักษณะนี้ผมคิดว่าเป็นลักษณะพื้นบ้าน ส่วนลักษณะพื้นเมือง เป็นเพลงที่เล่นในหลาย ๆ จังหวัด เป็นที่รู้กันอย่างกว้างขวาง คือมีลักษณะการแพร่กระจายมากกว่าเพลงพื้นบ้าน

อย่างเพลงพื้นเมืองที่เราคุ้นหูกันดี เช่น เพลงฉ่อย หรือลำตัด นี่ในเฉพาะภาคกลาง ซึ่งเล่นกันแพร่หลาย ในภาคอื่นก็มี

ทิพย์ชนก - เพลงพวกนี้ส่วนมากมักจะต้องมีเอกลักษณ์ของตัวเองอยู่ใช่ไหมคะ คุณเนาวรัตน์จะชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านหรือเพลงพื้นเมือง หรือว่าลักษณะเอกลักษณ์ของการร้อง หรือว่าวิธีการถ่ายทอดความรู้ของเพลงพวกนี้

เนาวรัตน์ - ครับ ลักษณะเฉพาะของเพลงที่เป็นพิเศษก็มีครับ แต่อยากจะชี้ให้เห็นว่าเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองที่เราพูดกันเมื่อกี้นี้ เอาเฉพาะภาคกลางหรือที่มีเฉพาะสุพรรณหรือเมืองกาญจน์เท่านั้น ทีนี้ผมอยากจะขยายไปให้เห็นว่า แต่ละภาคก็มีเพลงพื้นบ้านของตน เช่น ภาคเหนือก็มีเพลงซอ ที่มาจากบทข้าวซอต่าง ๆ หรือเพลงอื่อ หรือเพลงเส่เหรเมา เหล่านี้ก็เป็นลักษณะเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองของภาคเหนือ อย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มีนะครับ เช่น เพลงหมอลำเป็นลักษณะพื้นเมือง เพราะว่าเล่นกันทุกจังหวัด แล้วก็ยังมีเพลงโคราชมีเล่นกันเฉพาะในจังหวัดนครราชสีมา นี่ลักษณะพื้นบ้าน ทางใต้เราก็มีเพลงบอก เพลงหนังตะลุง โนราห์ เหล่านี้ นี่มีลักษณะพื้นเมืองทางใต้

ทิพย์ชนก - เอ๊ เพลงบอกนี้เขาเล่นในเทศกาลอะไรคะ

เนาวรัตน์ - เพลงบอกแต่เดิมเป็นเทศกาลในการบอกกล่าวแก่ชาวบ้านว่า ตอนนี้ออกพรรษาแล้ว หรือตอนนี้จะเข้าพรรษา หรือตอนนี้จะมีเทศกาลอะไร คณะเพลงก็จะทำหน้าที่เหมือนกับเป็นกรมประชาสัมพันธ์ของเรา คือเที่ยวไปบอกกับชาวบ้าน ตีเกราะเคาะไม้ หรือตีฉิ่งฉับ ไปบอกกับชาวบ้านว่าเขาจะมีงานอย่างโน้นอย่างนี้แล้ว เรียกว่า “เพลงบอก”

ทิพย์ชนก - ไม่ทราบว่าปัจจุบันยังมีคณะเหล่านี้ไปตีเกราะเคาะไม้เป็นเพลงบอกอย่างนี้ยังมีอยู่หรือเปล่าคะ

เนาวรัตน์ - ยังมีพ่อเพลงที่ยังมีชีวิตอยู่ครับ เคยมาออกรายการโทรทัศน์อยู่ครั้งหนึ่ง ชื่อ เพลงบอกเนตร ดูเหมือนจะอยู่จังหวัดนครศรีธรรมราช ยังมีชีวิตอยู่ครับ แต่ว่าการเล่นเพลงบอกเดี๋ยวนี้ก็ไม่ได้เล่นในลักษณะพิธีการอย่างแต่ก่อน คงจะไปเล่นลักษณะการแสดงเสียแล้ว นี่คือลักษณะที่เพลงพื้นบ้านสูญหายไปมากก็เพราะว่าไม่ได้มาใช้กับชีวิตกับปัจจุบันมากนัก เมื่อกี่อาจารย์ถามผมว่า ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเพลงพื้นบ้านเป็นอย่างไรใช่ไหมครับ

ทิพย์ชนก - ใช่ค่ะ

เนาวรัตน์ - ผมอยากจะชี้ให้เห็นว่า ที่จริงแล้วไม่มีลักษณะเฉพาะตายตัว เพราะว่าเพลง

พื้นบ้านหรือเพลงพื้นเมืองก็ดี พ่อเพลงแม่เพลงมักจะเล่นด้วยปฏิภาณของตน เพราะเป็นปฏิภาณกวี เป็นกวีชาวบ้านจริง ๆ เลย แต่แน่นอนถ้าคนที่ต้องการจะหัด ก็จะต้องยึดถือแบบฉบับของพ่อเพลงแม่เพลงซึ่งเป็นครู ก็อาจจะมีตัวอย่างคำร้องให้ท่องจำ ซึ่งก็เดินแนวทำนองของพื้นบ้านพื้นเมืองทั่วไป เช่น มีการเกริ่นชวน ตอบรับชวน เกี้ยวพาราศี ลักหาพาหนี นี่เป็นลักษณะการเล่นเพลงกันทั้งคืน เมื่อฝึกเชี่ยวชาญท่องจนจำลักษณะเพลงของพ่อเพลงแม่เพลงได้แล้ว ก็สามารถจะแตกปฏิภาณของตนเองได้ฉะนั้น เวลาเราไปดูเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองจะสังเกตเห็นว่า การเล่นแต่ละครั้งและร้องแต่ละหนไม่ซ้ำกันเลยนี่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะจริง ๆ ของเพลงพื้นบ้านพื้นเมือง

ทิพย์ชนก - คือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองด้วย และเป็นเอกลักษณ์ของคนที่เล่นเพลงนั้นด้วยใช่ไหมคะ เพราะว่าเนื้อเพลงแต่ละเพลงนี้จะไม่ซ้ำกันเลยใช่ไหมคะ พ่อเพลงแม่เพลงที่มีอยู่ในปัจจุบันที่มีชื่อเสียงไม่ทราบคุณเนาวรัตน์พอจะเอ่ยชื่อได้ไหมคะ

เนาวรัตน์ - คำที่เราเริ่มต้นพูดถึงว่าแถวสุพรรณบุรี ผมก็เห็นว่ายังมีคณะเพลงที่ยังเล่นกันเป็นประจำสม่ำเสมอและเป็นอาชีพได้ในเฉพาะหน้าแล้งนะครับ คือคณะพ่อเพลงของ พ่อไสวแม่บัวผัน เป็นคณะเพลงใหญ่จริง ๆ ของศรีประจัญ และพ่อไสวแม่บัวผันนี้เองได้มีลูกศิษย์เอกจนเป็นที่รู้จักกันในปัจจุบัน คือ ขวัญจิตต์ ศรีประจัญ เป็นลูกศิษย์เพลงอีแซว ของคณะเพลงพ่อไสว วงศ์งาม แห่งตำบล ศรีประจัญ

ทิพย์ชนก - ตอนนี้คณะนี้ก็ยังมีงานทำอยู่เป็นประจำหรือคะ

เนาวรัตน์ - เพลงนี้ก็เล่นกันเฉพาะในหน้าแล้ง หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว เทศกาลตรุษ-สงกรานต์จะเล่นกันมาก มีงานชุกเกือบจะทุกคืน พอหมดหน้านั้นเริ่มเข้าหน้าฝนลงเขาก็เลิกเล่นเพลงเขาก็ไปทำนากัน ทุกคนเป็นชาวนากันทั้งนั้น

ทิพย์ชนก - ไม่ทราบว่าไปทำนาพวกลูกเพลงหรือพ่อเพลงแม่เพลงเหล่านี้จะไปร้องเพลงอีแซวกันเวลาทำนาไปด้วยรู้เปล่าคะ

เนาวรัตน์ - อันนี้ไม่ทราบครับ คงจะไม่ร้องระมังครับ เพราะว่าปัจจุบันอิทธิพลของเพลงลูกทุ่งเผยแพร่ไปทางวิทยุมาก ก็คงไม่จำเป็นต้องร้อง เดี๋ยวนี้ทุกอย่างมันเปลี่ยนไปในการเล่นเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองก็เลยเป็นลักษณะการแสดงมากกว่าที่จะมาใช้กับชีวิตประจำวันจริง ๆ หน้านี้ก็เป็นเดือน ๑๒ เป็นหน้าน้ำ เพลงระดับเพลงพื้นบ้านที่ผมว่านอกจากมีลักษณะเป็นพื้นบ้านพื้นเมืองแล้วก็ยังมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือมีลักษณะเพลงทางน้ำเพลงทางบก เพลงทางบกนี่มีเยอะ มีเพลงเกี่ยวข้าว เพลงสมฟาง เพลงชักระดาน เพลงระบำ-

บ้านนา ระบำชาวไร่ เพลงหน้าใย เพลงพวงมาลัย หรือเพลงลำตัด เพลงฉ่อย อะไรเหล่านี้มักจะเล่นกันบนพื้นดิน ถ้าทางน้ำก็มีเพลงประจำทางน้ำเหมือนกัน คือเพลงเรือ

ทิพย์ชนก - เพลงชักกระดานไม่ทราบว่าเขาเล่นกันตอนไหนคะ

เนาวรัตน์ - ก็ตอนนวดข้าวเสร็จแล้วหลังจากสมฟางเรียบร้อยแล้ว สมฟางก็มีเพลงสมฟาง หลังจากสมฟางเสร็จแล้วก็มีการชักข้าวหรือลากข้าวมารวมกองกันก็ใช้กระดาน ที่เรียกว่าเพลงชักกระดาน

ทิพย์ชนก - เมื่อกี้นี้คุณเนาวรัตน์บอกว่าส่วนมากเนื้อหาของเพลงส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการลักหาพาหนี และเกี่ยวกับเรื่องปัญหาความรักและครอบครัว ไม่ทราบว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพสังคมหรือเปล่า หรือเป็นเพลงที่เล่นกันสนุก ๆ หรือเปล่า

เนาวรัตน์ - ครับผมว่าในเบื้องต้นคงจะเป็นการเล่นบันเทิงสนุกสนานเท่านั้นเอง เพราะว่าการบันเทิงสนุกสนานก็ไม่มีอะไรจะสนุกไปกว่าการเกี้ยวพาราสีหนุ่มๆ สาว ๆ เพราะเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวใกล้ใจของผู้ชมผู้ฟังกันมากกว่า แต่ถ้าในฐานะของนักวิจัยสังคม สังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาก็ตาม ผมว่าน่าสนใจเหมือนกันน่าจะลองวิเคราะห์เจาะลึกลงไปว่า ได้สะท้อนปัญญาชีวิตของชาวบ้านหรือสังคมไทยอย่างไรหรือไม่ เช่น ปัญหาของการคบชู้สู่สาว หรือว่าปัญหาของครอบครัว ผมว่ามันคงจะมีเป็นเหตุปัจจัยอยู่เหมือนกัน น่าจะเป็นหน้าที่ของนักวิชาการไปเสาะค้นดูนะครับ

ทิพย์ชนก - ไม่ทราบว่าคุณเนาวรัตน์นำเพลงมาให้เราฟังกันบ้างไหมคะ

เนาวรัตน์ - ครับ ผมเห็นว่าเป็นเทศกาลหน้าน้ำนะฮะ เดือนนี้เป็นเดือนที่หลังจากออกพรรษาแล้ว ภายในเดือน ๑ หลังออกพรรษา ก็เป็นฤดูกาลทอดกฐิน ๆ ยังสืบต่อกันมาแม้จนปัจจุบันนี้ ตามชนบทแถวอยุธยา อ่างทอง สุพรรณบุรี สิงห์บุรี มีน้ำมาก สะท้อนให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเรา ที่ว่าในน้ำมีปลาในนามีข้าวนะครับ ซึ่งก็มีลำคลองแม่น้ำมากมาย ชาวบ้านโดยมากก็ใช้ทางสัญจรโดยทางเรือนะครับ อย่างที่ผมบอกว่ามีเพลงเรือร้องกันมากในหมู่บ้าน ถ้าเปรียบเทียบในปัจจุบันเราก็คงจะไม่ค่อยได้ฟังกันนักเพราะว่าเดี๋ยวนี้ทางรถก็เข้าไปมาก

ทิพย์ชนก - งั้นเรามาฟังเพลงเรือกันสักเพลงดีไหมคะ

เนาวรัตน์ - ก่อนจะฟังเพลงเรือ ผมต้องขอบอกเสียก่อนว่าเพลงที่อัดมานี้ไม่ได้บันทึกจากการแสดง แต่เป็นการบันทึกจากการสัมภาษณ์ พ่อเพลง พ่อไสว วงศ์งาม กับแม่บัวผัน ที่ศรีประจัญ คงขาดอรรถรสไปบ้างเพราะไม่มีลูกคู่ไม่มีเครื่อง

จังหวะร้องกันอยู่ ๒ คน ร้องเพื่อเป็นตัวอย่างเท่านั้นเอง ส่วนการดำเนินเรื่องก็เป็นอย่างที่ผมว่า คือเป็นการเกริ่นชวนหรือว่าตอบรับสั้น ๆ ให้เห็นเป็นตัวอย่างเท่านั้น เสียงร้องนี้เป็นเสียงของแม่บัวผันซึ่งอัดไว้เมื่อ ปี ๒๕๑๘ ลีลาการร้องเป็นเสียงผู้หญิง ขอเชิญฟังเพลงเรือได้แล้วครับ

- เปิดเทปเพลงเรือ -

ทิพย์ชนก - ฟัง ๆ แล้วก็รู้สึกสนุกดีนะคะ ไม่ทราบว่าเขาจะเล่นเพลงเรือกันนี่จะมีการนัดแนะกันไหมคะ ว่าวันนี้เราจะพายเรือและไปเล่นเทียบเรือและมาร้องเพลงกันแบบนี้

เนาวรัตน์ - คงไม่หรอกครับ คงเป็นหน้าเทศกาล ไปทอดกฐิน หรือไปทำบุญที่วัดมีเทศกาลแข่งเรือต่าง ๆ เหล่านี้เป็นงานบุญ ชาวบ้านก็ไปวัดโดยไปเรือกันก็คงเหมือนฉิ่งฉัยทัวร์เราทุกวันนี้ ที่มีรถกฐินไปจะต้องมีคณะฉิ่งฉัยอยู่ท้ายรถ ก็เหมือนกันครับ เราก็มีเรือไปในหมู่บ้านก็เป็นที่รู้กันว่าใครเป็นพ่อเพลงใครเป็นแม่เพลงลงเรือไปก็ต้องมีเครื่องจังหวะลูกคู่ติดสอยห้อยตามไป เห็นหน้าพ่อเพลงแม่เพลงก็พายเรือเข้าไปเทียบเกริ่นร้องกัน แต่ก่อนไม่มีสื่อสารมวลชน วิทยุก็ไม่มี ฉะนั้นอิทธิพลการแพร่กระจายของเพลงก็ไม่มี จึงเป็นลักษณะชาวบ้านที่รักร้องรำทำเพลงก็ต้องฝึกฝนร้องกันขึ้นมาเป็นสุขสนุกสนานเฮฮาเป็นเครื่องบันเทิงอย่างหนึ่งของชาวบ้าน

ทิพย์ชนก - นอกจากเพลงเรือแล้วยังมีเพลงอะไรที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของชาวบ้านอีกไหมคะ

เนาวรัตน์ - ถ้าขึ้นมาบนบกก็จะเห็นว่ามีเพลงอันมากมายที่ผมว่ามาแต่ต้น เพลงเหล่านั้นถ้าพิจารณาดูให้ดีจะเห็นว่าเกี่ยวพันกับชีวิตการทำงานอาชีพของชาวบ้านอยู่มาก เช่นเพลงเกี่ยวข้าวก็ร้องเมื่อเวลาเกี่ยวข้าวจริง ๆ หรือเพลงสมฟางก็ร้องเมื่อเวลาทำงานสมฟางจริง ๆ ชักกระดานก็ร้องเมื่อเวลาชักกระดานจริง ๆ หรือทำไร่ก็ระบำบ้านไร่ร้องเมื่อทำไร่กันจริง ๆ คือเป็นลักษณะที่เกี่ยวพันกับชีวิตการงานของเขาจริง ๆ อย่างเพลงเกี่ยวข้าว แต่ก่อนมีการลงแขกใช่ไหมฮะ ไม่เหมือนการจ้างแรงงานกันในปัจจุบันนี้ การลงแขกทุกคนมีความเสมอภาคกันในการที่จะมาร่วมงานกันงานกันไปร้องกันไป ชีวิตไม่รีบเร่งเท่าไหร่นักยังอุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันนี้คงหาฟังได้ยาก หรือไม่มีอีกแล้ว

ทิพย์ชนก - เอะ อย่างพวกเพลงเกี่ยวข้าวนี่ ไม่ทราบคุณเนาวรัตน์นำมาให้พวกเราฟังบ้างหรือเปล่าคะ

เนาวรัตน์ - ผมมีตัวอย่างเพลงเกี่ยวข้างจากพ่อไสวแม่บัวผันอีกนั่นแหละ ซึ่งยังไม่ครบ

ถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งเรียกว่าเพลงเกี่ยวข้าว แต่กรมศิลปากรนำมาดัดแปลงเรียกว่าเพลงเต้นกำรำเคียว ซึ่งมีลักษณะแตกต่างไปจากเพลงเต้นกำรำเคียว ทางสุพรรณเรียกเพลงเกี่ยวข้าว เดี๋ยวลองฟังดูนะครับ

- เปิดเทปเพลงเกี่ยวข้าว -

ทิพย์ชนก - หลังจากที่เขาร้องเพลงเกี่ยวข้าวกันแล้ว ยังจะมีเพลงอย่างอื่นอีกไหมคะ

เนาวรัตน์ - อย่างที่บอกไว้ เพลงมันเกี่ยวพันกับชีวิตและการทำงานของชาวบ้าน เมื่อเกี่ยวข้าวแล้วก็เอาข้าวมากองไว้ที่ลานนวดข้าว พอนวดข้าวก็จะมีเพลงนวดข้าวอีกคือเพลงสมฟาง เพลงชักกระดาน ซึ่งเดี๋ยวนี้คงหาฟังไม่ได้อีกแล้ว เพราะว่าการนวดข้าวได้เปลี่ยนไปแล้วไม่ได้ใช้วัว มีบางตำบลซึ่งอยู่ลึก ๆ คงยังใช้อยู่ ผมได้ทราบว่าแถวบางแพยังมีอยู่ บางแพ ราชบุรีนะครับ หมู่บ้านโพธิหักยังมีอยู่เพราะยังนวดข้าวด้วยวัว แต่ทั่ว ๆ ไปผมเห็นว่านวดข้าวด้วยรถสิบล้อหรือรถแทรกเตอร์ไปแล้ว เพลงเหล่านี้ก็ไม่มีแล้ว ผมมีตัวอย่างเพลงสมฟางมาให้ฟังจากคณะพ่อไสวแม่บัวผันอีก

- เปิดเทปเพลงสมฟาง -

ทิพย์ชนก - รู้สึกว่าเนื้อเพลงสั้น ให้ความหมายที่ชัดเจน

เนาวรัตน์ - นี่เป็นลักษณะพิเศษของเพลงพื้นบ้านอีกอย่างหนึ่ง สั้น ๆ ง่าย ๆ เพื่อทุกคนมีส่วนร่วมสามารถที่จะร้องได้ คนไม่เป็นเลยพอฟังไปสักครู่ก็อาจจะร้องได้

ทิพย์ชนก - ในฤดูนี้นอกจากจะพูดกันในเรื่องเพลงแล้ว ไม่ทราบว่าเรามีเทศกาลใหญ่ ๆ ที่น่าสนใจ ที่เราควรจะให้คุณผู้ฟังทั้งหลายได้ทราบบ้างไหมคะ

เนาวรัตน์ - ครับ ก็เรื่องของพื้นบ้านพื้นเมืองเมื่อกี้เราพูดถึงเพลงนะครับ ซึ่งนับวันจะสูญหายไป แต่สิ่งที่ยังไม่สูญและยังคงดำรงอยู่ก็คือ ประเพณีการทำบุญสุนทาน หรือเทศกาลต่าง ๆ เช่น ในหน้าน้ำเดือนนี้ ก็มีงานเทศกาลหลังออกพรรษา มีทอดกฐิน อย่างขณะนี้ก็มีงานพระปฐมเจดีย์ ในกรุงเทพฯ เราก็มีงานภูเขาทอง งานพระเจดีย์กลางน้ำที่สมุทรปราการ เดี๋ยวนี้ก็ยังเป็นงานที่สำคัญทีเดียว เป็นแหล่งบันเทิงของชาวบ้านที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรเหมือนแหล่งบันเทิงในปัจจุบัน เพราะเป็นแหล่งที่ชาวบ้านมาทำบุญและพบปะสนุกสนานกัน งานเหล่านี้ยังคงอยู่แต่รูปแบบก็เปลี่ยนไป

ทิพย์ชนก - ในฐานะที่ภูเขาทองอยู่ใกล้ ๆ กับที่ทำงานของคุณเนาวรัตน์ ไม่ทราบว่าคุณเนาวรัตน์จะพาเที่ยวงานภูเขาทองสักนิดได้ไหมคะ ว่ามีอะไรที่น่าสนใจหรือว่าชาวบ้านเขาขึ้นไปบนภูเขาทองทำไม

เนาวรัตน์ - ถ้าตามคติเดิมก็คือเป็นบรมบรรพตขึ้นไปเฝ้าเทพดาฟ้าดินในสมัยของพราหมณ์ ถ้าสมัยพุทธก็ไปไหว้พระบรมสารีริกธาตุ ที่ทำงานของผมนั้นก็

เป็นแหล่งรวบรวมเรื่องเกี่ยวกับพื้นบ้านพื้นเมือง ถ้าผู้ใดมีความสนใจก็มาขอรับบริหารได้ที่ศูนย์สังคีต ธนาคารกรุงเทพ สาขาผ่านฟ้า โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

ทิพย์ชนก - ไม่ทราบว่าคุณเนาวรัตน์จะมีอะไรสรุปเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองให้เราฟังสักนิดได้ไหมคะ

เนาวรัตน์ - เรื่องของเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองก็เป็นเรื่องของปฏิภารกวี หรือเป็นเรื่องของกวีชาวบ้านนั่นเอง และเป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตทางสังคมของชาวบ้านด้วย ทั้งในทางปัญญาและในทางที่เกี่ยวกับการทำงานของอาชีพของเขา ซึ่งนับวันก็จะสูญหายไปพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ฉะนั้นในแง่การอนุรักษ์ไว้ เราก็จะได้ศึกษาเป็นข้อมูลที่สำคัญที่สุดซึ่งปัจจุบันนี้เราเพิ่งจะมามองเห็นความสำคัญของเรื่องคติชนวิทยาหรือเรื่องของพื้นบ้านพื้นเมืองก็เพราะว่าที่จริงแล้วชาวบ้านพื้นบ้านพื้นเมืองเป็นรากฐานของชาติบ้านเมืองอันใหญ่ที่สุด ในความเป็นเอกลักษณ์ไทยก็ตาม เราต้องกลับไปดูที่ชาวบ้านเราต้องกลับไปค้นคว้าที่ชาวบ้าน เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองก็เป็นข้อมูลอย่างหนึ่งที่ดีที่สุดที่ยังพอจะมีอยู่ที่พอจะอนุรักษ์ไว้ เพื่อจะศึกษาให้เห็นพื้นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติบ้านเมืองเรา ซึ่งเราควรจะสนใจและศึกษากันมาก

ทิพย์ชนก - เพราะฉะนั้น ถ้าใครที่สนใจจะศึกษาเรื่องเพลงพื้นบ้านพื้นเมืองนี่ นอกจากที่เราจะไปสถานที่นั้นเองแล้ว ยังจะไปติดต่อฟังได้ที่ศูนย์สังคีต ธนาคารกรุงเทพ สาขาผ่านฟ้า รายการอยู่อย่างไทยก็คงจะต้องขอขอบคุณ คุณเนาวรัตน์ พงศ์ไพบูลย์ เป็นอย่างมากนะคะที่ได้ให้ความรู้กับพวกเราเกี่ยวกับเรื่องเพลงพื้นบ้าน รายการ “อยู่อย่างไทย” ก็ขอยุติลงเพียงแค่นี้นะคะ สวัสดีค่ะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "เตรียมงานฉลอง ๑๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"

วันศุกร์ที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.
ณ. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการ	นางสาวมาลินี สาคริก
วิทยากร	ฯพณฯ ม.ล.ปิ่น มาลากุล
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลงประจำรายการ

ผู้ประกาศ - ต่อไปนี้ท่านจะได้ฟังรายการวิทยุ "อยู่อย่างไทย" จัดโดยคณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เรื่อง "การเตรียมงานฉลองร้อยปี วันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว"
ผู้สนทนาคือ ฯพณฯ ม.ล.ปิ่น มาลากุล และ นางสาวมาลินี สาคริก

มาลินี - สวัสดีค่ะท่านผู้ฟัง วันนี้รายการ "อยู่อย่างไทย" ได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ประธานกรรมการจัดงานฉลองร้อยปี วันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รับเชิญมาเล่าให้ฟังถึงการเตรียมการจัดงานฉลองฯ ร้อยปีวันพระราชสมภพพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๔ นี้ ...สวัสดีค่ะ ฯพณฯ

ม.ล.ปิ่น ...สวัสดีครับ

มาลินี - ได้ทราบว่าการจัดเตรียมงานฉลองฯ ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔ นี้ จะมีพิธีเปิดอาคาร วชิราวุธานุสรณ์ ที่สร้างขึ้นในบริเวณหอสมุดแห่งชาติใช่ไหมคะ?

ม.ล.ปิ่น - ใช่ครับ...

มาลินี - ดิฉันใคร่ขอเรียนถามว่าอาคารหลังนี้ใช้ค่าก่อสร้างประมาณเท่าใดคะ?

ม.ล.ปิ่น - ใช้ค่าก่อสร้างมากกว่าที่ประมาณไว้แต่แรกมาก เดิมนั้นประมาณไว้ ๓ ล้านบาท แต่เนื่องจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้การก่อสร้างล่าช้ามาจนกระทั่งเมื่อได้สร้างอาคารหลังนี้ จ่ายไปแล้วสองงวด ๒๖ ล้านบาทเศษ มีเงินบริจาคอีก ๔ ล้านบาทเศษ ปรากฏว่าได้ใช้เงินไปแล้ว ๓๐ ล้านบาทเศษ ๆ

มาลินี - สิบเท่าของที่คิดเอาไว้ใช่ไหมคะ คิดไว้สามล้าน แต่ปรากฏใช้จริง ๆ ๓๐ ล้านบาท

ม.ล.ปิ่น - ก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ ยิ่งเราคิดไปโครงการยิ่งใหญ่ขึ้น จะทำให้สมพระเกียรติจริง ๆ โครงการก็ใหญ่ขึ้น คิดไว้ว่าจะมีห้องสมุดนิดเดียว ลงท้ายหอวชิราวุธานุสรณ์จะจัดได้ ๔ ส่วน ๑) ห้องสมุดที่สำคัญ ๒) ห้องนิทรรศการ ๓) ห้องประชุมเอนกประสงค์ ห้องประชุมเอนกประสงค์นี่ปาฐกถาก็ได้ สัมมนาก็ได้ แสดงละครก็ได้ และส่วนที่ ๔) คือจะจัดพิพิธภัณฑ์ แต่พิพิธภัณฑ์นี่ไม่ได้หมายความว่าจะเอาสิ่งของมาวางไว้ให้ดู จะจัดเป็นพิพิธภัณฑ์พระราชกรณียกิจ คือคณะกรรมการต้องไปค้นคว้าว่าพระราชกรณียกิจที่มีประโยชน์ต่อบ้านเมืองนั้นมีอะไรบ้าง เราก็จะจัดเป็นภาพสิ่งเหล่านั้น เช่น ส่งทหารอาสาสงครามฯ ก็เป็นเรื่องสำคัญที่ส่งทหารไปประเทศ

ฝรั่งเศส ทรงเสด็จฯไปเที่ยวเมืองพระร่วง กลับมาทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ปลุกใจไทยเรารู้สึกว่าเราเป็นชาติที่รุ่งเรืองมาตลอดเวลา และรักษาเอาไว้ รวมทั้งเอกลักษณ์ไทยด้วย จะมีภาพเป็นตัวอย่าง

มาลินี - อันนี้น่าสนใจมากค่ะ แล้วถ้าท่านผู้ฟังสนใจหอวชิราวุธานุสรณ์นี้ สร้างขึ้นที่ไหน เพื่อจะได้ติดตามไปชมนิทรรศการและใช้หอสมุดอันนี้ได้บ้าง กรุณาชี้แจงให้ทราบด้วยค่ะ

ม.ล.ปิ่น - ใครที่เดินทางมาจากบางกระบือ สามเสน ถึงท่าวาสุกรี จะแลเห็นอาคารทรงไทย ๔ ชั้นอยู่ด้านขวามือ หลังหนึ่ง ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ บริเวณเหนือสุด ติดกับท่าวาสุกรี นั่นเป็นที่ตั้งของหอวชิราวุธานุสรณ์

มาลินี - เกี่ยวกับงานฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ได้แจ้งไว้ว่าเชิญผู้มีจิตศรัทธาร่วมงาน โดยเฉพาะที่ได้รับพระราชทานนามสกุล เป็นเกียรติประวัติและศิริมงคลแก่ตระกูลวงศ์ ได้ร่วมมีงานในครั้งนี้ด้วย ท่านกรุณาชี้แจงซิคะว่า ผู้ที่ประสงค์ร่วมในการบริจาคด้วย จะทำอย่างไรคะ

ม.ล.ปิ่น - ขอบพระคุณครับ ขณะนี้เรายังมีเงินไม่สู้พอ คือยังทำชั้น ๓ ชั้น ๔ ไม่เสร็จ เพราะฉะนั้นจึงมีโครงการที่จะขอความกรุณาจากประชาชนทั่วไปด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามสกุลให้แก่คนไทยกว่า ๖ พันนามสกุล ทรงคิดนามสกุลและผู้ที่ได้รับประโยชน์เป็นล้าน ๆ ทีเดียว ที่ปรากฏว่าใช้นามสกุลที่พระราชทานมีคนริเริ่มว่าจะบริจาค แต่ไม่ใช่ส่วนตัวนะ สกุลจะบริจาค ผมก็เห็นดีด้วย นั่น "อมาตยกุล" นะเริ่มต้น ขอเรียกว่า ตระกูลของผมเอาอย่างทันที "มาลากุล" เอาอย่างทันที ก็ได้ไม่มากเท่าไร ๒๕,๐๐๐ บาท มีบุคคลอื่นคิดจะทำบ้างก็เลยตื่นเต้นกันใหญ่ อีกอย่างหนึ่งก็คือรวบรวมนามสกุล คือนามสกุลที่พระราชทานเป็นบัตรบ้าง เป็นลายพระหัตถ์บ้าง สำเนาเราไม่มีเลย เราขอร้องให้นำเอาสำเนามาให้เราเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน ก็มากันเรื่อยทีเดียว นอกจากนั้นมาถึงแล้วก็บริจาค บริจาคส่วนตัวบ้าง เป็นนามสกุลบ้าง ผมก็เห็นดี รู้สึกว่าเราเป็นคนไทยมีความกตัญญูกตเวที เป็นไทยแท้ทีเดียว การบริจาคจะบริจาคที่ไหน ก็ที่หอพระสมุดเก่าริมสนามหลวง ผมทำงานอยู่ที่นั่น รับบริจาคอยู่ทุกวัน นอกจากนั้นถ้าใครสะดวกจะไปที่กระทรวงศึกษาธิการ ที่กองคลัง สำนักงานกระทรวงศึกษาธิการก็ได้เหมือนกัน มีเลขานุการ อยู่ที่นั่น หรือใครไปที่หอสมุดแห่งชาติ ผู้อำนวยการเป็นเลขานุการของโครงการฯ ก็ได้เหมือนกัน ๓ แห่งนี้สะดวกที่สุด นอกจากนั้นธนาคารออมสินทั่วประเทศ ทั้งที่กรุงเทพฯ และหัวเมืองหลายร้อยสาขา

เขาทำตัวเป็นผู้บริจาค เพราะฉะนั้นท่านจะบริจาคที่ธนาคารออมสินได้ทุกแห่ง

มาลินี - แหมดีจังเลยนะคะ เพราะธนาคารออมสินมีสาขาทั่วประเทศ ท่านไม่ต้องเดินทางมาถึงกรุงเทพฯ ธนาคารออมสินสาขาใกล้บ้านท่านก็สมทบทุนบริจาคได้ และดิฉันเห็นด้วยอย่างยิ่งในการที่ผู้ได้รับพระราชทานนามสกุลจะรวมกันบริจาคเพราะเป็นการรวมน้ำจิตน้ำใจ ญาติพี่น้องนามสกุลเดียวกันร่วมกันบริจาค อันนี้ก็เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ชอบทำอะไรร่วมกันเป็นหมู่คณะ ถ้าสมมติว่าไม่สะดวกที่จะไปออมสินจะใช้ธนาณัติส่งได้ไหมคะ?

ม.ล.ปิ่น - ก็ได้ส่งที่ ม.ล.ปิ่น มาลากุล หอพระสมุดวชิราวุธ ข้างราชบัณฑิตสถาน ไปรษณีย์หน้าพระลาน

มาลินี - ถ้าสมมติว่าหอวชิราวุธานุสรณ์ที่ข้างท่าวาสุกรีเปิดแล้ว คือเปิดวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔ จะให้ส่งที่หอพระสมุดวชิราวุธ ข้างราชบัณฑิตยสถาน หรือให้ส่งที่หอวชิราวุธานุสรณ์ข้างท่าวาสกุรีคะ

ม.ล.ปิ่น - ครับ หอวชิราวุธานุสรณ์ จะเปิดวันที่ ๑ มกราคม ก็ได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงเปิด วันรุ่งขึ้นวันที่ ๒ เราจะมีการฉลองเลี้ยงพระทำบุญตามปกติ ถึงวันศุกร์ เสาร์-อาทิตย์ ปิด วันจันทร์เราก็เปิดทำงาน เราก็ส่งที่หอวชิราวุธานุสรณ์ได้ทันทีเลย สะดวกดีเหมือนกัน เพราะมีเจ้าหน้าที่อยู่ที่นั่น

มาลินี - ขอบพระคุณนะคะ ทีนี้ท่านมีประสงค์จะสมทบทุนสร้างหอวชิราวุธานุสรณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์หลายอย่าง หลายประการก็เชิญได้ตามนี้ อยากจะขอเรียนถามท่านว่าได้ทราบว่ามีคณะอนุกรรมการถึง ๑๐ คณะ ดิฉันอยากจะกราบเรียนถามว่ามีคณะไหนบ้างคะ ที่มีผลงานที่จะเก็บไว้เป็นอนุสรณ์ได้บ้าง

ม.ล.ปิ่น - ถ้าต้องการผลงานเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็คือ หนังสือเป็นส่วนใหญ่ คณะกรรมการที่ทำอยู่คือ คณะกรรมการรวบรวมค้นคว้าเกี่ยวกับพระราชนิพนธ์ พิมพ์หนังสือออกเรื่อยทีเดียว ในวันเปิดหอวชิราวุธานุสรณ์ อาจเปิดถึงร้อยรายการ รายการพิเศษที่คณะอนุกรรมการสารานุกรมจัดทำเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะกรรมการชุดนั้นจะผลิตสารานุกรมออกมาให้ทันในวันที่ ๑ มกราคม สารานุกรมนี้ก็ได้แก่เรื่องราวเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑๑๖ เรื่อง มากมายเหลือเกิน ๑๑๖ เรื่องนี้จะมีภาพประกอบภาพขาวดำ ภาพสี คำนวณได้ราว ๆ ๘๐๐ หน้า ก็น่าสนใจ

มาลินี - ราคาประมาณสักเท่าไรคะ หนังสือ ๘๐๐ หน้า พิมพ์สีสอดแทรกภาพด้วย

ม.ล.ปิ่น - ตกลงกันว่าราคา ๓๕๐ บาท ถ้าใครจะสั่งจองภายในปีนี้ ๓๐๐ บาท สำหรับหนังสือเล่มนี้ สั่งจองได้ที่ผมเป็นง่ายที่สุด ที่หอพระสมุดวชิราวุธ ริมสนามหลวง ถนนหน้าพระธาตุ สั่งจ่ายไปรษณีย์หน้าพระลาน

มาลินี - ได้ ๒ เรื่องแล้วนะคะ คือ ถ้าหากท่านอยากได้หนังสือดีมีคุณค่าหาได้ยากในอนาคต พิมพ์ในโอกาส ๑๐๐ ปี ครบวันพระราชสมภพฯ คือหนังสือสารานุกรมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สอดสี ๘๐๐ หน้า มีถึง ๑๑๖ เรื่อง จัดทำอย่างงดงามปราณีตทีเดียว ถ้าจะสั่งจองละก็ ๓๐๐ บาท ถ้าไม่สั่งจองพอถึงเดือนมกราคมแล้วราคาเล่มละ ๓๕๐ บาท ถ้าท่านที่สนใจที่เป็นคอหนังสือละก็ไม่ควรพลาด ต่อไปดิฉันใคร่จะขอความกรุณาจากท่านเล่าถึงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับบทละครสักหน่อยค่ะ ได้ทราบว่าท่านได้ค้นคว้าเกี่ยวกับบทละครเกี่ยวกับบทละครที่เป็นพระราชนิพนธ์มากมาย

ม.ล.ปิ่น - บทละครนี้มากมายเหลือเกิน ผมได้อ่านหนังสือของบุคคลอื่นที่เขียนไว้ รู้สึกว่าทรงแต่งบทละครตั้ง ๔๐-๘๐ เรื่อง ความจริงผมก็เชื่ออย่างนั้นมาก่อน แต่ว่าเราได้ค้นพบอีกมากทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทละครซึ่งไม่มีใครเคยรู้ไม่มีใครเคยอ่าน เวลานี้ตามบัญชีของเรามีมากกว่า ๑๘๐ เรื่องแล้ว คือนับทุกสำนวน ละครเรื่องหนึ่งมี ๔ สำนวน ทรงแต่ง ๔ หน ไม่เหมือนกัน เราต้องนับ ๔ คุณถามเรื่องพระอัจฉริยภาพ เป็นเรื่องใหญ่ แต่ก็น่าเล่าเหมือนกัน ผมได้ค้นพบหลักฐานแน่นอนว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงพระเยาว์ ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนอยู่ ทรงให้การบ้านแก่พระองค์เอง ผมก็ยังไม่เคยพบว่ามีใครคนไหนบ้างที่ให้การบ้านแก่ตัวเอง คือว่ามีแต่ครูให้การบ้านแล้วนักเรียนไม่ทำ นี่ทรงให้การบ้านของพระองค์เอง ผมก็ได้อ่านการบ้านเหล่านั้นของพระองค์ท่าน แหม รู้สึกตื่นเต้นขึ้นอีกแยะ ทรงทอดพระเนตรละครเรื่องหนึ่ง และทรงกลับมาเขียนใหม่ ทรงเขียนใหม่ไม่ถูกพระทัย อีกสองวันเขียนใหม่อีก เปลี่ยนจากฉากเล็ก ๆ เป็นฉากใหญ่เพิ่มตัวละคร เปลี่ยนตัวละคร ใครเคยไม่ค่อยดีมีเล่ห์เหลี่ยมอะไร ทรงเปลี่ยนลักษณะตัวละครในเรื่องอย่างนั้น อ่านแล้วสนุกมาก ผมคิดว่าการที่พระราชทานการบ้านแก่พระองค์เอง ทำให้พระองค์รู้ละเอียดถี่ถ้วน มีผลดีในการปฏิบัติราชการเป็นอย่างยิ่ง เพราะทรงทำอะไรละเอียดถี่ถ้วน มีผลในการปฏิบัติราชการเป็นอย่างยิ่ง เพราะทรงทำอะไรละเอียดถี่ถ้วนจริง ๆ ตอนหลัง ๆ นี่ยิ่งละเอียดถี่ถ้วนมาก ในเรื่องละครนี่เรา

เห็นว่าทำไมถึงทรงทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าตั้ง ๕๐-๖๐ ปี ได้มีละครหลายเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นคนไม่สนใจเท่าไหร่หรอก แต่เป็นเรื่องที่เรามาสนใจกันในเวลานี้ เช่นเรื่อง"ฉวยอำนาจ"เป็นต้น ที่โรงเรียนวชิราวุธเขาแสดงเมื่อ ๒-๓ ปีก่อน แต่เดี๋ยวนี้มีคนสนใจมากเพราะคนหลายคนไม่ได้ดู ต้องเล่นใหม่ อย่างนี้เป็นต้น เรื่อง"ภรรยาข้าราชการสำคัญ" สมัยก่อนโน้นไม่มีใครสนใจ แต่เดี๋ยวนี้มีคนสนใจมากที่สุด เรื่องที่แปลกที่สุดคือว่ามีบทละคร ๒ เรื่องที่แสดงว่าพระองค์ทรงทราบว่าล่วงหน้าว่าบัดนี้ประเทศไทยมีภัยอันตรายมาจากที่ไหน เช่น ในเรื่องหัวใจนักรบนั้น คือคนอ่านรู้ว่าข้าศึกมารุกรานประเทศที่หัสดินบุรี แล้วลูกเสือ เสือป่าออกไปสู้รบ พลเรือนช่วยด้วยอะไรต่าง ๆ นี่ ทีนี้มีอยู่ตอนหนึ่งที่บอกว่าข้าศึกมาจากเมืองซองฮอย เราไม่สนใจว่าซองฮอยอยู่ตรงไหน เป็นข้าศึกก็แล้วกัน แต่นี่พอไปอ่านพระราชนิพนธ์เรื่องตั๊กแตน ในฝูงตั๊กแตนแสดงว่าฝรั่งเศสมีอาณานิคมอยู่ในตะวันออกไกล เรียกว่า อาณาจักรมังกรทอง มีอยู่สาม-มณฑล อ่านไป ๆ ก็เห็นว่า ๓ มณฑลในอาณาจักรมังกรทองคือ ๑) มณฑลภูเขาสูง ๒) มณฑลแม่น้ำเขียว ๓) มณฑลซองฮอย ซองฮอยมาอีกแล้ว แล้วแม่น้ำเขียวคืออะไร อ่านไป ๆ ก็กัมพูชาไม่มีปัญหาอะไรเลย ภูเขาสูงคือลาว เจ้าซองฮอยคืออะไร ก็คือญวน ทำไมท่านถึงทรงทราบว่าต้องระวังภยันตรายมาจากซองฮอย เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๖ กี่ปีแล้ว

มาลินี - แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพว่า ทรงสั่งสอนไว้ด้วยกลวิธีที่ทำให้ผู้คนหวนกลับไปนิยมยินดีได้ เพราะเป็นการละคร ถ้าทรงสั่งสอนไว้เป็นแค่บทความก็คงถูกลืมไปได้ง่าย แต่ถ้าเป็นละครคนก็ยังนำมาเล่น และนิยม เพราะเป็นศิลปะ

ม.ล.ปิ่น - ละครเช่นเรื่องพระร่วง ทรงสั่งสอนไว้ให้คนอย่าแตกสามัคคีกัน อย่าไปฟังผู้ยุยงส่งร้าย เป็นเรื่องที่เราควรนำมาใช้เดี๋ยวนี้

มาลินี - ดิฉันเห็นด้วยค่ะ อย่างกิจการลูกเสือเป็นต้น เป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้ต่อสู้ป้องกันภัยอันตรายที่จะมารุกรานประเทศชาติของเราได้ อย่างเช่น ลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น ประชาชนมีโอกาสรวมตัวกันช่วยชาติบ้านเมืองได้ตามกำลังความสามารถของตน สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ท่านอย่างชัดเจน

ม.ล.ปิ่น - พอคุณพูดถึงเรื่องลูกเสือชาวบ้าน ผมอยากพูดถึงเรื่องเสือป่าด้วย ผมเองก็เคยไปซ้อมรบ มันเป็นอย่างกองโจรนั่นเอง ทำไมทรงทราบว่าบัดนี้การรบแบบกองโจรน่ะสำคัญ ทำไมทรงทราบ? น่าประหลาดใจมาก

มาลินี - นั่นนะซิคะ พระองค์ท่านได้เพาะเมล็ด "ความคิด" ให้โตขึ้นเป็นต้นไม้ "พฤติกรรม" ที่งอกงามในการป้องกันประเทศชาติของเราได้ การรวบรวมบทละคร พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖ จะรวบรวมไว้ที่หอวชิราวุธานุสรณ์นี้ทั้งหมดใช่ไหมคะ?

ม.ล.ปิ่น - ครับรวมไว้ที่นั่นหมด
ทีนี้พูดถึงเรื่องบทละคร ผมจะขอพูดถึง ไม่ใช่บทละครสักเรื่องหนึ่ง ในรัชสมัยของพระองค์เคยเสด็จฯไป ที่คอคอดกระหลายครั้ง หลายหน ผมก็ได้มาศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ ในสงครามโลกครั้งที่สองนี้ ฝรั่งยังพูดเรื่องคอคอดกระอยู่ ทางด้านอังกฤษ ยังพูดถึงเรื่องคอคอดกระอยู่ ผมมาคิดดูทำไมคอคอดกระถึงเป็นเรื่องสำคัญ และยังอยู่กับประเทศไทย ผมได้พิสูจน์หลักฐานอะไรต่าง ๆ สรุปได้ง่ายว่า เพราะฝรั่งเกรงพระทัย ฝรั่งได้มาพบพระองค์แล้วทรงพูดกันรู้เรื่อง เพราะบางเรื่องฝรั่งยังไม่ค่อยรู้เรื่องด้วยซ้ำไป เกิดความเกรงใจขึ้น บอกว่าเมืองไทยมีคนดีนะ เพราะฉะนั้นผมเชื่อว่านี่แหละเป็นเหตุหนึ่งที่คอคอดกระยังอยู่ในเมืองไทย

มาลินี - นั่นก็เป็นอีกเหตุหนึ่งที่พวกเราคนไทยควรจะดีใจนะคะ พระอัจริยภาพของพระองค์ท่านสามารถทำให้ประเทศชาติไทยของเราอยู่รอดปลอดภัยจากประเทศที่ล่าอาณานิคมทั้งหลายในอดีตได้ ดิฉันใคร่ขอความกรุณาท่านเล่าต่อเกี่ยวกับพระปรีชาสามารถทรงเล็งการณ์ไกล ในด้านความสามัคคีรวมประเทศชาติไทยของเราได้อยู่รอดปลอดภัยมาได้จนทุกวันนี้ นอกจากลูกเสือ เสือป่าแล้ว ยังมีอีกไหมคะ?

ม.ล.ปิ่น - ก็มีหลายอย่างที่เราไม่ค่อยจะรู้กัน เป็นต้นว่า เคยเสด็จทางทะเล ทางฝั่งในอ่าวไทย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จองที่ไว้สำหรับทำพระราชวัง..ที่ไหนก็สัตหีบ ต่อมานานทีเดียว กรมหลวงชุมพรฯ ทูลถามว่าทรงจองที่ไว้สำหรับทำพระราชวัง ไม่เห็นทำสักที ทหารเรืออยากจะขอทำเป็นฐานทัพ ท่านก็บอกว่านั่นนะซี ฉันจองไว้ให้ ก็ทำซะ เดี๋ยวคนอื่นเอาไปเสีย ถ้าจองทำพระราชวังคนเขาก็ให้ ข้าศึกก็ไม่ระแวง นี่แสดงถึงพระปรีชาสามารถเหมือนกัน ทรงทราบว่าควรจะดำเนินนโยบายอย่างไร ขณะนั้นไม่มีใครทราบ จนกรมหลวงชุมพรฯ ขอพระราชทานในภายหลัง

มาลินี - ทรงวางแผนไว้อย่างรัดกุมนะคะ

ม.ล.ปิ่น - ครับ ก็ทรงวางแผนไว้อย่างรัดกุมอย่างที่คุณว่า ในเรื่องเสือป่าก็อยากพูดอีกนิดหนึ่ง คือว่าเวลาเสด็จฯ ซ้อมรบเสือป่า ผู้ที่รู้จักภูมิประเทศดีที่สุดคือพระองค์เอง เสด็จซ้อมรบที่ไหน ออกไปดูสถานที่ ที่ไหน ที่ไหนออกไปดู

จนหมด คือยังไม่ไว้ใจว่าเหตุการณ์แบบที่ฝรั่งเศสจะเอาเรือรบมา จะเกิดขึ้นอีกหรือไม่ ทรงเตรียมแผนไว้ ทหารก็มีแผนโน้นแผนนี้ ท่านก็มีแผนอันไหนเหมาะใช้อันนั้น เสือป่าจะสู้แบบกองโจร ในสมัยโน้นเพราะท่านแล้งการณ์ไกล อันนี้อาจจะเป็นเหตุให้ฝรั่งยุติการล่าเมืองไทยเป็นเมืองขึ้นก็ได้

มาลินี - ได้ทราบว่าพระองค์ท่านสำเร็จการศึกษาวิชาทหารจากประเทศอังกฤษใช่ไหมคะ ท่านก็ทรงรอบรู้เกี่ยวกับกลยุทธของต่างชาติประเทศตะวันตกอย่างดี ไทยเราคงจะโชคดีอย่างครั้งที่สมเด็จพระนเรศวรท่านไปเป็นตัวประกันที่ประเทศพม่า แล้วกลับมากู้เอกราชได้ เมื่อได้ทรงศึกษาจนรู้จักข้าศึกศัตรูได้ดี ทรงรู้จักยุทธวิธีของข้าศึกทั้งหมด ก็สามารถต่อสู้กู้เอกราชและป้องกันการรุกรานได้ ส่วนพระองค์ท่านได้ทรงศึกษามาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจใหญ่ในสมัยนั้น พระองค์จึงได้เตรียมป้องกันประเทศชาติของเราเอาไว้ได้ อันนี้เป็นบุญของประเทศไทยจริง ๆ

ม.ล.ปิ่น - คุณเปรียบเทียบถึงสมเด็จพระนเรศวร ผมก็เห็นจะเป็นทำนองนั้น

มาลินี - อยากจะขอเรียนท่านผู้ฟังนะคะ ว่าทั้งหมดทั้งหลายนี้ได้รวบรวมไว้ที่หอพระวชิราวุธานุสรณ์ทั้งนั้น ถ้าท่านอยากจะค้นคว้าให้ได้เรื่องราวอะไรมากมายอย่างที่ ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น ได้ศึกษาเรื่องราวจากบทละครจดหมายเหตุ บันทึกส่วนพระองค์ของพระองค์ท่าน และได้เล่าเรื่องมาให้พวกเราได้ฟัง ก็เชิญไปที่หอวชิราวุธานุสรณ์ค่ะ ตอนนี้ขอย้อนมาถึงการเตรียมการจัดงานวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔ สักนิด นะคะ

ม.ล.ปิ่น - ในวันที่ ๑ มกราคม ก็จะเปิดหอวชิราวุธานุสรณ์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปิดงานนี้ และจะมีการแสดงนิทรรศการฯ อย่างไม่มีใครเคยทำมาก่อนเลย คือจะมีลายพระราชหัตถ์ทั้งหมดของ ร. 6 เปิดแสดง เชิญให้ประชาชนนักศึกษามาค้นคว้า และได้ประกาศให้แจ่มแจ้งว่า สร้างหอวชิราวุธานุสรณ์นี้เพื่อการศึกษาค้นคว้าของประชาชน

มาลินี - เป็นที่น่ายินดี ของประชาชนทั่วไปนะคะ ดิฉันอยากจะย้ำอีกครั้งหนึ่งว่าถ้าท่านผู้ฟังประสงค์จะสมทบทุนสร้างหอวชิราวุธานุสรณ์นี้นะคะ ก็ส่งมาที่ ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ได้ที่หอพระสมุดวชิราวุธานุสรณ์ ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ถนนสามเสน ทางธนาณัติหรือไปรษณีย์ก็ได้ค่ะ คิดว่าเวลาหมดแล้วนะคะ ดิฉันในนามของคณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทยขอขอบพระคุณ ฯพณฯ หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ที่กรุณามาเป็นวิทยากรและเล่าให้พวกเราฟังเกี่ยวกับการเตรียมงานฉลองร้อยปี วันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สวัสดีค่ะ

ม.ล.ปิ่น - สวัสดีครับ

ผู้ประกาศ - ที่ท่านได้ฟังจบลงไปนี้คือรายการ “อยู่อย่างไทย เรื่อง การเตรียมงานฉลองร้อยปี วันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว”จัดโดยคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ของดีในชีวิตไทย"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันศุกร์ที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๓ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท	สุวรรณี อุดมผล
ผู้ร่วมรายการ	ประคอง เจริญจิตรกรรม
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

หมู "นิด มาหาซื้อต้นไม้แถวท้องสนามหลวงเหมือนกันหรือ

นิด "สวัสดีค่ะพี่หมู นิดว่าจะมาหาซื้อต้นไม้ไปปลูกสักหน่อยหนึ่ง ที่บ้านเพิ่งปลูกเสร็จ ยังไม่มีต้นไม้เลย"

หมู "สร้างบ้านเสร็จแล้วรึ สร้างที่ไหนล่ะ"

นิด "แถว ๆ หัวหมากนะคะ ที่ก็ไม่กว้างนักหรอกคะ แต่ก็อยากปลูกต้นไม้จะได้ดูไม่แห้งแล้ง"

หมู "แล้วนิดจะปลูกต้นอะไรล่ะ"

นิด "ยังไม่รู้เลยคะ มาดูไปเรื่อย ๆ"

"ไม้ที่เป็นหลักที่คนโบราณเขาว่าน่าจะปลูก ก็มีจำพวกที่ชื่อดี ๆ ทั้งหลาย เช่น มะขาม มะยม ขนุน ทับทิม วาสนา พวกนี้ชื่อมันมีความหมายดี คนก็เลยนิยมปลูก"

นิด "อ๋อ มะขามนี่คงหมายถึงให้คนเกรงขาม มะยมก็คงให้คนนิยม ส่วนขนุนก็คงหนุนให้เจริญตามชื่อใช่ไหมคะ"

หมู "ก็ทำนองนี่แหละ วาสนาก็คล้าย ๆ กับมีบุญวาสนา"

นิด "แต่ปัญหาอยู่ว่าต้นไม้ต้นใหญ่ ๆ ทั้งนั้นเลย บ้านนิดที่ไม่มากเท่าไร จะปลูกได้อย่างไรหมดละคะ"

หมู "ก็เลือกเอาเท่าที่จำเป็นก็แล้วกัน คนโบราณเขาก็นิยมปลูกมะยมหน้าบ้าน ปลูกขนุนหลังบ้าน"

นิด "ทำไมละคะ ขนุนถึงจะมาอยู่หน้าบ้านไม่ได้"

หมู "ก็ถือตามชื่อต้นไม้นั่นแหละ มะยมปลูกไว้หน้าบ้านคนผ่านไปมาเห็นก็จะได้เกิดความนิยม ส่วนขนุนชื่อมันบอกว่าหนุน ของหนุนมันก็ต้องอยู่ข้างหลังจริงไหมละ จะได้คอยหนุนให้เจ้าของบ้านร่ำรวยเจริญรุ่งเรือง"

นิด "ถ้านิดจะต้องปลูกต้นนี้ซะแล้ว เพราะฟังแล้วความหมายดีจังเลย"

หมู พี่มาคิดดู ความจริงแล้วนี้คนโบราณ ไม่ได้กำหนดตามชื่ออย่างเดียวหรอก แต่อาจจะมีเหตุผลบางอย่างแฝงไว้ด้วยก็ได้"

นิด "เหตุอะไรคะ ชักอยากรู้"

หมู "นี่พี่คิดเอาเองนะว่า มะยมเป็นต้นไม้เล็ก ลูกมะยมราคาถูกปลูกไว้หน้าบ้านออกลูกไว้เยอะแยะ แขกไปมาหาสู่จะติดไม้ติดมือไปบ้างก็ไม่เป็นไร ส่วนขนุนแต่ละลูกมีราคาสูง แต่ละต้นก็มีไม่กี่ลูก ไม่รักใคร่ชอบพอกันจริงๆ ก็คงไม่อยากให้ใครเอาไป ปลูกไว้หลังบ้านมันก็เหมาะดีแล้ว"

นิด "คนโบราณนี่ เขาช่างคิดนะ แถมยังเข้าหลักการจัดสวนปัจจุบันด้วย ที่ไม้เล็กไม้ประดับเขาเอาไว้บริเวณหน้าบ้าน ส่วนไม้ยืนต้นไม้ผลขนาดใหญ่

ก็เอาไว้หลังบ้าน พี่หมูคะเดี๋ยวเราค่อยมาดูต้นไม้กันใหม่ ตอนนี้นิดชักหิวแล้ว ไปทานน้ำกันก่อนดีกว่าคะ นาน ๆ จะได้พบพี่หมูซะที ขอคุยด้วยหน่อย คงไม่รีบไปไหนใช่ไหม"

หมู "ก็ไม่รีบไปไหนหรอก เสาร์อาทิตย์ว่าง ๆ ก็มาเดินดูต้นไม้เล่นอย่างนั้นเอง ไม่ได้คิดจะซื้ออะไรหรอก"

เพลงคั่นรายการ

หมู "นิดจะซื้อต้นไม้ ก็ต้องระวังเหมือนกัน ต้นไม้บางอย่างคนโบราณเขาถือไม่ให้ปลูกในบ้าน"

นิด "ต้นอะไรคะ นิดไม่ค่อยรู้เลยเรื่องอย่างนี้"

หมู "ส่วนมากก็เป็นพวกชื่อไม่พ้องกับสิ่งที่ไม่ค่อยจะดี เช่น ต้นรักเร่ ลั่นทม แล้วก็ว่านบางอย่าง แต่บางคนเขาก็ไม่ถือกัน"

นิด "อันที่จริง ของอย่างนี้รู้ไว้ก็ไม่เป็นไรหรอก นอกจากเรื่องนี้ เขายังห้ามเรื่องอะไรอีกบ้างไหมคะ"

หมู "โอ้ย เยอะแยะเลย ในสวัสดิรักษาแนะ อยากรู้ก็ไปอ่านเอาได้"

นิด "นิดไม่ค่อยมีเวลาหรอก มีอะไรน่าสนใจพี่หมูก็ถ่ายทอดให้นิดฟังหน่อยซิคะ"

หมู "เอาเท่าที่พี่จำได้ก็แล้วกันนะ"

นิด "ค่ะ นาน ๆ จะได้ฟังเสียที นิดจำได้ว่าตอนเรียนอยู่มหาวิทยาลัย พี่หมูมีเกร็ดความรู้ไทย ๆ มาเล่าให้ฟังเรื่อยเลย"

หมู "ตั้งแต่เช้าเลยก็แล้วกันนะ เวลาตื่นเช้าเลยท่านก็สอนว่าอย่าโมโห"

นิด "ถือว่าเป็นเคล็ดให้เกิดโชคดีหรือคะ"

หมู "ก็ทำนองนั้นแหละ แล้วพี่ก็คิดว่าคนโบราณ เขารู้เรื่องเกี่ยวกับจิตใจดีที่เกี่ยวแหละ คนเราถ้าทำจิตใจให้ดีซะอย่าง อารมณ์ก็จะปลอดโปร่งไปทั้งวัน"

นิด "นิดก็เห็นด้วยนะ ถ้าลองหงุดหงิดไปตั้งแต่ต้นแล้วละก็ อารมณ์มันก็ขุ่นมัวไปทั้งวัน"

หมู "นอกจากนั้น ท่านยังสอนให้พูดคำที่ดีเป็นคำแรกอีกด้วยนะ"

นิด "คนโบราณท่านคงถือคติ อย่างที่ปัจจุบันว่า เริ่มต้นดีก็จะจบลงด้วยดีนั่นเองนะคะ แล้วมีคำสอนอะไรอีก"

หมู "ท่านก็ว่าให้นึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก่อนล้างหน้า"

นิด "นึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี่เพื่อเสกน้ำให้ศักดิ์สิทธิ์หรือคะ"

หมู "ไม่ใช่หรอกจ้ะ พี่คิดว่า คงจะเป็นอุบายให้คนไม่ลืมคำสอนในศาสนาที่ให้เป็นคนดีมีศีลสัตย์ เมื่อระลึกถึงตอนเช้าจะเป็นการเตือนใจไปตลอดวัน"

นิด "โอ้โฮ ถ้าเราทุกคนทำได้อย่างนี้ ตามที่คนโบราณ ท่านตั้งความหวังไว้แล้ว

ละก็ บ้านเมืองเราคงสงบสุขนะคะ น่าเสียดายที่คนปัจจุบันไม่สนใจเรื่องเหล่านี้กันเลย หากไปสอนให้ใครทำคนคงหาว่าเชยเหลือโบราณ

หมู "ที่จริงคนโบราณเขามีอะไรดี ๆ อีกมากนะ"

นิด "แล้วที่นิดเคยได้ยินคนแก่ ๆ เขาสอนว่า ตอนเช้าให้ล้างหน้าตอนเช้า อาบน้ำหรือลูบตัวตอนกลางวัน ล้างเท้าก่อนนอน ทำไมถึงจะต้องทำเช่นนั้น"

หมู "ก็เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับราศรี ที่เชื่อกันว่าตอนเช้าราศรีอยู่ที่หน้า กลางวันราศรีอยู่ที่ตัวหรืออก เย็นราศรีอยู่ที่เท้า"

นิด "ราศรีนี่มันหมายถึงอะไรคะ สงสัยมานานไม่รู้จะถามใคร"

หมู ก็คงหมายถึงสิริ คือ ความเป็นสวัสดิมงคลนั่นเอง แต่พี่ลองมาคิด ๆ ดู มันไม่ใช่ของงมงายเลยนะ มันก็หลักความจริงนั่นแหละ ตื่นขึ้นมาตอนเช้าถ้าไม่ล้างหน้ามันก็ไม่สดชื่น สะอาดสะอ้านกลางวัน เมืองไทยเป็นเมืองร้อนถ้าได้อาบน้ำหรือลูบตัวเสียหน่อยก็คงดี แล้วกลางคืนถ้าขึนเข้านอนโดยไม่ล้างเท้าก็คงจะทำที่นอนเปรอะเปื้อนไปหมด"

นิด "แหมท่านก็เข้าใจสอนนะคะ"

หมู "คนโบราณที่จริงเข้าใจหลักอนามัยทันสมัยหลายอย่าง เช่น เวลาเข้าส้วมท่านห้ามบ้วนน้ำลาย ไม่ให้มองลงไปเบื้องต่ำ แล้วเวลาออกมาก็ให้ล้างหน้า ถ้าไม่ทำอย่างนั้นจะได้เป็นมงคลแก่ตัว"

นิด "เอ นิดว่าไม่เห็นจำเป็นจะต้องห้ามเลยนี่คะ"

หมู "ถ้ามองอย่างคนในปัจจุบันอาจเข้าใจยาก เพราะสภาพความเป็นอยู่แตกต่างจากสมัยก่อน"

นิด "แตกต่างกันอย่างไรคะ"

หมู "ส้วมสมัยก่อนมักเป็นส้วมหลุม ถ้าก้มลงมองต่ำหรือบ้วนน้ำลายก็อาจจะมีสิ่งสกปรกกระเด็นขึ้นมา หรืออาจจะทำให้วิงเวียนได้"

นิด "จริงด้วยนะคะ และที่ล้างหน้าเพราะกลัวสิ่งสกปรกติดมาเหมือนกับสมัยนี้เราออกจากห้องน้ำก็ต้องล้างมือละนะคะ"

หมู "นอกจากหลังเข้าส้วมแล้ว เวลากลับจากงานศพหรือเห็นศพคนเก่า ๆ เขาก็จะสอนให้ล้างหน้าก่อนเข้าบ้าน มิฉะนั้นภาพคนตายจะติดตา"

นิด "แหมเพียงล้างหน้าเท่านี้ไม่น่าจะไปลบความทรงจำได้เลย"

หมู "เขาก็สอนกันมาอย่างนั้นแหละ แต่พี่ว่าเหตุผลที่แท้จริงคงจะเป็นเพราะสมัยโบราณการเผาศพไม่มิดชิดเหมือนเดี๋ยวนี้ คนตายเราก็ไม่รู้ว่าเขาเป็นอะไรตาย เมื่อเวลากลับจากงานเหล่านี้เขาจึงให้ล้างหน้า เพื่อป้องกันไม่ให้นำเชื้อโรคมาเผยแพร่ต่อไป"

นิด "คนโบราณเขาก็เข้าใจหลักอนามัยดีเหมือนกัน"

หมู "ยังมีอีกหลายอย่างนะ ที่แสดงว่าคนโบราณสั่งสอนไว้เพื่อหลักอนามัยอย่างเช่น เวลาลมพัดอย่าถมน้ำลาย"

นิด (หัวเราะ) "อันนี้ก็เห็น ๆ กันอยู่ อันนี้นิดเข้าใจคะ"

หมู "เข้าใจอย่างไรละ"

นิด "คนโบราณเขากลัวว่า ถ้าเผื่อเรามีโรคติดต่ออะไรแล้วไปถ่มน้ำลายเวลาลมพัดจะทำให้ลมพัดเอาน้ำลายไปเผยแพร่เชื้อโรคให้คนอื่น นอกจากนี้ยังป้องกันไม่ให้ตัวเองสกปรกเพราะลมอาจพัดเอาถูกตนเอง ปัจจุบันเรื่องนี้ก็เป็นเทศบัญญัติข้อหนึ่งด้วย

หมู "เห็นไหมของโบราณไม่ใช่จะล้าสมัยไปทุกอย่าง อย่างท่านก็มีสอนไว้เวลาอาบน้ำในคลอง อย่าถ่ายลงน้ำมันก็เหตุผลเดียวกันนั่นแหละ แล้วมันก็ยังใช้ได้มาจนถึงปัจจุบัน"

นิด "คนโบราณนี่เขาคำนึงถึงอนามัยส่วนรวมจริงนะ"

หมู "ส่วนตัวก็มีเหมือนกัน อย่างเช่น เวลานอนท่านห้ามไม่ให้เอาเท้าก่ายกัน"

นิด "เอ ทำไมคะถึงเอาเท้าก่ายกันไม่ได้"

หมู "ก็เพื่อให้เลือดลมเดินสะดวก จะได้ไม่เป็นเหน็บชา นอกจากนั้นการกำหนดสีประจำเครื่องนุ่งห่มที่ใช้แต่ละวัน"

นิด "อ้อ อย่างที่นิดเคยอ่านในเรื่องสี่แผ่นดินที่ชาววังต้องแต่งตัว ตามสี เอนิดว่าเขาเพื่อความสวยงามมากกว่านะคะ ไม่เห็นเกี่ยวกับเรื่องอนามัยแต่อย่างไร"

หมู "นี่เป็นความคิดของพี่เองนะ อาจจะไม่ถูกก็ได้"

นิด "พี่คิดว่าอย่างไรคะ"

หมู "พี่คิดว่า การให้เปลี่ยนสีเสื้อไปทุกวันเป็นวิธีการที่จะให้คนเปลี่ยน ผ้านุ่งห่มทุกวัน จะได้มีเวลาเอาออกผึ่งแดด"

นิด "มันก็เข้าทีนะคะ นอกจากนั้นมันก็ประหยัดดีด้วย มีผ้านุ่งผ้าห่มแค่ ๗ ชุด ๗ สี ก็พอแล้ว ไม่ต้องตัดกันมากมายเหมือนผู้หญิงเดี๋ยวนี้"

(เพลง)

นิด "แล้วที่เขาห้ามคนท้องอาบน้ำกลางคืน มิฉะนั้นจะแฝดน้ำเป็นการห้ามเพื่อการอนามัยหรือเปล่าคะ"

หมู "เรื่องนี้ จะดูในแง่อนามัยก็ได้ เพราะกลางคืนอากาศเย็นอาจจะทำให้คนท้องไม่สบาย แต่ก็อาจจะคิดในแง่สวัสดิภาพได้เหมือนกันนะ"

นิด "เอ มันเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพอย่างไรคะ"

หมู "สมัยก่อนห้องน้ำอยู่ห่างบ้าน บางครั้งก็ต้องไปอาบตามท่าน้ำแล้วก็ไม่มีไฟ

ฟ้าให้แสงสว่าง ทางมืด ๆ เขาก็กลัวว่าคนท้องจะหกล้มเป็นอันตราย จึงห้ามไว้"

นิด "แล้วที่เขาห้ามตัดเล็บกลางคืน เย็บผ้ากลางคืนว่ามันจะทำให้เกิดเสนียดจัญไรจริงไหมคะ นิดสงสัยว่าทำไมเขาชอบห้ามทำอะไรกลางคืน ๆ อยู่เรื่อยเลย"

หมู "ก็คงทำนองเดียวกันนั่นแหละ กลางคืนมันมืดเดี๋ยวจะตัดเล็บถูกเนื้อ หรือเย็บผ้าเข็มอาจจะโดนไม้โดนมือเข้า แล้วนิดเคยได้ยินเขาห้ามหวีผมกลางคืนไหม"

นิด "เอ อันนี้ไม่เห็นน่าจะเกี่ยวกับสวัสดิภาพเลยนี่คะ"

หมู "เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับสวัสดิภาพหรอก แต่เป็นความฉลาดของคนโบราณที่กันไม่ให้ลูกสาวหนีออกไปเที่ยวกลางคืน"

นิด "จริงซิคะ คนเราลองไม่ได้หวีผมก็คงไม่กล้าจะไปเที่ยวไหน แล้วเกี่ยวกับสวัสดิภาพมีเรื่องอื่นอีกไหมคะ"

หมู "สวัสดิภาพตอนกลางคืนคงมีแค่นั้นแหละ แต่กลางวันยังมีอีกนะ อย่างเช่นห้ามลอดใต้ช่องร้านพักแฟง หรือไม้เขื่อน"

นิด "อันนี้ห้ามชัดเลยคะ ว่าเขากลัวจะหล่นใส่ศีรษะใช่ไหมคะ"

หมู "นั่นก็คงเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการห้าม แต่คนโบราณเขาขู่ว่าจะทำให้เกิดเสนียดจัญไรแก่ผู้รอด"

นิด "เรื่องทำนองนี้ ก็คล้ายกับเรื่องที่ห้ามผู้ชายลอดใต้ตอต่าง ๆ เพราะว่าจะทำให้ของขลังในตัวเสื่อม"

หมู "คนโบราณเขาไม่ได้คิด แต่เรื่องสวัสดิภาพทางร่างกายเท่านั้น เรื่องเกี่ยวกับความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัวเขาก็คิดถึงอยู่มาก นิดเคยได้ยินสำนวนว่า อย่าปลูกเรือนคล่อมตอไหม"

นิด "เคยคะ เขาหมายถึงห้ามปลูกบ้านคล่อมตอไม้ใช่ไหมคะ ก็ไม่น่าจะห้ามเลยที่จริงเพราะตอไม้มันอยู่ข้างล่างแท้ ๆ แล้ว มันเกี่ยวกับสวัสดิภาพอย่างไร"

หมู "เขาห้ามก็เพราะต้นไม้ที่ตัดเหลือแต่ตอนี่อาจจะไม่ตายก็ได้เพราะรากยังอยู่ ถ้ามันเกิดงอกขึ้นมาเมื่อปลูกเรือนไปแล้วก็อาจจะลำบากต้องรื้อเรือนกันใหม่ แล้วนอกจากนั้นสำนวนนี้ก็ยังไม่ควรไปแย่งหรือยุ่งเกี่ยวกับผู้ที่มีเจ้าของแล้ว"

เพลงคั่นรายการ

นิด "เอ่อ พี่หมู นิดสงสัยอยู่เรื่อง ถามพี่หมูซะเลยคือ เรื่องสาริกาลิ้นทองนี้มันเป็นอย่างไร นิดได้ยินมาแต่ยังไม่ค่อยเข้าใจ"

หมู "เป็นการเพิ่มเสน่ห์ให้ตนเอง โดยผู้เป็นอาจารย์ทางไสยศาสตร์จะให้สิ่งที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์แก่ผู้ต้องการไปอมไว้และสั่งว่าขณะที่อมต้องพูดแต่ถ้อยคำที่ดี การกระทำเช่นนี้จะทำให้ผู้อื่นนิยมตน"

นิด "การใช้ไสยศาสตร์เช่นนี้ก็ไม่ดีนะซิคะ"

หมู "แง่ดีก็มีอยู่บ้างเฉพาะเรื่องนี้พี่คิดว่าเป็นอุบายที่จะให้ผู้ใช้สาริกาลิ้นทองกลับตัวจากการพูดจาอย่างไม่ระมัดระวังเป็นคนพูดจาเรียบร้อยสุภาพขึ้น เพราะขณะที่พูดลิ้นจะสัมผัสวัตถุในปากตอบเตือนใจให้ระลึกถึงคำสั่งสอนที่ไม่ให้พูดจาหยาบคายอยู่เสมอ เมื่อพูดจาดีลิ้นจะเป็นธรรมดาที่คนรอบข้างจะชอบมากขึ้น ส่วนเวทมนต์คาถาที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องนั้นอาจจะจริงก็ได้ แต่มีเขาคิดด้วยว่าสำนึกธรรมดาก็เห็น ๆ กันอยู่"

นิด "เอ่อ อาจจริงคะเพราะเคยได้ยินคนไปหาพระเพราะกลับมาทะเลาะกับสามี พระท่านให้นำมนต์ไปอมเวลาเกิดความโมโหสามี ทีนี้พอเขาอมน้ำมนต์เขาไปพูดไม่ได้เพราะน้ำมนต์จะหก จึงต้องเงียบทำให้ปัญหาภายในบ้านคลายลง"

หมู "นั่นซิ คนโบราณของไทยเรานี่มีกลอุบายมีกลวิธีต่าง ๆ ในการสั่งสอนและห้ามปรามคนหลายอย่างจริงนะ"

นิด "แล้วทำไมเขาไม่บอกเหตุผลกันตรง ๆ ต้องมาพูดขู่ให้กลัวว่าจะเป็นเสนียดจัญไร หรือพูดในทำนองให้ทำแล้วจะเกิดสิริมงคล"

หมู "นิดก็เคยได้ยินแล้วนี่ว่า คนเรามีหลายระดับด้วยกัน บางคนก็เข้าใจอะไรง่าย ๆ มีเหตุมีผลสั่งสอนห้ามปรามง่าย แต่บางคนก็ไม่ยอมเข้าใจและทำตามอะไรง่าย ๆ ก็เลยต้องยกเอาเรื่องบาป บุญ เสนียดจัญไรขึ้นมาอ้าง เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจคนไทย จึงทำให้ยินดีปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อแม้"

นิด "นับว่าเป็นความฉลาดของโบราณมากทีเดียว เมื่อก่อนนิดคิดว่าห้ามอะไรก็ไม่รู้ดูแล้วไม่เข้าท่าเลย วันนี้ได้คุยกับพี่หมู ให้ความรู้มากทีเดียว"

หมู "บางอย่างมันก็เป็นความคิดส่วนตัวนะ อย่าทึกทักว่าทั้งหมดถูกต้องทีเดียว"

นิด "ถึงอย่างไร ก็ทำให้นิดตาสว่างขึ้นเยอะละคะ วันนี้นั่งพักมาเกือบครึ่งชั่วโมงแล้ว เราไปเดินดูหาซื้อต้นไม้กันต่อดีกว่า เอ่อถ้าพี่หมูไม่รีบไปไหนไปดูต้นไม้เป็นเพื่อนนิดหน่อยได้ไหมคะ"

หมู "ได้ซิ ดูต้นไม้มันก็เพลินดีเหมือนกัน ไปกันเถอะ"

จบรายการ

เพลง "ความเป็นไทย"

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "เทอดพระเกียรติมงกุฎเกล้าฯ"

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันศุกร์ ที่ ๙ มกราคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐ - ๑๘.๔๐ น.

ผู้จัดรายการ	พะนอม แก้วกำเนิด
ผู้เขียนบท	พ.ต.หญิง ผะอบ โปษะกฤษณะ
วิทยการ	ม.ล.ปิ่น มาลากุล
ผู้ร่วมรายการ	พระมหาเทพกษัตรสมุห
	พ.ต.หญิง ผะอบ โปษะกฤษณะ
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

ผะอบ สวัสดีค่ะท่านผู้ฟัง เนื่องในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นปีที่วันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าของชาวไทย เวียนมาบรรจบครบร้อยปี รายการ "อยู่อย่างไทย" ของคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จึงได้จัดรายการเทอดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสนี้ได้กราบเรียนเชิญ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ซึ่งเป็นประธานจัดงานฉลองของทางราชการและพระมหาเทพกษัตรสมุห ซึ่งเป็นข้าราชบริพารที่ใกล้ชิดในสมัยรัชกาลที่ ๖ มาสนทนาในเรื่องของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผะอบ อาจารย์คะ : เมื่อวานนี้เราได้พูดทางโทรทัศน์ก็หลายเรื่องนะคะ ดิฉันยังติดใจถึงเรื่องที่ว่าได้ทรงพัฒนาหรือทรงปรับปรุงเอกลักษณ์ของไทยและวัฒนธรรมไทยหลายเรื่อง และดิฉันคิดว่านอกจากเอกลักษณ์หรือวัฒนธรรมแล้วนะคะก็ยังมีอีกหลายอย่างที่น่าสนใจ เมื่อวานนี้เราจบกันด้วยเรื่องสถานภาพของสตรี คือพระองค์ท่านทรงเห็นว่าเครื่องหมายแห่งความรุ่งเรือง คือสภาพของสตรี อารยประเทศได้ยกย่องสตรี ดิฉันก็ได้ทราบซึ้งน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงให้ความยุติธรรมแก่ผู้หญิงซึ่งเป็นมนุษย์เหมือนกัน เพราะฉะนั้นจึงอยากจะเรียนถามอาจารย์ว่า ในด้านมนุษยศาสตร์พระองค์ได้ทรงเข้าถึงจิตใจ หรือเข้าถึงมนุษย์โดยทั่วไปอย่างไรบ้าง อาจารย์อาจจะยกพระราชนิพนธ์ประกอบก็ได้ค่ะ

ม.ล.ปิ่น เรื่องนี้ก็เป็นเรื่องที่น่าสังเกต คือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงศึกษาค้นคว้าอย่างมากเหลือเกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอังกฤษ เพราะฉะนั้นอยากจะบอกว่า "ทรงรอบรู้" ไปหมดเสียทุกสิ่งทุกอย่าง ทรงคิดถึงชาติบ้านเมืองของเราเป็นสิ่งแรกและก็ได้ทรงพบสิ่งที่ดีงามมากมายทั้งในต่างประเทศและในเมืองไทย เพราะฉะนั้นผมคิดว่าพระองค์ทรงรอบรู้มากและทรงตั้งพระราชหฤทัยจะปรับปรุงทุกสิ่งทุกอย่างสำหรับบ้านเมืองนี่นะ แต่เป็นเรื่องที่ลึกซึ้งมาก

ผะอบ เรื่องของบ้านเมืองนี้เป็นเรื่องใหญ่ และเป็นเรื่องของคนหมู่มากนะคะ ดังนั้นแต่ละคนอาจจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นเป็นการยากที่จะทราบถึงอัจฉริยะของพระองค์ท่านว่า พระองค์ท่านมีพระราชประสงค์อย่างไร ใช่ไหมคะ อาจารย์หมายถึงอย่างนั้นใช่ไหมคะ

ม.ล.ปิ่น ครับ

ผะอบ ทีนี้นะคะ ดิฉันเห็นสิ่งหนึ่งเป็นเรื่องที่ดิฉันเห็นว่าพระองค์ทรงเป็นผู้ริเริ่ม

หรือทรงนำน่ะค่ะ คือการนำบทพระราชนิพนธ์ เรียกว่าวรรณกรรมดีกว่านะคะ วรรณกรรมการละครนี้ ดิฉันรู้สึกว่าในสมัยของพระองค์ท่านได้ปรับปรุงและก็เปลี่ยนแปลง เรียกว่าพัฒนาอย่างที่อาจารย์ว่าก็ได้นะคะว่าไปมากทีเดียว เพราะคนไทยส่วนมากยังเข้าใจว่าถ้าละครก็ต้องมาร้อง มารำ แต่พระองค์ท่านได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครร้องบทละครพูดบทละครพูดสลับรำ ที่เกิดขึ้นจนกระทั่งทำให้บางคนไม่เข้าใจพระองค์ท่าน อาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไรบ้าง

ม.ล.ปิ่น ครับ คือว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านทรงทำอะไรนำสมัยอยู่เรื่อยทีเดียว และก็เหตุที่นำสมัยไปไกลมากหน่อย คนก็เลยไม่ค่อยเข้าใจอย่างที่คุณบอกว่าเรื่องบทละครทรงปรับปรุง ทรงพัฒนา แต่ก่อนนี้ละครพูดก็ไม่ค่อยได้รับความนิยมนะ เมืองไทยเรานี่นิยมละครร้อง ละครรำ ตลอดจนยี่เกเหล่านี้ ซึ่งก็ดีทั้งนั้น แต่ว่าละครพูดมีคุณค่ามากทางด้านการอบรม จะทำให้ประชาชนซาบซึ้งในสิ่งหนึ่งสิ่งใดนี้ ไม่มีอะไรที่จะดีกว่าละครพูด เพราะเข้าถึงจิตใจเลย เมื่อทรงทราบเช่นนี้ก็ทรงพยายามที่จะนำละครพูดมาเผยแพร่ แต่ทรงระมัดระวังอย่างเหลือเกิน ผมเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงระมัดระวังเป็นที่สุด พระองค์ทรงบอกว่า เล่า ๆ กันต่อมานะครับว่า เมื่อพระองค์ได้ทรงเป็นรัชทายาทขึ้นมาก็มีการเลี้ยงที่ประเทศอังกฤษและรับสั่งว่า พระองค์ท่านจะเสด็จกลับถึงเมืองไทยเมื่อใด จะทรงเป็นไทยยิ่งกว่าวันที่ได้เสด็จออกมาจากเมืองไทย

นี่ก็ซาบซึ้งมาก ทรงปฏิบัติจริง ๆ เมื่อเสด็จกลับมาถึงเมืองไทยแทนที่จะส่งเสริมละครพูดทันทีนะครับ ทรงส่งเสริมละครรำและโขน ละครรำก็เรื่องพระนาละ นะครับ ขณะนั้นทรงจัดการละครไม่ได้ ไม่มีตัวละครเลย ต้องให้ละครเจ้าคุณเทเวศร์เป็นคนแสดงเรื่องนี้ แต่ต่อจากนั้นก็ทรงปรับปรุงเรื่องโขนนี่แหละเป็นอย่างมากที่สุด ตั้งแต่ครั้งวังสราญรมย์ ก่อนละครพูดด้วยซ้ำไป ทรงระมัดระวังมาก ละครพูดได้เข้ามาทีละเล็กละน้อย ทีแรกก็ทรงพระราชนิพนธ์ละครพูดแต่ไม่ทรงแสดง ให้คนอื่นเล่นและก็ทีหลังถึงได้ทรงแสดง ทำเป็นขั้นเป็นตอนอย่างนี้ เพราะว่ามีพระราชประสงค์ที่จะดูความรู้สึกนึกคิดของประชาชน ทรงคิดถึงประชาชนเป็นใหญ่ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ทรงต้องการปฏิบัติแต่ถ้าประชาชนไม่เห็นด้วย ทรงยับยั้งอยู่เสมอ

ผะอบ ก็ทรงเป็นประชาธิปไตยโดยแท้

ม.ล.ปิ่น แน่นอนทีเดียวในการที่ทรงเป็นประชาธิปไตย

ผะอบ ในเรื่องของละครพูดนี่นะคะ คนส่วนมากไม่เข้าใจว่าพระองค์ท่านคิดอะไรตอน

หลังที่ทรงแสดงเอง ถึงกับลงไปเล่นกับข้าราชบริพาร ซึ่งความจริงพระองค์ท่านคงจะทรงมีจุดประสงค์อะไรสักอย่าง ดิฉันเองคิดว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงเป็นนักประพันธ์ที่เยี่ยมยอดเลยนะคะ ที่ทรงใช้บทละครเป็นสื่อความคิดของพระองค์เองไปสู่ประชาชน สู่คนดู โดยข้าราชบริพารเล่นก่อน ถ้าเห็นว่าสิ่งใดดีก็ควรจะได้ไปสู่ประชาชน สิ่งที่เป็นสื่อนั้นก็คือบทละครพูด อาจารย์คิดอย่างนั้นไหมคะ

ม.ล.ปิ่น ครับ ผมก็คิดว่าอย่างนั้น

ผะอบ ค่ะ

ม.ล.ปิ่น ละครพูดนี้มีบทบาทสำคัญมาก ผมคิดว่าทรงคิดกาลล่วงหน้าไกล เมื่อทรงจัดการละครพูดขึ้น นั่นก็เมื่อ ๖๐-๗๐ ปีมาแล้วนี่ คนไม่ค่อยเห็นด้วย แต่ว่าเวลานี้โปรดทราบด้วยว่า มหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยใหญ่ ๆ นะครับ จัดการเล่นละครทั้งนั้นเลย จัดไว้ในหลักสูตรด้วย ทรงนำมา ๕๐-๖๐ ปีแล้วนะ

ผะอบ ดิฉันขออีกข้อนะคะ ดิฉันอยากพูดถึงเรื่องนี้เสียเลย พอพูดถึงมหาวิทยาลัยก็เลยนึกถึงเรื่องว่า เวลานี้มหาวิทยาลัยกำลังตื่นตัวเรื่องวรรณกรรมชาวบ้านน่ะค่ะ ซึ่งเมื่อสมัยก่อนถ้าใครคุยเรื่องชาวบ้าน แทบจะไม่มีใครสนใจเลยนะคะ มีผู้กล่าวถึงว่าละครชาวบ้านอย่างหนึ่งคือลิเก ว่าทรงพระราชนิพนธ์ได้เก่ง ข้อนี้ก็แสดงว่าพระองค์เข้าถึงจิตใจของประชาชนใช่ไหมคะ ดิฉันขอเรียนถามคุณพระมหาเทพว่า คุณพระได้เคยชมลิเกที่พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ช่วยเล่าให้ฟังซิคะและคุณพระมีความคิดเห็นอย่างไรที่เกี่ยวกับเรื่องนั้น

พระมหาเทพ ครับ....ผมพอมีประสบการณ์ในด้านการมหรสพของพระองค์ท่านมาเล่าสู่กันฟังได้ตามสมควร ทั้งนี้ก็เนื่องจากผมได้มีโอกาสเข้าเฝ้าถวายตัวตั้งแต่ผมอายุได้ ๑๑ ปี ขณะนั้นพระองค์ท่านเพิ่งเสด็จขึ้นครองราชย์ได้ไม่นานนัก ทรงโปรดฯ ให้ผมเข้าโรงเรียนกินนอนมหาดเล็กหลวง คือโรงเรียนวชิราวุธในปัจจุบันนี้แหละครับ นักเรียนโรงเรียนนี้มีหน้าที่ต้องเข้าเฝ้าทุกสัปดาห์ และเมื่อผมเรียนจนจบชั้น ม.๘ แล้ว ก็ทรงโปรดฯ ให้เข้ารับราชการในหน้าที่มหาดเล็กตั้งเครื่อง กรมมหาดเล็กหลวงอยู่จนสิ้นรัชกาล.....เมื่อผมยังเป็นนักเรียนอยู่นั้นก็ได้เข้าเฝ้าและรับการฝึกหัดวิชานาฏศิลปและละครพูด ยิ่งเมื่อมารับราชการด้วยแล้ว ผมรู้สึกว่า “งานละคร” ดูจะเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ราชการประจำของผมทีเดียว....เสียดาย....ที่ผมไม่มีพรสวรรค์ทางนี้ ทั้ง ๆ ที่ได้ร่วมกับคณะโขนสมัครเล่นแสดงในวันเฉลิมฯสมเด็จพระพันปีทุกคราว...แต่ก็ได้เป็นอย่างสูงเพียงพวก “สิบแปดมงกุฎ” หรือถ้าเป็นละครรำก็ได้เป็นเพียง “เสนา” เท่านั้น

พูดถึงเรื่อง โขน ละคร นี้ ในสมัยนั้นมีอยู่ ๒ ประเภทครับ คือโขนหลวง ละครหลวง นี่เป็นพวกข้าราชการกรมมหรสพ มีหน้าที่ในด้านการแสดงมหรสพโดยเฉพาะ แต่โขนสมัครและละครสมัคร นั้นมิใช่ข้าราชการกรมมหรสพ แต่เป็นพวกมหาดเล็กและข้าราชการอื่น ๆ ที่สมัครเล่น ทั้งนี้รวมทั้งองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ด้วย

ในข้อสังเกตของผมนั้น พระองค์มิได้ทรงเล่นเหมือนกับเด็ก ๆ อย่างที่เคยมีผู้ที่ไม่เข้าใจพระราชประสงค์ได้วิจารณ์ไว้ ผมมั่นใจว่าพระองค์ท่านทรงเล่นจริง ๆ และมีพระราชประสงค์ที่แน่นอนในการเล่น....ผมคิดว่าพระองค์ทรงใช้ "การละคร" เป็นเครื่องมือในการทดสอบ, ทดลอง และฝึกหัดข้าราชการบริพารของพระองค์.... แต่ถ้าสิ่งใดที่จะต้องทรงรักษาไว้เป็นระเบียบประเพณีแต่โบราณ เช่น โขน ละครรำ นี้ก็จะต้องให้ถูกต้องตามแบบฉบับของเดิมที่ดีอยู่แล้ว โดยเอาคนที่ยอดจริง ๆ มาทีเดียวและใครจะทำผิดแบบแผนไม่ได้ด้วย... รำผิดละถูกเล่นงานหนักทีเดียวครับ

พระองค์ท่านทรงฟื้นฟูทนุบำรุงรักษาศิลปะทางนาฏศิลปและดนตรีไทยไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยอยู่จนถึงทุกวันนี้

ทีนี้สำหรับเรื่องลิเก นี่....ทรงโปรดมากครับ....โปรดมากกว่าภาพยนตร์ที่บรรดาอันเตวาสิจัดมาถวายเสียอีก พวกสมาคมอันเตวาสิของพระองค์ท่านมีเวรจัดการแสดงมาถวายเป็นประจำครับ....เคยมีพระราชกระแสรับสั่งว่า.... พวกลิเกนี่เขาเก่ง เวลาจะเล่นเรื่องอะไรก็ตาม ไม่ต้องเขียนบทแล้วมิหนำซ้ำจะพูดอะไรจะร้องอะไร ก็เป็นกลอนไปได้หมด ทั้งยังแทรกอะไร ๆ ลงไปก็ได้

ผมคิดว่าพระองค์ท่านโปรดลิเก เพราะการร้องและการพูดเป็นคำกลอนและการแสดงลิเกยังแสดงให้เห็นสภาพความเป็นไปต่าง ๆ ของสังคมระดับชาวบ้านได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ผะอบ ก็แสดงว่าพระองค์ทรงเข้าถึงจิตใจประชาชน และก็เห็นความสำคัญว่าประชาชนคนไทยจะเป็นใครก็ตาม จะเป็นชาวบ้านหรือชาวต่างจังหวัดอะไร มีความสำคัญเท่า ๆ กัน ดังนั้น แต่ก่อนที่จะแสดงมักจะทรงทดลองกันใช่ไหมคะ

พระมหาเทพ ใช่ครับ

ผะอบ อย่างลิเกนี่ ดิฉันเคยได้อ่านที่อาจารย์หม่อมหลวงปิ่นค้นคว้าได้นี่นะคะ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก รู้สึกว่าทรงปรับปรุงรสนิยมของชาวบ้านและก็สอดแทรกวิชาการด้วยตัวละคร ก็ทรงตั้งชื่อเป็นเรื่องภาษาไทยซึ่งนักเรียนสมัยนี้ไม่มีจำได้เลย

พระมหาเทพ จะให้เป็นแบบฉบับ

ผะอบ ค่ะ พระหันอากาศเป็นพระเอก วิสรรชนีย์ เป็นนางเอกยังงี้นะคะ อยากเรียนถามว่านอกจากนี้ยังมีอะไรอีกไหมคะ ที่คุณพระเห็นว่าเข้าถึงประชาชนหรือเข้าถึงจิตใจของคนโดยทั่ว ๆ ไป ดิฉันคิดว่าในวิวาห์พระสุนทรก็มีใช่ไหมคะ

พระมหาเทพ มีครับ ในบทพระราชนิพนธ์ส่วนมากนะครับ

ผะอบ มิใช่ค่ะ หมายความว่า ที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตมนุษย์ หรือธรรมชาติของมนุษย์ที่คนอื่นมองผ่าน ๆ ไป

พระมหาเทพ เรื่องนี้ พวกผมเล่นอยู่นะครับ โดยมากถ้าหากว่าได้ฟังหรือดูแล้ว เอาเก็บเอามาใช้คงดีแบบ สุ จิ ปุ ลิ ของสุนทรภู่นั้น ก็จะได้ความรู้ แต่ทีนี้มีคนข้างนอกประเภทที่ดูแล้วก็แล้วไป หรือเห็น ๆ ท่านเล่นก็คิดเป็นเล่นไปเลย ๆ ไม่ได้วิพากวิจารณ์ตามหลัก อาจารย์ก็คงทราบแล้ว

ผะอบ แหมดิฉันเป็นผู้หญิง เท่าที่ดูวิวาห์พระสมุทรแล้ว ดิฉันติดใจตอนหนึ่งมีพูดถึงผู้หญิงกับผู้ชายว่า ที่จริงแต่ละคนก็รักกันนะคะ แต่แหมมีชั้นมีเชิง มีจริตกริยา พระองค์ท่านมาทรงพระราชนิพนธ์เป็นกลอนและใส่ทำนองพวกเราก็ยังติดใจ รู้สึกว่าเมื่อวานมีประกวด ฆ้องทองคำ ทำนองเพลงไทยคัดว่าเพลงนี้เป็นเพลงที่ไพเราะมาก

(หญิง) เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก (ชาย) เป็นผู้ชายยิ่งยากกว่าหลายเท่า
(หญิง) หญิงต้องเจียมกายามาแต่เยาว์ (ชาย) ชายต้องเฝ้าวิงวอนให้หล่อนรัก
(พร้อม) หญิงถึงรักก็ต้องแสร้งแกล้งทำเฉย ที่แท้ต่างสมัครยอมรักกัน
(หญิง) วิสัยหญิงย่อมอายยั่วชายชิด (ชาย) หญิงย่อมดัดจริตจิตชายสั่น
(พร้อม) ถ้าแม้รักจริงแล้วไม่แคล้วกัน เสน่ห์พลันผูกสนิทชิดชมเอย

ผะอบ เพลงนี้ฟังแล้วเพลินนะคะ เย็นและรู้สึกง่าย ดิฉันขอกลับมาที่อาจารย์ค่ะ คือพูดถึงพระองค์ท่านนี่นะคะว่าทรงเห็นแก่ประชาชนเป็นสำคัญเป็นส่วนใหญ่ และดิฉันคิดว่าพระองค์ท่านจะมีวิธีการที่จะทำให้ประชาชนทำประโยชน์เพื่อบ้านเมือง เท่าที่ดิฉันสังเกตดูรู้สึกสิ่งที่สำคัญที่สุด ก็คือความสามัคคีใช่ไหมคะ

ม.ล.ปิ่น พระองค์ทรงเน้นความสามัคคีมาก ผมรู้สึกว่าทรงทราบได้อย่างไรก็ตามว่าเรื่องนี้เป็นจุดอ่อนของประชาชน และอาจจะเป็นเพราะว่าเรามีเอกราชมานานต่างคนต่างคิด ไม่มีผู้นำมาสั่งการก็ต่างคนต่างคิด บางทีก็โต้เถียงกันมากเกินไปจนเกิดความไม่สามัคคี ทรงคิดว่าเรื่องนี้จะต้องทรงแก้ไข จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องราวเกี่ยวกับความสามัคคีไว้มาก

ผะอบ อยากจะเรียนถามอาจารย์ว่า มีอะไรบ้าง

ม.ล.ปิ่น ขณะนี้เพลงต่าง ๆ จากในเรื่องพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ เช่น เรื่องพระร่วง เป็นต้น เป็นเรื่องความสามัคคีเพื่อชาติบ้านเมือง ผมเห็นว่า ท่านคิดล่วงหน้าไกลมาก

ม.ล.ปิ่น ครับ พระร่วงนี้ทรงพระราชนิพนธ์เพื่อคนไทยแท้

ผะอบ มีเรื่องอื่นอีกไหมคะ นอกจากพระร่วง พระร่วงนี้เป็นเรื่องเด่น แต่อาจารย์ว่าจะมีเรื่องอื่นอีกไหมคะ

ม.ล.ปิ่น ก็มีแทรกอยู่ในหลาย ๆ เรื่อง แทรกอยู่เรื่อยไป

ผะอบ อ๋อ แทรกอยู่ เรื่องสำคัญก็เรื่องพระร่วง และก็เตือนสติคนไทยอยู่เสมอ อย่างเมื่อวานนี้ที่อาจารย์ยก สยามานุสติใช่ไหมคะ คือพูดถึงว่าถ้าชาติไทยล่มไปแล้วนี่ คนไทยจะอยู่กันได้อย่างไร แต่ว่าคนไทยส่วนมาก เขาไม่ค่อยคิดถึงอย่างนั้น คือคิดถึงแต่ตัวเองหาความสบายใส่ตัวไว้ก่อนก็แล้วกัน ไม่ได้นึกถึงชาติ นึกถึงชาติ ไม่เข้าใจว่าถ้าชาติล่มแล้วตัวจะล่ม ก็ทรงเตือนสติด้วย สยามานุสติ นอกจากนั้นแล้วยังทรงเตือนในแง่ไหนอีกล่ะคะ

ม.ล.ปิ่น ทรงระมัดระวังมาก คือในสมัยที่เสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรปนี่ ได้ทรงวางรากฐานไว้หลายอย่างเหลือเกิน เรื่องความมั่นคงของชาติ ซึ่งยุคนั้นสมัยนั้นต้องการความสามัคคีอย่างแน่นอน เช่น สมัยนั้นพวกฝรั่งอยู่ในสมัยล่าเมืองขึ้น อย่าลืมเหตุนั้นนะครับ และก็ทรงระมัดระวังมากที่ได้ทรงตั้งกองเสือป่าอะไรเหล่านี้ เพื่อช่วยชาติบ้านเมืองทั้งนั้น ทำไมถึงทรงทราบว่า ในสมัยอีก ๕๐ ปีต่อมา การสู้รบกันจะทำแบบกองโจร นี่แปลกมาก ๆ และเสือป่าที่ทรงฝึกหัด ก็แบบนี้ไม่มีผิด คนจะไปหาว่าแย่งทหารทำ ความจริงแล้วทรงมีแผนหลายแผนให้เหมาะกับสถานการณ์ แผนของทหารเขาก็มี ทหารก็มีหลายแผน แผน ๑ แผน ๒ แผน ๓ เสือป่าทำแบบกองโจรก็เป็นแผนหนึ่งซึ่งอาจจะใช้ก็ได้ ไม่ใช้ก็ได้ ซึ่งผมเห็นว่าทรงรอบคอบมากในเรื่องแผนนี้

ผะอบ คือ คล้าย ๆ ทรงคาดการณ์ล่วงหน้านะคะ แต่เสร็จแล้วก็ยังทรงห่วงใยประชาชนที่ว่าควรจะต้องมีคติอะไรประจำใจ เช่นว่า ใครมาเข้าครองประเทศเรานี่จะเป็นอย่างไร อย่างเรื่องพระร่วง ดิฉันรู้สึกว่าเป็นเพลงที่ง่ายและจำได้ง่ายดาย ดิฉันก็มีเพลงนี้อยู่เหมือนกัน อาจารย์จะฟังอีกไหมคะ

ม.ล.ปิ่น ครับ

ผะอบ และเราจะต่อสุดท้ายด้วยเพลงปลุกใจสมัยใหม่หน่อยนะคะว่าได้ปรับปรุงออกมาอย่างไร

เพลง ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขับไส
เคี่ยวเข็ญเย็นค่ำกรำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย
เขาจะเห็นแก่หน้าค่าชื่อ จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย
ไหนจะต้องเหนื่อยยากลำบากกาย ไหนจะอายทั่วทั้งโลกา

ผะอบ ดิฉันอยากจะเชิญให้อาจารย์ช่วยกรุณาสรุปถึงว่า บัดนี้เราได้เจริญรอย

หรือได้มีบทบาทอย่างไรบ้างในสิ่งที่เราทำอยู่นี้ได้ทรงทำแนวทางเอาไว้อย่างไร

ม.ล.ปิ่น เรื่องใหญ่นะครับ

ผะอบ เอาเท่าที่พูดในวันนี้ค่ะ

ม.ล.ปิ่น ครับ เท่าที่พูดวันนี้ก็คือว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคิดถึงประชาชนชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง และทรงใช้บทละครสองอย่างเพื่อปลุกใจอย่างหนึ่งอีกอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งในบางสิ่งบางอย่าง เพื่อพัฒนาความรู้สึกนึกคิด ทรงคิดว่าการละครนี้สำคัญ บรรดามหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ส่งเสริมการละครเหมือนที่ทรงทำล่วงหน้า ๕๐ ปี และก็ในเรื่องเสือป่า ซ้อมรบเสือป่า เดินทางไกลก็ทรงคิดล่วงหน้า บัดนี้เราก็มีกรมการรักษาดินแดนทำการก็แบบเดียวกัน แต่ก็ทำไมทรงทราบว่าสมัยใหม่นี้ชาติต่าง ๆ จะใช้วิธีแบบกองโจร อยากจะบอกว่าเอาอย่างพระองค์ด้วยซ้ำไป ทรงคิดอะไรล่วงหน้าไปไกลมาก และสิ่งที่เราไม่เคยพูดกันเลยก็มีเช่น เรื่องคอคอดกระ ในสมัยนั้นเขาล่าเมืองขึ้น ทรงคิดว่าเสือป่านี่อาจมีประโยชน์สำหรับปักษ์ใต้ การซ้อมรบอะไรต่าง ๆ ก็ทรงระมัดระวังคอยดูว่าฝรั่งจะคิดอย่างไรและในที่สุดผมอยากสรุปว่า ที่ทรงกระทำทุกอย่างนี้ดีเด่นที่สุดก็คือ ทรงทำให้ฝรั่งเกรงใจไม่กล้าที่จะทำอะไรต่อเรา คือพระองค์ทรงรอบรู้ทุกสิ่งทุกอย่างและอวดฝรั่งเสียด้วย เช่นเสือป่านี้ เชิญให้มาดู ประเทศอังกฤษส่งนายพลมาดู พระองค์ทรงทำให้ดู ทำให้เกิดความเกรงใจมากมายทีเดียวและในที่สุด ผมอยากจะหาญกล่าวว่าการที่เราไม่เสียคลองคอคอดกระไป เพราะความเกรงใจในพระองค์ แต่ก่อนฝรั่งเกรงใจเมื่อไหร่ล่ะคนไทยก็พูดฝรั่งไม่เป็น คิดก็ไม่เป็น พูดทีก็ต้องมีล่ามแปล นี่ทรงรอบรู้หมดทุกสิ่งคุณคิดว่าอย่างไรในเรื่องนี้

พระมหาเทพ ผมก็นั่งคิดอยู่หนักแล้ว ก็คิดว่าได้ทรงกระทำการเพื่อชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งคนส่วนมากไม่ค่อยจะคิดกัน ไปลืมเสีย อยากจะพูดว่าอย่างนี้แหละ

ผะอบ ในนามของคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ใคร่ขอขอบพระคุณท่านหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล และคุณพระมหาเทพกษัตรสมุหเป็นอย่างยิ่งที่มาให้ความรู้ ความคิดแก่เรา และเป็นของใหม่ ๆ ซึ่งยังไม่ทราบกันก็อีกมากนะคะ ดิฉันคิดว่าวิทยาทานที่ให้แก่เราในวันนี้ คงจะเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยเฉพาะกับนักศึกษาเป็นอย่างมาก ขอขอบพระคุณค่ะ

ม.ล.ปิ่น
พระมหาเทพ สวัสดีครับ.....

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "เข้าวัดด้วยศรัทธา"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันศุกร์ที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.

ผู้จัดรายการ	จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์
ผู้เขียนบท	ปราณี ลิมปวณิชพันธุ์
วิทยากร	พระโสภณคณาภรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร
	จิรภา อ่อนเรือง
ผู้ร่วมรายการ	เตือนใจ สินธุวณิก
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลงประจำรายการ "ขวัญเมือง"

ประกาศเพลง คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย เสนอเรื่อง "เข้าวัดด้วยศรัทธา" "ใต้ร่มอาราม"

จารุลินทร์ ท่านผู้ฟังคะ ชาวต่างประเทศที่เขาเดินทางเข้ามายังเมืองไทยนั้น สิ่งหนึ่งที่เขาบรรจุเข้าไว้ในรายการก็คือ มาเยี่ยมชมวัด ซึ่งได้รับคำบอกเล่าปากต่อปากว่า เมืองไทยมีวัดมากมายทุกหนทุกแห่ง มองไปทางไหนก็เห็นแต่ยอดเจดีย์ และหลังคาพระอุโบสถ และในวัดแต่ละวัดก็มีพุทธสถานที่ก่อสร้างด้วยความวิจิตรประณีตงดงาม วัดใดที่ก่อสร้างมานานนับเป็นร้อยปี ก็ได้รับการบูรณะรักษา จนกระทั่งเขากล่าวว่าเมืองไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา และขณะนี้ เราก็กำลังสร้างพุทธมณฑล ที่ตำบลพุทธคยา จังหวัดนครปฐม หวังจะให้เป็นพุทธสถานที่รวมของสัญญลักษณ์ของศาสนาพุทธเข้าไว้ให้มากที่สุดที่จะมากได้ และที่ใดมีวัด ที่นั่นก็จะมีพุทธศาสนิกชน เข้าออกอยู่มิได้ขาด ปัจจุบันนี้ ถ้าหากจะถามว่า เขาเหล่านั้นเข้าวัดเพื่ออะไร คำตอบที่ได้อาจจะต่าง ๆ กัน บางคนอาจตอบว่า เข้าวัดเพื่อทำบุญ บ้างก็เข้าวัดเพื่อสนทนาธรรมกับพระสงฆ์ บ้างก็เข้าวัดเพราะได้อาศัยกินอยู่หลับนอนอยู่ในวัด และหลายคนอาจจะตอบว่า เข้าวัดเพราะพระที่วัดนี้รักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายได้ หรือ บางคนก็ว่าเข้าวัดเพราะได้ข่าวว่าพระที่วัดนี้ให้หวยแม่น เป็นต้น จุดประสงค์ของคนเข้าวัดมีต่าง ๆ กันดังนี้ จึงทำให้เกิดความไม่แน่ใจว่า เราเข้าวัดกันทำไม ก็พอดีวันนี้ได้มีโอกาสพบกับ พระโสภณคณาภรณ์ แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร และอีกท่านหนึ่งคือ คุณจิรภา อ่อนเรือง ซึ่งเป็นนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ แต่ท่านเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดคนหนึ่งเหมือนกัน ดิฉันก็ถือโอกาสนี้ ขอความเห็นจากท่านทั้งสองเสียเลย ดิฉันขอเริ่มที่ท่านเจ้าคุณก่อนนะคะ ท่านเจ้าคุณคงจะได้เห็นแล้วว่า มีพุทธศาสนิกชนเข้าออกอยู่ในวัดเป็นประจำสม่ำเสมอบ้าง เป็นครั้งคราวบ้าง ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่เขาเข้าวัดนั้นเพื่อวัตถุประสงค์อะไร

ท่านเจ้าคุณ เรื่องคนเข้าวัดนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่ แม้แต่สมัยพุทธกาลเองก็เคยมีตัวอย่าง เพื่อนของนางวิสาขามารักษาอุโบสถศีลกันแล้วนางวิสาขาก็ไปถามท่านเหล่านั้นว่ามารักษาอุโบสถศีลกันทำอะไรก็ปรากฏว่าตอบไม่เหมือนกัน ก็ตอบไปตามวัย วัยไหนมีความต้องการในเรื่องใดสูงก็ทำความดีเพื่อปรารถนาในผลเหล่านั้น เช่นว่าสาวรุ่นก็ต้องจะไปสู่สกุลสามีตั้งแต่ยังไม่แก่ คนที่มีสามีแล้วก็ต้องการจะไม่ให้สามีมีหญิงอื่นหรือคนที่

มีครอบครัวเป็นหลักเป็นฐานแล้ว ก็ต้องการได้ลูกชายหัวปี คนที่แก่แล้วก็ต้องการไปเกิดในสวรรค์ เพราะฉะนั้น แนวคิดอันนี้ก็มีมาแต่ไหนแต่ไรแม้แต่คนที่เข้ามาบวชเองก็เข้ามาบวชด้วยวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมือนกัน แต่เมื่อบวชแล้วท่านก็เปลี่ยนแปลงไปเข้าร่องเข้ารอยตามหลักที่ทางศาสนาได้แสดงไว้ คนที่เข้ามาสู่ศาสนาทุกยุคทุกสมัย ก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางใจของคนเป็นสำคัญ พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักอย่างหนึ่งในการสอนคนที่เราเรียกว่าอินทรีย์ คือ สวดดูความแก่ความอ่อนอินทรีย์ของท่านเหล่านั้น อินทรีย์นั้นมี ๕ ประการ เฉพาะในที่นี้ก็คือเรื่องของศรัทธาความเชื่อ กับปัญญาที่เป็นหลัก จะเห็นว่าคนในสมัยก่อนนั้น ปัญญาของเขาอยู่ในแนวของศาสนา เพราะว่าการศึกษา ไม่ว่าจะอะไรก็ตาม คือว่าเรียนก็เรื่องของศาสนา เพราะฉะนั้นศรัทธาจึงเกิดขึ้นในเรื่องของศาสนา ในลักษณะที่เรียกว่าเป็นแนวดิ่งลงมา ความกว้างแกว่งในทางความคิดก็ไม่เกิดขึ้น ปัจจุบันวิชาการต่าง ๆ ก็แพร่ขยายออกไปเยอะ เราก็ศึกษาความรู้มาจากโลกตะวันตกมาก ก็ทำให้แนวคิดของคนสับสน คือไม่รู้จะเชื่ออะไรดี การศึกษาอบรมในทางศาสนา ว่าที่จริงก็มีน้อย ถึงแม้จะมีหลักสูตรทางศีลธรรมอยู่ในวิชาที่เรียนก็มีแฝงเร้นอยู่ในวิชาหมวดสังคม คือไม่ได้เด่นชัดและไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งผิดกับสมัยก่อน สมัยก่อนวัดเป็นโรงเรียน วัดเป็นสถานอบรม วัดเป็นโรงพยาบาล คือวัดเป็นได้ทุกอย่าง คนที่จะเกิดศรัทธามั่นคงก็ง่ายขึ้น

จารุลินทร์ อันนี้เป็นความใกล้ชิดใช่มั้ยคะ

ท่านเจ้าคุณ ก็ใช่ซิครับ คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม เงื่อนไขต่าง ๆ ภายในสังคมมันเปลี่ยนแปลงไปอย่างในสมัยโบราณนั้น จะเห็นว่าภาพจิตรกรรมฝาผนังต่าง ๆ ก็มีประโยชน์สำหรับคนที่ไม่ค่อยศึกษาอะไรมาก ไปถึงคุณยายก็พาแกไปตั้งแต่เด็ก ๆ ไปถึงก็ชี้ภาพอธิบายภาพชี้แจงภาพให้ฟัง ภาพนั้นเป็นอย่างนั้น ความดีจะเป็นอย่างนั้น ความชั่วจะเป็นอย่างนั้นจะตกนรกอะไรอย่างนั้น เป็นภาพเรื่องนรกเรื่องสวรรค์เรื่องบาปเรื่องบุญ ส่วนมากจะเน้นไปในเรื่องของพระเวสสันดรเรื่องประวัติของพระพุทธเจ้า และเรื่องที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัย คือ นรกสวรรค์ เราจะเห็นว่า จิตรกรรมมีแนวนี้

จารุลินทร์ ท่านคงหมายความว่าที่คนในสมัยก่อนเข้ามาในวัดเท่ากับเข้าไปเรียนรู้ มีความรู้จากในวัดหลายอย่างใช่มั้ยคะ

ท่านเจ้าคุณ ก็ใช่ ปัจจัยต่าง ๆ ในวัดนั้นช่วยมาก ก็ทำให้คนเสริมสร้างศรัทธาของตัวเองให้มีหลักมั่นและเข้าวัดไปก็ด้วยศรัทธา

จารุลินทร์ ศรัทธาของคนในสมัยก่อน รู้สึกว่ามีความลึกซึ้งมากไปกว่านั้นอีก

ท่านเจ้าคุณ ใช่ซิครับ ลึกซึ้งก็เพราะว่า ปัจจัยทางสังคมเป็นอย่างที่ว่าไปแล้ว สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ มันเปลี่ยนแปลงไป คือเมื่อก่อนเด็กเข้าไปเล่นในวัด แกก็เห็นอะไรคือว่า แต่ละครั้งที่แกพบเห็น มันก็แทรกซึมเข้าไปภายในจิตใจของแกแกก็สะสมเรื่องเหล่านี้ไว้มาก บางทีบทไหว้พระสวดมนต์ แกไม่ต้องไปนั่งท่องจะจำได้เอง คนปัจจุบัน ขนาดอาราธนาศีลแล้วยังไม่ไหวเลย อาราธนาศีลบรรทัดเดียวนะครับ บางแห่งหาคนอาราธนาศีลไม่ได้

จารุลินทร์ ทีนี้ คุณจิรภา ก็รู้สึกเข้าวัดบ่อยเหมือนกัน แรกเริ่มทีเดียวที่หันมาสนใจในเรื่องนี้ เล่าให้ฟังหน่อยได้มั้ยคะ

จิรภา ตัวดิฉันเองนะคะ เรื่องเข้าวัด ถ้าพูดว่าเข้าวัดคือการทำบุญตักบาตรอะไรนี่ดิฉันก็ทำมาตั้งแต่เล็ก ๆ ตั้งแต่ที่เรารู้สึกว่าเราเป็นพุทธศาสนิกชนก็ชอบทำพอตอนหลัง คุณพ่อคุณแม่เสียก็ทำไปเรื่อย คิดว่าเราทำเพื่อคุณพ่อคุณแม่อุทิศส่วนกุศลให้ท่าน และเราเป็นพุทธศาสนิกชน เราจำเป็นที่จะต้อง คือว่าการทำบุญให้ทานนี้เป็นการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ตามความคิดเห็นของดิฉัน แต่ถ้าว่า คุณจารุลินทร์จะว่าดิฉันเข้าวัดอยู่บ่อย ๆ นี่นะคะ วัดสำหรับดิฉันคุณก็ทราบอยู่แล้วว่า ดิฉันเป็นนักหนังสือพิมพ์นักข่าว เวลาที่จะเข้าวัดมันยาก ถ้าเผื่อคุณพูดถึงเข้าวัด คือเข้าวัดประเดี๋ยวประด๋าวนั้นได้ เอาของมาถวายพระอะไรต่ออะไร หรือ เวลาว่างมาทำสมาธิ หรืออะไรก็มาเป็นครั้งเป็นคราว จะเข้าบ่อย ๆ นั้นไม่ได้ แต่ว่า วัดตามความรู้สึกของดิฉันนะคะไม่ได้หมายความถึงวัดที่มีโบสถ์วิหารอะไรมาก ๆ นี่วัดอย่างหนึ่งล่ะ แต่อีกอย่างหนึ่งของดิฉัน วัดอยู่ที่ใจ ดิฉันว่าอันนี้ดิฉันทำมากกว่าการที่ดิฉันจะเดินเข้ามาในวัดอีก เพราะว่าโดยปกติดิฉันชอบอ่านหนังสือพระ เพราะถือว่าเรามีเวลาก็อ่าน อ่านทีนี้เราบางครั้งก็ไม่ปฏิบัติในจิตเรานี้อย่างว่าเราเป็นคนธรรมดาสามัญ เราก็นึกถึงศีลห้าเราจำเป็นนะคะ เราถือว่าเราได้ศีลห้า เราก็ได้โขแล้ว ต่อมา พอดิฉันมีอายุขึ้นมาก ๆ ดิฉันมาพบพระพบเจ้า ท่านสั่งสอนใคร อย่างสมเด็จฯพระญาณ เรามาท่านสั่งสอนอะไร ภาวนาอะไร เราก็ฟังท่าน หรือไม่เราก็เปิดวิทยุฟัง อย่างของท่านเจ้าคุณเหมือนกัน ดิฉันก็ฟังเหมือนกันนิด ๆ หน่อย ๆ ทีนี้ดิฉันก็นำไปปรับกับจิตของดิฉันว่า นี่เราปฏิบัติหรือเปล่าอย่างนี้ ที่นี้คือว่า ทุกวันดิฉันมารู้สึกว่าคนเราถ้าเรามาปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า บางข้อถ้าเราปฏิบัติได้ก็ถือว่าเราเข้าวัดแล้ว อย่างเป็นต้นว่า ท่านไม่ให้โลภ ให้มีความอดกลั้นอดทน ความโลภ ความโกรธ ความหลงอะไรนี่ให้ค่อยผ่อนไป เวลานี้ ดิฉันทำได้ค่ะ ดิฉันปฏิบัติดิฉันผ่อนไปเรื่อย ๆ นะคะ ปกติเวลานี้คุณก็ทราบแล้วว่าบนรถเมล์ ดิฉันก็มารถเมล์ รถประจำทางที่มัน

เบียดเสียดเยียดยัดกัน คนที่เป็นกระเป๋านี่ เราเหมือนขี้ข้าเขา เมื่อก่อนนี้ดิฉันโกรธเขานะคะ แต่เดี๋ยวนี้ดิฉันมานึกถึงคำนึงถึงหลักของพระพุทธศาสนา ดิฉันอดกลั้นแล้วไม่โกรธเลยเวลานี้นะคะ ดิฉันเดินเฉย ๆ แล้วก็สิ่งของอะไรที่เราอยากได้ เวลานี้ไม่อยากได้เพราะเราไม่โลภ อย่างหนังสือ คุณคิดดู ดิฉันเป็นคนรักหนังสือมากที่สุด ถ้าเมื่อก่อนนี้ ถ้าไปไหนใครเขาแจกหนังสือแล้วไม่แจกดิฉันนี่โกรธ ๆ แต่เดี๋ยวนี้ดิฉันเฉยเสียแล้ว จะได้ก็รับ ไม่ได้ก็ไม่รับ

จารุลินทร์ อันนี้ก็เป็นผลที่คุณจิรภาเข้าวัด แต่เดิมมาจะเป็นการเข้าวัดแบบที่มีเป็นสถานที่ แต่ตอนหลังก็นึกขึ้นมาได้ว่า จากการได้ศึกษาและสนทนาธรรมะกันมาก ๆ วัดนี่คืออยู่ที่ตัวเราเอง คำว่าวัดนี้หมายถึง ธรรม นี่เองพูดแบบง่าย ๆ ใช่มั้ยคะท่านเจ้าคุณคะ

ท่านเจ้าคุณ ใช่ ๆ ว่าที่จริงที่คุณจิรภาพูดนั้นถูกต้อง ศาสนาเราเองก็มิได้มุ่งที่จะให้คนเข้าวัดมาก สมัยพุทธกาลเองก็ประมาณ ๕% ของจำนวนคนที่นับถือพระพุทธศาสนาที่เข้ามาวัด และพระพุทธเจ้าก็กำหนดเอาไว้เดือนละ ๔ ครั้ง เพราะรู้ว่าภารกิจของชาวบ้านเป็นอย่างไรบ้าง แต่ข้อสำคัญที่สุดก็คือว่า ให้อยู่อย่างมีธรรม ภายในครอบครัวให้มีความสุข ก็ทรงแสดงธรรมสำหรับครอบครัวสำหรับพ่อ สำหรับลูก สำหรับสามีภรรยาเอาไว้เสร็จ ให้ปฏิบัติกันภายในบ้านไม่ได้เจตนาให้คนแห่กันมาวัดกันมากมายอะไร แต่ว่าเดือนละ ๔ ครั้ง ถ้ามีโอกาสมาสงบ มาให้ทานรักษาศีล แล้วความคิดในการเข้ามานี่ อาตมาลองสังเกตว่า ในคัมภีร์ หรือพระพุทธศาสนา มีคำอยู่คำหนึ่งที่ท่านไม่คิดมาก เช่นรู้ข่าวว่าพระพุทธเจ้าเสด็จ บางคนไม่เคยนับถือมาก่อน แต่รู้ข่าวพระเกียรติคุณของพระองค์ เขาก็มาสรุปประเด็นง่าย ๆ ว่า การพบเห็นพระอรหันต์เช่นนี้เป็นการดีแล้วมา เป็นสิริมงคล พอพูดถึงทานอีก พิจารณาเห็นว่าการให้ทานเป็นการดีแล้วให้ พอศึกษาเรื่องศีลเข้าใจ ศีลนี่ดีแล้วก็รักษา คือเขาไม่ได้คิดลึกซึ้งอะไร ไม่ได้คิดมากอะไร เพราะว่าต่อไปนั้นเป็นผล คล้าย ๆ กันเราจะปลูกพืชพืชชนิดนี้ดีก็ปลูก ต่อไปเป็นหน้าที่ของพืช เรื่องผลทานศีลก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ไม่ต้องคิดอะไรมาก

จิรภา นั่นนะซิคะ ดิฉันว่าเราไม่จำเป็นต้องทราบคำภาษาบาลีอะไรมากมาย

ท่านเจ้าคุณ ใช่ ไม่จำเป็นอะไรถึงขนาดนั้น ไม่จำเป็นมากมายขนาดนั้น

จารุลินทร์ ทีนี้ ตามที่ท่านสังเกตคนเข้าวัดที่เข้ามาในวัดจริง ๆ ที่ท่านบอกว่าอย่างน้อยเดือนละ ๔ ครั้งนั้น ท่านสังเกตว่าเขามีวัตถุประสงค์ในการที่เข้าวัดทั้ง ๔ ครั้งนั้น เป็นไปตามอย่างที่พระพุทธองค์ตั้งความหวังไว้หรือเปล่าคะ

ท่านเจ้าคุณ ถ้าพูดถึง ๔ ครั้งนี่ รู้สึกว่ายังอยู่ในแนวเดิม มันก็เปลี่ยนแปลงไปบ้างเล็ก ๆ

น้อย ๆ แต่ไม่น่าห่วงหรอก ที่น่าห่วงคือ นอกจาก ๔ ครั้งนี้ เข้ามาในกรณีที่เห่อ มีการบอกหวยบอกเบอร์อะไรต่ออะไร มีการแจกเครื่องรางของขลังอันนี้คือน่าห่วง และอาตมามองเห็นว่าเรื่องเครื่องรางของขลังสำหรับบุคคล บางระดับยังมีความจำเป็น แต่เราต้องยึดถือแนวของบรรพบุรุษของเรา คือโบราณนั้นท่านฉลาด คนเราบางทีเช่นอธิบายว่าบุญนี่ คือ แกต้องการดูรูปร่างแต่ให้ดูไม่ได้ ศีลให้ดูเป็นรูปร่างไม่ได้ ท่านก็สร้างเอาพระพุทธรูปขึ้นมา พระพุทธรูปนี่สมมติว่าคือ หลวงพ่อท่านรู้จักลูกหลานข้างบ้าน อ้ายคนนี้ความประพฤติมันเป็นอย่างนี้ เออ...เอาพระรูปนี้ไปนะ โกหกไม่ได้นะ ไปต่อยเขาไม่ได้นะ แล้วก็ให้ศีลไปทีละข้อ ๆ แต่ที่นี้ มันมีพระพุทธรูปเป็นสื่อ แกก็รักพระพุทธรูป แล้วก็บอกมันก่อน บอกว่าถ้าทำอย่างนั้นพระพุทธรูปมันหายนะ ท่านเสด็จกลับ ท่านไม่อยู่คุ้มครองเรา คนก็กลัวพระพุทธรูปจะไม่คุ้มครองแกก็เลยเอาพระพุทธรูปไว้ มันก็เป็นทำนองอุบายวิธีที่ฉลาด ที่เขาเล่ากันว่าภรรยากับสามีนี่ สามีไม่ค่อยกลับบ้าน แล้วพระท่านก็สอบถามเรื่อย ๆ ก็ออกมาว่าภรรยาเป็นคนปากร้าย ท่านก็ให้น้ำมนต์ไปขวดหนึ่ง บอกว่าเวลาสามีกลับบ้านให้อมน้ำมนต์นี้ไว้ ห้ามกลืน กลืนไม่ได้ บ้วนทิ้งไม่ได้แล้วอมอยู่อย่างนั้นพออมอยู่เรื่อย ๆ แกก็พูดไม่ได้ สามีก็มีบรรยากาศที่เปลี่ยน ภรรยาแทนที่จะตะคอกถามทำไมมาดึกดื่นเที่ยงคืน ก็ไม่ได้พูดเพราะน้ำอยู่ในปาก แล้วแกก็เกิดเห็นอานิสงส์ขึ้นมาว่า ถ้ายังไม่หายโกรธ ถ้ายังไม่หายที่จะนึกอยากซักถาม นึกจะว่าเขาแล้วบ้วนทิ้งไม่ได้ แต่ถ้าพอหายแล้วให้กลืนไปจะเป็นสิริมงคล แกก็ทำตามด้วยความเชื่อ แต่มันออกผลมาในทางปฏิบัติ สามีก็กลับบ้านตามปกติ นี่ก็เป็นวิธีโบราณที่ท่านฉลาดนะครับ

จารุลินทร์ ไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวงนะคะ

ท่านเจ้าคุณ ไม่ครับ เป็นเพียงอุบายวิธีที่จะทำให้คนได้กระทำความดี ก็คล้าย ๆ กับที่พระพุทธเจ้าท่านก็ทรงใช้เรื่องนี้นะครับ อย่างพระนนท์ พระอนุชาของพระองค์พอบวชแล้ว คิดถึงเจ้าสาว คือพระพุทธเจ้าดึงมาบวชตั้งแต่วันแต่งงานเลยไม่ได้ไปส่งตัวเจ้าสาว ท่านก็คิดว้าวุ่น พระพุทธเจ้าก็นำไปเที่ยวยังที่ต่าง ๆ พระนนท์ท่านคนนี้ก็ชอบ คนนั้นก็ชอบ คนโน้นก็ชอบ แล้วถามว่าอยากได้หรือถ้าอยากได้ให้ตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ถึงจะได้ แต่ว่าประกันให้ได้ แต่พอท่านประพฤติไป ท่านก็บรรลุมรรคผลไป เรื่องนี้ก็ถือว่าหมดสิ้นไป เป็นอุบายวิธีหนึ่งโบราณท่านฉลาดมาก ลองไปดูนะครับ แนวของคนโบราณคมคายมาก

จารุลินทร์ ดิฉันก็เกิดความสนใจขึ้นมาว่า อย่างที่ท่านบอกว่าคนเดี๋ยวนี้เข้าวัดด้วยอย่างอื่น ด้วยความคิดอย่างอื่นที่น่าเป็นห่วง และจะมากขึ้นนั้น ท่านพอจะมีอุบายอะไร

บ้างมั้ยคะที่พอจะดึงคนที่เข้าวัดด้วยอย่างอื่นให้หันมาศรัทธาอย่างแบบเดิมที่เราเคยทำกันมาในสมัยก่อน คงจะยากสักหน่อย

ท่านเจ้าคุณ อาจจะยากครับ แต่ถ้าเราร่วมมือกัน เราจะทำได้ คือหมายความว่าเราย้อนกลับไปยังจุดเดิมที่ผู้ใหญ่ท่านทำมา แจกพระก็แจกไม่ได้ว่าอะไร แต่ว่าให้ธรรมไปด้วย นี่โกหกเขาไม่ได้นะ ด่าเขาไม่ได้นะ คือเป็นการเพิ่มธรรมเข้าไป เพราะที่พระพุทธเจ้าท่านยืนยันว่าที่ว่าธรรมแลย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรมยืนยันอย่างนั้น แต่คนบางคนยังไม่สามารถที่จะรับไปอย่างนั้นได้ เราก็ใช้อันนี้ไปช่วยแกให้หันมาปฏิบัติธรรมได้โดยไม่รู้ตัว แล้วแกก็ได้ผลทั้งสองอย่าง คือ มีพระพุทธรูปเป็นที่ระลึก และมีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองรักษา ก็ถือว่าเข้าถึงพระรัตนตรัยแล้ว ที่นี้ทางองค์การคณะสงฆ์เองเห็นจะต้องสัมนากันสัมนาว่าเราจะทำอย่างไรที่จะเอาสิ่งเหล่านี้ที่คนคิดอยู่มาทำให้เป็นประโยชน์แม้กระทั่งหมอดู อาตมาเคยถามพระบางองค์ ท่านบอกว่าดูนิดหน่อย แต่อาศัยธรรม อาศัยผลทางจิตวิทยา เพราะฉะนั้น พระหมอดูถ้าท่านใช้ธรรมเป็นท่านได้ประโยชน์ เพราะคนมาหาหมอดูเป็นคนมีปัญหา แล้วเราก็อาศัยการซักถามประวัติ อาศัยแนวหมอดูอะไรต่ออะไรเข้ามาช่วยแล้วค่อย ๆ สอดแทรกธรรมเข้าไปจะได้ประโยชน์

จารุลินทร์ ก็ให้เกิดความสบายใจกลับไป

ท่านเจ้าคุณ ใช่ ก็คล้ายกับใบเสี่ยงเซียมซีที่ว่าเห็นมั้ย มีธรรมทั้งนั้นเลย ไปดูเถอะทุกใบมีธรรมหมดเลย

เพลง “พุทธมามกะ”

บรรยาย (จารุลินทร์) ท่านผู้ฟังคะ จากการที่ได้มีโอกาสสนทนากับพระโสภณคณาภรณ์ แห่งวัดบวรนิเวศวิหาร และคุณจิรภา อ่อนเรือง ซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชนท่านหนึ่งซึ่งเราได้สนทนากันในวันนี้นั้นนะคะ ก็คงจะได้เห็นว่า ปัญหาของเรื่องที่คนห่างวัดห่างศาสนานี่เป็นปัญหาที่จะต้องแก้กันอย่างมาก แต่ว่าถ้าจะดูกันว่าสมัยนี้ความจริงคนเข้าวัดมากกว่าสมัยก่อน เพราะประชากรมากกว่า แต่จุดมุ่งหมายในการเข้าวัดนั้นต่างกัน และอีกอย่างหนึ่งนั้น โลกเราเจริญขึ้นมาก คนก็หนาแน่นขึ้น แล้วก็ต้องทำงานแข่งกับเวลา แข่งกันเอง เวลาว่างจากกิจประจำวันก็ไปหารายได้พิเศษ ก็เลยไม่ค่อยมีโอกาสไปวัด หรือ บางคนอาจจะมีเวลาว่างเหมือนกัน แต่ใช้เวลาว่างนั้นไปในทางสนุกสนาน พักผ่อนหย่อนใจตามสถานเริงรมย์ต่าง ๆ เวลาว่างที่จะเข้าวัดก็เลยลดลงไป ไม่ใช่ว่าไม่อยากจะเข้าวัดนะคะ แต่โอกาสไม่อำนวย ที่นี้ บางคนที่เข้าวัดไปด้วยวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันนั้น ก็เป็นเรื่องที่เราจะต้องมาคิดร่วมกันอย่างที่ท่านเจ้าคุณโสภณ

คณาภรณ์ ท่านได้กล่าวเอาไว้ในตอนต้นว่า เราอาจจะต้องย้อนกลับไปในจุดเดิม แล้วก็เริ่มกันใหม่ ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้น เราก็น่าจะเริ่มกันเสียตั้งแต่บัดนี้นะคะมิฉะนั้นแล้ว ก็อาจจะสายเกินการก็ได้

เพลง "พุทธมามกะ"

บรรยาย (จารุลินทร์) ท่านผู้ฟังคะ รายการอยู่อย่างไทย จากคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยสำหรับวันนี้ ซึ่งเสนอเรื่อง "เข้าวัดด้วยศรัทธา" ก็ยุติลงแล้วนะคะ ผู้ร่วมรายการวันนี้ พระโสภณคณาภรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร และจิรภา อ่อนเรือง ดิฉัน จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์ ผู้ดำเนินรายการ พบกับเราใหม่ในคราวหน้านะคะ สวัสดีค่ะ

จบรายการ

เพลง "ความเป็นไทย"

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "คุณค่าของศิลปะชาวบ้าน"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันศุกร์ที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔
เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.

ผู้จัดรายการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาโนช กงกะนันทน์
ผู้เขียนบทวิทยุ	ศาสตราจารย์ ดร.พัทยา สายหู
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาโนช กงกะนันทน์
พิธีกร	เตือนใจ สินธุวณิก
วิทยากร	ศาสตราจารย์ ดร. พัทยา สายหู
ผู้ร่วมสนทนา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มาโนช กงกะนันทน์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลงประจำรายการ

พิธีกร สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ วันนี้รายการ "อยู่อย่างไทย" ได้มาพบกับท่านอีกครั้งหนึ่งนะคะ ด้วยเรื่อง "คุณค่าของศิลปะชาวบ้าน" ในวันนี้เราได้เชิญศาสตราจารย์ ดร. พัทยา สายหู แห่งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันทน์ แห่งคณะมัณฑนศิลป์ และดิฉัน มาร่วมสนทนาด้วย ขอเชิญท่านผู้ฟังติดตามรายการได้แล้วนะคะ

เพลงคั่นแล้วค่อย ๆ เบาลง

พัทยา สวัสดีครับ วันนี้พวกเราไปไหนกันมานะครับนี่ หรือมีเรื่องอะไรที่พอจะคุยกันได้ก็ว่ามาเลยนะครับ

มาโนช สวัสดีครับอาจารย์ครับ ที่จริงแล้วพวกผมก็ไม่มีเรื่องอะไรหนักหนาหรอกครับ เพียงแต่คิดถึงอาจารย์ขึ้นมาก็เลยแวะมาคุยด้วย เพราะว่าพวกเราไปเที่ยวตระเวณตามวัดต่าง ๆ กันมาแล้วก็อดถ่ายรูปกันไม่ได้ ส่วนมากผมถ่ายรูปจิตรกรรมฝาผนังน่ะครับ ซึ่งรู้สึกว่ามีอะไรหลาย ๆ อย่างน่าสนใจมาก โดยเฉพาะภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ซึ่งผมเองไม่ค่อยจะได้เคยเห็นมาก่อน แต่พอถ่ายกันมาดูแล้ว รู้สึกว่าน่าที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเอาไว้บ้างครับ

พัทยา ดีมากครับ แหม! น่าอิจฉาจริง ๆ ที่พวกคุณมีเวลาเดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะตามวัดวาอารามสำหรับตัวผมเองนะครับ ไม่ทราบว่าเวลามันหายไปไหนหมดก็ไม่ทราบ แต่ตั้งใจว่าจะพยายามครับ พยายามหาทางตระเวณดูบ้าง เป็นยังไงครับ อาจารย์ไปมาสักกี่แห่งล่ะครับ?

เตือนใจ พวกเราไปเที่ยวกันมาตั้งหลายวัดแน่ะค่ะ ดูเหมือนสักประมาณ ๖ วัดได้ค่ะอาจารย์คะ แต่ละวัดนะคะมีเรื่องน่าสนใจมาก ถ้าจะใช้เวลาดูกันจริง ๆ ละก็คงนานมากเชียวค่ะ

พัทยา วัดอะไรบ้างละครับ แล้วก็ถ่ายภาพมาดูกันได้มากมั้ยครับ?

มาโนช พวกเราไปกันมาประมาณสัก ๖ วัดแน่ะครับ ใช้เวลาก็นานพอดูครับ กับเวลาหลายวันทีเดียวครับ วัดที่ไปดูเหมือนจะมี วัดสุวรรณาราม ที่คลองบางกอกน้อย ฝั่งธนบุรีนะครับ เราเช่าเรือหางยาวกันไป เพราะต้องให้เขาจอดคอย ต่อไปก็วัดราชสิทธารามหรือวัดพลับ อยู่ฝั่งธนเหมือนกันครับ ถนนจากสี่แยกบ้านแขกไปทางโรงพยาบาลศิริราชนั่นแหล่ะครับ แล่นผ่านวัดเลยทีเดียว และก็วัดดุสิดารามซึ่งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา เหนือคลองบางกอกน้อย ฝั่งธน อีกแหล่ะครับอาจารย์ก็รวมทั้งหมดเป็น ๓ วัด นะครับ ที่อยู่ฝั่งธน

ส่วนอีก ๓ วัดนั้นนะครับก็อยู่ต่างจังหวัด ซึ่งพวกเราต้องเดินทางไปกัน

คือวัดหน้าพระธาตุ อำเภอปักธงไชย จังหวัดนครราชสีมา วัดภูมินท์ จังหวัดน่าน แล้วก็วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ครับ

พัทยา อาจารย์เดินทางไปกันอย่างไรครับ? ไปทีเดียวทั้ง ๖ วัดเลยหรือว่าไปกันคนละครั้งครับ?

เตือนใจ พวกเราแบ่งเวลากันไปค่ะ อาจารย์คะ เราใช้เวลาวันเสาร์-อาทิตย์ ไปวัดทางฝั่งธน ทั้ง ๓ วัดเลย ส่วนอีก ๓ วัดนั้น พวกเราขับรถกันไปเอง โดยไปที่วัดหน้าพระธาตุ ที่โคราชก่อน จากนั้นก็ต่อไปวัดภูมินทร์ จ. น่าน แล้วไปสิ้นสุดเอาที่วัดพระสิงห์ จ. เชียงใหม่ เหนื่อยพอดูเหมือนกันแหล่ะค่ะ แต่ก็สนุกด้วย

มาโนช เราถ่ายรูปกันมาหลายรูปทีเดียวครับ และก็มีเรื่องที่อยากจะเรียนถามอาจารย์ด้วย ผมทราบว่าถึงแม้อาจารย์จะอยู่ในสาขาวิชามนุษยวิทยา แต่ก็สนใจศิลปะอยู่ ผมจึงนำเอารูปภาพจิตรกรรมฝาผนังที่แสดงถึงชีวิตชาวบ้านในสมัยก่อนมาให้อาจารย์ช่วยอธิบายหรือให้ความคิดเห็น ในสายตาของนักมานุษยวิทยาครับ ว่ามองภาพเหล่านี้กันอย่างไร นะครับ ภาพที่ถ่ายมานี้เป็นภาพขนาดโปสการ์ด มองลำบากหน่อยนะครับ อาจารย์ครับ สำหรับระยะเวลาหรือสมัยที่ช่างไทยเราเขียนงานจิตรกรรมเหล่านี้นั้น ผมเองได้ศึกษาจากหนังสือของ ศ.จ. ศิลป์ พีระศรี ท่านได้สันนิษฐานไว้ว่าเป็นฝีมือของช่างสมัยรัชกาลที่ ๑ เสียเป็นส่วนใหญ่ครับ อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สมัยปลายอยุธยาก็ได้ครับ

เพลงคั่นรายการ (เพลงไทยเดิม.....)

พัทยา แหม! อาจารย์ครับ ถ่ายรูปมากันมากจริง ๆ ถ้าจะให้ผมแสดงความคิดเห็นกันทั้งหมดนี่ คงจะใช้เวลา ๗ วัน ๗ คืนก็ยังคงไม่หมดนะครับ (หัวเราะ) เอาอย่างนี้ดีกว่า ผมจะขอเลือกเอาออกมานะครับ สักสิบกว่ารูปเป็นอย่างไรครับ ผมพยายามที่จะเลือกให้เหมาะสมเชียวครับ เพราะผมมีแนวความคิดอยู่ในใจอยู่แล้วนะครับ

เตือนใจ เชิญเลยค่ะ อาจารย์คะ อาจารย์มีแนวความคิดอย่างไร บอกให้พวกเราทราบได้มั้ยคะ?

พัทยา คืออย่างนี้ครับ ผมจะเลือกดูภาพชีวิตของคนไทยเรา โดยเน้นถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ในชีวิตนะครับแล้วจะไปจบลงสุดท้ายที่ความตาย ซึ่งทุกคนหนีไปไม่ทันนะครับ ตกลงมั้ยครับ อาจารย์

มาโนช ดีครับ
ตกลงครับ

เตือนใจ ภาพแรกนี้จากวัดสุวรรณารามค่ะ เป็นภาพเรือนไทย มีรูปคนกำลังดูเหมือนจะตี

เด็กนะคะ ทางด้านล่าง คนสองคนยืนอยู่ถือไม้อยู่ในมือด้วย มันเป็นอะไรคะ นี่ อาจารย์คะ

พัทยา สำหรับภาพนี้จะสังเกตเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวบ้านจริง ๆ นะครับ มีรูปบ้านเรือนไทย ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็ยังพอหาดูกันได้ นะครับ เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตชาวบ้าน คือเน้นให้เห็นชาวบ้านกำลังทะเลาะวิวาทกันดูซิครับ รูปทุกรูปทะเลาะกันทั้งนั้นเลยครับ ผมว่าเจตนาของช่างเขียนในสมัยนั้น คงจะต้องการแสดงให้เห็นธรรมะส่วนหนึ่ง ว่า "การวุ่นวายในชีวิตนี้เป็นส่วนหนึ่งของปกติวิสัยของมนุษย์" นะครับ

เตือนใจ ภาพนี้จากวัดสุวรรณารามเหมือนกันค่ะ มองดูเห็นมีรูปเด็กสองคน นั่งอยู่ที่ศาลา ไม่ทราบกำลังทำอะไรกันคะ

พัทยา อ๋อ ภาพนี้น่าสนใจนะครับนี่ คือเป็นภาพผู้ใหญ่กำลังสอนหนังสือ มีเด็กนั่งเรียนอยู่ ๒ คน คนหนึ่งทำท่าเหมือนกับร้องไห้ ส่วนอีกคนหนึ่งกำลังยกมือไหว้ ไม่ทราบว่ายกมือไหว้เรื่องอะไรนะครับ ที่น่าสังเกตก็คือเรามักเคยคิดกันว่า ชาวบ้านโบราณไปเรียนหนังสือกันที่วัด แต่ความจริงอาจเป็นได้ว่า ชาวบ้านบางคนที่รู้หนังสืออาจช่วยแบ่งเบาภาระของพระที่วัด โดยช่วยสอนหนังสือให้เด็กก่อน หนังสือที่เห็นในภาพนี้ก็คือสมุดข่อยสีดำตัวอักษรสีขาวนั่นเองครับ

เตือนใจ ภาพนี้ดูแปลกดีนะคะ มีรูปคนสองคนกำลังหามตุ่มกัน ดูท่าทางเหมือนคนจีน ด้านล่างของภาพมีรูปต้นมะละกอด้วยค่ะอาจารย์

พัทยา ภาพนี้ผมเข้าใจว่าคงมาจากวัดสุวรรณารามเหมือนกันนะครับ เราจะเห็นคน ๒ คน กำลังหาบตุ่ม ไม่ทราบว่าจะหาบไปไหนกัน วิธีหาบตุ่มผมไม่ทราบว่าท่านผู้ฟังที่อยู่ในเมืองสมัยนี้ ยังมีความจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายตุ่มหรือเปล่า ถ้าจะต้องเคลื่อนย้าย วิธีในภาพนี้เป็นวิธีที่ถูกต้อง หาไม้เข้าไปคานข้างในสักชิ้นหนึ่งแล้วก็ผูกเชือก แล้วใช้คน ๒ คนหามไป ส่วนต้นไม้ตรงมุมทางด้านล่างนี่ก็คือต้นมะละกอ อันนี้สันนิษฐานกันว่า มะละกอ คงเป็นพืชพื้นเมืองของไทยเรามาแต่ไหนแต่ไรแล้วนะครับ ผลดิบก็ทำส้มตำได้ และสุกก็รับประทานเป็นผลไม้ ช่างเขียนคงสอดแทรกเอาไว้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของต้นไม้ชาวบ้านนะครับ

เตือนใจ ภาพนี้มีรูปคนอยู่ ๒-๓ คน กำลังทำอะไรกันที่ท่าน้ำไม่ทราบค่ะ

พัทยา ครับ ถูกของคุณครับ เป็นรูปคนอยู่ที่ท่าน้ำ ทางด้านซ้าย มีคนกำลังหิ้วกระบุงหรือตะกร้า ๒ ใบ อันที่จริงเป็นภาชนะสำหรับตักน้ำ ประเภทครุ ซึ่งยังมีใช้กันอยู่ ตรงกลางของภาพด้านบนนั่นจะเห็นผู้ชายคนหนึ่งแต่งตัวแบบชาวบ้านสมัยนั้น คือท่อนบนไม่มีเสื้อนะครับ และนุ่งผ้าโจงกระเบนยืนอยู่ พ้นจากคนนี้ก็เป็น

คนที่นั่งชะโงกลงไปข้างล่าง ซึ่งมีเรือเทียบอยู่ลำหนึ่ง ซึ่งเป็นเรือขายของ คนขายนั้นถ้าจะดูกันให้ชัด ๆ จะเห็นว่าเป็นคนจีนนะครับ แล้วของที่ขายนั้นดูเหมือนจะเป็นผ้าเรื่องการบริการขายสินค้าถึงสมัยก่อนก็เป็นเรื่องธรรมดาสมัยนี้อาจหายากขึ้น ยกเว้นในหมู่บ้านจัดสรร อาจมีคนไปขายถึงที่ มิฉะนั้นคงต้องออกมาตลาดกัน

เตือนใจ อาจารย์คะ ภาพนี้เป็นรูปคนผู้หญิงหลายคน มีเด็กด้วย กำลังอยู่ที่ท่าน้ำเหมือนกันค่ะ มีรูปผู้หญิงคนหนึ่งกำลังแบกไหค่ะ

พัทยา ภาพนี้ ดูเหมือนจะเป็นภาพเรื่องเวสสันดรชาดกครับ จะเห็นว่าเป็นเหตุการณ์ตอนที่นางอมิตตาไปตักน้ำที่ท่า แล้วก็ถูกหญิงเพื่อนบ้านซึ่งขัดอัธยาสัยกันอยู่ด่าว่าต่าง ๆ นา ๆ ที่ว่าขัดอัธยาสัยกันนั้น ก็คือขัดใจว่านางอมิตตาเป็นคนดีเหลือเกิน ปรนนิบัติสามีซึ่งแก่เฒ่าปานใดก็ตาม แล้วทำให้เพื่อนบ้านถูกสามีของตัวดูว่าไม่ปรนนิบัติสามีของตน เหมือนอย่างนางอมิตตา ชีวิตไทยที่อยู่ในภาพนี้เป็นชีวิตที่อยู่ใกล้กับแม่น้ำ เพราะฉะนั้นไปตักน้ำก็ไปตักที่ท่า ไม่ใช่ไปตักที่บ่อน้ำสาธารณะอะไรกัน แสดงว่าชีวิตชาวบ้านอยู่ใกล้เคียงกับแม่น้ำมาโดยตลอดตรงบันไดท่าน้ำที่ลงมาจะเห็นเรือจอดขายของอีกเหมือนกัน คราวนี้เป็นจำพวก พืชผักผลไม้ สำหรับคนขายนั้น ไม่แปลกใจเลยครับว่าเป็นคนจีนอีก

เตือนใจ ภาพนี้จากวัดหน้าพระธาตุ ที่โคราชนะคะ เป็นรูปคนกำลังเดินข้ามสะพานหามอะไรก็ไม่ทราบค่ะ แล้วในน้ำ ก็ดูเหมือนมีเรือด้วยค่ะ แล้วก็คนในเรือกำลังทอดแหค่ะ

พัทยา ในภาพนี้อาจเห็นผู้คนชุลมุนกันหน่อยนะครับ แต่ก็พอจะแยกได้ คือมีสะพานนะครับ แล้วก็คนเดินข้ามสะพานอยู่ ๒ คน คงจะเป็นพวกนายพรานต่อนกไปจับนกกันมา ส่วนหนึ่งก็คงเป็นนกเอาไปเลี้ยงอีกส่วนหนึ่งก็เป็นนกเอาไปกิน ที่ข้างล่างเป็นน้ำนั้นคงจะเป็นคลอง คนในเรือลำใหญ่กำลังทอดแหส่วนในเรือลำเล็กนั้นกำลังตกปลาครับ ฉะนั้นถ้าจะศึกษาชีวิตชาวบ้าน ในการทำมาหากินในการจับปลานี้เราก็จะเห็นเครื่องมืออยู่ ๒-๓ อย่าง ที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือ บนสะพาน มีสุนัขอยู่หลายตัว แต่จะเป็นสุนัขล่าเนื้อ ของนายพรานหรือเปล่าก็ไม่ทราบนะครับไม่กล้าสันนิษฐาน

เตือนใจ ภาพนี้จากวัดหน้าพระธาตุ เช่นเดียวกันค่ะ อาจารย์คะเห็นได้ชัดเจนทีเดียวค่ะว่าเป็นรูปคนนั่งล้อมวงกันและมีไก่ ๒ ตัว อยู่ตรงกลาง คงจะเป็นการตีไก่กระมังคะ

พัทยา ใช่แล้วครับ เป็นภาพตีไก่ ซึ่งแสดงถึงการพักผ่อนอย่างหนึ่งที่เป็นประเพณีนิยมกันของชาวบ้าน ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็ยังมีกันตามชนบท สังเกตหรือเปล่าครับว่ามีคนยืนชะโงกมองอยู่คนหนึ่งอยู่นอกวง ท่าทางเหมือนกับคนจีนนะครับ ที่ทางว่าเป็นคน

จีน ก็เพราะทรงผมเหมือนกับผมเปีย ส่วนคนที่อยู่ตรงหน้าแกนั้น หน้าตาออกจะเป็นแขก นะครับ อันนี้ถ้าหากจะให้ตีความ ก็ว่าในชีวิตของไทยเรานี้ก็มีการติดต่อสังสรรค์กันกับผู้คนภาษาอื่นอยู่เสมอนะครับ ในรายละเอียดของภาพ จะเห็นว่ามีการเตรียมไก่สำหรับตี ซึ่งอยู่หลังคนจีนที่ยืน สุดท้ายมีที่น่าสังเกตอยู่นิดหนึ่งว่า มาตีไก่อยู่ริมบ้านจะเป็นบ้านเศรษฐีหรือเปล่าก็ไม่ทราบ เพราะว่ามีหอมีศาลาดูเป็นหลักเป็นฐานเหลือเกินครับ

เตือนใจ อาจารย์คะ ภาพนี้เป็นกลุ่มคนหลายคน น่าตาน่ากลัวค่ะ ไม่ทราบกำลังทำอะไรกัน เห็นมีนอนอยู่ก็มี นัยน์ตาของแต่ละคนโตน่ากลัวจังค่ะ

พัทยา ภาพนี้ ก็เป็นภาพแสดงการพักผ่อน ของชาวบ้านอีกแหล่ะครับ คนกลุ่มนี้ท่าทางเป็นนักเลงโต กำลังนั่งเสพสุรากัน นะครับ คติไทยทั่ว ๆ ไปว่า ถ้าจะเป็นผู้ชายก็ต้องกินเหล้า เพราะถ้ากินเหล้าแล้วก็ต้องให้เมา ถ้าไม่เมาก็จะเสียของอะไรแบบนั้น นะครับ ตรงมุมภาพ ลองดูซิครับ ไม่รู้เป็นเจ้าของร้านหรือเปล่านะครับ ใส่เสื้อเรียบร้อย อดสันนิษฐานไม่ได้ว่าเป็นพ่อค้าจีน เจ้าของร้านขายเหล้า ซึ่งเป็นธรรมดาสามัญ ซึ่งยังไม่เปลี่ยน แม้แต่ในปัจจุบันนี้

เตือนใจ อาจารย์คะ รูปนี้น่าตื่นเต้นค่ะ อาจารย์ลองดูซิคะว่าเป็นอะไรบ้าง

พัทยา ครับ ผมเห็นด้วยครับ ในภาพนี้ทำให้อดสังเกตไม่ได้หรอกว่า คนไทยสมัยก่อนนี้ แฟชั่นการแต่งกายก็นำสมัยเหมือนกันนะครับ คือผ้าที่นุ่งอยู่นี้ ถ้าจะเปรียบกับสเก๊ตซ์ สมัยนี้ก็พอจะเทียบกันได้ครับ มีผ่า มีแหวก ภาพนี้เป็นภาพของสำนักนางโลมและก็เป็นอีกส่วนหนึ่งของการพักผ่อนหย่อนใจของชาวบ้าน ภาพนี้มีประวัติที่น่าสนใจ คือศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ท่านได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ไม่แน่ใจว่าจะมีสำนักนางโลมในเมืองนครราชสีมาสมัยนั้นหรือไม่ สันนิษฐานว่า ช่างเขียนคงเคยมาบางกอก เคยไปเที่ยวและก็เห็น แล้วก็เลยเอาไปใส่ในภาพที่วัดนั่นครับ

มาโนช ทีนี้เป็นภาพจากจิตรกรรมฝาผนังจากวัดพระสิงห์ที่เชียงใหม่ละครับ ผมคิดว่าน่าจะเป็นฝีมือช่างชาวเหนือครับ เรื่องราวของภาพก็เป็นเรื่องสังข์ทอง นะครับ อาจารย์ลองดูซิครับ

พัทยา แหม! ภาพนี้มาไกลหน่อยนะครับ สิ่งที่น่าสนใจก็คือเรื่องสังข์ทองรจนา ซึ่งเป็นที่นิยมกัน ประเด็นที่สำคัญของภาพนี้ก็คือเป็นภาพในราชสำนักนะครับ จึงสันนิษฐานว่า ชาวบ้านสมัยก่อนถ้าจะได้ดูละคร ก็เห็นจะต้องอาศัยเวลาที่ในรั้ว ในวังจัดแสดงให้มีขึ้นนะครับ

มาโนช ภาพนี้ดูเหมือนจะถ่ายมาจากวัดสุวรรณาราม ครับเป็นภาพจากพุทธประวัติ

พัทยา ภาพนี้ ถ้าจะเปรียบกับภาพก่อน ๆ จะเห็นว่าต่างกันแล้วนะครับ นี่ไม่ใช่ชีวิตชาว

บ้าน เป็นชีวิตของคนชั้นสูง นั่งเสลี่ยงคานหาม ฉะนั้น ถ้าเป็นขุนนางเป็นเจ้านาย จะเดินทางไปไหนก็เห็นจะสะดวก ไม่ต้องเดินนะครับ ส่วนดีของเสลี่ยงคานหาม ถ้าเป็นสมัยนี้ก็ไม่ต้องใช้น้ำมัน ฉะนั้นวิกฤติการณ์น้ำมันก็คงไม่เป็นปัญหา แต่คงใช้แรงคนมากพอดูทีเดียวครับ

มาโนช ภาพนี้ ต่างมาจากวัดภูมินทร์ จังหวัดน่านครับ ที่เห็นชัดก็คือมีรูปโลงศพด้วย

พัทยา ใช่ครับ อาจารย์มาโนช เป็นภาพงานศพนะครับ อาจมองในแง่นี้ก็ได้ว่า ชีวิตทั้งหลายสุดท้ายก็คงไม่พ้นจุดจบที่เชิงตะกอนนี้ครับ ภาพนี้ก็เป็นการแสดงพิธีงานศพแบบชาวบ้าน มีการสวดศพก่อนที่จะประชุมเพลิง

มาโนช ภาพนี้เป็นภาพสุดท้ายครับที่จะรบกวนอาจารย์ เป็นภาพจากวัดดุสิดาราม ครับ มีรูปคนตัวสูง ๆ ดูเหมือนจะเป็นเปรต หรืออะไรนี่แหละครับ

พัทยา อ้อ! อาจารย์ครับ ภาพนี้เป็นภาพพระมาลัยโปรดสัตว์ นะครับ ท่านลงไปเทศน์โปรดสัตว์ในนรก อันนี้เป็นการแสดงคติความเชื่อของชาวบ้านว่าชีวิตความเป็นอยู่นั้น เวียนว่ายอยู่ในทุกข์ ถ้าทำไม่ดี ตายแล้วก็ยังไม่พ้นทุกข์ ในภาพนี้เป็นเรื่องราวของนรก มีแง่คิดนิดหนึ่งว่า ทางศาสนาก็อยากจะให้คนพ้นทุกข์ แม้แต่ในนรกนั่น พระมาลัยท่านก็ยังไปโปรดสัตว์ให้

มาโนช ขอบพระคุณอาจารย์มากครับ พวกเราได้ทราบอะไรต่อมิอะไรอีกมากเชียวครับ ลำพังพวกผมซึ่งอยู่ทางฝ่ายศิลปกรรมนั้น อาจมองดูภาพแต่ในแนวทางของศิลปะเท่านั้น ซึ่งแคบไปนะครับ มาคุยกับอาจารย์ในวันนี้ทำให้แนวความคิดความเห็นเปิดกว้างขึ้นอีกครับ ผมคิดว่าเป็นประโยชน์มาก หากมีอะไรจะรบกวนอาจารย์ในโอกาสหน้า ผมจะมาหาอีกนะครับ และต้องขอบพระคุณล่วงหน้าด้วยครับ

พัทยา ไม่เป็นไรครับ อาจารย์ ผมเองก็สนุกไปด้วย ยินดีนะครับ หากมีอะไรจะให้ช่วย เชิญมาพบได้เลยครับ

มาโนช ขอบพระคุณอาจารย์มากครับ ขอลาก่อนนะครับ สวัสดี

พิธีกร ท่านผู้ฟังคะ เวลาของเราก็หมดลงพอดีนะคะ หวังว่าในโอกาสหน้า คงจะได้มาพบกับท่านอีกค่ะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "งานไหว้พระบาท"

วันศุกร์ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการ คุณหญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
ผู้เขียนบท คุณหญิง สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
วิทยากร จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์
ผู้ร่วมรายการ อุฑาร คงสถิตย์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลงขวัญเมืองนำรายการ (ฉากภายในบ้าน)

อรุณี อ้อ! นอนเขลงอยู่นี่เองนะอ๊อด หายเงียบนึกว่าตามตาแอ๊ดออกไปข้างนอกล่ะ นั่นอ่านหนังสืออะไรจ๊ะ หัวเราะคิก ๆ อยู่คนเดียว

อ๊อด (หัวเราะร่วน) พี่รุณีฟังนี่ซิครับ (อ่านกลอนทำนองเสนาะแต่อย่างขัน ๆ)

สงสารนางชาวในที่ไปด้วย ทั้งโถถ้วยเครื่องแต่งแป้งขมิ้น
หวีกระจกตกรายกระจายดิน เจ้าของผินหน้าหาน้ำตาคลอ (พูดต่อ)

โธ่เอ๊ย! ผู้หญิงละก็ เครื่องสำอางเป็นชีวิตจิตใจมาแต่ไหน ๆ แล้ว กะอีแป้งขมิ้น หวี กระจกตกหล่นหน่อยก็ร้องไห้ (หัวเราะ)

อรุณี อ้าว! ให้ฟังกลอน แต่ไพล่มาแคะได้ผู้หญิงเสียแล้ว นี่น่ะหรือขำ ทำดัดสุ้มดัดเสียงอ่านเสียด้วย เสียงยังกะเป็ดเทศแน่ะ

อ๊อด เถอะน่า เป็ดเทศก็เป็ดเทศ ฟังต่อก็แล้วกัน (อ่านต่อย่างขัน ๆ อีก)

จะปีนขึ้นกูบช้างไม่กางขา แต่โดยผ้ากรีดกรอมทำซอมซ่อ
มือตะกายสายรัดคนคอ เห็นช้างงององหนีดก็หวีดอึง
แต่ปีนไพล่เหนี่ยวพลัดสุหรัดขาด สองมือพลาดพลัดคว่ำลงต่ำผึง
กรมการบ้านป่าเขาฮาตึง ทำโกรธขึ้งเรียกพวกผู้ชายเร็ว
บ้างขึ้นช้างพลางฉวยข้อมือฉุด ดังอุณรุทจับกินนรที่ในเหว

อรุณี (อดหัวเราะไม่ได้) พอ ๆ งัดเอาอะไรมาอ่าน พี่รู้แล้วเรื่องอะไร

อ๊อด ไหมล่ะ พี่รุณีก็อดขำไม่ได้ สุนทรภู่ท่านชอบกันกะผมจึงพออ่านรู้เรื่อง

อรุณี พี่ขันตรง ขึ้นช้างไม่กางขา แล้วขึ้นอย่างไร อีท่าไหนก็ไม่รู้

อรุณี อ้าว! อีท่าไพล่ขาโหนสายรัดท้องช้างขึ้นไปทั้งตัวน่ะซี เจ้าสายรัดนั่นก็คงเก่าบุโรเต็มทนมันถึงขาดผึง แม่ชาววังซังกะตายก็หงายท้องลงมา

อรุณี (ดุ) เดี๋ยวเถอะ ๆ คุณทวดได้ยินเข้าละก็กัณฑ์มหาราชเทียวละ

อ๊อด โอ๊ย! ลืมไป ๆ ผมลืมว่า คุณทวดท่านชาววังเก่า ขอโทษครับขอโทษ

อรุณี แล้วนึกยังไงถึงค้นเอาท่านสุนทรภู่ขึ้นมาล่ะ นิราศพระบาทใช่ไหมช่างน่าขันนะ คุณอนุชาจอมบู๊ลิ้มมาอ่านวรรณคดีเก่า ไม่กลัวครึเรอะไง

อ๊อด โธ่! พี่รุณีก็ นี่เดือนสามแล้วนะครับ เดือนสามเดือนสี่นะเขาไปไหว้พระบาทกันแล้ว คนจีนเขาไปกันมาแต่ต้นเดือนน่ะ

อรุณี โอ๊ย! จะตายนี่อ๊อดนะรึ คิดจะไปไหว้พระบาท พาสาวไหนไปล่ะจ๊ะ

อ๊อด เปล่าเล้ย! ก็ไอ้เรื่องแส่ของผมน่ะซิ วานนี้อาจารย์ถามว่าใครเคยไปเที่ยวพระบาท สระบุรีบ้าง ผมก็แสดงตัวยกมือกะเขา เลยถูกจับตัวอภิปรายกับพวก๒-๓ คน เรื่อง "ไปไหว้พระบาทสระบุรี" จะออกโรงวันที่ ๙ มีนาคมนี่ละครับยังไม่รู้เรื่องอะไรเล้ย ตอนไปก็ตัวกะเปี๊ยกเดียว จำได้แต่ว่าคุณทวดท่านให้คุณพ่อจับตัวผมชูขึ้นตีระฆังให้ดังถึงสวรรค์ ผมก็หวดเสียไม้ตีหลุด

มือหวิดไปซัดเอาหัวเจ้าจุกคนหนึ่งเข้า พี่แกตกใจร้องไห้จ้าเลย อ้อ! แล้วก็จำได้ว่ากลัวยักษ์กับนาคหัวสลอนที่แยกเขี้ยวอยู่ตีนกะไดขึ้นพระบาทนั่นน่ะ กลัวก็กลัว อยากดูก็อยากดู สิบกว่าปีมาแล้ว ก็จำได้แค่นี้เอง

อรุณี อ๋อ! ยักษ์นั่นเขาเรียกกุมภัณฑ์เฝ้าวัดจ๊ะ พี่ยังจำได้ว่า พี่ต้องไล่จับแอ๊ดกับอ๊อดอยู่เรื่อย ไวยังกะเจ้าจอตีนเขาทั้งคู่ทีเดียว ตอนอ๊อดกับลงจะปิดทองพระบาทหัวคะมำลงไปดีแม่คว้าขึ้นมาทันทองคำเปลวติดหัวรุงรังขำพิลึกมาละ ๆ แบบคุณทวดอีกแล้ว ฟื้นความหลังเสียจริง เอางี้ดีกว่า พี่รุณี...เอ้ย... ท่านอาจารย์อรุณีครับผม กรุณาลูกศิษย์ตัวน้อย ๆ นี่หน่อยเถอะครับ

อรุณี แน่ะ! เสียงหวานอย่างนี้ละก็ นี่ปลายเดือนแล้วจ๊ะ คุณอนุชา

อ๊อด โธ่! ไม่ใช่ขอเงินหรอกครับ ขอวิชาท่านอาจารย์ต่างหาก ช่วยเล่าเรื่องประวัติพระบาทสระบุรี แล้วก็อะไรที่สำคัญ ๆ ให้ผมฟังพอจะเอาไปโม้กับเขาได้ไม่อายเพื่อนเท่านั้นแหละ อาจารย์สั่งให้มาอ่านบูรโณวาท ฉันท์นี่กับนิราศพระบาทเล่มนี้ อ่านฉันท์ไม่ใคร่รู้เรื่องเลยครับ ของท่านสุนทรภู่เล่มนี้ค่อยยังชั่ว หัวเราะคิกคักได้บ้าง

อรุณี เรามันก็ชอบ น้ำ ๆ ไม่ชอบเนื้อ ๆ ว่างั้นเถอะ เอาละ! ถ้าไม่ใช่ขอเงินก็แล้วไปจะเล่าให้ฟังพอกันอายมาถึงพี่ก็บูรโรวาทหรือปุณวาทฉันท์นั่นน่ะ พรรณนาละเอียดดีออก ไพเราะด้วย อ๊อดอ่านพระอธิบายของสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ ในเล่มหรือเปล่าล่ะ เป็นการเล่าประวัติพระบาทไว้ดีที่สุดจริงซี ผมมัวไปอ่านเนื้อฉันท์เสียก่อน

อ๊อด

อรุณี ทีหลังจะอ่านหนังสืออะไร ควรอ่านคำนำก่อน แล้วจะรู้เรื่องดีขึ้น

อ๊อด พี่รุณีตั้งต้นเถอะผมจะจดไว้ (พลิกสมุด) เอาละครับ

อรุณี สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงฯ ทรงเล่าว่า ครั้งโบราณเมื่อพัน ๆ ปีมานั้นในอินเดียกล่าวกันว่าพระะพุทธ เจ้าทรงเหยียบรอยพระบาทไว้ ๕ แห่ง มีชื่อเป็นคำบาลีคล้องจองกัน “สุวัณณมาลิเก สุวัณณบัพพเต สุมะนะกูเฏ โยนะกะปุเร นัมมทายะนะทิยัง” จำได้ง่าย ๆ

อ๊อด โอ้โฮ! นี่รึง่ายของพี่รุณี น่ากลัวผมต้องบวชเสียก่อนมั้ง ถึงจะว่าคาถานี่ได้คล่อง

อรุณี คาถาเมื่อไหร่เล่า ชื่อภาษาบาลี สถานที่ที่มีรอยพระพุทธบาทในอินเดียกับลังกา คือเขาสุวรรณมาลิก เขาสุวรรณบรรพต เขาสุมนกูฏ โยนกปุระ แล้วก็ริมฝั่งน้ำนัมมทายะที่โบราณท่านว่า ลอยกระทงเดือนสิบสอง ไปบูชาพระบาทที่แม่น้ำนี่ไงล่ะ

อ๊อด แล้วพระบาทสระบุรีของเรา ไม่อยู่ใน ๕ แห่งนี้เลยรึครับ

อรุณี จะนับด้วยก็ได้ "คำให้การขุนโขลน" เล่าไว้ว่าพระสงฆ์ไทยสมัยอยุธยาออกไปไหว้พระบาทที่เขาสุมนกูฏในลังกา พระลังกาบอกว่าเมืองไทยก็มีพระบาทที่เขาสุวรรณบรรพต ต้องมาถึงลังกาทำไม ความทรงทราบถึงพระเจ้าทรงธรรม ๆ ก็โปรดให้ทุกเมืองค้นหารอยพระบาท จึงพบที่เขาในสระบุรีนี่ละ นักปราชญ์ท่านก็ว่ารอยพระพุทธบาทย่อมมีอยู่ในอินเดียทั้ง ๕ แห่งนั่นแหละ เพราะเป็นแหล่งกำเนิดพระพุทธศาสนา แต่คนไทยโบราณท่านคงชักเอามาไว้บ้านเราเสียแห่งหนึ่ง เพื่อเรียกศรัทธาจากพุทธศาสนิกชนไทย เพราะเรารับพุทธศาสนามานับถืออย่างเต็มศรัทธา

อ๊อด อ๊อ! คุณทวดท่านเล่าว่า พรานบุญเป็นคนพบในป่าที่แกล่าสัตว์ ยิงเนื้อบาดเจ็บ มันวิ่งหนีเขยก ๆ ขึ้นไหล่เขา เข้าไปในซุ้มไม้แล้วเลยวิ่งจู๊ดออกมาไม่มีเลือดไม่มีแผล ตาพรานแกวิ่งตามหมาไล่เนื้อเข้า ในซุ้มไม้ก็เห็นแอ่งน้ำเล็ก ๆ แกก็เดาว่า เนื้อมันคงกินน้ำนั่นเอง จึงวักน้ำลูบเนื้อตัวก็ปรากฏขี้กลากขี้เกลื้อนของแกหายทันที จึงชักงงลองวิดน้ำออกจากแอ่งหิน ก็เห็นรอยเท้าคนโตเบ้อเริ่ม ลวดลายสวยงาม ลือกันไปถึงพระเจ้าแผ่นดิน ๆ ก็สร้างมณฑปครอบรอยนั้นไว้ กลายเป็นพระพุทธบาทที่พี่รุณีว่า ใช่ไหมครับคุณทวดบอกว่า นี่ละพระพุทธเจ้าท่านเหาะมาเหยียบไว้ให้พวกเราบูชา ผมไม่กล้าหัวเราะ

อรุณี ใช่ ดีมากที่อ๊อดกลั้นหัวเราะไว้ ไม่งั้นมีหวังหัวโน คนเก่า ๆ ท่านเชื่อของท่านอย่างนั้นนี่นะ พระจอมเกล้าฯ ท่านถึงกริ้วพวกท้าวนางไว้ในประกาศของท่าน ว่าเชื่ออะไรไม่เข้าเรื่อง รอยเท้าจริงหรือรอยคนทำขึ้นก็ไม่รู้จักดูให้ดีมีแต่ร้องไห้อยากจะไปไหว้พระบาทกันงม ๆ งาย ๆ คนแต่ก่อนท่านเชื่อกันว่าใครจาริกไปไหว้พระบาทได้ ๙ ครั้ง ตายไปแล้วได้ขึ้นสวรรค์ ถึงอยากไปกันนัก

อ๊อด พุท โธ่!ของตั้งร้อย ๆ ปี ตั้งอยู่กลางดง ไปง่ายมาง่ายเสียเมื่อไหร่ไม่ใช่อย่างเดี๋ยวนี้ครับ คนครั้งโน้นต้องไปกันลำบาก สุนทรภู่ท่านเล่าไว้ว่าไปเรือไปช้างอีโหลกโขลกเขลกกว่าจะถึง คนไหนได้ไปก็มีบุญเต็มที กลับมาเล่าอวดกัน คนไม่ไปถึง อยากจะไปกันนักหนา คุณทวดท่านว่าเมื่อก่อนจะแต่งงานกับคุณทวดผู้ชาย ๆ ชวนไปพระบาท ท่านถึงยอมแต่งด้วย

อรุณี นั่นแหละ ไม้ตายของเจ้าชู้ เก่าครั้งโน้นละ พระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ มาท่านก็สร้างซ่อมเพิ่มเติมกันมาเรื่อยมามีโบสถ์ วิหารใหญ่เล็กงดงาม มีอ่างแก้ว มีตำหนักท้ายพิกุล ตำหนักธารเขษม มีเขื่อนกั้นน้ำไว้ ในป่านั่นมีทั้งถ้ำห้วย เหว ธารน่าเที่ยว มณฑปใหญ่ที่ครอบมณฑปเล็ก-นั้นเดิมมี ๕ยอด

ว่ากันสมัยพระเจ้าท่านสระท่านได้เอากระจกเงาคงครั้งพระนารายณ์มาประดับผนังข้างในมณฑปอย่างมหานาคท้ายพรรณนาไว้ "ผนังดาษกระจกแจ่ม ชวลิตดูงามเงา" ต่อมาเอาทองบางตะพานแผ่หุ้มยอดมณฑปเอาเงินมาแผ่เป็นแผ่นปูพื้นมณฑป บานประตูมุกค์สมัยอยุธยาอย่างสมัยพระเจ้าบรมโกศงามเหลือเกิน เห็นที่วัดมหาธาตุ พิษณุโลกแล้วใช่ไหมละ ท่านยังสร้างตำหนักไว้พักแรมทางเรือเมื่อขึ้นบกที่ท่าเจ้าสนุก ทำถนนไว้ขึ้นช้างยกขบวนถึงพระบาท อ๊อดอ่านนิราศธารทองแดงของเจ้าฟ้ากุ้งที่เคยมีในบทเรียนน่ะจำได้บ้างไหมจ๊ะ

อ๊อด "มีหมีพีดำขลับ ขึ้นไม้ผับฉับไวถึง เรี่ยวแรงแข็งขังขึง เจาะโพรงไม้ได้ผึ้งกิน" นี่ไงครับ หัวขี้เลื่อยอย่างผมยังจำได้เลย เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ท่านเก่งจริง ๆ นะครับ กระบวนรู้ธรรมชาติสัตว์ละก็

อรุณี แหม! เก่งดีนี่ อย่างนี้ค่อยสมกับเป็นน้องของพี่ขึ้นมาอีกหน่อย ตั้งแต่สมัยโบราณครั้งอยุธยาท่านสร้าง ศาลาพัก บ่อน้ำไว้เป็นระยะ ๆ มาจากท่าเจ้าสนุกจนถึงพระบาท คุณพุ่มกวีหญิงท่านสร้างบ่อน้ำบางโขมดเป็นกุศลเล่าไว้ในกลอนก็เหตุนี้แหละ พระเจ้าทรงธรรมท่านทรง กัลปนาคืออุทิศป่าบริเวณพระพุทธบาทไว้ หนึ่งโยชน์ ยกขึ้นเป็นเมือง มีเจ้าเมือง กรมการเมืองปกครองอย่างดี ห้ามฆ่าสัตว์ในบริเวณ เวลาเสด็จฯ เจ้าเมืองลพบุรี สระบุรี ชาวบ้านต่าง ๆ มาคอยจัดรับเสด็จเป็นระยะ ๆ ทำหนทางให้เรียบร้อย เมืองนี้แต่เก่าก่อนมีชื่อว่า ขีดขิน หรือปรันตปะก็เรียก พลเมืองได้รับยกเว้นภาษี พวกทาส พวกข้าพระสุขสบายมากเป็นพิเศษ

อ๊อด ขีดขินน่ะชื่อเมืองพาลี น่ากลัวมีลิงเยอะนั่นเองเพราะเป็นป่าดง แต่ว่าชื่ออะไรปะ ๆ ของพี่รุณีน่ะหมายความว่าอะไรครับ

อรุณี อ๋อ ปรันตปะ จ๊ะ เป็นชื่อหมู่บ้านของพวกพ่อค้าโบราณสมัยพุทธกาล ในปุณโณวาทสูตรมีว่า พระพุทธเจ้าเสด็จไปเทศนาให้นายปุณณะกับนายจุลละ สองพี่น้องกับพวกพ่อค้าที่หมู่บ้านนี้ แล้วนายปุณณะ ก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ พระเจ้าทรงธรรมท่านจึงทรงตั้งชื่อเมืองปรันตปะตาม

อ๊อด แล้วที่พระบาทนั่น มีวัตถุอื่นอะไรอีกครับที่น่าดูน่ะ แต่ผมว่าของดีมีค่าเก่า ๆ ครั้งอยุธยาคงไม่เหลือกี่มากน้อยแล้ว ก็กรุงแตกถูกปล้นนี่

อรุณี ใช่จ๊ะ ทองหุ้มยอดมณฑปกับแผ่นเงินปูพื้นน่ะ พวกจีนคลองสวนพลูที่อาสาคอยป้องกันทัพพม่าอยู่ทางแถบนั้น พอกรุงแตก แกก็ขึ้นเผามณฑปลอกเอาไปกินกันหมด ของดี ๆ ก็สูญเพลิงไป ตัวมณฑปไฟไหม้

อ๊อด โอย! น่าเสียดาย พระเจ้าแผ่นดินกับปู่ย่าตายายของเราช่วยกันสร้าง

เสริมเติมแต่งต้องมาหมดสิ้นไป ผมก็เคยอ่านพงศาวดารตอนกรุงแตก

อรุณี แล้วก็พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ท่านโปรดให้ซ่อมใหม่ ท่านให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทยกกองไปซ่อม กรมพระราชวังบวรฯ ท่านแบกไม้เครื่องบนตัวมณฑปดำเนินขึ้นถึงเขาพระบาทด้วยองค์เอง แม่ทัพนายกองต่างก็ต้องแบกทัพพะสัมภาระเดินเทิ่ง ๆ ตามเสด็จเหนื่อยฮักไปตามกัน อ๊อดเห็นไหมล่ะ ว่าเจ้านายและบรรพบุรุษของเราท่านกู้บ้านสร้างเมือง สร้างถาวรวัตถุไว้แก่ชาติ ศาสนา ลงทุนเหนื่อยยาก-แค่ไหน ท่านไม่ได้นั่งชี้นิ้วอย่างนิยาย หรืออย่างเรา ๆ เดี๋ยวนี้หรอก ท่านซ่อมกันมาทุกรัชกาล เสื่อเงินกับยอดมณฑปจุลมกุฎนั้น สร้างใหม่ในรัชกาลปัจจุบันนะ เสด็จยกยอดมงกุฎด้วย

อ๊อด คุณทวดท่านยังเล่าให้ผมฟังว่า สมเด็จพระสังฆราชแตงโมที่มีรูปหล่ออยู่ที่วัดใหญ่เพ็ชรบุรีโน่น พระเจ้าเสือท่านโปรดให้เป็นแม่กองไปซ่อมสร้างพระพุทธบาท สมเด็จแตงโมไปตัดต้นไม้ใหญ่ต้นเลียบหรือต้นอะไร เทวดาไม่มีวิมานอยู่เพราะไม่บอกกล่าวกันก่อน สมเด็จแตงโมเลยมรณภาพ ผมว่า ท่านคงเป็นไข้ป่ามากกว่านะ พี่รุณี แต่ไม่กล้าคัดค้านคุณทวดท่าน กลัวครกตำหมากปลิวมาใส่หัว

อรุณี (หัวเราะ) จ๊ะ พ่อคนดี รู้จักกาลเทศะดีนี่ รูปปั้นสมเด็จแตงโมที่พระบาทก็มีของอื่นที่ควรดูก็นาคสองตัวเชิงบันไดตรงหน้ามณฑปนะ ไม่ใช่อีก ๒ บันได สมเด็จฯกรมพระยานริศฯ ท่านทรงเล่าไว้ในสาส์นสมเด็จ ว่า ฝีมือหล่อเยี่ยมมากเป็นช่างรัชกาลที่หนึ่งทำเลียนฝีมืออยุธยาทีเดียว ฟันนาคไม่ได้โผล่ออกจากปากเฉย ๆ อย่างเขาทำกัน มีเหงือกด้วยแล้วก็เหงือกนั่นก็หยักเป็นร่อง ๆ ตามรอยพัน อ๊อดไปละก็ดูไว้ซี

อ๊อด นี่ไงครับ (อ่านนิราศพระบาทไม่ต้องอ่านทำนอง) “บันไดนาคนาคในบันไดนั้น ดูผกผันเพียงจะเลื้อยออกโลดเล่น ขย้ำเขี้ยวขบปากเหมือนนาคเป็นตาเขม้นมองดูสะดุ้งกาย” นี่ละ อีตอนโน้นผมถึงกลัวไงล่ะ แล้วนี่เป็นใครครับ (อ่าน) “ทิศประจิมริมฐานมณฑปนั้น มีดาบสรูปปั้นยิงฟันขาว นุ่งหนังพยัคฆาชฎายาว” ไปไงมาไงถึงมานั่งอยู่ที่นั่นด้วย

อรุณี อ๋อ! ก็สัจจพันธ์ดาบสน่ะซิจ๊ะ ในปูรโณวาทฉันท์ อ๊อดอ่านแล้วไม่รู้หรอกรึเรื่องก็ว่า ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จ....เอ๊ย.....เหาะไปแสดงเทศนานายปุณณะกับพ่อค้านั้น ท่านเหาะผ่านเขาสัจจพันธ์ ก็แวะเทศน์โปรดดาบสรูปนี้จนเห็นพระธรรมพอจะเสด็จต่อไป สัจจพันธ์ดาบสนี่ก็อาลัย ทูลขอให้เหยียบพระบาทไว้บูชาแทน ก็เหยียบประทานไว้บนไหล่เขา นี่ละต้นเรื่องละ

พระเจ้าทรงธรรมก็ทรงสร้างรูปท่านฤาษีนี้ไว้ด้วยที่เขาพระบาท นับถึงปัจจุบันที่พบพระบาทนี่ก็ร่วม ๔๐๐ ปีแล้ว

อ๊อด ใครหนอช่างคิดสร้างรอยพระบาทขึ้นก่อน

อรุณี ประวัติก็ว่าสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชราว ๒๐๐ ปี หลังพุทธกาล มีการสร้างเจดีย์บูชาแทนองค์พระพุทธเจ้าก่อนมีพระพุทธรูป อย่างเช่น ล้อมพระธรรมจักรหินหรือพระแท่นเปล่า ๆ มีต้นโพธิ์มีกวางหมอบ แกะลงในหินนั่นแหละจ้ะพออเล็กซานเดอร์มหาราชของกรีกมาตีแคว้นคันธาราษฎร์ของอินเดียได้ กรีกเป็นพวกช่างปั้นช่างแกะจึงทำพระพุทธรูปแบบคันธาระขึ้น เลยเกิดศิลปะสร้างพระพุทธรูปขึ้นในเมืองพุทธศาสนาตามแบบใครแบบตน อย่างไทย อย่างญี่ปุ่น จีนไงจ๊ะ

อ๊อด พระพุทธบาทเมืองไทยเราก็มีหลายแห่งนะครับ ที่สร้างกันไว้ต่อ ๆ มาน่ะ

อรุณี จ๊ะ เดี่ยวก็มี คู่ก็มี ตะแคงก็มีอย่างที่วัดพนมวัน โคราชไงจ๊ะ อ้อ! ที่น่าดูอีกก็มีโบสถ์เล็ก ๆ ของเก่าทรวดทรงงดงาม ซ่อมกันเรื่อยมา มีวิหารหลวง วิหารคลังล่างก่ออิฐถือ ปูนวิหารหลวงเวลานี้เป็นพิพิธภัณฑ์เก็บเครื่องพุทธบูชามีค่าเช่นต้นไม้ทองเงินที่พระเจ้าแผ่นดินถวาย ตรุษจีนละก็วิหารคลังล่างคนจีนแซ่ดเทียว สั่นติ้ว ทอดไม้ค่ำ หงายสาระพัดละ โรงเจก็มีนะเดี๋ยวนี้เลย-ไม่เป็นสถานวิเวก ลังอย่างเมื่อก่อน ๆ เสียแล้ว น่าเสียดายสถานพระพุทธบาททุกวันนี้ กลายเป็นเมืองสมัยใหม่อารยธรรมใหม่ ๆ แม่เล่าว่า แต่ก่อนยังเป็นป่าเมื่อแม่เด็ก ๆ มีตลาดของป่าจริง ๆ มีสมุนไพรของจากป่ามาขาย มีหัวล้านกระเช้าสีดา บุหรี่พระราม แม่ยังซื้อลูกหัวล้านมาเล่นกับคุณป้าสนุกออกแม่ว่า

อ๊อด นี่ ๆ ไงครับ สุนทรภู่ท่านว่า "หัวล้านลูกละเบี้ยช่างเสียหน้า ลูกขี้ข้าอะไรล้านประจานหัว ใครหัวล้านควรเจียมเสงี่ยมตัว" อารมณ์ท่านขันดีนะครับ เอ้อ! คุณทวดเล่าว่า ครั้งรัชกาลที่ ๕ ซ่อมพระบาทกันอย่างใหญ่ ถึงขนาดเสด็จทรงช้างพระที่นั่งรำขอช้างถวายเป็นพุทธบูชาด้วยพระองค์เอง คุณทวดท่านว่าท่านได้ฟังแม่ของท่านเล่า

อรุณี ท่านช่างเล่า จำเก่งเสียด้วย ก็น่าสนุกน่าศรัทธาอย่างมหานาคท่านว่าไว้ "ลมพัดกระดึงดัง เสนาศัพทะอลเวง เสียงดุจะสังคีต อันดึงดีดประโคมเพลง" แต่เดี๋ยวนี้เพียงฟังกรุ๋งกริ๋ง ๆ เท่านั้นเอง มโนภาพไม่มีเสียแล้ว

อ๊อด แหม! เมื่อร้อย ๆ ปีมาโน้น คงสนุกด้วย ผจญภัยดีด้วยนะพี่รุณี

อรุณี ใช่ซี ยิ่งครั้งยังเป็นเมืองปรันตปะนั้น อ่านหนังสือ "คำให้การขุนโขลน" แล้วน่าเกิดสมัยนั้นจัง มีเจ้าเมืองเป็นขุนยกกระบัตร มีกรมการเมือง

ขุนหลวงหมื่นพัน ทำหน้าที่ต่าง ๆ ต้องไปถือน้ำพิพัฒน์กันที่อยุธยา ถ้าไปไม่ได้ก็ต้องทำพิธีถือน้ำต่อหน้าเทียนพรรษาที่พระราชทานไปจากอยุธยา ผู้รักษามณฑปเป็นหลวงสัจจภัณฑ์ มีหมื่น ๔ คน เฝ้าประตูมุกด์ทั้ง ๔ คน รักษาตำหนักธารเขษม ธารทองแดงก็มียศรักษาอ่างแก้วก็มียศ เครื่องประโคมก็มียศเป็นหมื่นสนั่นไพเราะ หมื่นเสนาะเวหา เวลาเสด็จประทับตำหนักที่นั่นมีหมื่นศรีวานรคอยให้ข้าวลิงเป็นฝูง ๆ มีข้าราชการมีเหง้าข้าพระเป็นปะขาว ๔ คน คอยดูแลข้าวปลาพระเณร พลเมืองปรันตปะไปเกิดถ้อยร้อยความกับคนเมืองใหญ่ ๆ ก็ต้องตามไปประกันตัว พวกทาสก็มีคนดูแลสมบัติให้ ใครจะมาเอาสมบัติพวกทาสไปไม่ได้ ดูผู้คนชาวเมืองป่าจะอยู่ดีมีสุขนะ

อ๊อด แหม! ผมอยากเกิดสมัยนั้นจริง ๆ พี่รุณีพูดอย่างนี้

อรุณี อาจเคยเกิดมาแล้วก็ได้มั้ง ก็ที่หมื่นศรีวานรแกเคยให้ข้าวยังไงล่ะ

อ๊อด เออ! จริงด้วย เราคงเกิดมาด้วยกันนะครับ ชาตินี้ถึงยังตามมาเป็นพี่น้องกันอีก คุณทวดท่านว่าคนทำบุญมาด้วยกันชาติก่อน ๆ ก็ต้องเกิดมาพบกันทุกชาติ

อรุณี เอาแล้วไง ทรยศกะคนเล่าเสียแล้ว งั้นเลิกดีกว่า ไปกินข้าวตังหน้าตั้งกันเถอะ แม่กำลังอยู่ในครัวแน่ะ เรามัวแต่มาฝอยไม่ได้ช่วยแม่เลย

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยฯ
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ตลาดนิทานไทย"

วันศุกร์ที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๒๔
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการและเขียนบท	สุวรรณี อุดมผล
ผู้ร่วมรายการ	ประคอง เจริญจิตรกรรม
	ลักษณา โตวิวัฒน์
	สุวรรณี อุดมผล
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

"ยายกะตาปลูกถั่วปลูกงาให้หลายเฝ้า" เมื่อท่านได้ยินประโยคนี้ที่ไหน ท่านก็คงรู้วาเขากำลังเล่านิทานกัน

นิทาน คือ เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา อาจจะมาจากเรื่องที่เกิดขึ้นจริง หรือเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อความบันเทิงก็ได้ อย่างไรก็ดี จุดประสงค์ของนิทานก็มุ่งที่จะให้ความสนุกสนานแก่ผู้ฟังเป็นประการสำคัญ ส่วนความริแง่คิดหรือคติธรรมที่ได้จากนิทานนั้นเป็นเพียงผลพลอยได้

คนส่วนมากคิดว่านิทานเป็นเรื่องสำหรับเด็ก แต่อันที่จริงแล้วไม่เพียงแต่เด็กเท่านั้นที่ชอบนิทาน แม้ผู้ใหญ่ก็ยังสนใจ จนทำให้เกิดนิทานขึ้นมากมายหลายเรื่องหลากรส ซึ่งผู้เล่าหรือผู้ฟังสามารถเลือกสรรให้ตรงกับความสนใจได้ เปรียบเสมือนของมากมายในตลาดที่ผู้ซื้อสามารถเลือกซื้อหาได้ตามความพอใจ ท่านผู้ฟังลองมาชมตลาดนิทานไทยไปพร้อมกับเราก็นเถอะค่ะ

(ดนตรี)

นิทานกลุ่มแรกที่เราจะพาท่านผู้ฟังไปรู้จัก ก็คือ นิทานที่มีเนื้อเรื่องอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น เรื่องของพระจันทร์ พระอาทิตย์ ดวงดาว บางเรื่องก็อธิบายกำเนิดของสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง บึง บางเรื่องก็อธิบายเกี่ยวกับลักษณะหรือธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์ เช่น ทำไมผู้ชายจึงมีลูกกระเดือก ทำไมผู้หญิงจึงมีมดลูก ทำไมเสือจึงลาย ทำไมครุฑจึงไม่ถูกกับนาค นิทานประเภทนี้สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นเพราะมนุษย์ต้องการอธิบายสิ่งที่มนุษย์อยากรู้ดัง นิทานที่อธิบายธรรมชาติของงูเหลือม

งูเป็นสัตว์ที่ดุร้าย น่ากลัวและมีพิษ งูบางชนิดมีพิษมาก เมื่อกัดคนก็อาจจะทำให้ตายได้ทันที แต่น่าแปลกที่งูบางชนิดกลับไม่มีพิษเลย อย่างเช่นงูเหลือมเป็นงูที่มีรูปร่างใหญ่โต ตัวยาวดูแล้วน่ากลัวกว่างูชนิดอื่น ที่น่าประหลาดคือแม้จะมีรูปร่างใหญ่โต แต่กลับไม่มีพิษ จึงทำให้คนมีความอยากรู้ว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น มีเรื่องเล่ากันว่า.-

ในสมัยก่อนงูเหลือมยังมีพิษขบกัดสิ่งใดก็จะทำให้สิ่งนั้นสิ้นชีวิตทันที มันจึงอวดตัวอยู่เสมอว่ามีพิษร้าย จึงทำให้สัตว์อื่นเกรงกลัว ร้อนถึงพระอินทร์ต้องลงมาท้างูเหลือมว่าถ้ามีพิษจริงก็ให้ลองกัดต้นไม้ดู งูเหลือมกัดต้นไม้นั้นจนต้นมันเหี่ยวเฉาแล้วจากไป แต่เผอิญขณะนั้นมีพระโพธิสัตว์ซึ่งเสวยพระชาติเป็นนกมาเกาะต้นไม้ ด้วยอำนาจบุญของพระโพธิสัตว์นั้น ทำให้ต้นไม้ฟื้นชีวิตอีกครั้ง รุ่งเช้างูเหลือมมาดูเห็นต้นไม้ไม่ตายจึงคิดว่าพิษของตนไม่ร้ายจริงจึงคายพิษออกทั้งหมด พวกสัตว์เล็กสัตว์น้อย เช่น ตะขาบ แมลงป่อง และมดต่าง ๆ ก็มาเก็บเอาพิษนี้ไป จึงทำให้สัตว์เหล่านี้มีพิษ ส่วนงูเหลือมจึงเป็นงูไม่มีพิษมาจนปัจจุบัน

นิทานพวกนี้มีอยู่มาก ให้ทั้งความเพลิดเพลินและแก้ข้อสงสัยเกี่ยวกับลักษณะ อุปนิสัยใจคอหรือพฤติกรรมของสัตว์ต่าง ๆ ได้อย่างสนุกสนาน

(ดนตรี)

นิทานกลุ่มต่อไปในตลาดนิทานของเราก็คือ นิทานเกี่ยวกับตำนาน

นิทานกลุ่มนี้มักเกี่ยวข้องกับประวัติของสถานที่ เช่น ทำไมสถานที่นั้นจึงได้ชื่อเช่นนั้น

ตำนานเกี่ยวกับประวัติสถานที่ส่วนใหญ่มักมีประวัติที่เป็นความเศร้าโศกอยู่เสมอ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะความเศร้าโศกเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีความรู้สึกฝังแน่นต่อเหตุการณ์ จำเหตุการณ์นั้นมาเล่าต่อ ๆ กันดังตำนานเรื่องเดิมบางนางบวช ซึ่งเป็นตำนานของตำบลหนึ่งในจังหวัดสุพรรณบุรี เรื่องมีอยู่ว่าเดิมมีหญิงรูปงามคนหนึ่งบ้านอยู่ดอนคา มีผู้หมายปองมาก ต่อมามีชายมาสู่ขอกับบิดา และชายอีกคนหนึ่งมาสู่ขอกับมารดานาง ทั้งบิดาและมารดาของนางก็ตกลงโดยที่มิได้ล่วงรู้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งได้ตกลงไปแล้ว จนถึงวันแต่งงานก็ไปจัดงานกันที่ภูเขาลูกหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายบิดาและมารดาจึงเกิดวิวาทขึ้น ภูเขานั้นจึงได้ชื่อว่า "เขาวาด" นางได้รับความคับแค้นใจจึงตัดนมข้างไป นมของนางจึงกลายเป็นเขานมนาง ต่อมานางก็กลับลงมาจากเขาเดินทางไปยังตำบลเดิมบาง แล้วบวช สถานที่ซึ่งนางบวชนั้น จึงได้ชื่อว่า เดิมบางนางบวช

นิทานกลุ่มที่เกี่ยวกับตำนานนี้มักจะมีเล่ากันหลายสำนวน แต่ละสำนวนอาจจะผิดแผกกันเล็กน้อยในส่วนที่เป็นรายละเอียด ส่วนเนื้อหาใหญ่ยังคงเหมือนกัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะนิทานเป็นเรื่องเล่าต่อ ๆ กัน การเล่าเรื่องจึงอาจจะมีการแต่งเติม หรือขาดหายไปตามความสามารถของผู้เล่า

(ดนตรี)

นิทานอีกกลุ่มหนึ่งในตลาดนิทานที่เราจะพาท่านผู้ฟังไปก็คือ นิทานที่เกี่ยวกับชีวประวัติ นิทานกลุ่มนี้เป็นนิทานที่เชื่อกันว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง แต่มีเกร็ดประวัติย่อยบางตอนเพิ่มเข้ามาเพื่อทำให้เนื้อเรื่องน่าอ่านมากขึ้น ดังนิทานชีวประวัติของศรีปราชญ์ที่เล่ากันมาว่า

ศรีปราชญ์เป็นรัตนกวีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา เป็นปฏิภาณกวีที่มีความสามารถในการแต่งโคลงและฉันท์ แต่ศรีปราชญ์เป็นกวีหนุ่มที่มีความคะนองปากและเจ้าชู้ ดังนั้น ขณะที่รับราชการอยู่ จึงมีเรื่องพัวพันทำนองชู้สาวกับพระสนม เมื่อเรื่องล่วงรู้ไปถึงสมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็กริ้วจะตรัสสั่งให้ประหารศรีปราชญ์ แต่ด้วยเหตุที่พระโหราธิบดีพ่อของศรีปราชญ์เคยขออภัยโทษต่อพระองค์ไว้ว่า ถ้าศรีปราชญ์มีโทษถึงประหารก็ขอให้ลดโทษเป็นเพียงเนรเทศ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงเนรเทศไปเมืองนครศรีธรรมราช แต่ศรีปราชญ์ก็ยังไม่ละทิ้งนิสัยเดิมไปมีเรื่องพัวพันกับสนมเอกของเจ้าเมืองนคร ทำให้เจ้าเมืองนครฯโกรธสั่งให้นำตัวศรีปราชญ์ไปประหาร สถานที่ที่ศรีปราชญ์ถูกประหารสันนิษฐานว่าปัจจุบันอยู่ในบริเวณโรงเรียนอนุบาลนครศรีธรรมราช เมื่อเพชฌฆาตประหารแล้วก็เอาดาบไปล้างที่สระทำให้สระนั้นได้ชื่อว่า "สระล้างดาบ" ซึ่งเชื่อว่าปัจจุบันอยู่ในบริเวณโรงเรียนสตรีนครศรีธรรมราช ก่อนตายศรีปราชญ์ใช้เท้าเขียนโคลงบนหนึ่งไว้ที่พื้นว่า

ธรณีภพนี้เพ่ง ทิพญาณ หนึ่งรา
เราก็ลูกอาจารย์ หนึ่งบ้าง
เราผิดท่านประหาร เราชอบ
เราบผิดท่านมล้าง ดาบนี้คืนสนอง

ส่วนทางกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงติดขัดเรื่องกลอนจึงให้คนไปรับ

ศรีปราชญ์ พอทรงทราบข่าวว่าศรีปราชญ์สิ้นชีวิตแล้ว ก็เสียพระทัยสั่งให้ประหารเจ้าเมืองนครด้วยดาบเล่มที่เคยใช้ประหารศรีปราชญ์

จะเห็นได้ว่า นิทานกลุ่มนี้มักจะเป็นชีวประวัติของบุคคลสำคัญของไทย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเทอดทูนความกล้าหาญ ความเฉลียวฉลาดให้อนุชนได้ระลึกถึง

(ดนตรี)

นิทานอีกกลุ่มหนึ่งในตลาดนิทานไทยของเราวันนี้ก็คือ นิทานที่มีเนื้อหาในเชิงสั่งสอน อันที่จริงแล้ว นิทานส่วนใหญ่ก็มีเนื้อหาที่มุ่งให้ผู้อ่านได้คติธรรมอะไรจากเรื่องที่อ่านเกือบทั้งสิ้น แต่ว่ามักจะออกมาในรูปสั่งสอนทางอ้อม คือ จากพฤติกรรม และผลของกรรมดีกรรมชั่วที่ตัวละครได้รับในเรื่อง นิทานนั่นเองที่ชักจูงให้ผู้อ่านอยากกระทำความดี ส่วนนิทานกลุ่มนี้นั้นจะแตกต่างจากลักษณะสั่งสอนที่อยู่ในนิทานโดยทั่วไปตรงที่ว่า การสอนนั้นจะเสนออย่างตรง คือ พวกผู้อ่านอย่างกระจ่างชัดว่าต้องการสอน "อะไร" แก่ผู้อ่านผู้ฟัง ฉะนั้น ในตอนท้ายเรื่องนิทานพวกนี้มักจะมีการบอกไว้ว่า "เรื่องนี้สอนให้รู้ว่า....." หรือเป็นสุภาษิตอยู่ท้ายนิทาน นิทานประเภทนี้ในตลาดนิทานของไทยก็มี เช่น นิทานอีสป นิทานชาดก เป็นต้น อย่างเรื่อง สมุดโฆสชาดกมีตอนหนึ่งที่ พระสมุทรโฆสเกาะขอนไม้มากับนางวันธุมดีลอยคอยอยู่ในทะเลแล้วเกิดคลื่นซัดให้พลัดพรากจากกัน ท่านก็บอกไว้อย่างชัดเจนว่า ที่พระสมุทรโฆส นางวันธุมดีต้องลอยคออยู่ในทะเลนั้นเพราะ ในชาติปางก่อนพระสมุทรโฆสและนางวันธุมดีกระทุ่มน้ำจนเรือสามเณรล่ม แล้วทั้งสองคนจึงช่วยสามเณร และกู้เรือให้ ด้วยกรรมอันนั้นเองที่ส่งผลให้พระสมุทรโฆษและนางวันธุมดีต้องลอยคอยอยู่ในทะเลเวลาถึง ๕๐๐ ชาติต่อมา หรืออย่างเรื่องคหบดี ก็มีว่าเศรษฐีคนหนึ่งเดินทางไปพบชายเข็ญใจถูกโจรปล้นหมดตัว และถูกตีขาเจ็บอยู่ที่โคนต้นไม้ จึงช่วยพาไปให้หมอรักษาจนหาย หมอที่รักษาจึงมอบเสื้อผ้าสำหรับนุ่งห่มเงินสำหรับค่าเดินทางไปสู่จุดปลายทาง และดาบ ๑ เล่มสำหรับไว้ป้องกันตัว ของเหล่านั้นท่านเศรษฐีฝากไว้แก่ชายเข็ญใจ โดยไม่บอกให้รู้ว่าท่านเศรษฐีที่ช่วยเหลือนั้นอยู่ที่ไหน ชื่ออะไร อยู่มาวันหนึ่ง ชายเข็ญใจได้เดินทางมาพักใต้ต้นไม้เดิมที่เคยพบท่านเศรษฐี ก็พบว่าท่านเศรษฐีกำลังถูกโจรคร่าตัวเอาไปทำร้าย จึงเข้าช่วยเหลือเพราะคิดถึงคุณ จนท่านเศรษฐีพ้นภัย แล้วจากนั้นท่านเศรษฐีก็ให้ชายนั้นแต่งงานกับลูกสาวด้วยเห็นว่าเป็นคนดี แล้วก็ลงท้ายเรื่องไว้ว่า

"นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายแห่งคนดี" วิธีการสั่งสอนโดยตรงเช่นนี้ ผู้เล่านิทานมักเอาเรื่องไปสัมพันธ์กับความเคารพเชื่อถือในทางศาสนา เนื่องจากนิทานนั้นคงเล่าสืบทอดกันมา เมื่อมุ่งจะสอนโดยตรงก็เกรงว่าวัดไม่มีคนเชื่อถือ จึงต้องอ้างเป็นเรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้าอ้างที่เราเรียกว่า "ชาดก" หรือเป็นนิทานที่มีรูปแบบคล้ายคัมภีร์ศาสนาเช่น มีภาษาบาลี ผสมปนอยู่ เช่น ขึ้นต้นด้วย อตีเต วิธีการเช่นนี้เอง ที่ทำให้คำสอนเหล่านั้น ผู้อ่านผู้ฟังศรัทธาเชื่อถือใคร่ปฏิบัติตาม

(ดนตรี)

นิทานกลุ่มต่อมาในตลาดนิทานวันนี้คือนิทานที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ภาย

ในครอบครัวนิทานกลุ่มนี้มีทั้งเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวคนสามัญ และครอบครัวคนที่มีศักดิ์สูง เช่น เจ้าเมือง ปัญหาส่วนใหญ่ที่น่าเสนอในนิทานเหล่านี้มักจะไม่พ้นปัญหาเกี่ยวกับ สามีมีภรรยาหลายคน แล้วเกิดความอิจฉาริษยา กลั่นแกล้งกันจนลูกซึ่งมักเป็นพระเอกหรือนางเอกของเรื่องต้องเดินทางผจญภัยต่อสู้จนได้รับความสำเร็จกลับมาพร้อมคู่ครองและทรัพย์สมบัติ แล้วความจริงที่ไม่ดีต่าง ๆ ของตัวละครฝ่ายร้ายในนิทานก็จะถูกเปิดเผย ตัวละครแต่ละตัวต่างได้รับโทษที่กระทำชั่วไว้ นิทานกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเริ่มที่ครอบครัวธรรมดาหรือครอบครัวคนมียศถาบรรดาศักดิ์ ในตอนจบของเรื่อง พระเอกหรือนางเอกก็มักจะได้พบคู่ครอง เป็นเจ้าหญิงหรือเจ้าชาย ตามลำดับ เช่น เรื่องปลาบู่ทองที่รู้เรื่องกันดี นางเอกคือนางเอื้อยนั้นเป็นลูกชาวประมงธรรดานี่เอง แต่ก็ได้แต่งงานกับเจ้าชาย และมีความสุขเป็นชายาของเจ้าชาย ครองเมืองต่อไปในตอนจบของเรื่อง ด้วยเหตุนี้ เราจึงพอจะตั้งข้อสังเกตได้ว่า การที่ผู้เล่านิทานส่วนมากมักจะให้นิทานประเภทนี้มีเจ้าหญิงเจ้าชายมากอบกู้ฐานะให้พระเอกหรือนางเอกที่ต่ำต้อยถูกกดขี่ขมเหงมีอำนาจราชศักดิ์ขึ้นนั้น เจ้าหญิงและเจ้าชายเหล่านี้อาจจะเป็นสัญญลักขณ์ที่ผู้เล่านิทานใช้เป็นตัวแทนของอำนาจ และความมั่งคั่งที่ผู้กระทำความดีจะพึงได้รับ แต่ให้ออกมาในรูปเป็นตัวตนเห็นภาพและรู้สึกถึงความยิ่งใหญ่จริง ๆ ให้มากกว่าการกล่าวขึ้นอย่างลอย ๆ ข้อที่นับเป็นความชาญฉลาดของนิทานประเภทนี้ ที่สามารถเอานามธรรมมาเสนอออกในแนวรูปธรรมได้สำเร็จ

(ดนตรี)

นิทานกลุ่มต่อไปที่เราจะพาท่านไปพบในตลาดนิทานไทย คือ นิทานเกี่ยวกับเชาน์ปัญญา นิทานประเภทนี้จะแสดงไหวพริบ ความเฉลียวฉลาดของตัวเอกของเรื่อง แต่บางครั้งก็แสดงความเขลาของตัวละคร ซึ่งไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ใคร แต่กลับให้ผลดีแก่ตนในภายหลัง

นิทานที่แสดงความเฉลียวฉลาดไหวพริบของตัวละครมักจะเป็นเรื่องที่ตัวเอกใช้ความเฉลียวฉลาดและไหวพริบในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเองหรือกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะเจาะ เช่น ศรีธนญชัย ใช้ความฉลาดและไหวพริบของตนทั้งในทางดีและไม่ดี ดังตอนที่ศรีธนญชัยหาทางกำจัดน้อง เพราะความอิจฉาที่แม่รักน้องมากกว่า เมื่อแม่จะไปธุระให้เลี้ยงน้อง และสั่งว่าให้ดูแลน้องให้สะอาด ทั้งนอกและใน ศรีธนญชัยจึงถือโอกาสผ่าท้องและเอาตับไตไส้พุงน้องมาล้างจนสะอาด โดยอ้างว่าทำตามคำสั่งแม่ด้วยความซื่อ หรืออีกตอนหนึ่งที่พระเจ้าแผ่นดินจะให้รางวัล ศรีธนญชัยก็ขอเพียงที่เท่าแมวดิ้นตาย ซึ่งใคร ๆ ก็คิดว่าเป็นที่เพียงนิดเดียว แต่ศรีธนญชัยเอาแมวเป็น ๆ มาผูกแล้วตีให้แมววิ่งไปเรื่อย ๆ จนแมวดิ้นตาย ได้ที่ดินกว้างขวาง

สองตัวอย่างดังกล่าว แสดงถึงความฉลาดแกมโกงซึ่งศรีธนญชัยนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนโดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมจรรยา แต่ก็มีหลายครั้งที่ศรีธนญชัยใช้ความฉลาดของตนแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าช่วยให้ตนพ้นภัยไปได้ เช่น ตอนที่พระเจ้าแผ่นดินคิดจะเอาโทษศรีธนญชัยด้วยการให้ศรีธนญชัยปดให้พระองค์ลงจากที่ประทับบนหลังช้างให้ได้ มิฉะนั้นจะลงโทษ ศรีธนญชัยกราบทูลว่า การปดพระเจ้าแผ่นดินนั้นไม่อาจทำได้เพราะจะมีโทษ พระเจ้าแผ่นดินก็ตรัสอนุญาต

ให้ปดได้ ศรีธนญชัยก็กล่าวต่อไปว่า การที่จะปดให้ลงจากหลังช้างนั้นทำได้ยากกว่าการที่จะปดให้ขึ้นไปประทับบนหลังช้าง พระเจ้าแผ่นดินทรงพระราชดำริว่า อยู่ข้างล่างแล้ว ถึงจะปดอย่างไรก็คงไม่ขึ้น จะเสด็จกลับพระราชวังโดยใช้ม้าหรือวอก็ได้ จึงเสด็จลงจากหลังช้างแล้วให้ศรีธนญชัยปดให้พระองค์เสด็จขึ้นบนหลังช้างให้ได้ ศรีธนญชัยก็กราบทูลว่า ได้ปดให้พระองค์ลงจากหลังช้างเรียบร้อยแล้ว

มีอยู่หลายครั้งที่ศรีธนญชัยใช้ความฉลาดช่วยบ้านเมืองไว้ ดังตอนที่มีผู้มาท้าพนันชกมวยและดำน้ำ ศรีธนญชัยก็ใช้ความฉลาดของตนเองชนะได้ เรื่องศรีธนญชัยนี้ชี้ให้เห็นประโยชน์ของความเฉลียวฉลาด แต่หากใช้ในทางที่ผิด แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนและให้โทษผู้อื่นก็จะเป็นผลเสียแก่ตน คือ ก่อศัตรูอันจะเห็นได้จาก ศรีธนญชัยมีศัตรูอยู่ไม่น้อย แม้แต่พระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งบางครั้งดูจะโปรดปรานศรีธนญชัย แต่ศรีธนญชัยก็ทำให้พระองค์เจ็บพระทัยหลายครั้ง ตำแหน่งหน้าที่การงานของศรีธนญชัยจึงไม่สูงเท่าที่ควรเป็น

นอกจากนั้น ยังมีนิทานที่เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ และตัวละครใช้ความเฉลียวฉลาดตอบปัญหาได้ บางครั้งก็มีปริศนาต่าง ๆ เช่นปริศนาธรรม ปริศนาท่าทางของตัวละคร ปริศนาเล่นคำ แทรกอยู่ในเรื่องซึ่งตัวละครจะต้องแสดงความสามารถในการตีความจนสำเร็จ

(ดนตรี)

นิทานอีกกลุ่มในตลาดนิทานคือนิทานที่ผู้เขียนผู้เล่าได้จินตนาการเรื่องขึ้นมาเอง นิทานกลุ่มนี้ส่วนมากเป็นนิทานเกิดขึ้นไม่นานนัก และเรารู้ว่าใคร เป็นคนคิดขึ้นมา นิทานส่วนใหญ่นั้นก็เกิดจากการจินตนาการของผู้เล่าทั้งสิ้น ในตอนเริ่มแรก เพียงแต่ว่าได้เกิดมาเนิ่นนานมากจนไม่ทราบว่าใครคิดเป็นคนแรก เพราะมีแต่การถ่ายทอดเล่าสืบกันมา แต่นิทานบางเรื่องที่เกิดขึ้นไม่นานและมีหลักฐานว่าใครคิดขึ้น จึงจำเป็นแยกกลุ่มออกมาเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง เพราะลักษณะแปลกที่ทราบผู้แต่งนั่นเอง นิทานเหล่านี้มักเป็นเรื่องปรากฏอยู่ในหนังสือวรรณคดี เช่น เรื่องพระอภัยมณี สุนทรภู่แต่ง มัทนะ-พาธา หรือตำนานดอกกุหลาบ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น เป็นต้น นิทานกลุ่มนี้มักจะบันทึกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร สืบทอดกันมาทางการอ่านมากกว่าการเล่า แต่โดยเนื้อหาและลักษณะของเรื่องจึงบ่งว่าเป็นนิทาน

(ดนตรี)

ต่อไปนี้จะพาท่านไปพบกับกลุ่มนิทานที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีสาง กลุ่มนิทานนี้อาจแบ่งเป็น ๒ พวกใหญ่ ๆ คือ

พวกแรกเป็นนิทานที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องนรก ซึ่งมักจะเล่าในเชิงสั่งสอนมิให้ทำชั่วให้ทำแต่ความดี เนื้อเรื่องมักจะเกี่ยวข้องกับบุคคลที่ถึงฆาต คือ ถึงเวลาตาย เมื่อยมบาลจะมาเอาชีวิตที่สำนึกถึงความชั่วต่าง ๆ ของตน หรือไม่ก็แสดงความทุรนทุรายอันเป็นผลจากกรรมชั่วที่ตนได้ทำ บางครั้งก็เป็นเรื่องยมบาลมาเอาชีวิตผิดคน เพราะชื่อพ้องกับคนที่ถึงฆาต คนนั้นจึงมีโอกาสได้เห็นนรก และสัตว์นรกทั้งหลาย เกิดความกลัวที่จะทำชั่ว เมื่อฟื้นขึ้นมาจึงเล่าให้คนอื่น ๆ ฟัง ทำ

ให้คนกลัวไม่กล้ากระทำความชั่ว นิทานที่มีเนื้อเรื่องเช่นนี้มีอิทธิพลต่อจิตใจของคนไทยเป็นอย่างมาก

อีกพวกหนึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับมีลางที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน เช่น ผีตานี ผีตะเคียน ผีกระสือ ผีโป่ง ผีลูกกรอก ผีเหล่านี้บางครั้งจะมุ่งร้ายต่อคน บางครั้งก็ปองร้ายเฉพาะศัตรู หรือผู้ประพฤติไม่ดี และให้คุณแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติดีต่อตน นิทานเหล่านี้มักจะเล่าในทำนองที่ผู้เล่าประสบพบเห็น หรือผู้เฒ่าผู้แก่เล่าต่อ ๆ กันมา เช่น นิทานท้องถิ่นกล่าวถึงผีโป่งว่าเป็นผีของสัตว์ร้ายที่สามารถแปลงร่างเป็นคนในรูปของคนแก่ หรือผู้หญิง เพื่อให้มนุษย์สงสารและเข้าใกล้ พอเผลอก็แปลงร่างกลับ และทำร้ายมนุษย์ผู้นั้น

นิทานกลุ่มนี้ ผู้เล่ามักจะพยายามให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกเห็นจริงเห็นจัง คล้อยตามทั้งสนุกตื่นเต้น และทั้งกลัว ถ้าผู้ฟังเป็นเด็กก็จะเกิดความกลัวจนต้องพยายามนั่งบนไม้กระดานแผ่นเดียวเพราะเกรงว่าผีเหล่านี้จะลอดขึ้นมาตามร่องกระดาน

(ดนตรี)

นิทานกลุ่มสุดท้ายที่จะพาท่านไปพบในวันนี้คือนิทานไม่รู้จบ

นิทานประเภทนี้ เป็นนิทานที่เล่าต่อ ๆ กันไป วนเวียนไม่รู้จบอาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ผู้เล่าขัดผู้ฟังคะยั้นคะยอให้เล่าไม่ได้ และไม่ทราบว่าจะเล่าอะไรต่อ หรือบางครั้งก็เป็นศิลปในการเล่นคำ เช่น เมื่อเล่านิทานไปเรื่อย ๆ แล้ว ก็วกมาถึงเขา และผู้เล่าก็ให้ผู้ฟังถาม ว่าเขาอะไร ผู้เล่าก็ถามว่า

เขาหลวง ผู้ฟังถามว่า หลวงอะไร ผู้เล่าก็ตอบ หลวงพรหม

ผู้ฟังถามว่า	พรหมอะไร	ผู้เล่าก็ตอบว่า	พรมสร
ผู้ฟังถามว่า	ศรอะไร	ผู้เล่าก็ตอบว่า	ศรยิง
ผู้ฟังถามว่า	ยิงอะไร	ผู้เล่าก็ตอบว่า	ยิงนก
ผู้ฟังถามว่า	นกอะไร	ผู้เล่าก็ตอบว่า	นกเขา
ผู้ฟังถามว่า	เขาอะไร	ผู้เล่าก็ตอบว่า	เขาหลวง

วนเวียนอยู่ดังนี้

หรือเป็นการเล่าเรื่องแล้วก็วนกลับมาที่เก่า เล่าวนเวียนกันไปไม่รู้จบ จนกว่าผู้ฟังจะเบื่อก็เลิกรากันไปเอง

(ดนตรี)

จากนิทานทั้งหมดที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เราก็พอจะประมวลลักษณะของนิทานในตลาดนิทานไทย ได้คือ

นิทานมักจะขึ้นต้นว่า กาลครั้งหนึ่ง หรืออดีเต เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกน่าเชื่อถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง และตอนจบของนิทานมักจะจบลงด้วยตัวละครฝ่ายดีมีความสุข ฝ่ายไม่ดีก็ได้รับผลแห่งกรรมชั่วของตน ยกเว้นนิทานที่เกี่ยวกับตำนาน ชีวประวัติซึ่งมักจะลงท้ายด้วยความโศกเศร้า

นอกจากนั้น เนื้อเรื่องนวนิทานมักจะดำเนินเรื่องง่าย ๆ ไม่มีเหตุผล แต่มุ่งแสดงชีวิตของคนในแง่ต่าง ๆ เช่น โทษของการอิจฉาริษยา โทษของการโกหก ตลอดจนให้แง่คิดในด้านการปกครองภายในครอบครัว เช่น สามีจะปกครองภรรยาหลายคนให้อยู่ร่วมบ้านกันโดยปรกติสุขได้อย่างไร แง่คิดเหล่านี้มีประโยชน์แก่ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ลักษณะอีกอย่างหนึ่งของนิทานคือ ตัวละครมักจะมีนิสัยคงที่ตลอด บางตัวดีก็มีตลอด ตัวที่ร้ายก็ร้ายตลอด อีกทั้งตัวละครก็มักจะมีความสามารถพิเศษเหนือมนุษย์ เช่น เหาะได้ แปลงตัวได้ มีอาวุธวิเศษ

ลักษณะต่าง ๆ ของนิทานตามที่กล่าวมานี้มีส่วนทำให้นิทานเป็นเรื่องที่ให้แง่คิดโดยที่ผู้ฟังไม่รู้สึกหนักสมอง เหตุนี้เองที่บางครั้งนักเล่านิทานจะใช้กลวิธีของนิทานสั่งสอนผู้มีอำนาจโดยทางอ้อม เช่น นิทานอิหร่านราชธรรมก็มีเนื้อเรื่องที่ให้แง่คิดเกี่ยวกับการปกครอง

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว หากเราจะศึกษากันอย่างละเอียดและลึกซึ้ง เราจะเห็นได้ว่านิทานยังแฝงคุณค่าอื่น ๆ ไว้อีกมาก เช่น

สะท้อนสภาพสังคม อาชีพของคนไทยว่ามีอาชีพ กสิกรรม ประมง และล่าสัตว์ เป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทยที่สะสมให้เห็นจากนิทานก็คือ การล่าสัตว์ เพราะนิทานแทบทุกเรื่องมักจะมีนายพรานเป็นตัวเอกของเรื่องเสมอ

อีกทั้งนิทานยังสะท้อนสภาพสังคมขนาดเล็ก คือ สังคมครอบครัวว่า ครอบครัวไทยนั้นมักมีปัญหาครอบครัวเรื่องความแตกแยก และอิจฉาริษยากันระหว่างภรรยาน้อยกับภรรยาหลวง บางทีก็สะท้อนค่านิยมบางประการของสังคม เช่น การที่สังคมไทยยอมรับให้ผู้ชายมีภรรยาได้หลายคน แต่ผู้หญิงจะต้องมีสามีเพียงคนเดียว ดังพระอภัยมณีมีภรรยาตั้ง ๓-๔ คน สังคมก็ไม่ตำหนิ แต่กลับยกย่องว่าพระอภัยว่ามีบุญญาธิการและความสามารถ ตรงข้ามกับตัวละครฝ่ายหญิง เมื่อมีสามีหลายคนก็จะถูกตำหนิติเตียนมากมาย เช่น กากีมีสามี ๓ คนด้วยความจำเป็น แต่กลับถูกสังคมตราหน้าว่าชั่วจนติดอยู่ในสำนวนไทย พอกล่าวถึงคำว่ากากี ก็จะหมายถึงหญิงที่มากชู้หลายผัว เป็นต้น

อันที่จริงแล้ว นิทานต่าง ๆ ในตลาดนิทานไทยยังมีอีกมากมายนัก โอกาสหน้าเราหวังว่าคงจะได้พาท่านท่องเที่ยวไปในตลาดนิทานไทยอีกนะคะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ในวงมโหรี"

วันศุกร์ที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการและผู้เขียนบท	พรรณราย ทรัพยะประภา
วิทยากร	รำพรรณ ทรัพยะประภา
ผู้ร่วมรายการ	วรนันท์ อักษรพงศ์
	บุญเลิศ ธรรมเจริญ
	พรรณราย ทรัพยะประภา
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เปิดเทป การบรรเลงมโหรี ๒-๓ นาที

พรรณราย สวัสดีค่ะคุณลุง

บุญเลิศ สวัสดีหลานอี๊ด เป็นยังไง ยิ้มหน้าบานมาเชียววันนี้ สงสัยว่าจะสอบเสร็จแล้วซี ดูหน้าตาผ่องใสขึ้นเยอะนี่

พรรณราย ค่ะ อี๊ดสอบผ่านหมดทุกวิชาด้วยก็เลยหายหนักใจ ต้องเดินมาคุยกับคุณลุงตามเคย

บุญเลิศ ตอนนี้ก็ปิดเทอมนานหน่อยละซี ไหนว่าจะมาพี่แดงให้สอนขิมให้ไม่ใช่หรือ

พรรณราย ค่ะ อี๊ดก็ตั้งใจไว้ว่าอย่างนั้น วันนี้พี่ ๆ เขาซ้อมดนตรีอะไรกันคะ เห็นมากันหลายคนเชียวค่ะ

บุญเลิศ วันนี้เขาซ้อมมโหรีกันน่ะ เห็นว่าจะไปเล่นงานสงกรานต์กัน เขาก็สอบเสร็จกันแล้วเหมือนอี๊ดนั่นแหละ พอว่างก็ชวนกันซ้อมดนตรีกันที่นี่ตามเคย

พรรณราย เอ ถ้างั้นเห็นจะต้องรบกวนให้คุณลุงเล่าเรื่องเกี่ยวกับมโหรีให้ฟังเสียอีกแล้ว เมื่อคราวที่แล้วได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับดนตรีไทยไปบ้าง คราวนี้อยากฟังเรื่องของมโหรีให้ละเอียดนะคะ

บุญเลิศ ได้ซี แต่อย่าเอาให้มันละเอียดนักเลย ลุงก็คงจะเล่าได้เท่าที่พอรู้นะ เดี๋ยวลุงจะไปเรียกป้าให้เขามาช่วยเล่าด้วยดีไหม เขาก็นักมโหรีเก่าเหมือนกัน เขาอยู่ข้างในแน่ะ สงสัยจะกำกับรายการอยู่ในครัว

พรรณราย ค่ะ ดีเหมือนกันค่ะ เดี๋ยวอี๊ดเข้าไปเรียนคุณป้าเองค่ะ

เพลงดั่นรายการ

พรรณราย คุณลุงคะ คุณลุงกรุณาเล่าประวัติความเป็นมาของวงมโหรีให้ฟังหน่อยซิคะ

บุญเลิศ เท่าที่จำได้นะ วงมโหรีนี่น่าจะเล่นกันมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัยโน่นแน่ะ มีข้อความปรากฏอยู่ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงว่าใช้พิณหรือกระจับปี่เล่นผสมวงกับซอพุงตอ เคยได้ยินไหมล่ะ คำว่า “ซอพุงตอ” นี่น่ะ

พรรณราย ไม่เคยหรอกค่ะ ไม่คุ้นหูเลย

บุญเลิศ (หัวเราะ) “ซอพุงตอ” นี่ที่แท้ก็คือซอสามสายนั่นเอง

พรรณราย เครื่องดนตรีที่ประกอบกันเป็นวงมโหรีในสมัยนั้นคงจะมีไม่มากนักซีนะคะ

วรนันท์ ถูกแล้วละ พูดถึงเครื่องดนตรีนี่นะ ป้าอยากจะเล่าไว้เพื่อประดับความรู้ของหลานสักหน่อยเสียก่อน เท่าที่ป้าจำได้นะว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้ ปรากฏหลักฐานจากกฎมนเทียรบาลในครั้งนั้นระบุชื่อเครื่องดนตรีไว้ว่ามีกระจับปี่ ขลุ่ย จะเข้ และโทนทับ เป็นต้น ป้ายังจำได้ว่าในกฎมณเทียรบาลมีข้อความตอนหนึ่งว่า “บ้างร้องเพลงเรือ เป่าปี่ เป่าขลุ่ย สีซอ ดีดจะเข้ กระจับปี่ ตีโทนทับโห่ร้องนี่นั่น”

พรรณราย คุณป้าความจำดีนะคะ เอ แล้วจะเป็นไปได้ไหมคะว่าเครื่องดนตรีที่ปรากฏชื่อในกฎมณเทียรบาลนี่อาจจะเป็นของเก่าที่มีมาก่อนแล้วในสมัยสุโขทัย แต่ไม่ได้ระบุไว้เป็นหลักฐาน

วรนันท์ เป็นไปได้จ้ะ ในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้คนคงนิยมเล่นดนตรีกันมาก แม้ในเขตพระราชฐานก็ยังอุตส่าห์มีคนไปร้องเพลง และเล่นดนตรีเป็นการซ้อมมืออยู่เสมอ ๆ ถึงกับมีข้อห้ามไว้ในกฎมณเทียรบาลในรัชสมัยพระบรมไตรโลกนาถว่า "ห้ามร้องเพลงเรือ เป่าขลุ่ย เป่าปี่ สีซอ ดีดจะเข้ กระจับปี่ ตีโทนทับในเขตพระราชฐาน" อันนี้แหละที่ทำให้เรารู้ได้ว่ามีเครื่องดนตรีอะไรเพิ่มขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้บ้าง แม้จะรู้ไม่หมดก็ยังดีกว่าไม่รู้เสียเลย ใช่ไหมล่ะ

พรรณราย คุณลุงคะ เครื่องมโหรีในสมัยสุโขทัยหรือสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ว่ามีเครื่องดนตรีไม่มากชิ้นนัก คุณลุงพอจะจำได้ไหมคะว่ามีอะไรบ้าง

บุญเลิศ วงมโหรีในสมัยนั้นเรียกว่า "มโหรีเครื่องสี่" ประกอบด้วยเครื่องดนตรีเพียงสี่ชิ้นเท่านั้นเอง ได้แก่ ซอสามสาย กระจับปี่ ทับ และกรับพวง ต่อมาก็ได้เพิ่มขลุ่ยและรำมะนาเข้าไปอีกสองชิ้นแล้วเรียกว่า "มโหรีเครื่องหก"

พรรณราย พอจะพูดได้ว่าวงมโหรีเก่าครั้งกรุงศรีอยุธยาก็จะมีแต่วงมโหรีเครื่องสี่กับวงมโหรีเครื่องหกเท่านั้นเองใช่ไหมคะ

บุญเลิศ ใช่

วรนันท์ ป้าอยากจะขอเพิ่มตรงนี้สักนิดว่า ที่เรียกว่าวงมโหรีเครื่องสี่ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นน่ะนะ ประกอบไปด้วยคนขับร้องซึ่งตีกรับพวงไปด้วยคนหนึ่ง คนสีซอสามสายประสานเสียงไปกับคนร้องคนหนึ่ง คนดีดกระจับปี่ให้ลำนำคนหนึ่ง และคนตีทับประกอบจังหวะอีกคนหนึ่ง

บุญเลิศ ความจริงมโหรีเครื่องสี่นี้น่าจะมาจากการขับไม้และบรรเลงพิณรวมกันนั่นเอง เพราะว่าเอาพิณคือกระจับปี่มารวมเข้ากับซอสามสายของวงขับไม้ และเปลี่ยนบัณเฑาะว์เป็นทับเสียเท่านั้น เหตุที่เปลี่ยนก็เพราะว่าเสียงของบัณเฑาะว์นี่ฟังไม่ค่อยเพราะ และยังนำหน้าทับเป็นเสียงต่าง ๆ ได้น้อยเต็มทีอีกด้วย

วรนันท์ ส่วนมโหรีเครื่องหก ก็เป็นของที่พัฒนามาจากมโหรีเครื่องสี่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเหมือนกัน คือมีการเพิ่มขลุ่ยเป็นเครื่องนำทำนองอย่างหนึ่งและเพิ่มรำมะนาขึ้นมาตีจังหวะประกอบกับทับอีกอย่างหนึ่ง

พรรณราย อ๊ดเดาว่าวงมโหรีตั้งแต่สมัยนั้นเป็นของผู้หญิงเล่นทั้งนั้นเลยใช่ไหมคะ

วรนันท์ ถูกของหลานแล้วละ

พรรณราย คุณป้าคะ แล้วในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เล่าคะในวงมโหรีมีอะไรเปลี่ยนแปลงไหมคะ

วรนันท์ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ความนิยมในการเล่นมโหรีคงจะมีมากขึ้น จึงได้มีการเพิ่มเติมเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ขึ้นในวงมโหรีเรื่อยมา สำหรับวงมโหรีเครื่องหกนั้น พอตกมาถึงสมัยรัชกาลที่หนึ่งแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ก็ได้มีการเพิ่มระนาดไม้ กับระนาดแก้วเข้าไปอีก ๒ อย่างด้วยกัน มโหรีวงหนึ่งจึงกลายเป็น ๘ คน

พรรณราย ที่เรียกว่าระนาดแก้วนี่แสดงว่าลูกระนาดนั้นทำด้วยแก้วอย่างนั้นหรือเปล่าค่ะ

วรนันท์ ที่เรียกว่าระนาดแก้วนี่นะ ป้าได้สอบถามนักร้องรุ่นเก่า ๆ แล้ว ได้ความแน่ชัดว่าเป็นของที่หล่อด้วยแก้วเป็นแท่ง ๆ อย่างระนาดธรรมดาจริง ๆ เมื่อตอนที่ป้ายังเป็นเด็กก็เคยเห็นระนาดที่ว่านี้เหมือนกัน แต่ตีแล้วเสียงไม่เพราะเท่าไรนักหรอก

บุญเลิศ เพราะว่าระนาดแก้วนี่เสียงไม่ค่อยจะเพราะเท่าไร พอตกมาถึงรัชกาลที่ ๒ ก็เลยเลิกใช้กันหันไปใช้ฆ้องวงใหญ่แทนระนาดแก้ว และเพิ่มจะเข้เข้าไปอีกอย่างหนึ่ง

พรรณราย ขณะนี้ ก็มี ๙ อย่างแล้วนะคะ คือจากมโหรีเครื่องหกก็เพิ่มระนาดไม้ ฆ้องวงใหญ่และจะเข้เข้ามา

บุญเลิศ ฮื่อ คอยฟังตามให้ดี ๆ ก็แล้วกันนะ เอ้า ป้าเล่าให้หลานฟังต่อหน่อยซิ

วรนันท์ ต่อมาในรัชกาลที่ ๓ ก็ได้มีการเพิ่มระนาดทุ้ม กับฆ้องวงเล็กเข้าไปในวงมโหรีและใช้ฉิ่งตีประกอบจังหวะแทนกรับพวง หลานพอจะตอบได้ไหมว่าทำไมจึงใช้ฉิ่งแทนกรับพวง

พรรณราย ค่ะ อี๊ดเดาเอาว่า กรับพวงนี่เสียงคงจะค่อยไปหน่อยเมื่อมีเครื่องดนตรีมากขึ้นและหลายชิ้นมีเสียงดัง ถ้าเอากรับพวงมาตีประกอบจังหวะอย่างเดิมก็คงจะฟังไม่ได้ยินอย่างนั้นใช่ไหมคะ

คุณป้า ถูกแล้วละ นอกจากจะใช้ฉิ่งเป็นเครื่องประกอบจังหวะแล้ว ก็ยังเพิ่มฉาบเข้ามาอีกอย่างหนึ่งด้วย

พรรณราย ขณะนี้ก็มีเครื่องดนตรีรวม ๑๑ อย่างด้วยกันแล้วซีนะคะ

คุณป้า ใช่ คอยนับตามให้ดี ๆ นะ พอมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ ได้มีการคิดระนาดทองและระนาดทุ้มเหล็กขึ้น จึงได้ใช้ระนาดทั้งสองนี้ปนเข้าไปในวงมโหรีด้วย มโหรีวงหนึ่งจึงมีทั้งเครื่องปี่พาทย์และเครื่องสายผสมกันไป เพียงแต่ใช้ขลุ่ยแทนปี่เท่านั้น

บุญเลิศ แล้วนอกจากนี้นะ เครื่องประกอบจังหวะบางชนิดในวงปี่พาทย์ เช่น กลองแขก ตะโพน หรือว่ากลองทัดนั้น ในตอนแรกก็ไม่ได้นำเอาไปใช้ในวงมโหรีหรอก แต่ตอนหลังเมื่อเกิดความจำเป็นที่จะต้องร้องส่งลำนำต่าง ๆ และใช้เพลงหน้าพาทย์มากขึ้นก็เลยใช้กลองแขกตะโพน และกลองทัดเข้าร่วมในวงมโหรีด้วย

พรรณราย เอ คุณลุงคะ พวกระนาดต่าง ๆ และตะโพน กับกลองทัดนั้นมีเสียงดังมากอยู่แล้ว ทีนี้พอเอาไปใช้ในวงมโหรี มิกลบเสียงเครื่องดนตรีอื่นเสียหรือหรือคะ

บุญเลิศ (หัวเราะหึ ๆ) ไม่กลบหรอก เพราะเขาจัดการย่อส่วนให้เล็กลงเสียทุกอย่าง เช่น พวกระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดทอง (ซึ่งบางทีก็เรียกว่าระนาดเอกเหล็ก) และระนาดทุ้มเหล็ก ตลอดจนพวกฆ้องอันได้แก่ฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็ก นี่เขาก็ย่อส่วนให้เล็กลงเพื่อจะได้มีเสียงกลมกลืนกับพวกเครื่องสายพอดี

วรนันท์ นอกจากนี้นะ การย่อส่วนลงยังทำให้ผู้หญิงสามารถบรรเลงได้คล่องอีกด้วย เพราะระนาดขนาดใหญ่ที่ใช้ในวงปี่พาทย์นั้นเป็นของที่ต้องใช้ข้อลำในการบรรเลงมาก จึงเหมาะสำหรับผู้ชายมากกว่า ไม่เหมาะสำหรับผู้หญิงเลย แต่มโหรีนี่เป็นวงดนตรีของพวกผู้หญิงเขาเล่นกันมาก่อน ถ้าจะเอาเครื่องปี่พาทย์ขนาดใหญ่มาร่วมบรรเลงในวง นอกจากผู้หญิงจะเล่นไม่ไหวแล้วยังทำให้กลบเสียงอื่น ๆ อีกด้วย ระนาดและฆ้องที่ย่อส่วนลงนี้เรียกกันว่า “ระนาด-มโหรี” และ “ฆ้องมโหรี” ซึ่งก็เป็นที่รู้กันว่ามีขนาดเล็กกว่าธรรมดา

พรรณราย แล้วเครื่องประกอบจังหวะล่ะคะ มีการย่อส่วนลงหรือเปล่าคะ

วรนันท์ เครื่องประกอบจังหวะบางชนิดในวงปี่พาทย์ที่นำมาใช้ในวงมโหรีก็ถูกย่อส่วนลงเหมือนกัน อย่างเช่น กลองแขกก็ย่อให้เล็กลงแล้วเรียกว่า “กลองแขกมโหรี” ส่วนกลองทัดก็ย่อให้เล็กลงแล้วเรียกว่า “กลองตะโพน” หรือ “กลองทัดมโหรี” เป็นต้น

บุญเลิศ ความจริงกลองตะโพนนี่ไม่ได้สร้างขึ้นสำหรับให้ใช้กับวงมโหรีหรอกนะ แต่สร้างขึ้นสำหรับให้ใช้กับวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์ ถ้าสร้างขึ้นสำหรับใช้กับวงมโหรีโดยตรงก็คงจะต้องย่อส่วนกลองทัดลงมาให้เหมือนเดิมอย่างเครื่องดนตรีอื่น ๆ กลองตะโพนนี้เสียงดังนุ่มนวล กำลังพอเหมาะกับวงมโหรี จึงมีผู้นิยมนำไปใช้ในวงมโหรีมาก

วรนันท์ นอกจากเครื่องดนตรีที่กล่าวมาแล้วนี้ ระยะหลัง ๆ ยังได้เพิ่มซอด้วงและซออู้เข้าไปในวงมโหรีอีกด้วย

พรรณราย มาถึงตอนนี้วงมโหรีก็มีเครื่องดนตรีมากชิ้นขึ้นแล้ว เขาได้มีการแยกประเภทของวงมโหรีกันบ้างไหมคะ

บุญเลิศ มีซีหลาน วงมโหรีในระยะนั้นก็แบ่งออกเป็น ๓ ประเภทด้วยกัน คือวงมโหรีเครื่องเล็ก เครื่องคู่ และเครื่องใหญ่

วรนันท์ ที่เรียกว่าวงมโหรีเครื่องเล็กนั้นประกอบไปด้วย ซอสามสาย กระจับปี่ ขลุ่ยเพียงออ ระนาดเอก ฆ้องวง จะเข้ ซอด้วง ซออู้ โทน รำมะนา ฉิ่งและฉาบ ทั้งหมดนี้ใช้เพียงชนิดละสิ่งเท่านั้น รวมเป็นวงมโหรีที่มีคนบรรเลง ๑๒ คน แต่ตอนหลัง ๆ นี่หาคนดีดกระจับปี่ไม่ค่อยได้ ก็เลยเหลือเพียง ๑๑ คน นี่เฉพาะคนเล่นเท่านั้นนะ ไม่นับคนร้อง

พรรณราย แล้ววงมโหรีเครื่องคู่ล่ะคะ หมายถึงว่าใช้เครื่องดนตรีอย่างวงมโหรีเครื่องเล็กแต่มีเครื่องดนตรีอย่างละ ๒ ชิ้น หรือเปล่าคะ

วรนันท์ ก็ไม่เชิงอย่างที่หลานเข้าใจหรอกจ้ะ วงมโหรีเครื่องคู่นั้นประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีที่ทำทำนองทุกอย่างเป็นคู่ อย่างเช่นระนาดก็เพิ่มระนาดทุ้มคู่กับระนาดเอก ฆ้องวงก็เพิ่มฆ้องวงเล็กให้คู่กับฆ้องวงใหญ่ ขลุ่ยก็เพิ่มขลุ่ยหลีบขึ้นคู่กับขลุ่ยเพียงออ ทีนี้เมื่อรวมกันแล้วก็จะมีผู้บรรเลงจำนวน ๑๘ คน คือซอสามสายคู่หนึ่ง ซอด้วงคู่หนึ่ง ซออู้คู่หนึ่ง ขลุ่ยคู่หนึ่ง ซึ่งเป็นขลุ่ยเพียงออและขลุ่ยหลีบ จะเข้คู่หนึ่ง ระนาดคู่หนึ่งคือระนาดเอกและระนาดทุ้ม ฆ้องวงอีกคู่หนึ่งคือฆ้องวงใหญ่และฆ้องวงเล็ก ส่วนเครื่องประกอบจังหวะก็มีโทนและรำมะนากับฉิ่งและฉาบ

พรรณราย กระจับปี่ก็เลยหายไปจากวงมโหรีหรือคะ

วรนันท์ ฮื่อ ที่หายไปก็เพราะว่าหาคนดีดไม่ค่อยจะได้ ซึ่งป้าก็ไม่รู้ว่าเป็นเพราะอะไร นอกจากนี้นะเสียงของกระจับปี่ก็คล้ายกับเสียงจะเข้มาก เมื่อมีจะเข้แล้วความจำเป็นที่จะต้องใช้กระจับปี่ก็เลยหมดไปโดยปริยาย

พรรณราย แล้วมโหรีเครื่องใหญ่ล่ะคะ ทำไมจึงเรียกว่าเครื่องใหญ่คะ

วรนันท์ ลุงตอบหลานบ้างซีจ๊ะ ปล่อยให้ฉันพูดอยู่คนเดียว

บุญเลิศ เออ ได้ ที่เรียกว่ามโหรีเครื่องใหญ่ก็เพราะว่าเขาเพิ่มระนาดทอง หรือระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กเข้าไปในวงมโหรีเครื่องคู่ รวมเป็นใช้คนบรรเลง ๒๐ คน แต่โดยมากเมื่อเป็นมโหรีเครื่องใหญ่แล้วเขามักเพิ่มขลุ่ยอู้อีก ๑ เลา และเพิ่มกรับ กับโหม่งเข้าไปในเครื่องจังหวะ เป็น ฉิ่ง ฉาบ กรับ โหม่ง รวมเป็นมโหรีเครื่องใหญ่ทั้งหมด ๒๓ คน ทีนี้พอจะตอบคำถามได้หรือยังว่าทำไมจึงเรียกเครื่องใหญ่

พรรณราย (หัวเราะ) ค่ะ เครื่องใหญ่ที่แปลว่ามีเครื่องดนตรีเยอะ ๆ

เพลงคั่นรายการ

พรรณราย คุณลุงคะ เท่าที่อึ๊ดเคยทราบมาว่าอันที่จริงแล้วซอด้วงและซออู้นั้นไม่ใช่

เครื่องมโหรีที่แท้จริง เป็นอย่างนั้นหรือเปล่าคะ

บุญเลิศ ถูกของหลานแล้วละ คืออย่างนี้นะ มโหรีหญิงได้เสื่อมลงในรัชกาลที่ ๔ เนื่องมาจากพระองค์ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ราษฎรทั่วไปมีละครหญิงได้แล้ว ซึ่งก่อนหน้านี้ละครหญิงจะมีได้แต่ของหลวงเท่านั้นเอง เจ้านายและขุนนางทั้งหลายก็เลยหัดละครหญิงกันใหญ่แทนที่จะหัดมโหรีหญิงกันอย่างแต่ก่อน ทีนี้พวกผู้ชายซึ่งหัดเครื่องสายอยู่ก่อนก็เลยคิดอ่านเอาซอด้วง ซออู้ และจะเข้ กับปี่อ้อเข้าผสมวงเล่นกับเครื่องกลองแขก กลายเป็น "กลองแขกเครื่องใหญ่" ขึ้นมาใหม่

วรนันท์ สำหรับ "กลองแขกเครื่องใหญ่" นี่ รายหลังก็ได้มีการปรับปรุงกันขึ้นอีก โดยเลิกใช้กลองแขกกับปี่อ้อ แต่ใช้โทนรำมะนาแทนกลองแขก และใช้ขลุ่ยแทนปี่อ้อ จึงเกิดเป็นการเล่นเครื่องสายขึ้นมา ต่อมาได้ใช้ระนาดและฆ้องมโหรีผสมเข้าไปอีกเลยเรียกว่า "มโหรีเครื่องสาย" มโหรีชนิดนี้เป็นของผู้ชายเล่น และได้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อจากมโหรีผู้หญิงมาจนทุกวันนี้

บุญเลิศ การที่จัดแบ่งวงมโหรีออกเป็นมโหรีเครื่องเล็ก เครื่องคู่และเครื่องใหญ่ก็เป็นการแบ่งภายหลังที่ได้มีมโหรีผู้ชายเกิดขึ้นแล้วทั้งนั้น พูดง่าย ๆ ก็คือทุกวงก็เป็น "มโหรีเครื่องสาย" นั่นเอง แต่ตอนหลังเราตัดคำว่าเครื่องสายออกเสีย จึงคงเรียกกันว่า "มโหรี" อย่างเดิม

พรรณราย พอจะสรุปได้ว่า อันที่จริงวงมโหรีผู้หญิงซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย หรือกรุงศรีอยุธยา มาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ไม่ได้ใช้เครื่องดนตรีมากมายเหมือนอย่างมโหรีเครื่องสายที่เกิดขึ้นในตอนหลัง คือมีมโหรีเครื่องสี่มาก่อน แล้วจึงมีมโหรีเครื่องหก ต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ก็มีเครื่องแปด เครื่องเก้า และในสมัยรัชกาลที่ ๔ ก็มีเครื่องใหญ่ซึ่งประกอบด้วยผู้บรรเลงเพียง ๑๔ คนเท่านั้นได้แก่ ซอสามสาย กระจับปี่ จะเข้ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ระนาดทอง ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ขลุ่ยกับเครื่องประกอบจังหวะคือ ฉิ่ง ฉาบ โทน และ ระมะนา ต่อมาคนที่จะเล่นกระจับปี่ได้ชักหายากเข้าและเสียงกระจับปี่ก็คล้ายกับเสียงจะเข้อยู่แล้ว จึงได้ตัดกระจับปี่ออกและตัดฉาบออกด้วย อย่างนั้นใช่ไหมคะ

บุญเลิศ มโหรีผู้ชายที่ไปแทนที่มโหรีผู้หญิงนี่ก็คงใช้เครื่องตีขนาดเล็กเช่นเดิม เพียงแต่เพิ่มเติมซออู้และซอด้วงเข้าไป

วรนันท์ อันที่จริงจะเรียกว่ามโหรีผู้ชายก็คงจะไม่ได้แล้วละ เพราะขณะนี้ก็มีผู้หญิงเข้าไปเล่นปนอยู่ด้วย รวมความว่ามโหรีสมัยนี้เล่นได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชายนั่นแหละจ๊ะ

บุญเลิศ ลุงอยากจะเพิ่มเติมตอนนี้อีกสักหน่อยว่า ในตอนหลังนี้ก็มีคนเพิ่มเติมเครื่องประกอบจังหวะเข้าไปเป็นจำนวนมาก เช่น บางทีเห็นว่าโทนรำมะนาเสียงเบาไปก็เอากลองแขกขนาดเล็กที่เรียกว่า "กลองแขกมโหรี" เข้าไปตีแทน บางทีต้องการทำหน้าพาทย์ประกอบในการบรรเลงเพลงตับก็เอาตะโพนและกลองตะโพน (หรือว่ากลองทัดขนาดเล็ก) ประกอบเข้าไป ถ้าต้องการทำเพลงภาษาต่าง ๆ ก็ใช้กลองจีน โทนชาตรี กลองยาว และอื่น ๆ ประกอบเข้าไปด้วย

วรนันท์ การเล่นมโหรีเครื่องสายในตอนหลัง ๆ มานี้ดูไม่มีการกำหนดจำนวนเครื่องเล่นเช่นชุดซอด้วง และซออู้เป็นต้น แล้วแต่จะมีคนสมัครจะเข้าเล่นเท่าไรก็เข้าเล่นได้ ไม่ถือเอาการประสานเสียงเป็นสำคัญ มาถึงสมัยปัจจุบันบางวงก็ยังเอาซออู้ ซอด้วงออกเสียและใช้ขิมจีนเข้าประสานแทนก็มีเออ ป้าคิดว่าอี๊ดคุยกะคุณลุงไปพลาง ๆ ก่อนนะ เดี๋ยวป้าจะไปหาของว่างดีเหมือนกัน แล้วช่วยหยิบหนังสือประมวลบทร้องเพลงไทยติดมือมาด้วยนะ

บุญเลิศ บอกแม่แดงให้หยิบให้

วรนันท์ จ้ะ

เพลงคั่นรายการ

วรนันท์ มาแล้วจ้ะ เอ้านี้หนังสือที่คุณต้องการ

บุญเลิศ ขอบใจจ้ะ ในหนังสือประมวลบทร้องเพลงไทยที่คุณขจร ปานะนนท์ พิมพ์แจกญาติมิตรในงานทำบุญอายุครบ ๖ รอบ เมื่อวันเสาร์ที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๑๓ นี่นะมีเพลงยาวไหว้ครูมโหรี และเพลงยาวตำรามโหรีที่ลุงอยากจะให้หลานอี๊ดได้อ่านด้วย เพลงยาวไหว้ครูบทนี้นะ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่ามีเค้าเงื่อนว่าแต่ครั้งกรุงเก่าในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ หรือมิฉะนั้นก็เห็นจะแต่งในครั้งรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ นี่ไงหลานลองอ่านกลอนนี้ให้เป็นทำนองเสนาะให้ลุงฟังสิ

พรรณราย (อ่านเพลงยาวไหว้ครูมโหรีเป็นทำนองเสนาะกลอน)

ยอกรกึ่งเกล้าบงกชเกศ ไหว้ไทเทเวศร์เป็นใหญ่
อันเรืองรู้ครูครอบพิณไชย สถิตในช่อชั้นกามา
ทรงนามชื่อปัญจศีธร ได้สั่งสอนศานุศิษย์ในแหล่งหล้า
เป็นตำหรับรับร้องสืบมา ปรากฏเกียรติในแผ่นดินดอน
ข้าขอชลีกรรมคำนับ พระคนธรรพด้วยใจสโมสร
จะดีดสีขับร้องทำนองกลอน จงศรีสถาพรทุกประการ

อนึ่งข้าขอบประนตบทรัช
คือองค์พระทรงครุฑไชยชาญ
หวังจะทรงดับเข็ญให้เย็นยุค
จะบำรุงผดุงแหล่งโลกา
สารพัดไพบูลย์พูนภพ
มีทั้งพระเศวตกิริณี
ย่อมลือฤทธิ์กฤษฎาไปทุกทิศ
สิทธิศักดิ์ดังพระจักราวงศ์
ขอพระเดชพระเดชาภูวนาถ
ข้าผู้จำเรียงเรื่องมโหรี
โทนขลุ่ยฉิ่งฉาบระนาดฆ้อง
ขอเจริญศรีสวัสดิ์ทุกเวลา
พระจุลจอมจักรพรรดิ์มหาศาล
อวตารจากเกษียรสมุทรมา
ทำนุกพระพุทธศาสนา
ให้โอพาร์ล้ำชั้นดุษฎี
เลิศลบกษัตริย์ทุกกรุงศรี
ศรีศุภลักษณ์เลิศอำนวยพงศ์
พระทรงอิศรภาพสูงส่ง
ดำรงทวาราราชธานี
พระบาทปกเกล้าเกศี
ซอกรับกระจับปี่รำมะนา
ประลองเพลงขับกล่อมพร้อมหน้า
ให้ปรีชาชาญเชี่ยวในเชิงพิณฯ

๑๘ คำ ฯ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "พระบรมราชจักรีวงศ์"

วันศุกร์ที่ ๑๐ เมษายน ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการและผู้เขียนบท	ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
วิทยากร	ดร.พัทยา สายหู
ผู้ร่วมรายการ	ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์
	วิภาจรีย์ บุษยกุล
วงดนตรีไทย	คณะโรงเรียนและสมาคมสตรีมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลง "ขวัญเมืองประจำรายการ"

วิภาจรีย์ บุษยกุล (เสียงอ่านทำนองเสนาะ)

อาศิรวาท บรมราชจักรีวงศ์สดุดี

ร่าย

ศรีศรีดิถีสวัสดิ์ เรืองรัศมีโอภาส ประกาศวันสำคัญ อันมีความศักดิ์สิทธิ์ลิขิต "วันจักรี" ที่หกเมษายน ประชาชนรำลึก นึกถึงพระปฐมกษัตริย์ขัตติยราชเอกองค์ แห่งราชวงศ์จักรี มีพระนาม "พระพุทธยอดฟ้า" ลือทั่วหล้าไกรฤทธิ์ พิชิตราชอรินทร์ แผ่นดินไทยอยู่รอด ปลอดศึกได้สร้างเมือง เรืองรุ่งราชธานี บุรีรัตนโกสินทร์ จอมธรณินทร์ ธ สร้าง พระเดชไท้แผ่กว้าง ทั่วทั้งแหลมทอง นี้นา

โคลง ๒

องค์สอง ธ แกร่งกล้า พระนาม "พุทธเลิศหล้า"
ต่อสร้อย "นภาลัย"
ในรัชกาลท่านไท้ ศิลปะดุริยะได้
กล่อมหล้าแหล่งสยาม สุขแล

โคลง ๓

องค์สามพระนามราช พระบาทสมเด็จเจ้า-
อยู่หัว "พระนั่งเกล้า" เลิศล้ำเลอคุณ
นาบุญในพุทธศาสน์ ราชสร้างอารามแผ้ว
ศิลปศาสตร์เพริศแพร้ว โปรดเกล้าฯ จารึก ไว้นา

โคลง ๔

น้อมนึกองค์สี่ไท้ พระจอม เกล้านา
เพ็ญพระคุณโลกยอม เทิดไท้
พุทธศาสน์ ธ ทรงถนอม วางระเบียบ สงฆ์นา
สรรพศาสตร์เชี่ยวชาญได้ ช่วยให้ไทยทัน โลกแล

ร่าย

ราชันองค์ที่ห้า ฟ้าประทานสู่สยาม ทรงพระนาม "จุลจอมเกล้า" พระผ่านเผ้าประเสริฐยิ่ง สิ่งที่ทรงบำเพ็ญ เป็นคุณแก่บ้านเมือง เรืองรุ่งเยี่ยงอารยะ ทั้งการพระศาสนา การศึกษาทวยราษฎร์ อีกเลิกทาสเป็นไท คราใดภัยถึงชาติ ธ องอาจเผชิญภัย น้ำพระทัยโอบเอื้อ ทรงเกื้อกูลนิกร สุนทรพระจริยาวัตร ทรงปฏิบัติพรั่งพร้อม ประชาราษฎร์จงจิตน้อม รักเพี้ยงบิตุรงค์แลนา

โคลง ๔

องค์ที่หกท่านไท้ ทรงพระนาม
"มงกุฎเกล้าฯ" ดั่งราม เดชเรื้อง
มหาธีรราชชาติสยาม จอมปราชญ์
ทรงส่งทัพไทยเอื้อง สู่ด้าวอัสดง คตนา
องค์เจ็ด "พระปกเกล้า" ควรทูน เทิดแล้
พระราชทานรัฐธรรมนูญ เลิศแล้
เพื่อประชาธิปไตยจรูญ สยามรัฐ
ทรงศักดิ์ทรงสละแม้ สุขไท้ไป่ทรง ถวิลนา

ร่าย

องค์ที่แปดราชัน "อานันทมหิดล" ปวงชนชื่นชมนัก รักกษัตริย์ทรงพระเยาว์ เนา ณ สวิสเซอร์แลนด์ แสนพิสุทธิ์ทรงธรรม นำไทยสู่สมัยอารย์ ไป่นานไทยอาดูร ด้วยสูญเสียทรงศักดิ์ ทั้งรักทั้งบูชา สุดจักหาเทียมทัน...
(หยุดและทอดเสียงเล็กน้อย)

แปดราชันภูวนาถ แห่งราชวงศ์จักรี ศรีสยามงามยศ ปรากฏพระเกียรติไกร ไทยทั้งชาติวันทนา น้อมบูชาพระนาม งามบุญฤทธิ์ไพศาล ถ่วายสักการเหนือเกล้า คิดพระคุณค่ำเช้า จิตตั้งกตัญญู ยิ่งนา

กลอน ๘

เป็นบุญไทยแม้ไร้องค์เชษฐา
แต่องค์พระอนุชา ธ ยังอยู่
ทรงพระคุณประเสริฐราษฎร์เชิดชู
องค์พระภูบดินทร์ปิ่นธานี
ทรงพระนามภูมิพลอดุลยเดช
ธ ปกเกศปวงประชาสง่าศรี
ราษฎร์ร่มเย็นด้วยมหาบารมี
คู่องค์พระราชินีนาถวิมล
ทรงเป็นศูนย์รวมใจไทยทั้งชาติ
ทรงประสาทกระแสสุขทุกแห่งหน
ขอถวายพระพรชัยมงคล
ไตรรัตน์ดล "ทรงพระเจริญ" เทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ธนรัชฏ์ ศิริสวัสดิ์ สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ

วันที่ ๖ เมษายน ตรงกับวันจักรี อันเป็นวันที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชาติไทย และปวงชนไทย แม้วันมหาจักรีรำลึกจะได้ผ่านพ้นไปแล้ว ๔ วัน แต่ยังมีสิ่งที่น่าจะได้หยิบยกมากล่าวถึงอยู่หลายประการ ฉะนั้นวันนี้ รายการ "อยู่อย่างไทย" จึงได้เรียนเชิญ ศาสตราจารย์ ดร.พัทยา สายหู อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มาให้ข้อคิดเกี่ยวกับความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อสังคมไทย และพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยในพระบรมราชจักรีวงศ์ เฉพาะประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ เท่าที่เวลาจะอำนวย ขอเรียนเชิญอาจารย์ค่ะ

ดร.พัทยา สายหู สวัสดีครับ ท่านผู้ฟังที่เคารพ ผมมีความยินดีที่ได้มีโอกาสมาสนทนาในเรื่องนี้

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ อย่างไรก็เป็นที่ประจักษ์กันอยู่โดยทั่วไปจากพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ ปัจจุบันอยู่แล้ว กระผมขออนุญาตพิจารณาสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสนี้ของพระบรมราชจักรีวงศ์ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 เป็นต้นมา โดยเสนอพิจารณาว่าพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์นั้น อาจมีบทบาทแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ ในสมัยรัชกาลที่ 1-6 นั้น เป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณยาสิทธิราช ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 มาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน เป็นพระมหากษัตริย์ในสมัยประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบไหนของการปกครองกระผมอยากจะกล่าวว่า พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ก็เปรียบเสมือนพ่อแม่ของครอบครัว แต่พ่อแม่ในสมัยโบราณมีภาระความจำเป็นที่จะต้องดูแลครอบครัวด้วยตนเองโดยปราศจากผู้ช่วยเหลือร่วมมือเหมือนอย่างในสมัยผู้แทนราษฎร์ประชาธิปไตย และในแง่นี้สำหรับรัชกาลที่ 1-6 เราอาจจะเห็นได้ว่า พระราชกรณียกิจต่าง ๆ มีความรับผิดชอบมีความห่วงใยต่าง ๆ ที่พระมหากษัตริย์ต้องแบกพระราชภาระไว้อย่างหนัก แต่เป็นกุศลผลบุญของชาติไทยที่เราได้พระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถมาตลอดทุกยุคทุกสมัย ดังจะพิจารณาได้โดยสังเขป ดังนี้ ในสมัยของรัชกาลที่ 1 เป็นสมัยที่บ้านเมืองไทยได้รับอิสรภาพจากการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า แล้วที่สมเด็จพระเจ้าตาก

ทรงกอบกู้เอกราชไว้ในขั้นต้น แต่มาถึงสมัยรัชกาลที่ 1 นั้น บ้านเมืองก็ยังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะฉะนั้นพระราชภารกิจหนักของพระองค์ท่านตอนนั้น ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่คือ ต้องป้องกันปราบปรามอริราชศัตรูจากภายนอก แล้วพร้อม ๆ กันนั้นก็จะต้องฟื้นฟูสภาพภายในของประเทศให้กลับดีเหมือนอย่างเดิม เพราะฉะนั้นในสมัยของพระองค์ท่านจึงจะเห็นได้ว่าภายในก็มีการรวบรวมชำระกฎหมายระเบียบการปกครอง ฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ สร้างสถานที่ที่เป็นถาวรวัตถุ กลับฟื้นคืนสภาพความเจริญรุ่งเรืองของกรุงศรีอยุธยาสมัยก่อนไว้ให้ได้ในยุคของรัตนโกสินทร์ พอมาถึงสมัยของรัชกาลที่ 2 ภารกิจในด้านการต่อสู้กับศัตรูภายนอกก็ยังมีอยู่ แต่ทว่าการศึกสงครามอาจจะเบาบางลง ในขณะนั้นทางศัตรูสำคัญ คือ พม่านั้นก็มีศึกสงครามกับอังกฤษอยู่บ้าง ส่วนทางเขมรนั้นก็มีการเคลื่อนไหว แต่ก็พอที่จะปราบปรามแก้ไขไปได้ เพราะฉะนั้นในสมัยของพระองค์ท่านจึงมีการฟื้นฟูศิลปะ นาฏศิลป์ และวรรณคดีอยู่พอสมควร ถึงขนาดที่พระองค์เองก็ทรงเป็นช่างฝีมือ ชั้นเยี่ยม แล้วเรื่องวรรณคดีต่าง ๆ ทั้งหลายนั้นเราก็ถือกันว่าเป็นวรรณคดียุคทองของกรุงรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัชกาลที่ 3 เหตุการณ์ภายนอกก็เปลี่ยนแปลงไปอีก ศึกสงครามจากอริราชศัตรูดั้งเดิมผ่อนคลายลงไปมาก แต่ทว่ามีลักษณะใหม่ที่เกิดขึ้นคือมีการค้าขายกับประเทศทางตะวันตกมากขึ้น ในระยะนี้เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ แต่ก็เป็นโชคดีของชาติไทยอีกเหมือนกันที่รัชกาลที่ 3 ท่านก็ได้เตรียมการเริ่มวางรากฐานสร้างความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก ทางด้านการค้าขาย ถึงแม้จะไม่ได้เต็มที่นัก ในตอนท้ายรัชกาลนั้น ท่านทรงพระราชดำริ เห็นชัดเจนว่า การศึกสงครามต่อไปภายหน้า เมื่อพ้นสมัยท่านแล้วนั้น ฝ่ายญวน ฝ่ายพม่า คงไม่มี จะมีอันตรายอยู่ก็แต่กับทางที่ท่านเรียกว่าพวกฝรั่ง แล้วท่านก็ได้ทรงเตือนสติคนไทย ในรุ่นนั้นไว้ว่าให้ระวังอย่าให้เสียทีเขา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ พระองค์ทรงรับภาระหน้าที่เตรียมแก้ไขสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปได้อย่างงามถึงยุคสมัยของท่านจะสั้นแต่ท่านก็ได้วางรากฐานของการแก้ไขปัญหาที่ประเทศไทยต้องเผชิญไว้อย่างเรียบร้อย และพระราช

กรณียกิจอันนี้ก็เห็นได้ว่า เมื่อมาถึงสมัยของรัชกาลที่ 5 ก็ได้สืบต่อโดยมิได้ขาดตกบกพร่อง และเมื่อมาถึงรัชกาลที่ 6 ซึ่งภารกิจของการปกครองบ้านเมืองสมัยใหม่มีมากขึ้น พระองค์ท่านได้ทรงสร้างชาติด้วยคติที่เรายึดถือกันเป็นหลักขณะนี้คือ คติชาตินิยมเป็นรากฐานไว้ให้ ผมคิดว่าเวลาที่เรามีอยู่จำกัดนี้เองเสนอลักษณะสำคัญของ 6 รัชกาลได้เพียงนี้ ขอเชิญ คุณธนรัชฎ์ ช่วยพิจารณารัชกาลต่อไปด้วยครับ

ธนรัชฎ์ ขอบพระคุณค่ะ ดิฉันขออนุญาตเพิ่มเติมข้อสังเกตสักเล็กน้อย สำหรับพระมหากษัตริย์ องค์ที่อาจารย์ยังไม่ได้กล่าวพระนามนะคะ สำหรับรัชกาลที่ 7 คือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้ทรงทำสิ่งที่สำคัญในรัชกาลของพระองค์ท่านมากมาย อย่างเช่น การพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ประชาชนชาวไทย การสละราชสมบัติเพื่อความสงบสุขของแผ่นดิน ซึ่งอันที่จริงนั้น พระองค์ท่านก็ได้ทรงเตรียมการอยู่แล้วที่จะพระราชทานประชาธิปไตยแก่ประชาชนชาวไทย ก่อนหน้าที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียอีกนะคะ

ในรัชกาลที่ 8 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงเป็นกษัตริย์ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ และเป็นพระมหากษัตริย์อยู่ได้รัฐธรรมนูญ แต่ก็เป็นระยะที่สั้นมาก ในระยะเวลาที่ทรงศึกษาอยู่ ณ ต่างประเทศนั้น ทรงมีคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดินปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทน ครั้นทรงศึกษาสำเร็จ ยังมิทันจะได้ทรงบริหารประเทศ ก็เสด็จสวรรคตเสียก่อน เป็นที่น่าเศร้าเสียดายยิ่งนัก

ในรัชกาลที่ 9 คือรัชกาลปัจจุบัน ประชาชนชาวไทยก็ได้ประจักษ์อยู่แก่ใจแล้วว่า ในรัชกาลที่นี้เองที่พระมหากษัตริย์ทรงมีบทบาทในการพัฒนา และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยทั้งในทางการเศรษฐกิจและสังคมอย่างแท้จริง การที่จะกล่าวถึงพระราชกรณียกิจให้ครบถ้วนในเวลาอันน้อยนิดนี้ทำได้ยากมา จึงขอสรุปเพียงสั้น ๆ ว่าพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมของชาติ และมีพระราชจริยวัตรแห่งพระมหากษัตริย์ผู้ประเสริฐทุกประการ

ต่อไปนี้ขอเชิญท่านฟังการขับร้องเพลง “พระมหากษัตริย์ไทย” ทำนองแขกสาหร่าย จากวงดนตรีปี่พาทย์ไม้แข็ง ของคณะโรงเรียนและสมาคมสตรีมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ในความอำนวยการของคุณหญิงสนองนาฏ จารุดิลก

รายการ “อยู่อย่างไทย” ขอขอบพระคุณ คณะโรงเรียนและสมาคมสตรีมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ไว้ ณ โอกาสนี้ และขอขอบพระคุณท่านวิทยาการ และคุณวิภาจรีย์ บุษยกุล ผู้อ่านทำนองเสนาะไว้ ณ ที่นี้ด้วย ขอเชิญฟังเพลงได้แล้วค่ะ

วงดนตรีปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลงเพลง “พระมหากษัตริย์ไทย” ทำนองแขกสาหร่าย

พระมหากษัตริย์ไทย

๑. บุญแท้ไทยได้พระมหากษัตริย์
ธำรงรัฐสีมาสง่าศรี
สืบราชสันตติวงศ์พงศ์จักรี
ครองไผทสวัสดีจีรกาล

สร้อย โอ้พระคุณอุ่นเกล้าเหล่าทวยราษฎร์
ดุจแสงโอภาส สูรย์ส่องนำชาติ ชัชวาล
ราษฎร์สุขเกษม เปรมใจสราญ
พระบรมโพธิ สมภาร แผ่ไพศาลคุ้มเกล้าเอย

๒. โลกรุ่มร้อนไร้สุขทุกหย่อมหญ้า
แต่ไทยยังรื่นอุรามิหวั่นไหว
ด้วยไทยมีมหากษัตริย์เป็นฉัตรชัย
ปวงประชาจึงได้สุขร่มเย็น

สร้อย โอ้พระคุณ เย็นเกล้า เผ่าไทยถ้วน
ดุจแสงจันทร์นวล จูงจิตชื่นชวน เมื่อยามเพ็ญ
ราษฎร์สดใส คลายลำเค็ญ
ทรงทศพิธราชธรรมเด่น
มิเคยว่างเว้น นิรันดร์เอย.

จบรายการ
เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "มงคลในชีวี"

วันศุกร์ที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการ	พะนอม แก้วกำเนิด
ผู้เขียนบท	ไพรัช วนาพรรณ์
วิทยากร	แปลก สนธิรักษ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

ไพรัช สวัสดีครับ ท่านผู้ฟังที่เคารพ วันนี้รายการอยู่อย่างไทยของคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในวันนี้เป็นเรื่องมงคลในชีวิต โดยคิดว่าสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน การดำรงชีวิตในเมืองสับสน ทำให้ไม่สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องอย่างไรก็ดี ชีวิตอย่างไทยเราเคยอยู่กันอย่างมีความสุข บางครั้งมีปัญหาเราก็สามารถคลี่คลายกันไปได้ด้วยแบบไทย ๆ ของเรา การดำรงชีวิตตั้งแต่แรกเริ่มจนขั้นสุดท้ายนั้น ถ้าผิดพลาดลงชีวิตก็จะไม่มีความสุข ถ้ามีหลักมีเกณฑ์ในการดำรงชีวิตแล้ว ชีวิตก็จะตลอดรอดฝั่ง สุดท้ายจะตายก็ตายอย่างมีความสงบ เกณฑ์นี้เห็นว่าเป็นเกณฑ์ที่ควรยึดมงคลแห่งชีวิตเป็นเกณฑ์ปฏิบัติ วันนี้ผมได้เชิญอาจารย์แปลก สนธิรักษ์ อดีตหัวหน้ากองวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มาให้ข้อคิดเห็น สำหรับอาจารย์แปลกเป็นผู้เข้าใจหลักเกณฑ์และหลักการปฏิบัติอย่างลึกซึ้ง ผมได้เชิญท่านมา ณ ที่นี้แล้ว สวัสดีครับอาจารย์

แปลก สวัสดีครับ

ไพรัช ผมอยากจะเรียนถามอาจารย์ว่า เรื่องมงคลในชีวิต ที่มีคนเชื่อกันหลาย ๆ หลาย บ้างก็เชื่อถือวัตถุมงคล บางท่านก็ว่านั่นเป็นการเชื่อถือวัตถุ มงคลอยู่ที่การประพฤติปฏิบัติของตนเอง อาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไรครับ

แปลก ขอบคุณ ก่อนอื่นผมอยากพูดถึงความหมายก่อนว่ามงคลคืออะไร บางคนรู้จักแต่คำว่ามงคล หมายถึงธรรมที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับความสุขความเจริญ หมายความว่าใครปฏิบัติในเรื่องมงคลแล้ว จะมีความสุขความเจริญ นี่คือความหมายของคำว่ามงคล มงคลที่เราเชื่อถือปฏิบัติอยู่ในขณะนี้คือค้นหลาย ๆ อย่าง เช่น ถือวัตถุ เช่นเวลาจะทำพิธีต่าง ๆ ก็ไปหาใบเงินใบทอง ใบนาด ใบมะยม ใบอะไรต่าง ๆ ที่ถือกันว่าเป็นมงคล หรือถือวันเวลาจะพิธีอะไรก็ต้องดูฤกษ์ดูยามดูวันเวลา ซึ่งเป็นมงคลในเรื่องวันเวลา บางที่ก็ถือเรื่องศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่าเป็นวัตถุมงคล จะเป็นอะไรก็แล้วแต่ที่เป็นเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ ถือว่าเป็นมงคล มงคลเหล่านี้เป็นความเชื่อถือ เป็นเรื่องที่ทำเมื่อความสบายใจ แต่มงคลจริง ๆ คือ มงคลในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นมงคลชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งในสมัยก่อนพุทธกาล มีคนประชุมเล่านิทาน ประชุม-สนทนากัน จนในที่สุดประชุมถามกันว่าอะไรเป็นมงคล บางคนก็ว่ารูปที่เป็นที่ดีเป็นมงคล บางคนก็ว่าเสียงที่ไพเราะเป็นมงคล บางคนก็ว่ากลิ่นที่หอมเป็นมงคล ถือกันไปคนละอย่าง ตกลงกันอะไรเป็นมงคล พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเรื่องมงคลทั้งหมดมี ๓๘ ประการ ซึ่งเป็นมงคลในพระพุทธศาสนาซึ่งวันนี้คงพูดไม่จบ

ไพรัช ครับ อาจารย์ครับ แต่ผมอยากทราบว่ามงคลในชีวิตที่ทุกคนประพฤติที่ง่าย ๆ สิ่งแรกคืออะไรครับ

แปลก มงคลในชีวิตประจำที่ทุกคนจะต้องพบกันเสมอ ๆ

ไพรัช ครับ

แปลก ผมเข้าใจว่า ทุกคนที่เข้าไปในพิธีมงคลเวลาพระสวดมนต์ ที่ท่านสวดมงคลสูตร บางคนฟังแล้วอาจไม่รู้ว่าท่านสวดอะไร ในมงคลสูตร กล่าวถึงมงคลในพระพุทธศาสนา หรือมงคลที่ทุกคนควรปฏิบัติครบทั้ง ๓๘ มงคล โดยชั้นต้นจากมงคลง่าย ๆ ที่ทุกคนจะกระทำได้ว่า อเสวนา จ มาลานำ ปณฺฑิตานศฺจ เสวนา อาจารย์เคยได้ยินไหมครับ

ไพรัช เคยได้ยินครับ

แปลก อเสวนา จ พาลานำ คือ การไม่คบคนพาลเป็นประการแรก แล้วต่อไปก็คบบัณฑิตคือ ปณฺฑิตนศฺจ เสวนา ทำไมพระพุทธเจ้าท่านจึงไม่ให้คบคนพาลแล้วเป็นมงคล คิดว่าคงไม่ต้องพูดมาก เพราะคนพาลเป็นอย่างไรเราคงรู้แล้ว คนพาลจะทำก็ชั่ว จะพูดก็ชั่ว จะคิดก็ชั่ว ถ้าเรายังไปคบเราก็จะทำชั่วและเสียคนไปด้วย พระพุทธเจ้าจึงให้ห่างคนพาล เมื่อห่างได้ก็จะเกิดเป็นมงคล อย่างเห็น ๆ เวลาที่คนเราที่เสียหายมาก ๆ เพราะไปคบคนพาล คนพาลชักนำให้ไปเสพสุรายาเมา เฮโรอิน หรือพาไปในสิ่งที่เป็นอบายมุขต่าง ๆ ฉะนั้น เมื่อเราไม่คบเขา เราก็ไม่ไปทำอบายมุข เมื่อเราไม่ทำอบายมุขก็เกิดศิริมงคลแก่ตัวเรา

ไพรัช หมายความว่า หลีกเลี่ยงคนพาล

แปลก ใช่ หลีกเลี่ยงให้ห่างไกล ไม่ไปคบคนพาล แต่มนุษย์เราเป็นสัตว์สังคมต้องการพวกพ้อง ฉะนั้นเมื่อไม่คบคนพาลก็จะต้องคบบัณฑิต ซึ่งเป็นมงคลที่สอง บัณฑิตหมายถึงคนดี การคบคนดีก็เป็นศรีแก่ตัว จึงเป็นมงคล และไม่ใช่มงคลธรรมดา จะเห็นว่าเวลาพระท่านสวดตอนท้ายท่านจะกล่าวว่า เอตมำ ครมุตมำ

ไพรัช หมายความว่าอย่างไรครับ

แปลก เอตมำ ครมุตมำ หมายความว่า นี่แหละเป็นมงคลสูงสุดในชีวิตของเรา ซึ่งเป็นมงคลง่าย ๆ ที่เราควรจะปฏิบัติได้

ไพรัช ที่อาจารย์กล่าวมาแล้วเป็นมงคลที่ ๑ และที่ ๒ ในมงคลทั้ง ๓๘ คือการไม่คบคนพาลและการคบบัณฑิต ซึ่งถ้าจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข จะต้องเริ่มต้นที่มงคลทั้ง ๒ นี้ ใช่ไหมครับ

แปลก ใช่

ไพรัช อาจารย์ครับ เพื่อจะให้รวบรัดและเร็วขึ้น เพราะถ้าจะพูดกันทั้ง ๓๘ มงคล เวลาคงไม่ทันแน่ ผมอยากจะเรียนถามถึงมงคลที่อาจารย์เห็นว่าสำคัญ ๆ และควรยึดถือปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันควรยึดถือมงคลอะไร

แปลก มงคล ๓๘ ไปถึงนิพพาน แต่ในวันนี้เราจะพูดถึงมงคลที่ทุกคนปฏิบัติกันได้ ซึ่งมงคลต่อไปก็คือ การบูชาวัตถุและบุคคลที่ควรบูชา วัตถุที่ควรบูชาหมายถึง ปูชนียสถาน เช่น เจดีย์ พระพุทธรูป โบสถ์ วิหาร เมื่อเราเข้าไปในสถานที่นั้นจะต้องแสดงมารยาทที่ดี เพื่อแสดงว่าเราเคารพบูชา เพราะมารยาทที่ดีก็เป็นการแสดงความเคารพบูชาด้วยการไม่ทำให้สกปรก พร้อมทั้งแสดงความเคารพกราบไหว้ เช่นการเข้าไปในโบสถ์ก็ต้องสำรวม เพราะเป็นมงคลแก่ตัว การแสดงความเคารพสถานที่ที่ควรเคารพไม่เฉพาะศาสนาเรา แต่ถ้าเป็นสถานที่ที่ควรเคารพของศาสนาอื่น ก็ควรแสดงความเคารพ ไม่ควรไปดูถูกดูหมิ่น เพราะการแสดงเช่นนั้นเป็นศิริมงคลแก่ตัว นอกจากนั้นบุคคลที่ควรบูชา เช่น พ่อแม่ซึ่งเป็นพระของทุก ๆ คน ควรบูชา การบูชาเช่นวันเกิดควรไปหาพ่อแม่ เพราะพ่อแม่เป็นผู้ให้ชีวิตแก่เรา ไม่ใช่พอถึงวันเกิดก็ไปเลี้ยงเพื่อนแต่ไม่นึกถึงพ่อแม่ และถึงแม้วันสำคัญๆ เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ ก็ควรไปหาพ่อแม่ เพื่อขอศีลขอพรพร้อมทั้งนำของไปมอบให้ ซึ่งเป็นการบูชาบุคคล คือพ่อแม่ นอกจากนั้นก็มีครูบาอาจารย์เป็นจะเป็นศิริมงคลแก่ตนเอง ศิษย์คนใดแสดงกิริยาดูถูกดูหมิ่นครูบาอาจารย์เป็นอัปมงคลแก่ตัว หน้าที่ของศิษย์ที่จะต้องกระทำต่อครูบาอาจารย์ก็มีอยู่แล้วในบทเรียน ฉะนั้น จะว่าในวันนี้คงไม่ทันแน่ ให้รู้แต่เพียงว่าควรบูชาวัตถุที่กล่าวแล้วข้างต้น รวมทั้งบุคคลที่ควรบูชาจะเกิดเป็นเอตมฺ ครหุตมฺ คือเป็นมงคลอันอุดม เวลาฟังพระสวดเมื่อมาถึงบทนี้เราจะไม่รู้ว่า การบูชาวัตถุที่ควรบูชาเป็นมงคล เราจะได้ทำ ไม่ใช่เวลาฟังพระสวดแล้วไปนั่งหลับ จะไม่ได้อะไร คิดว่าอาจารย์คงพอเข้าใจ

ไพรัช ครับเข้าใจ หมายความว่า เวลาที่เราแสดงกิริยานอบน้อมครูบาอาจารย์หรือบิดามารดา ใคร ๆ เห็นก็รักใคร่ ชอบพอ ซึ่งเป็นมงคลแก่ตัวเอง ในลำดับถัดไป มงคลที่อาจารย์เห็นว่าสมควรกล่าวถึง คือมงคลอะไรครับ

แปลก มงคลที่สำคัญ ๆ ที่ควรกล่าวถึงมีมาก แต่คิดว่ามงคลที่ควรกล่าวถัดไปคือ การงานไม่อากูล หรือที่พระสวดว่า อนากุลา จ กมฺมนฺตา เอตมฺ ครหุตมฺ คำว่า อากูล หมายถึงปล่อยปละละทิ้งให้เลอะเทอะ วุ่นวาย หรือสุมงานไว้ ไม่ทำงานให้เสร็จสิ้นไปในทันทีทันใด งานที่ควรจะเสร็จในวันนี้ ชั่วโมงนี้ก็สุมไว้ ถ้าไม่อากูลก็หมายความว่าทำงานให้เรียบร้อย ทำให้สำเร็จโดยรวด

เร็ว ฉะนั้น เมื่อไม่ทำงานให้อากูลก็จะเป็นผลสำเร็จ และเมื่อเป็นผลสำเร็จ ก็จะเกิดผลดีแก่ตัวเรา แม้แต่บ้านช่อง ถ้าปล่อยให้อากูลคือเลอะเทอะรุงรังก็ไม่เกิดเป็นมงคล เพราะไม่น่าดู เมื่อบ้านสะอาดเรียบร้อยก็รู้สึกร่มเย็น มีความสุขก็เป็นมงคลแก่ตัวแล้ว ในสังคมปัจจุบันการทำงานเช้าชามเย็นชาม เป็นการทำงานอากูล

ไพรัช ที่อาจารย์กล่าวมาเป็นเรื่องของการทำงานให้เรียบร้อยเป็นมงคลแก่ชีวิต มงคลต่อไปที่อาจารย์อยากจะแนะนำในที่นี้คือมงคลอะไรครับ

แปลก ผมมีความคิดว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านจะรู้ล่วงหน้าว่าเหตุการณ์ในเวลาต่อมาจะเป็นอย่างไร ท่านจึงตรัสว่า บชฺชปานา จ สญญโม คือการสำรวมจากดื่มซึ่งสิ่งมึนเมา ซึ่งในสมัยพุทธกาล ผมคิดว่าคงไม่มีแน่ เช่นผงขาวหรือกระแช่ ท่านตรัสว่า มชฺช หมายถึงของมึนเมา ซึ่งควรเว้นสิ่งเหล่านี้ เว้นเพราะของประเภทนี้เมื่อเสพแล้วจะทำให้เสียสติ เกิดความประมาท มัวเมาอย่างที่เห็น ๆ กันอยู่ทุกวันนี้ เวลานี้สถิติผู้ติดยาเสพติดมีเป็นแสน ๆ ในสถาบันการศึกษาก็มีอยู่ไม่น้อย คนที่ติดยาเสพติดจะทำให้ขาดบุคคลิกที่ดี ที่ไม่เป็นมงคลแก่ตัว และทำลายสิ่งที่เป็นมงคลแก่ตัว ทั้งชีวิต จิตใจ ฉะนั้นเมื่อไม่เสพก็จะเป็นมงคลแก่ตัว

ไพรัช หมายความว่า ท่านที่เสพเข้าไปแล้วมึนเมาอยู่ในมงคลข้อนี้ทั้งนั้นใช่ไหมครับ ทั้งกระแช่ สุรา ยาเสพติดต่าง ๆ

แปลก ใช่ ของมึนเมาทุกอย่าง รวมทั้งบุหรี่ด้วย แต่สำหรับบุหรี่บางคนอาจจะเห็นว่าไม่เป็นไร แต่ก็ไม่เหมาะสำหรับเด็ก ส่วนสุราเมรัยนี่ไม่ดีแน่ แต่สังคมเราวุ่นวายก็เพราะคนเราขาดมงคลในข้อนี้

ไพรัช ขอบคุณอาจารย์ครับ มงคลในชีวิตต่อไป อาจารย์คิดว่าคนเราควรปฏิบัติในมงคลอะไรครับ

แปลก เราต้องนึกถึงสังคมในปัจจุบันซึ่งค่อนข้างเสื่อม ในปัจจุบันคนเราขาดความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ พระพุทธเจ้าท่านทรงตรัสไว้ในมงคล ๓๘ ว่า ครบทุกอย่าง แม้แต่ความกตัญญูต่อผู้ที่มีพระคุณ ซึ่งเด็กสมัยนี้ขาดความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ขาดหลักกตัญญูกตเวที สมัยก่อนผู้เราควรแสดงความกตัญญูเราต้องทำเสมอ ๆ เพื่อให้เกิดศิริมงคล แต่เวลานี้น้อยลงไป ผมจึงอยากจะพูดถึงมงคลในเรื่องความกตัญญู ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า กตญญูเป็น เอตมฺ ครหุตมฺ คือรู้คุณของผู้ที่ทำบุญคุณให้แก่เรา และอุปการะผู้ที่มีบุญคุณแก่เรา ผู้ที่มีบุญคุณต่อเรา เช่น พ่อ แม่ ครูบาอาจารย์ รวมทั้งชาติก็มีบุญคุณต่อเรา เราตอบแทนบุญคุณของชาติด้วยการเสียภาษีอากร เป็นพลเมืองดีของชาติ

ก็เป็นการแสดงความกตัญญู ไม่ใช่คิดทำลายล้างชาติ การเคารพธงชาติก็เป็นการแสดงว่ารู้คุณของชาติ ซึ่งเป็นการปฏิบัติง่าย ๆ และเมื่อปฏิบัติแล้วก็เกิดเป็นมงคลแก่ตัวเอง

ไพรัช หมายความว่าผู้ที่มีความกตัญญูก็เป็นมงคล ถ้าไม่มีความกตัญญูก็ไม่มีมงคลใช่ไหมครับ

แปลก ใช่

ไพรัช นอกจากมงคลที่กล่าวมาแล้ว อาจารย์คิดว่ามีมงคลไหนอีกบ้างครับที่เราควรปฏิบัติและปฏิบัติได้ง่าย ๆ

แปลก มงคลที่จะกล่าวต่อไปนี้ ที่ทุกคนควรปฏิบัติ เพื่อเป็นศิริมงคลของตัวเองก็คือความเป็นคนว่าง่าย ว่าง่ายสอนง่ายในที่นี้เขาจะสอนให้เราเป็นคนดี เมื่อเราคบบัณฑิต บัณฑิตท่านสอนเราก็ปฏิบัติตามก็จะเกิดศิริมงคล ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านตรัสเป็นภาษาบาลีว่า โสจจสุสตา

ไพรัช อาจารย์ครับ ที่อาจารย์กล่าวมาทั้งหมดในเวลาจำกัดนี้ได้เพียง ๗ มงคล จากมงคลในพระพุทธศาสนาทั้ง ๓๘ มงคล ซึ่งผู้ใดปฏิบัติตามได้ทั้ง ๗ มงคล ก็จะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนะครับ

แปลก ครับ

ไพรัช ท่านผู้ฟังที่เคารพ ท่านอาจารย์แปลก สนธิรักษ์ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และเป็นมงคลแก่ชีวิตไว้ ๗ ประการ ซึ่งถ้าปฏิบัติตามก็จะเกิดศิริมงคลแก่ตัวเอง ซึ่งมงคลในพระพุทธศาสนาทั้ง ๓๘ มงคลนี้ สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เรียงลำดับตั้งแต่ที่ปฏิบัติง่ายๆ ไปจนถึงขั้นนิพพาน แต่ท่านอาจารย์ได้กล่าวถึงมงคลที่สำคัญ ๆ ที่ควรปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ขณะนี้เวลาของรายการก็ใกล้จะหมดแล้ว กระผมคิดว่ารายการในวันนี้คงเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้ฟัง เพราะมงคลจะเป็นของท่านผู้ปฏิบัติเอง ผมขอขอบพระคุณอาจารย์แปลก สนธิรักษ์ ไว้ ณ โอกาสนี้ ขอบพระคุณอาจารย์มากครับ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ

รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ยุคทองของดนตรีไทย"

วันศุกร์ที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.
ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

ผู้จัดรายการ	ฐะปะนีย์ นครทรรพ
	มาลินี สาคริก
ผู้เขียนบท	มาลินี สาคริก
วิทยากร	มนตรี ตราโมท
	พูนพิศ อมาตยกุล
พิธีกร	มาลินี สาคริก
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลง.....นำรายการ

มาลินี สวัสดีค่ะท่านอาจารย์มนตรี ตราโมท และ น.พ.พูนพิศ อมาตยกุล รายการอยู่อย่างไทยของคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยวันนี้ เนื่องจากในปี ๒๕๒๔ นี้ เป็นปีที่ครบรอบ ๑๐๐ ปีเกิด ของท่านนักดนตรีไทยหรือผู้ที่มีผลงานน่ายกย่องในเรื่องดนตรีไทยนี้หลายท่านด้วยกัน อาทิเช่น กรมพระนครสวรรค์พินิต หม่อมเจ้าหญิงพิจิตร จิราภาเทวกุล, หลวงประดิษฐ์ไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) และ ท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล ฉะนั้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงท่านนักดนตรีไทยในอดีต รายการยุคทองของดนตรีไทยในวันนี้ จึงขอเชิญท่านวิทยากร ๒ ท่าน มาคุยกันถึงเรื่องยุคทองของดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นแม่บท ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเกี่ยวกับดนตรีไทย มาจนถึงปัจจุบันนี้ค่ะ ขอเชิญ น.พ.พูนพิศ อมาตยกุล เป็นผู้ถามและขอเชิญท่านอาจารย์มนตรี ตราโมท ตอบคำถามเป็นการสนทนากันขอเชิญค่ะ

พูนพิศ ขอบพระคุณครับ ผมมีความยินดีมากที่ได้มาในวันนี้ มีหลายเรื่องทีเดียวที่อยากจะเรียนถาม อาจารย์มนตรี ตราโมท เพราะว่าเรื่องเกี่ยวกับดนตรีไทยนี้ปัจจุบันอาจารย์ก็เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญมากที่สุด และเป็นคนที่มีผลงานมากที่สุดในด้านนี้ด้วย คำถามแรกที่ผมอยากจะเรียนถามอาจารย์ก็คือว่า "ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์การดนตรีของเราเจริญมากกว่าในสมัยอยุธยาขนาดไหนครับ"

มนตรี ถ้าจะเปรียบเทียบกัน เห็นจะลำบากครับ เพราะว่าในสมัยอยุธยา ผมก็ไม่ทราบว่ามีความเจริญแค่ไหน เพียงแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ผมก็รู้ได้แต่เพียงสมัยที่เกิดทันเท่านั้นเอง

พูนพิศ ขอบพระคุณครับ สำหรับสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี่นะครับ ผมก็ได้ทราบว่าในรัชกาลต้น ๆ คือ รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ ประเทศชาติบ้านเมืองของเราก็คงต้องมีปัญหาเรื่องรบทัพจับศึกกันมากอยู่ เกี่ยวกับการเจริญของดนตรีก็รู้สึกว่าสู้ระยะหลัง ๆ ไม่ได้ ก็อยากจะกราบเรียนถามอาจารย์มนตรี ว่าอาจารย์ได้สืบสาวราวเรื่องต่าง ๆ มาแต่ในครั้งอดีตแล้ว อาจารย์เห็นว่าอย่างไรบ้างในการพัฒนาทางด้านดนตรีไทย ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์เป็นต้นมาครับ

มนตรี ถ้าพูดถึงตั้งแต่กรุงรัตนโกสินทร์ทีเดียวนั้น รัชกาลที่ ๑ นั้นท่านไม่ค่อยสู้จะมีเวลามากนักในเรื่องศิลปของการดนตรี แม้แต่การสรรค์สร้าง เช่นพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ท่านก็หนักไปในด้านละคร ถึงทางละครท่านก็รวบรวมเสีย

โดยมาก แต่งก็เพิ่มเติมเท่านั้น มาถึงรัชกาลที่ ๒ ถึงรู้สึกว่าท่านจะได้เริ่มสร้างสรรค์ขึ้นบ้าง แล้วก็มีก้าวหน้าบางอย่าง เช่น ในการบรรเลงเสภาเกิดมีปี่พาทย์รับขึ้น อะไรอย่างนี้ นี่ก็นับว่าเริ่มต้นที่จะทำให้ดนตรีไทยเริ่มมีบทบาทขึ้นในวงสังคม

พูนพิศ ที่อาจารย์เล่ามานี่ก็หมายความว่า ดนตรีไทยนั้นเข้ามามีบทบาทในการเล่นอะไรต่าง ๆ มากขึ้นนอกจากการเล่นโขนละครแล้ว ก็ได้ไปอยู่ในวงเสภาอะไรเหล่านี้เป็นต้น

มนตรี ครับ

พูนพิศ ทีนี้เกี่ยวกับเรื่องของนักดนตรี หรือครูบาอาจารย์ทางด้านดนตรีนี่ ในยุคของรัตนโกสินทร์นี่นะครับ อาจารย์มีความเห็นว่า ครูมีมากขึ้น และก็มีความรู้แตกฉานมากขึ้นกว่าสมัยก่อนประการใดครับ

มนตรี มันก็ควรจะเป็นอย่างนั้นครับ เพราะว่าคนที่ศึกษาทีหลังนี่ ได้ศึกษาจากครูบาอาจารย์เก่ามาแล้ว นอกจากนั้นเมื่อมีอายุต่อมาได้ค้นคว้าของตนเอง ใช้ความคิดของตนเองสรรค์สร้างขึ้น มันก็ควรจะเป็นอย่างนั้น ถ้าหากว่าลูกศิษย์มีความรู้น้อยกว่าครู มันก็จบกันเท่านั้น

พูนพิศ อันนี้ก็เป็นด้วยครับ ทีนี้ก็ขอกราบเรียนถามอาจารย์ว่า ครูบาอาจารย์ทางดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์นี่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความชำนาญ และมีความสามารถสูงสุดนี่มีท่านใดบ้าง และอาจารย์ได้ทราบประวัติของท่านบางท่านอาจารย์อาจจะทันท่าน คือ ได้เห็น ก็จะเล่าเรื่องสั้น ๆ ให้ฟังบ้างนะฮะ

มนตรี ท่านที่ ผู้ที่นับถือในวงการดนตรี ที่ถือว่าเป็นครูผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียง และความสามารถมากที่สุด ก็เห็นจะเป็นพระประดิษฐ์ไพเราะ ที่เรานี่เรียกกันทั่วไปว่าครูมีแขก ที่ผู้สืบสายตอนหลังใช้นามสกุลว่า ดุริยางค์กูร ท่านผู้นี้รู้สึกว่าได้สรรค์สร้างในเรื่องเพลงกานท์ไว้มาก และเป็นผู้ริเริ่มทำเพลง ๒ ชั้น ให้เป็น ๓ ชั้น นี่เฉพาะเพลงที่ร้องส่งต่าง ๆ ทำให้วงการดนตรีไทย โดยเฉพาะปี่พาทย์เจริญขึ้นเป็นอันมากทีเดียวครับ

พูนพิศ ต่อจากท่านครูมีแขกแล้วนะฮะ ที่เรียกว่าเก่งกล้าสามารถยังมีใครอีกบ้างขออาจารย์ช่วยกรุณาเล่าให้ฟัง อีกสัก ๒-๓ ท่านซีครับ

มนตรี ก็สืบต่อกันลงมา ก็รู้สึกว่าไม่ค่อยมีบทบาทถึงท่านครูมีแขก อย่างเช่นครูช้อย สุนทรวาทิน ก็นับว่าท่านท่านก็เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเหมือนกันนี่ระยะต่อมา หรือหลวงกัลยาณมิตร (ทับ) นั่นก็นับว่าเป็นครูผู้ใหญ่ผู้หนึ่งในฝั่งธนบุรี เป็นต้น

มาลินี ในยุคนั้นเป็นยุคสมัยรัชกาลที่เท่าไหร่แล้วคะ

มนตรี ปลายรัชกาลที่ ๓ ครับ

พูนพิศ ในยุคปลายรัชกาลที่ ๓ นี่นะฮะ เมื่อกี้อาจารย์ก็บอกแล้วว่ามีการเสริมสร้างเพลงขึ้นมาในลักษณะยืดอัตรา ๒ ชั้น ขึ้นมาเป็น ๓ ชั้นนะฮะ ทีนี้ผมจะกราบเรียนถามเกี่ยวกับเรื่องของวงดนตรี หรือการผสมวงดนตรีนี่ มันมีการเปลี่ยนแปลงเป็นวงโตขึ้นบ้างไหม หรือว่าอย่างไรครับ

มนตรี โตขึ้นมาเป็นลำดับครับ อย่างในสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่รับมาจากกรุงธนบุรีนี่ก็มีเพียงปี่พาทย์เครื่องห้า แล้วก็กลองทัดก็ลูกเดียว เพิ่งมาเพิ่มเป็นกลองทัด ๒ ลูก เป็นตูม ๆ ต้อม ๆ นี่ในรัชกาลที่ ๑ พอถึงรัชกาลที่ ๓ ก็เปลี่ยนมาเป็นปี่พาทย์เครื่องคู่ คือ มีผู้สร้างระนาดทุ้มกับฆ้องวงเล็กขึ้น ก็เป็นเครื่องคู่ขึ้นมา ส่วนความเจริญมากก็เพราะมาเกิดปี่พาทย์เครื่องใหญ่ขึ้นในรัชกาลที่ ๔

พูนพิศ ครับ อันนี้ผมก็ได้ทราบข่าวมาว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯก็ได้ทรงสนพระทัยและนำความเจริญมาสู่วงการดนตรีไทย

มนตรี ครับ นับว่าเป็นผู้ที่สร้างวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ทีเดียว

มาลินี ท่านครูพระประดิษฐ์ไพเราะนี่ ท่านรับราชการอยู่วังหน้าใช่ไหมคะ

มนตรี ท่านเป็นข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ และทรงเป็นผู้ตั้งทั้งเป็นหลวง เป็นพระในปีเดียวกัน โดยมีระยะห่างกัน ๓๐ วันพอดี

พูนพิศ ครับ ต้องมีความสามารถมากนะครับ ขอกราบเรียนถามอีกนิดหนึ่งฮะว่านอกจากจำนวนครูบาอาจารย์จะเพิ่มมากขึ้นแล้ว จำนวนนักดนตรีจะเพิ่มมากขึ้นแล้ว วงดนตรีก็ขยายขนาดขึ้นแล้ว สำหรับลักษณะของเพลงก็ขยายจาก ๒ ชั้นขึ้นเป็น ๓ ชั้นแล้ว จำนวนเพลงเพิ่มมากขึ้นในยุคใด คือหมายความว่ารัชกาลที่ ๔, ๕ หรือ ๖

มนตรี ในระยะต้นก็เข้าใจว่าจะเป็นรัชกาลที่ ๔ เพราะว่าในรัชกาลที่ ๔ เมื่อพระประดิษฐ์ไพเราะได้เริ่มแนวทางทำเพลง ๒ ชั้นเป็น ๓ ชั้นขึ้นบรรเลงแล้ว บรรดาครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ต่างก็นิยมไปด้วย วงต่าง ๆ ของรัชกาลที่ ๔ นี่รู้สึกว่ามีมากเหลือเกิน อย่างวงปี่พาทย์นี่ เมื่อคราวฉลองพระที่นั่งดูเหมือนจะเป็นอาภรณ์พิโมกข์ครับ มีปี่พาทย์เครื่องใหญ่ที่ได้เกณฑ์เข้าไปบรรเลงถึง ๑๓ วงพร้อมกันในวันเดียว เป็นวงของเจ้านายทั้งนั้น พูดถึงวงคณะต่าง ๆ ในสมัยนี้เราก็จะหายาก ๑๓ วงที่แข็ง ๆ อย่างนั้นไม่พูดถึงวงที่เป็นเจ้าของละครนะฮะ พวกวงเจ้านายของละครเข้าใจว่าไม่มีเครื่องใหญ่จึงไม่ได้เกณฑ์เข้าไปเล่น

พูนพิศ ครั้งนั้นเป็นงานฉลองอะไรไม่ทราบครับ

มนตรี ดูเหมือนจะเป็นพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์หรืออะไรนี่ ผมก็จำไม่ได้ถนัดครับ

พูนพิศ เป็นในรัชกาลที่ ๔ นะฮะ

มนตรี ครับ รัชกาลที่ ๔

พูนพิศ เพราะฉะนั้น ตามเรื่องที่ท่านอาจารย์มนตรี ตราโมทได้เล่ามานี้ ก็ทำให้เราได้มองเห็นว่าสมัยก่อนนี้ เวลาพระเจ้าแผ่นดินท่านจะมีงาน สามารถจะเกณฑ์วงดนตรีปีพาทย์เครื่องใหญ่มากสิบกว่าวง นี่ต้องเรียกว่าแหมเฟื่องฟูมากนะฮะ

มนตรี ครับ

พูนพิศ ปัจจุบันนี่ ขนาดเรามีมหาวิทยาลัยตั้งหลายแห่งนะฮะ เวลาจะเกณฑ์ปี่พาทย์จากมหาวิทยาลัยนี่ก็คงจะไม่ได้เหมือนกัน หรือจากวิทยาลัยต่าง ๆ ก็คงจะไม่ได้ปี่พาทย์เครื่องใหญ่ขนาดนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นคิด ๆ ดูอีกทีแล้วบางทีก็จะว่าความเจริญตอนนี้กับสมัยก่อนเห็นจะเทียบกันไม่ได้นะฮะ ทีนี้กราบเรียนถามอีกนิดหนึ่งครับว่า พอสมัยรัชกาลที่ ๕ การเปลี่ยนแปลงทางด้านการผสมวงนี่มีเพิ่มมากขึ้นประการใดฮะ

มนตรี พอถึงวงเครื่องใหญ่แล้วถือว่ายุติ พวกเครื่องบรรเลงที่เป็นหลักก็ยุติแค่วงเครื่องใหญ่ แต่ว่าที่นี้ก็มีเรื่องอื่น ๆ ผสมเข้ามา เข้าใจว่าเป็นเครื่องภาษาต่าง ๆ ที่จะทำให้สำเนียงของเพลงชัดเจนขึ้น สมมติว่า เครื่องภาษาอย่างเวลาบรรเลงเพลงจีน ก็มีกลองจีน กลองต๊อก มีแต๋ว และมีอะไร ๆ เข้าไปผสม หรือเพลงฝรั่ง ก็มีแบทเทอดัม หรือที่เรียกกันว่า กลองมะริกันผสมเข้าไป มีเหมือนกันที่เขาเพิ่มขึ้นในรัชกาลที่ ๕ มีผู้คิดเพิ่มขึ้น คือ มีผู้สร้างฆ้องวงใหญ่กว่าฆ้องวงอย่างเดิม เขาเรียกว่า “ฆ้องทุ้ม” เพื่อให้ตีเนื้อเพลงห่าง ๆ อย่างหนึ่ง กับเพิ่มกลองทัดเป็น ๓ ลูกขึ้นอีกอย่างหนึ่ง แต่ว่าไม่ได้รับความนิยม เพราะว่าฆ้องวงใหญ่ก็ไปแย่งหน้าที่ฆ้องวงเดิม ก็ไปซ้ำหน้าที่กันเหมือนกัน เราสร้างตำแหน่งขึ้นซ้อนงาน ก็ไม่มีประโยชน์อะไรก็หมดไปแต่ว่ากลองทัด ๓ ลูกก็มีผู้เอาอย่างอยู่นาน แต่ว่าเพราะมันเป็นของหายากหากลองที่มันได้ขนาดเดียวกันนี่ หายากจึงไม่มีทั่วไป

พูนพิศ กราบเรียนถามอีกตอนนะฮะ คือ เราพูดกันมาตั้งแต่ต้นมาถึงเกี่ยวกับวงปี่พาทย์ สำหรับวงเครื่องสายนี่ ได้มีการพัฒนาการมากขึ้นไหมในระยะหลัง ๆ คือสมัยก่อนรู้สึกเขาไม่ค่อยนิยมเล่นเครื่องสายกันมากเท่ากับปี่พาทย์ใช่ไหมครับ

มนตรี เครื่องสายรู้สึกว่าเล่นเป็นอดิเรกมากกว่า เล่นกันเองตามโรงเรียน, สโมสร, สมาคม ไม่เป็นวงที่มีหลักฐานอะไรนัก มามีหลักฐานจริง ๆ ในรัชกาลที่ ๗ ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯท่านทรงตั้งวงเครื่องสายส่วนพระองค์ขึ้นซึ่ง

ล้วนมีแต่เจ้านายทั้งนั้น อย่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯเองท่านก็ทรงสีซออู้ และสมเด็จพระบรมราชินีรำไพพรรณีทรงสีซอด้วง นับว่าเป็นวงพิเศษทำให้เครื่องสายข้างนอกกระเตื้องกระตือรือร้นมากขึ้น

พูนพิศ วงเครื่องสายระยะก่อน ๆ เล่นในบ้าน ไม่ได้ออกงานกันมากมาย สำหรับวงเครื่องสายผสมที่เอาเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาใส่ด้วยนี่นะฮะ เริ่มต้นสักประมาณเมื่อไหร่ครับ

มนตรี ที่เอาเครื่องดนตรีตะวันตกมาผสม ดูเหมือนในรัชกาลที่ ๖ นี่เอง ดูเหมือนเป็นพวกบรรเลงโรงหนังมาก่อน เพราะเวลานั้นเป็นหนังเงียบบรรเลงหน้าโรงก่อนที่จะไปฉายในโรง มักจะแข่งขันกันโหมโรงข้างนอก บางทีก็ผสมไวโอลิน, ออร์แกน, หีบเพลงชัก, ขิม

พูนพิศ เปียโนก็ผสมทีหลัง ก็เลยกลายเป็นเครื่องสายผสมในแบบต่าง ๆ อยากมากมายในปัจจุบันนี้

มนตรี ครับ

พูนพิศ รู้สึกว่าจะถนัดมือคนเล่นมากกว่าเพราะว่าเบา ไม่ต้องฝึกซ้อมมากมายเหมือนอย่างกับปี่พาทย์วงใหญ่ ๆ นะฮะ

มาลินี รู้สึกว่าราคาปี่พาทย์จะแพงกว่าเครื่องสายนะคะ อันนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คนเล่นเครื่องสายมากกว่าหรือเปล่าคะ

มนตรี นั่นก็อย่างหนึ่งครับ

พูนพิศ ทีนี้จะพูดถึงรสดนตรีกับทางดนตรีนี่นะครับ ผมอยากจะเรียนถามอาจารย์ว่าฟังปี่พาทย์กับฟังเครื่องสายมันต่างกันอย่างไรฮะ นี่พูดถึงคนที่ฟังเพลงไทยไม่ค่อยจะเป็นนะครับ

มนตรี พูดถึงความกว้างขวางของการบรรเลงแล้วละก็ ปี่พาทย์บรรเลงได้กว้างขวางกว่า เครื่องสายนี่เราไม่ต้องดูอะไร ดูแต่เพียงว่า ซอด้วงหรือซออู้นี่มันมีอยู่เพียง ๙ เสียงสุดแล้ว นอกจากนั้นก็ต้องรูดขึ้น มันก็ต้องวนเวียนต้องหลบไปหลบมาอย่างนี้ เพลงที่เขาแต่งนี้ถ้าหลบไปหลบมามันก็แคบหนทางที่จะดำเนินมันก็ไม่ดีทีนี้ที่เขาทำเพลงให้มันมีหลาย ๆ เสียงมากขึ้นไป พวกเครื่องสายนี่ทำไม่ได้บริบูรณ์ คือไม่ครบถ้วน การฟังมันก็ไม่ดี แต่ปี่พาทย์เขาทำได้ตลอด อย่างนี้เป็นต้น การฟังมันก็สู้ปี่พาทย์ไม่ได้

มาลินี สำหรับปี่พาทย์ดิฉันคิดว่าให้อารมณ์ในการแสดงละครมากกว่าเครื่องสายใช่ไหมคะ

มนตรี ครับ พวกละครพวกอะไรนี่ใช้ปี่พาทย์ทั้งนั้น เครื่องสายทำไม่ได้

พูนพิศ กราบเรียนถามอาจารย์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ นะครับ ได้ทราบข่าวว่าในสมัย

นั้นก็มีวงดนตรีมากเหมือนกัน คือเมื่อกี้อาจารย์เล่ามาแล้วว่าในสมัยรัชกาลที่๔ เรียกหาวงดนตรีได้ตั้ง ๑๐ กว่าวง ทำไมรัชกาลที่ ๕ นี่อาจารย์ได้ค้นมาได้ใหม่ว่ามีวงดนตรีมากขึ้นเหมือนกัน มีหรือเปล่า

มนตรี เท่าที่รู้จักก็รู้สึกว่าน้อยกว่า แต่เจ้านายท่านก็เล่นกันมากเหมือนกันอย่างวังบูรพา, สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภานุพันธ์วงวรเดช, กรมพระนครสวรรค์วรพินิต, วงพระองค์เพ็ญ, วงบรรดาท่านเจ้าคุณต่าง ๆ ก็มีหลายวง อย่างสมเด็จเจ้าพระยา ก็ดูเหมือนจะมีทั้ง ๓ องค์ มีปี่พาทย์ทั้งนั้น

พูนพิศ อย่างวงบ้านเจ้าพระยาเทเวศร์

มนตรี ฮะ แต่เจ้าพระยาเทเวศร์ท่านเล่นหนักไปในทางผสมกับวงละคร หรือเจ้าพระยามหินทร์นี่ก็ละครทีเดียว ไม่ใช่เป็นวงบรรเลง

พูนพิศ คือ ถ้าพูดถึงเรื่องวงปี่พาทย์นี่ ของเจ้าพระยามหินทร์กับเจ้าพระยาเทเวศร์นี่หนักไปในทางบรรเลงประกอบละครนะครับ

มนตรี ครับ บรรเลงประกอบละคร

พูนพิศ ถ้าเรียกไปประชันคงไม่ยอมไปประชันด้วย

มนตรี ครับ-อันที่จริงอย่างวงเจ้าพระยาเทเวศร์นี่ ท่านมีคนดี ๆ ทั้งนั้นครับ ล้วนแต่ครูบาอาจารย์ทั้งนั้น อย่างพระประดิษฐ์ไพเราะ (ตาด) นี่ก็เหมือนกัน, หลวงเสนาะฯ ทองดี (นักร้อง), มีพวกครูสีหมี (ตีเครื่องหนังดี), ครูดำ หลายครูครับอยู่ที่นั่นมาก แต่โดยมากท่านไปเป็นครูที่อื่นที่จะสอนปี่พาทย์ที่นั่นท่านหนักไปในทางละครเท่านั้นเอง

มาลินี ดิฉันขอเรียนถามอีกนิดนะคะ ว่าการที่มีละครนี่ ทำให้เกิดเพลงใหม่ ๆ ขึ้นใช่ไหมคะ เพื่อที่จะให้ประกอบอารมณ์ของเพลงในละคร

มนตรี มีส่วนด้วย ก็เกิดขึ้นด้วยความจำเป็น เพราะเพื่อจะสร้างขึ้นใหม่....

มาลินี อย่างที่ดิฉันได้ยินว่า หม่อมต่วนวรวรรณนี่ท่านทำเพลงอะไรขึ้นมามาก

มนตรี นั่นเป็นสมัยที่เกิดละครแบบสมัยใหม่ขึ้นด้วย และเพลงสมัยใหม่ต่าง ๆ นั้น หม่อมต่วนวรวรรณท่านแต่งขึ้นมากครับ เฉพาะเพลงร้องครับ จนมาเป็นละครร้องซึ่งใช้กันมากทีเดียว หม่อมต่วนวรวรรณแต่งมากครับ

พูนพิศ ผมก็มีข้อคิดอย่างหนึ่งที่จะกราบเรียนเป็นทำนองปรึกษาด้วย เป็นทำนองเรียนถามอาจารย์ด้วยนะครับ คือมีคนสมัยใหม่ในปัจจุบันสมัยของผมนี่นะครับตั้งความเห็นว่า การที่นักดนตรีไทยทำเพลงง่าย ๆ จาก ๒ ชั้นให้ยากขึ้นเป็นอัตรา ๓ ชั้น เลยทำให้เพลงไทยนี่ฟังยากขึ้น ก็เลยทำให้คนไทยจำนวนหนึ่งหันเหไม่ยอมฟังเพลงไทยเดิมของเรากลับไปฟังอย่างอื่น อันนั้นอาจารย์มีความเห็นอย่างไรครับ เขาพูดอย่างนี้เรียกว่าถูกหรือไม่ หรือในฐานะที่

คนระนาดจริง ๆ เขามีธุระ ก็ตีบ้างเป็นบางโอกาส

พูนพิศ ทีนี้ก็ยังไม่หมดเรื่องสมัยรัชกาลที่ ๖ นะครับ คือได้ทราบข่าวว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงเล่นดนตรีไทยได้เหมือนกัน ไม่ทราบว่าอาจารย์เคยเห็นหรือไม่ครับ

มนตรี เคยเห็นทรงแต่กลองแขกครับ พวกเครื่องบรรเลงที่เป็นทำนองนี่ไม่เคยเห็นท่านทรงครับ

พูนพิศ ทรงขับร้องเพลงใช่ไหมครับ

มนตรี ครับทรงขับร้องเพลง

พูนพิศ อันที่จริงถ้าจะนับดูอีกทีผมว่า พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีแทบจะทุกพระองค์ ท่านมีพระปรีชาสามารถทางด้านดนตรีแขวงอยู่ไม่มากก็น้อยทุกพระองค์นะครับ

มนตรี อ๋อ ทุกพระองค์ครับ

พูนพิศ อันนี้มีเจ้านายผู้ใหญ่หลายพระองค์เคยเล่าประธานผมมาว่า อาจจะเป็นเหตุว่าทรงมีเชื้อสายมาจากชาวบางช้าง ที่ติดมาในสายพระโลหิตอันนี้ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมานี่ค่อนข้างจะชัดเจนแจ่มแจ้งมากทีเดียวว่า ทุกพระองค์ทรงมีทักษะทางด้านดนตรีมากทีเดียว ทีนี้กาลเวลาเปลี่ยนไป ดนตรีก็ต่างไป ๆ เราก็ได้เห็นก็อย่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯรู้สึกว่าจะเพิ่งทรงดนตรีตอนที่เป็นพระมหากษัตริย์แล้วใช่ไหมครับ

มนตรี ครับ

พูนพิศ แต่ก่อนท่านไม่ได้ทรงใช่ไหมครับ

มนตรี แต่ก่อนท่านไม่ได้ทรงครับ

มาลินี ท่านเคยทรงดนตรีสากลบ้างไหมคะ

มนตรี ไม่เคยเห็นฮะ

มาลินี ทราบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันทมหิดล แม้ว่าจะยังทรงพระเยาว์อยู่นั้น ก็เสด็จมากรุงเทพฯ ก็ได้มีผู้เข้าไปถวายการสอนดนตรีด้วยไม่ใช่หรือฮะ

มนตรี ไม่ทราบครับตอนนี้

พูนพิศ ตอนนี้ดิฉันทราบว่า ตอนที่ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ท่านเสด็จกลับนิวัตินครใหม่ ๆ นะคะ สนพระทัยคะ ตอนนั้นลูกหลานท่านนครหลวงประดิษฐ์ไพเราะตั้งคณะละคร ได้มีโอกาสแสดงละครเรื่อง “ผกาวลี” ถวายให้ทอดพระเนตร โปรดให้เข้าเฝ้าแล้วก็ถวายคำอธิบายเกี่ยวกับดนตรี....แต่เผอิญท่านเสด็จสวรรคตเสียก่อน

มนตรี แต่ก็รู้สึกว่าท่านพอพระทัยเหมือนกัน อย่างเวลาที่สวนศิวาลัยมีการแสดงต้อนรับชาวต่างประเทศ เราไปซ้อมกันอยู่ ท่านก็เสด็จมาทอดพระเนตรก็รู้สึกว่าท่านจะสังเกตนั่นสังเกตนี่ อยู่ในวงดนตรีมากอยู่เหมือนกัน

พูนพิศ สำหรับเรื่องนี้ก็นับว่าเป็นโชคดีของเรานะครับ ที่ทำให้กิจการดนตรีเจริญรุ่งเรืองมาก โดยเฉพาะระยะนี้..รุ่นนี้..สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ก็ทรงมีพระทัยโปรดดนตรีเป็นพิเศษ ทรงอุดหนุนดนตรีไทยด้วยประการต่าง ๆ มากมายนะครับ ซึ่งทำให้พวกเราชุ่มชื่นมากขึ้นตลอดเวลาจนทุกวันนี้ เกี่ยวกับทางด้านละครนี่นะครับ พอเราได้ใช้ดนตรีประกอบละครมากขึ้นแล้วนี่ อาจารย์มีความเห็นว่าละครของเรานี่ได้ก้าวหน้าขึ้นมาพร้อมกับดนตรีด้วยหรือเปล่า หรือว่าละครของเรามีการถอยหลังประการใด

มนตรี จะว่าถอยหลังไม่ได้ครับ แต่มันก็มีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ไม่ว่าอะไรมันก็เปลี่ยนแปลงไปตามรูปของสังคม ไม่ว่าศิลปประเภทไหนก็ต้องเปลี่ยนไปทั้งนั้นครับ เราจะว่าสมัยนี้สู้สมัยนั้นไม่ได้อะไรนี่ ที่จริงมันเปรียบเทียบกันไม่ได้ มันต้องเปลี่ยนแปลงไปเอง ไม่ว่าอะไรครับ แม้แต่เครื่องแต่งตัวของคนนี่ก็เหมือนกันแล้ว

มาลินี คือยุคทองของดนตรีไทยในสมัยก่อนกับยุคทองในสมัยนี้ คนละยุคกันใช่ไหมคะ

มนตรี ครับคนละอย่างครับ

มาลินี สมัยก่อนที่ทองนพคุณนะคะ สมัยนี้ก็ทองเคย์ ต่อไปอาจจะทองเหลืองก็ได้นะคะ

พูนพิศ คนสมัยโบราณที่เราขุดค้นพบศพใต้ดิน จะเห็นว่าไม่มีทองจริงมีแต่ทองเหลืองลูกปัดเยอะ ที่จะเป็นเพชรเป็นพลอยมีน้อยนะครับ อาจจะย้อนกลับไปหายุคนั้นก็ได้ นั่นเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนจริง ๆ ก็วันนี้ก็ได้คุยกับอาจารย์มาเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็อยากจะเรียนถามว่าปีนี้นะฮะ ก็มีนักดนตรีและนักแต่งเพลงบทเพลงจะอายุครบ ๑๐๐ ปี ตั้ง ๓-๔ ท่านด้วยกันนะครับ ก็จะมีการเฉลิมฉลองกันเป็นการใหญ่ อาจารย์มนตรีก็เป็นคณะอนุกรรมการคนหนึ่งที่จะช่วยเหลือในด้านการจัดตั้งห้องสมุดดนตรีของทูลกระหม่อมบริพัตร ก็ได้ทราบข่าวว่าอาจารย์ได้ค้นของเก่าเจอที่กรมศิลปากร ช่วยกรุณาเล่าให้ท่านผู้ฟังทางบ้านฟังซิฮะว่ามีอะไรบ้าง

มนตรี ที่จริงไม่ได้ค้นของเก่า เพราะผมรู้อยู่นานแล้ว สมบัติชิ้นนี้ผมเองก็เป็นผู้สร้างอยู่ด้วย ก็ให้เจ้าหน้าที่เขาเก็บ เมื่อเจ้าหน้าที่คนนั้นเขาได้ถึงแก่กรรมไป มันก็ไม่มีใครเปิด ผมสงสัยว่าเขาจะเก็บไว้ครบถ้วนหรือเปล่าหรืออะไรนี่ ก็ไม่ได้เปิดเท่านั้นละ พอถึงยุคนี้เห็นว่ามันเป็นสมัยที่ควรจะเปิดขึ้นมา ผมจึงได้เสนอให้เปิดขึ้น

พูนพิศ อาจารย์ลองเล่าซิฮะว่า มีอะไรอยู่ในนั้นบ้าง

มนตรี ก็มีโน้ตเพลงที่ได้บันทึกไว้ ตั้งแต่สมัยกรมพระยาดำรงฯ เริ่มยุคหนึ่ง กับยุคที่หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้เสริมต่ออีกรุ่นหนึ่ง เป็น ๒ รุ่นด้วยกัน

พูนพิศ ทราบว่าได้โน้ตเพลงเยอะหลายร้อยเพลงใช่ไหมครับ ทราบว่าบางเพลงเกือบจะลืม ๆ กันไปแล้ว ได้กลับมาใหม่อีกครั้งก็ชื่นชมยินดี

มาลินี รายการยุคทองของดนตรีไทยนะคะ ได้เชิญท่านอาจารย์มนตรี ตราโมท และนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล มาสนทนาเรื่องยุคทองของดนตรีไทยในสมัยรัตนโกสินทร์และก็จนถึงยุคเสื่อมโทรมไปพักหนึ่ง ปัจจุบันก็รู้สึกว่าจะกำลังมีแสงรำไร ที่จะทำให้เกิดมีแสงสีทองของยุคดนตรีไทยขึ้นมาอีกในปัจจุบันแล้วนะคะ โดยเฉพาะในปี ๒๕๒๔ นี้ คิดว่าในอนาคต เราคงจะได้เห็นแสงทองของดนตรีไทยเริ่มอรุณขึ้นอีก สำหรับในวันนี้รายการยุคทองของดนตรีไทยจัดโดยคณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ชาติ ขอสวัสดีต่อท่านผู้ชมทุกท่านนะคะ สวัสดีคะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "นิเทศศิลป์"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันศุกร์ที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๘.๑๐-๑๘.๔๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท	มาโนช กงกะนันทน์
วิทยากร	มาโนช กงกะนันทน์
ผู้ร่วมสนทนา	เตือนใจ สินธุวนิก
	นิมิต สุทธิชุติพงษ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เตือนใจ (ทำหน้าที่ประกาศรายการ) สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังรายการ “อยู่อย่างไทย” ทุกท่าน รายการ “อยู่อย่างไทย” ได้มีโอกาสเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาโนช กงกะนันทน์ แห่งคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร คุณนิมิต สุทธิชุติพงษ์ และดิฉันเตือนใจ สินธุวนิก มาร่วมสนทนากันในเรื่อง “นิเทศศิลป์” นิเทศศิลป์คืออะไร และมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของเราอย่างไรนั้น ขอให้ท่านผู้ฟังโปรดติดตามรายการของเราได้แล้วค่ะ

เพลงคั่นรายการ

นิมิต สวัสดีครับ อาจารย์สบายดีหรือครับ ผมกับเพื่อนพากันมาวันนี้ จะขอรบกวนเวลาของอาจารย์อีกละครับ

เตือนใจ สวัสดีค่ะอาจารย์คะ ดิฉันตามคุณนิมิตมาวันนี้เพราะมีเรื่องที่จะต้องรบกวนให้อาจารย์ช่วยอธิบายเรื่องของศิลปะให้ฟังนะคะ

มาโนช เชิญครับ เชิญซิครับ เข้ามาเลยครับ มีอะไรหรือครับ แหม!ไม่ได้พบกันเสียตั้งนาน สบายดีหรือครับคุณนิมิต ผมเองหมู่นี้ไม่ค่อยว่างเลย ขาดประชุมเสียหลายครั้ง มีอะไรหรือครับ มากันทั้งสองคนเลย

นิมิต ผมนึกว่าอาจารย์ยังไม่มาทำงานเสียอีก ผมชวนเพื่อนผมมาด้วย เพราะว่าเขาเป็นคนมีปัญหาครับ อาจารย์อย่าเข้าใจว่ามีปัญหาชีวิตอะไรหรอกนะครับ หลานของเรานี่นะครับ กำลังเตรียมตัวจะสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยศิลปากร เขาไปอ่านดูในหลักสูตรการศึกษาของคณะต่าง ๆ เขาก็เลยมีความสงสัยขึ้นมาเลยฝากคุณอามาถาม ส่วนตัวเองไม่กล้ามาด้วย อ้างว่าต้องเตรียมตัวติวิชากับเพื่อน ๆ

เตือนใจ คืออย่างนี้ค่ะอาจารย์คะ หลานของดิฉันเขากำลังเตรียมตัวจะสอบคัดเลือกเข้าที่มหาวิทยาลัยศิลปากร แล้วแกก็ไปอ่านดูใบหลักสูตรของคณะมัณฑนศิลป์แลเห็นมีชื่อ ภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ ดูเหมือนว่า แกจะอ่าน ๆ ดูแล้วยังไม่เข้าใจนัก เลยฝากให้มาถามเพราะแกทราบว่าดิฉันรู้จักกับอาจารย์ดีอาจารย์ช่วยกรุณาอธิบายให้ด้วยได้มั้ยคะ เรื่องของนิเทศศิลป์นี่ นะคะ

ได้ซิครับ ผมยินดีครับ เพราะว่านาน ๆ จะมีคนมาสนใจเรื่องศิลปะกันซักทีหนึ่ง อันที่จริง นะครับ หลานของคุณยังไม่ต้องทราบเรื่องของนิเทศศิลป์ ในตอนนี้ก็ได้ คือมันยังงี้ครับ ผู้ที่สอบคัดเลือกได้เข้ามาศึกษาในคณะมัณฑศิลป์แล้วจะต้องเรียนในปีที่ ๑ เหมือนกันหมด ต่อเมื่อจะขึ้นปีที่ ๒ นั่นแหละ ถึงจะต้องเลือกศึกษาวิชาต่าง ๆ ซึ่งในคณะของเรามีให้เลือกถึง ๒ ภาควิชาแน่ะครับ คือภาควิชาออกแบบตกแต่งภายใน ภาควิชาออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์

นิมิต อาจารย์ครับ ชื่อภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์นี่ คล้าย ๆ กันกับคณะนิเทศศาสตร์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ทราบว่า มีอะไรเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กันหรือเปล่าครับ

เตือนใจ นั่นซิคะอาจารย์คะ ดิฉันได้คุยกับนิมิตเขาเหมือนกันค่ะ ในเรื่องนี้และคิดว่าคงมีคนอื่นอีกไม่น้อยนะคะที่อยากจะทราบด้วย อาจารย์ช่วยบอกให้เราทราบด้วยนะคะ

มาโนช ได้ซีครับ คืออย่างนี้ครับ "นิเทศศิลป์" เป็นคำใหม่ในวงการศิลปะ ซึ่งไม่ค่อยจะคุ้นหูท่านผู้ฟังนัก มีความหมายถึงศิลปะที่สื่อความหมายได้ด้วยการแลเห็นซึ่งมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า VISUAL COMMUNICATION ARTS ซึ่งเป็นคำใหม่เช่นกัน ถ้าจะเรียกคำศัพท์เก่าและเข้าใจง่ายขึ้นก็คือ COMMERCIAL ARTS หรือพาณิชย์ศิลป์นั่นเองครับ พวกเราคงจะคุ้นกับภาพโฆษณาตามสถานที่สาธารณะต่าง ๆ หรือแม้ในหนังสือพิมพ์ประเภทต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้แหละครับคือนิเทศศิลป์ เพื่อสะดวกต่อการศึกษา นักวิชาการได้จำแนก นิเทศศิลป์ออกเป็นสาขาต่าง ๆ กันถึง ๓ สาขาด้วยกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวข้องกันกับชีวิตประจำวันของเราทั้งสิ้นเลยครับ

นิมิต อาจารย์ครับ เรื่องของศิลปะที่มันเกี่ยวข้องกันกับชีวิตประจำวันของเรานี่นะครับ มันเป็นอย่างไรบ้างครับ ผมเคยได้ยินได้ฟังคนพูดกันในเรื่องนี้มาเหมือนกันครับ แต่สำหรับผมยังมองไม่เห็นเลยครับว่ามันเกี่ยวข้องอย่างไร อาจารย์ช่วยอธิบายด้วยนะครับ

เตือนใจ เดี๋ยวก่อนค่ะ อาจารย์คะ ดิฉันอยากจะทราบว่าที่อาจารย์บอกว่า นักวิชาการได้จำแนก นิเทศศิลป์ออกเป็น 3 สาขานั้น มีอะไรบ้างคะ และแต่ละสาขานั้นมันคืออะไร ดิฉันว่าเมื่อทราบแล้วคงจะช่วยให้เข้าใจถึงความเกี่ยวข้องกับชีวิตเราได้ง่ายขึ้น นะคะ

มาโนช ครับ ผมเห็นด้วย สาขาต่าง ๆ ของนิเทศศิลป์นั้นเราเรียกว่า "เลขนศิลป์" ซึ่งเป็นคำใหม่อีกเช่นกันครับตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2493 ได้อธิบายว่า "เลขนะ" หมายถึงรอยเขียน ตัวอักษร หรือลวดลายเส้น เมื่อทำมาสนธิกับคำ "ศิลป์" ก็มีความหมายถึงศิลปะที่เกี่ยวกับตัวอักษร หรือศิลปะที่มีรูปลักษณะเป็นลายเส้นซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า GRAPHIC ARTS เลขนศิลป์สาขาต่าง ๆ นั้นก็มี ๑. เลขนศิลป์ของสิ่งพิมพ์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หนังสือ ภาพโฆษณา เครื่องหมายการค้า ฯลฯ

นิมิต อาจารย์ครับ เดี๋ยวก่อนนะฮะ ก่อนที่จะถึงแขนงต่อไปนั้น ผมอยากจะให้อาจารย์ช่วยอธิบายให้ฟังว่าเจ้าพวกสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่อาจารย์บอกมานะครับมันเป็นศิลปะอย่างไรครับ

เตือนใจ นั่นนะซีคะ ดิฉันกำลังนึกอยากจะถามอาจารย์อยู่เหมือนกันค่ะ พอดี คุณนิมิตถามขึ้น อาจารย์ช่วยให้ความกระจ่างหน่อยซีคะ

มาโนช ได้ซิครับ ผมยกตัวอย่างหนังสือพิมพ์ก่อนนะครับว่ามันมีศิลปะอะไรอยู่ในนั้น ตามธรรมดาเมื่อเวลาเราจะซื้อหนังสือพิมพ์นั้น ส่วนมากแล้ว เราจะมองดูที่พาดหัวข่าว ก่อนใช่มั้ยครับ ตัวอักษรที่ใช้พาดหัวข่าวนั้นจะมีขนาดใหญ่เป็นพิเศษทั้งนี้เพื่อประสงค์จะดึงดูดความสนใจ ใช่มั้ยครับ นอกจากนี้แล้ว อาจจะพิถีพิถันในการเลือกรูปแบบตัวอักษร หรือบางครั้งอาจออกแบบขึ้นเป็นพิเศษคุณพอจะมองเห็นมั้ยครับว่า ศิลปะเริ่มเข้ามามีบทบาทแล้ว นะครับ

นอกจากนี้แล้วก็ยังมีตัวอักษรหัวข่าวรอง ๆ ลงไป เช่น หัวคอลัมน์ต่าง ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องใช้ศิลปะเข้าไปเป็นเครื่องมือช่วยพิจารณาทั้งสิ้น สำหรับการใช้ศิลปะขั้นสุดท้ายของหน้าหนังสือพิมพ์นี้ ก็คือ การจัดวาง Lay-out หรือการจัดวางคอลัมน์นั่นเองครับ ว่าจัดวางอย่างไรจึงจะเหมาะสม ระหว่างข่าวและเนื้อที่ในหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่ พอจะเห็นมั้ยครับว่าศิลปะมีบทบาทอย่างไร ที่นี้ก็มาถึงเรื่องภายในเล่มของหนังสือพิมพ์ละครับ ผมเข้าใจว่า คุณคงจะสังเกตเห็นว่า มีคอลัมน์ต่าง ๆ มากมาย อยากจะนำมากล่าวในที่นี้ได้หมดนะ แต่ผมอยากจะชี้แนะให้เห็นว่า ชื่อของคอลัมน์เหล่านั้น มักจะมีรูปแบบประกอบอยู่ด้วยเสมอ จะเป็นคอลัมน์ข่าวสังคม หรือคอลัมน์อื่น ๆ ก็ตาม ภาพประกอบและตัวอักษรชื่อ คอลัมน์แหละครับ ต้องมีการออกแบบกัน และเป็นสิ่งที่แน่นอนเหลือเกิน ที่นักออกแบบหรือศิลปิน จะต้องนำเอาศิลปะเข้ามาช่วยในเรื่องนี้ เมื่อเราพลิกหน้าหนังสือพิมพ์ต่อไป ก็จะพบภาพโฆษณาสินค้าและ ภาพโฆษณาภาพยนตร์ และการแสดงต่าง ๆ ที่มีแสดงอยู่ภาพเหล่านั้น พร้อมทั้งการจัดวางลงในหน้ากระดาษนั้น ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ศิลปะเข้าช่วยทั้งสิ้น นี่แหละครับ อันที่จริงผมได้อธิบายให้ทราบพอสังเขปเท่านั้นนะครับ เพื่อประสงค์จะให้พอมีความเข้าใจบ้าง สาขาต่อไปนะครับ ก็คือ เลขนศิลป์สิ่งแวดล้อมฟังดูแปลกมั้ยครับ คืออย่างนี้ครับ สื่อความหมายที่เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้นว่า ชื่อของตัวอาคาร ป้ายชื่อห้าง ร้าน และบริษัทต่าง ๆ รูปภาพสัญญลักษณ์ที่เขียนหรือประดับติดไว้กับสถานที่เพื่อสื่อความหมายให้กับประชาชนที่มาใช้กิจกรรมในสถานที่ต่าง ๆ เช่น โรงภาพยนตร์ สนามกีฬา ร้านอาหาร เป็นต้นเราคงเคยได้พบเห็นอยู่บ่อย ๆ นะครับ เช่น ร้านอาหารได้รับการตกแต่งสถานที่เสีย

สวยงาม โต๊ะเก้าอี้ถูกจัดไว้อย่างสวยงาม แต่พอมาถึงชื่อของร้านอาหาร ตัวอักษรหรือภาพโฆษณาที่เกี่ยวเนื่องกันถูกละเลยไม่ได้รับความเอาใจใส่ออกแบบให้เหมาะสมกัน ทำให้รู้สึกขัดกัน แทบจะไม่อยากเข้าไปนั่งรับประทานอาหารสิ่งเหล่านี้แหละครับที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นเราจึงต้องนำเอาศิลปะเข้าไปใช้ครับ เป็นต้นว่า ควรจะออกแบบรายการอาหารให้สวยงาม-เรียบร้อย แผ่นป้ายต่าง ๆ ที่ใช้ควรออกแบบให้เป็นที่ดึงดูดสายตา ทำให้เกิดอารมณ์ อยากที่จะชิมรสชาติของอาหาร ตามที่โฆษณาไว้อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ ตัวอาคารสถานที่ ๆ ได้สร้างกันขึ้นใหม่ ๆ เท่าที่เคยเห็นนะครับ ส่วนมากเป็นอาคารพาณิชย์ มักได้รับการออกแบบอย่างพิถีพิถันรูปทรงแปลกตา แต่พอถึงชื่อตัวอาคาร กลับไม่ได้รับความเอาใจใส่เลย บางแห่งไม่มีชื่อเสียด้วยซ้ำไปนะครับ ผมคิดว่าไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น

เตือนใจ อาจารย์คะ อย่างเช่นภาพโฆษณากลางแจ้ง เช่น แผ่นป้ายโฆษณาภาพยนตร์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เราเห็น แผ่นออกใหญ่โต ติดตั้งตามมุมถนนต่าง ๆ หรือบางทีติดอยู่กับตัวอาคารตึกแถว ตามสี่แยกเหล่านั้นล่ะคะ เรียกว่าเลขนศิลป์ของสิ่งแวดล้อมหรือเปล่าคะ

มาโนช ใช่ครับ เป็นเลขนศิลป์ของสิ่งแวดล้อม ดีมากครับสำหรับคำถามนี้ เพราะว่ามันเกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมในเรื่องนี้ ผมมีเรื่องที่จะบอกเพิ่มเติมละครับว่า ในต่างประเทศเขาจะมีความระมัดระวังมากครับ กล่าวคือ เขาจะกำหนดขนาดเอาไว้เป็นกฎเกณฑ์เลยครับ และเรื่องทำเลที่ตั้งด้วย เพราะเหตุว่ามีผลเสียหายเกิดขึ้นเหมือนกันครับ ถ้าตั้งไม่ถูกที่โดยเฉพาะในถิ่นที่มีการจลาจรรวดเร็ว เพราะผู้ขับขี่รวดยาน จะมาเพลินชมแผ่นป้ายกัน โดยขาดความระมัดระวัง และเกิดอุบัติเหตุ รถชนขึ้นได้ง่ายฉะนั้นเขาจะกำหนดสถานที่เลยครับ ว่าเป็นที่ ๆ สำหรับติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณา ห้ามติดตั้งนอกบริเวณที่กำหนดอย่างเด็ดขาด สำหรับในบ้านของเรานั้น ผมเข้าใจว่ายังไม่มีมาตรการในเรื่องนี้เลย ที่แสดงว่ามีศิลปะอยู่ในงานเหล่านี้ และเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องมีด้วย มิฉะนั้นสร้างความเบื่อหน่ายให้แก่ผู้อ่าน

เตือนใจ แหม อาจารย์คะ ดิฉันค่อยมีความกระจ่างขึ้นมากทีเดียวค่ะ จริงมั้ยคะคุณนิมิต

นิมิต จริงครับ ผมมีความรู้สึกเห็นด้วย อาจารย์ครับแล้วในหนังสือประเภทอื่นละครับมันมีความคล้ายคลึงกันเพียงใด ถ้าเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์แล้ว

มาโนช ครับ หนังสือประเภทอ่านก็เช่นเกี่ยวกันครับ ผมจะยกตัวอย่างหนังสือเล่มหรือที่

เรียกว่าหนังสือยก ที่เห็นกันได้ง่ายก็คือหนังสือประเภทพ้อกเก็ต บุ๊ค จะเห็นว่าในปัจจุบันนี้ มีแบบหน้าปกตลอดจนการจัดรูปเล่มที่สวยงามน่าดูทีเดียวครับ ซ้ำยังมีภาพประกอบภายในเล่มเสียอีก อย่างนี้เป็นต้น นะครับ แต่ผมไม่ได้หมายความว่าจะดีเท่ากันหมดทุกเล่มนะครับ และสิ่งที่น่าสังเกตและคิดว่าเป็นเรื่องดีก็คือ ภายในปกจะเห็นมีการตีพิมพ์ชื่อ ผู้ออกแบบปกและจัดรูปเล่มไว้ด้วย เสมอนับว่าเป็นการให้เกียรติ และเป็นสัญญาณที่ดีที่แสดงให้เห็นว่าได้มีการยอมรับอาชีพ ในการนี้แล้ว ซึ่งผิดกันกับเมื่อสมัยก่อน นักออกแบบหรือช่างศิลป์จะไม่มีชื่อ และนิรนามอยู่เสมอ

สิ่งพิมพ์อีกประเภทหนึ่งที่เราคุ้น ๆ กันอยู่ ซึ่งผมจะขอยกมากล่าวเสียเลยก็คือ ภาพโฆษณานะครับ จะสังเกตเห็นได้ว่า เดี๋ยวนี้รูปแบบและสีสรรค์ของงานประเภทนี้ได้ก้าวหน้า แทบจะเรียกว่าทัดเทียมกันกับต่างประเทศได้ทีเดียวแหละครับ ภาพโฆษณานี้มีหลายประเภทนะครับ ที่เห็นกันมากก็คือ ภาพโฆษณาสินค้า นอกจากนี้แล้วก็มีภาพโฆษณากิจกรรมอื่น ๆ อีกเช่น บ้านจัดสรรค์ หรือกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรม ในต่างประเทศเขามีผู้สนใจถึงกับสะสมผลงานเหล่านี้ นะครับ และเขาก็มีวางจำหน่ายกันครับ ผมคิดว่าของบ้านเราก็เริ่มมีผู้นิยมเก็บสะสมกันบ้างแล้วครับ เหมือนกับเป็นงานอดิเรกอย่างหนึ่งนะครับ

เตือนใจ มาโนช อาจารย์คะ แล้วเครื่องหมายการค้าล่ะคะ อาจารย์ช่วยอธิบายด้วยค่ะ

เครื่องหมายการค้านะครับ นับว่ามีความสำคัญมากทีเดียว โดยเฉพาะในวงการธุรกิจ เพราะว่าเป็นสัญญลักษณ์ที่แสดงกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสื่อความหมายระหว่างผู้ประกอบการต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วมีอยู่สองลักษณะคือ เครื่องหมายที่เป็นตัวอักษรย่อ และเครื่องหมายที่เป็นรูปภาพ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนักออกแบบและผู้ประกอบการนั้น ๆ ว่าจะต้องการเช่นไร การใช้เครื่องหมายการค้านั้น นอกจากจะนิยมใช้ตัดบนแผ่นป้ายชื่อกิจกรรมแล้ว ยังนำมาตีพิมพ์ในภาพโฆษณา กระดาษเขียนจดหมายพร้อมทั้งซอง และนามบัตรครับ

นิมิต อาจารย์ครับ เป็นอันว่าอาจารย์ได้อธิบายหมดไป สาขาหนึ่งแล้ว ใช่มั้ยครับแล้วอีกสองสาขาล่ะครับ อาจารย์

มาโนช ดังนั้นผมจึงขอฝากไว้ในที่นี้เสียด้วยเลยครับ สำหรับเรื่องโครงการสร้างและความสวยงาม ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ นั้น เขาไม่จำกัดหรอกครับ เพราะเป็นการแสดงออกทางศิลปะอย่างหนึ่ง เชื่อมั้ยล่ะครับว่า ฝรั่งดูเหมือนจะเป็นฝรั่งเศสเหตุการณ์มันก็ผ่านมานานแล้วครับ เขามาขอซื้อภาพโฆษณาภาพยนตร์ของไทยเรา เอาไปติดตั้งไว้ในพิพิธภัณฑ์สถาน ให้คนได้ชมกัน เพราะเขาถือว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งครับ ในเรื่องรูปแบบและสีสรรค์ของงานประเภทนี้ในบ้านเราก็

ก้าวหน้าครับ ในตอนกลางคืนนั้น ก็จัดอยู่ในประเภทนี้ด้วยเหมือนกันครับ

นิมิต อาจารย์ครับ ผมรู้สึกว่า ได้รับความกระจ่างขึ้นมากทีเดียวครับในเรื่องของนิเทศศิลป์นี่ ไม่ทราบว่าอาจารย์จะมีอะไรอีกมั้ยครับ ในเรื่องของสาขานี้

มาโนช อ้อ! เกือบลืมไปแน่ะครับ ผมอยากจะขอเพิ่มตัวอย่างให้ทราบอีกสักอย่างหนึ่ง คือ นิทรรศการ ซึ่งถือว่าเป็นศิลปะในแขนงนี้เช่นเดียวกันครับ ในการจัดนิทรรศการ จะประกอบไปด้วยเลขนศิลป์หลายประเภทด้วย ที่เห็นได้ชัดก็คือ เลขนศิลป์ของสิ่งพิมพ์ครับ

เตือนใจ อาจารย์คะ ทีนี้ก็มาถึง สาขาสุดท้ายแล้วใช่มั้ยคะ

มาโนช ใช่ครับ สุดท้ายก็คือ เลขนศิลป์ของภาพยนตร์และโทรทัศน์ นะครับ ท่านผู้ฟังคงเคยสังเกตเห็นรายการโทรทัศน์ หรือภาพยนตร์มาแล้วนะครับว่าก่อนจะเริ่มรายการ เราจะเห็นตัวหนังสือชื่อ ปรากฏเริ่มเรื่อง หรือบางครั้งก็จะมีภาพประกอบด้วยตลอดจน รายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นตัวอักษร และภาพประกอบกันในภาษาอังกฤษ เรียกว่า Title สำหรับภาพยนตร์ก็เช่นเดียวกันครับ Title ของภาพยนตร์เขาจะพิถีพิถันออกแบบกัน และใช้ศิลปะเข้าไปช่วยด้วย ในเรื่องนี้ถึงกับมีสำนักงานรับออกแบบ โดยเฉพาะเลยครับ นอกจากตัวอักษรแล้ว สิ่งหนึ่งที่จะข้ามไปเสียไม่ได้เลยก็คือ รูปสัญญลักษณ์ของบริษัทผู้สร้างภาพยนตร์ ซึ่งเปรียบเทียบเสมือนหนึ่งเป็นเครื่องหมายการค้านั่นเองครับ เคยมีผู้ถามผมว่าฉากของโทรทัศน์และภาพยนตร์ ล่ะ จัดเข้าอยู่ในนิเทศศิลป์หรือเปล่า เรื่องของฉากนะครับไม่จัดอยู่ในนิเทศศิลป์หรอกครับ เรื่องฉากเป็นศิลปะเฉพาะของเขาเองเลย และจะอนุโลมเข้าอยู่ในศิลปะตกแต่งสถานที่ก็ได้ นี่เป็นความเห็นส่วนตัวของผมนะครับ

นิมิต อาจารย์ครับ อาจารย์ได้อธิบายให้เราทราบพอเป็นที่เข้าใจถึงเรื่องนิเทศศิลป์แล้วผมอยากจะเรียนถาม อาจารย์เพิ่มเติมอีกนะครับว่า นอกจากการศึกษาแล้วในบ้านเรานี่ มีกิจกรรมอะไรกันบ้างหรือเปล่าครับที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เราครับขอให้อาจารย์ช่วยเล่า ให้ฟังบ้าง

มาโนช ดีครับ ที่คุณนิมิตถามมา ในเรื่องกิจกรรมนั้นในบ้านเราก็มีบ้างครับ ที่ได้ผ่านหูผ่านตาผมก็มีเช่น จะมีการประกวดออกแบบภาพโฆษณา เครื่องหมายการค้านะครับซึ่งจัดโดยบริษัทของเอกชนเป็นส่วนมากและที่เพิ่งผ่านไปนี้เองก็มีการประกวดภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์ และประกวดภาพโฆษณาพร้อมกันไปด้วย ซึ่งจัดโดยคณะอาจารย์จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งนับว่าเป็นการดีครับ เพราะจะทำให้คุณภาพของผลงานโดยทั่วไปดีขึ้น และจะเป็นที่สนใจและยอมรับ

ของประชาชนมากขึ้น สำหรับกิจกรรมของสถาบันหรือมหาวิทยาลัยนั้นยังไม่มีครับ คาดว่า คงจะมีในอนาคตครับ เรื่องกิจกรรมนี้ ผมจะขอเพิ่มเติมสักนิดหนึ่งนะครับว่า ในขณะนี้มีกิจกรรมระหว่างประเทศอยู่กิจกรรมหนึ่ง ซึ่งจัดโดยหนังสือ COMMUNICATION ARTS ของ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่มลรัฐแคลิฟอร์เนีย คือการประกวดผลงานนิเทศศิลป์ ซึ่งจัดเป็นการประจำปี สำหรับปีนี้นะครับก็กำลังมีอยู่ คือ เขาได้รับผลงานจนถึงเดือนกรกฎาคมนี้นะครับหากมีท่านผู้สนใจในเรื่องนี้ อาจขอทราบรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ผมภาควิชาออกแบบนิเทศศิลป์ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ครับ

เป็นอย่างไรบ้างครับ เท่าที่ผมเล่าให้ฟังนี้ พอเป็นที่เข้าใจบ้างมั้ยครับ หลานของคุณก็คงจะพอทราบในเรื่องนี้ขึ้นบ้าง หากยังมีอะไรสงสัย ก็สอบถามผมได้อีกนะครับ

เตือนใจ ขอบคุณอาจารย์มากเชียวค่ะที่ได้ให้ความกระจ่างในเรื่องนิเทศศิลป์แก่ดิฉัน และหลานหวังว่าคงจะต้องหาโอกาส มารบกวนอาจารย์อีกนะคะ

นิมิต ผมก็เช่นเดียวกันครับ ผมเองก็ได้มีโอกาสรู้เรื่องศิลปะเพิ่มขึ้นอีก เข้าใจว่าพอจะไปคุยถ่ายทอดให้เพื่อน ๆ ที่สนใจในเรื่องนี้ให้ทราบกันต่อไปอีกครับ ผมขอขอบคุณอาจารย์อีกครั้งหนึ่งนะครับ นี่เราก็รบกวนเวลาอาจารย์มานานพอควรแล้ว คงจะกลับกันเสียทีนะครับ

เตือนใจ ผมขอลาอาจารย์ ก่อนละครับ

นิมิต

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ดวงใจของสุนทรภู่"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๒๔ เวลา ๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและผู้เขียนบท	ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
วิทยากร	เรืองอุไร กุศลาสัย
ผู้ร่วมรายการ	จิตรลดา สุวัตถิกุล
	กมล โพธิ์เย็น
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลง "ขวัญเมือง"

จิตรลดา สวัสดีค่ะ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

วันนี้รายการ "อยู่อย่างไทย" ร่วมกับโครงการภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม มีความยินดีที่ได้มีโอกาสจัดรายการ เรื่อง "ดวงใจของสุนทรภู่" ท่านทั้งหลายก็คงทราบดีอยู่แล้วว่า ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ของทุกปี อันเป็นวันคล้ายวันเกิดของท่านสุนทรภู่นั้น ตามโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มักจะจัดงาน "วันสุนทรภู่" ขึ้น เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณของท่านกวีเอกผู้นี้ ที่ได้สร้างมรดกทางวรรณกรรมไทยไว้ให้แก่ประชาชนชาวไทยอีกประมาณ ๒ สัปดาห์ก็จะถึงวันที่ ๒๖ มิถุนายน แล้ว ดิฉันเชื่อว่าท่านทั้งหลายคงยินดีที่จะได้ฟังเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับท่านกวีเอกสุนทรภู่ วิทยากรที่ได้ให้เกียรติมาบรรยาย เรื่องดวงใจของสุนทรภู่วันนี้คือ รองศาสตราจารย์ เรืองอุไร กุศลาสัย อดีตอาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม นอกจากการบรรยายแล้ว ท่านวิทยากรและผู้ร่วมรายการคือ คุณกมล โพธิ์เย็น จะสาธิตการอ่านทำนองเสนาะและการขับเพลงหุ่นกระบอก ทำนองสังขาราประกอบรายการด้วย ส่วนดิฉันจิตรลดา สุวัตถิกุล จากโครงการภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร ทำหน้าที่เป็นพิธีกรค่ะ

ตอนแรกนี้ใคร่ขอเรียนถามท่านวิทยากรว่า ชื่อเรื่อง "ดวงใจของสุนทรภู่" ที่เป็นหัวข้อการสนทนาวันนี้ มีความหมายว่าอย่างไร และอาจารย์มีข้อคิด หรือข้อสังเกตอะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องนี้ ขอเรียนเชิญอาจารย์ค่ะ

เรืองอุไร สวัสดีค่ะ ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ดิฉันขอขอบคุณรายการ "อยู่อย่างไทย" และโครงการภาษาไทย ที่ได้ให้เกียรติเชิญดิฉันมาบรรยาย เรื่อง "ดวงใจของสุนทรภู่" วันนี้ สำหรับความหมายของชื่อเรื่องที่ตั้งไว้นั้น ดิฉันขอไขความสั้น ๆ อย่างนี้ค่ะ คือดวงใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของมนุษย์ แม้ร่างกายสังขารของท่านกวีเอกสุนทรภู่จะล่วงลับไปแล้ว แต่ดวงใจของท่านที่ฝากไว้ในงานประพันธ์ต่าง ๆ นั้นยังคงอยู่กับเราชาวไทยทั้งหลาย นั้นเป็นมรดกด้านวรรณกรรมอันล้ำค่าของไทยทีเดียว

เมื่อกล่าวถึงคำว่า "ดวงใจ" เราก็อดไม่ได้ที่จะคิดถึงคำว่า "ความรัก" ควบคู่กันไปใคร ๆ ก็ทราบดีว่า ท่านสุนทรภู่เป็นนักรักผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง และท่านได้กล่าวถึงความรักไว้ในงานประพันธ์ของท่านอยู่เสมอ ถ้าเราพิจารณาให้ดีจะเห็นได้ว่า ความรักของท่านกวีเอกผู้นี้มิได้มีแต่เรื่อง รักผู้หญิงเท่านั้น ท่านยังมีความรักในสิ่งสำคัญอื่น ๆ อีก หลายอย่าง ในที่นี้ดิฉันจะขออนุญาตวิเคราะห์ว่าดวงใจของท่านสุนทรภู่นั้น ถ้าเราแบ่งเป็น ๔ ห้อง อย่างที่เราชอบพูดกัน ก็จะพบ

ว่าห้องที่ ๑ เป็นความรักที่มีต่อสตรี ห้องที่ ๒ เป็นความรักที่มีต่อวิชาความรู้ ห้องที่ ๓ เป็นความรักที่มีต่อชาติบ้านเมืองและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงวัฒนธรรมไทย และห้องที่ ๔ เป็นความรักที่มีต่อธรรมะในพระพุทธศาสนา ดิฉันจะขอนำบทกลอนจากงานประพันธ์ของท่านสุนทรภู่มาอ่านประกอบ เพื่อสนับสนุนความคิดเดียวกับความรักแต่ละอย่างของท่านกวีเอกในโอกาสนี้ด้วย

สำหรับความรักในดวงใจห้องที่ ๑ คือ **ความรักสตรี** นั้นเราจะพบบ่อย ๆ ในนิราศเรื่องต่าง ๆ ของท่าน ดังที่ดิฉันจะขอให้คุณกมลช่วยอ่านทำนองเสนาะจากนิราศสัก ๒-๓ ตอน ขอให้คุณกมล บอกด้วยนะคะว่า บทกลอนที่อ่านมาจากนิราศเรื่องอะไร เชิญคุณกมลค่ะ

กมล สวัสดีครับ บทกลอนตอนแรกมาจาก**นิราศเมืองแกลง** ท่านสุนทรภู่เขียนรำพันถึงนางผู้เป็นที่รัก ไว้ดังนี้ด้วย

"ถึงอารามนามชื่อวัดดอกไม้ คิดถึงไปแนบทรวงดวงสมร
หอมสุคนธ์เคียงกายขจายจร โอ้ยามนอนห่างนางระคางคาย
ถึงบางผึ้งผึ้งรังก็รั้งร้าง พี่ร้างนางรักสมัครหมาย
มาแสนยากฝากชีพกันเพื่อนชาย แม่เพื่อนตายมิได้มาพยาบาล...."

อีกตอนหนึ่งมาจาก**นิราศพระประธม** กล่าวถึงใจที่ร้อนด้วยความรัก

"โอ้อกพี่นี้ก็ร้อนด้วยความรัก ถึงฝนสักแสนห่าไม่ฝ่าฝืน
ไม่เหมือนรสพจมานเมื่อวานซืน จะชูชื่นใจพี่ด้วยปรีดิ์เปรม
โอ้เปรียบชายคล้ายนกวิหคน้อย จะเลื่อนลอยลงสรงกับหงส์เหม
ได้ใกล้เคียงเมียงริมจะอิ่มเอม แสนเกษมสุดสวาทไม่คลาดคลาย"

ตอนที่จะอ่านต่อไปนี้มาจากเรื่องพระอภัยมณี กล่าวถึง ความรักอันเป็นอมตะ คือจะความรักกันทุกชาติไป เป็นกลอนที่มีผู้นำไปร้องเป็นทำนองเพลงสากลไพเราะมาก มีเนื้อความดังนี้

"ถึงม้วยสิ้นดินฟ้ามหาสมุทร ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน
แม้เกิดในใต้ฟ้าสุธาธาร ขอพบพานพิศวาสไม่คลาดคลา
แม้เนื้อเย็นเป็นห้วงมหรรณพ พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม้เป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา เชยผกาโกสุมประทุมทอง"

เพลงคั่นรายการ

เรืองอุไร ขอบคุณค่ะ คุณกมล เนื้อความในบทกลอนทั้ง ๓ ตอนล้วนแต่กล่าวถึงความรักที่มีต่อสตรี ในอารมณ์ต่าง ๆ กัน ก็เห็นจะเป็นการเพียงพอแล้วนะคะ สำหรับความรักในดวงใจห้องที่ ๑ ของท่านสุนทรภู่ ต่อไปดิฉันจะขอพูดถึง **ความรักที่มีต่อวิชาความรู้** ในดวงใจห้องที่ ๒ ของกวีเอกของเรานะคะ

ท่านสุนทรภู่มีความรักวิชาความรู้อยู่มาก สมัยนั้นต้องนับว่าท่านมีความรู้สูง ถึงขั้นที่ได้เป็นพระอาจารย์ถวายพระอักษรเจ้าฟ้า ๒ พระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีบทกลอนหลายตอนที่ท่านเขียนไว้ในเพลงยาวถวายโอวาท กล่าวถึงวิชาความรู้ไว้อย่างน่าสนใจ แสดงว่าท่านเห็นว่าวิชาความรู้เป็นเรื่องสำคัญมากในการดำรงชีวิต ดังคำกลอนบางตอนจากเพลงยาวถวายโอวาทต่อไปนี้

เรื่องอุไร กลอนบทแรก กล่าวถึงคุณค่าของความรู้ว่าเหมือนอาวุธ เป็นบทที่รู้จักกันแพร่หลาย มีเนื้อความดังนี้

"อันความคิดวิทยาเหมือนอาวุธ ประเสริฐสุดซ่อนใส่เสียในฝัก
สงวนดมสมนึกใครฮึกฮัก จึงค่อยชักเชือดฟันให้บรรลัย
จับให้มั่นคั้นหมายให้วายวอด ช่วยให้รอดรักให้ชิดพิสมัย
ตัดให้ขาดปรารถนาหาสิ่งใด เพียรจนได้ดังประสงค์ที่ตรงดี"

กลอนบทต่อไปกล่าวถึงความรู้ทั้งทางอักษรศาสตร์และยุทธศาสตร์ มีเนื้อความดังนี้

"จงพากเพียรเรียนไว้จะได้ทราบ ทั้งกลอนกาพย์กานท์กลปรนนิบัติ
หนึ่งแข็งอ่อนผ่อนผันให้สันทัด ตามกษัตริย์สุริยวงศ์ดำรงดิน
อนึ่งแยบยลกลความสงครามศึก ย่อมเหลือลึกล้ำมหาชลาสินธุ์
เร่งฝึกฝนกลกาลผลาญไพริน ให้รู้สิ้นให้มั่นกันนินทา"

กลอนบทต่อไปถึง ความรู้ในการปกครองตนและใช้คนให้ได้ราชการเนื้อความมีดังนี้

(อ่านเสียงธรรมดา)

"หนึ่งนักปราชญ์ราชครูซึ่งรู้หลัก อย่างถือศักดิ์สนทนาอัชฌาสัย
อุตส่าห์ถามตามประสงค์จำนงใน จึงจักได้รู้รอบประกอบการ
หนึ่งบรรดาข้าไทที่ใจซื่อ วงนับถือค่อนศักดิ์สมัครสมาน
หนึ่งคนมนต์ขลังช่างชำนาญ แม้นพบพานผูกไว้เป็นไมตรี

เท่าที่ยกบทกลอนมาประสบเพียง ๓ บทนี้ ก็คงจะพอช่วยให้ท่านทั้งหลายเห็นได้แล้วว่า ท่านสุนทรภู่ รักวิชาความรู้เพียงไร และคำว่าวิชาความรู้นี้กินความกว้างหมายรวมทั้งความรู้ทางหนังสือ ความรู้ทางวิชาการรบ ความรู้ในการปกครองคน และความรู้ในด้านอื่น ๆ อีกมาก

ต่อไปจะขอกล่าวถึง **ความรักที่มีต่อชาติบ้านเมือง** ในดวงใจห้องที่ ๓ ของท่านสุนทรภู่นะคะ ถ้าเราอ่านนิราศเรื่องต่าง ๆ ของท่านกวีเอก เราจะพบข้อความซึ่งกล่าวถึงความรักชาติบ้านเมืองแทรกอยู่ในที่ต่าง ๆ หลายแห่ง บางตอน

พูดถึงความรู้สึกรักสิ่งก่อสร้างที่เป็นประสาทราชวัง เป็นวัดวาอารามซึ่งเป็นศิลปะด้านสถาปัตยกรรม อันงดงาม เช่นบทกลอนต่อไปนี้ซึ่งคุณกมลจะเป็นผู้อ่านทำนองเสนาะ เชิญคุณกมลค่ะ

กมล กลอนต่อไปนี้มาจากนิราศพระบาท กล่าวชมศิลปะของสิ่งก่อสร้างที่ประกันพระพุทธบาทไว้ดังนี้

พื้นผนังบัวที่ฐานปัทม์ เป็นครุฑอันยืนเหยียบภุชงค์ขยำ
หยิบขยุ้มกุมวาสุกรีกำ กินนรรำร่ายเทพประณมกร
ใบระกาหน้าบันบนชั้นมุข สุวรรณสุขเลื่อนแก้วประภัสสร
ดูยอดเยี่ยมเทียมยอดยุคลธร กระจับซ้อนแซมใบระกาบัง”

และอีกตอนหนึ่งว่าดังนี้

มณฑปน้อยสวมรอยพระบาทนั้น ล้วนสุวรรณแจ่มแจ้งแสงอร่าม
เพดานดาดลาดล้วนกระจกงาม พระเพลิงผลามพร่างพร่างสว่างพราย

ตาข่ายแก้วปักกรองเป็นกรวยห้อย ระย้าย้อยแววววามอร่ามฉาย
ห่อมควันธูปเทียนตลบอยู่อบอาย ฟุ้งกระจายรื่นรื่นทั้งท้องทอง

กมล กลอนอีกตอนหนึ่งกล่าวถึงความรู้สึกสลดใจที่ได้เห็นพระพุทธรูปไสยาสน์อยู่ในสถานทรุดโทรมไม่มีใครบูรณะปฏิสังขรณ์ แสดงว่าท่านมีความรักและหวงแหนสมบัติอันล้ำค่า ของไทยที่เป็นพุทธศิลป์ เนื้อความมีดังนี้

“..โสมนัสทัศนาจนสายัณห์ แล้วพากันเข้าในถ้ำน่าสำราญ
มีพระไสยาสน์พระบาทเหยียด คนมันเบียบเขียนขุดสุดสงสาร
พระทรวงพังทั้งพระเพลาก็ร้าวราน โอ้ชาวบ้านช่างไม่สร้างขึ้นบ้างเลย
ทั้งผนังทันจะอยู่กับถ้ำ โอ้นึกน้ำตาตกเจียวอกเอย
ดูว้างเวิ้งเชิงพนมน่าชมเชย ต่างแหงนเงยชมชะง่อนก้อนศิลา”

กลอนอีกตอนหนึ่งกล่าวถึงความรู้สึกสลดใจและโกรธแค้น ที่เห็นสภาพปรักหักพังของสิ่งก่อสร้างในกรุงศรีอยุธยา

“กำแพงรอบขอบดูก็ดูลึก ไม่น่าร้ายพม่าจะมาได้
ฝังให้มันข้ามเข้าเอาเวียงชัย โอ้อย่างไรเหมือนบุรีไม่มีขอบ
หรือธานินทร์สิ้นเกณฑ์จึงเกิดยุค ไพรีรุกรนได้ดังใจหมาย
เหมือนทุกวันแล้วไม่คัณนาตาย ให้ใจหายหลั่นหวั่นถึงจันทร์ดวง

เรืองอุไร ขอบคุณค่ะ คุณกมล คำกลอนที่แสดงความรักชาติบ้านเมือง อาจจะเห็นชัดไปทางด้านวัตถุคือสิ่งก่อสร้างมากสักหน่อยนะคะ

ต่อไปดิฉันจะขอกล่าวถึง **ความรักที่มีต่อธรรมะในพระพุทธศาสนา** ในดวงใจห้องที่ ๔ ของท่านสุนทรภู่ ท่านกวีเอกกล่าวถึงความปรารถนาของท่านที่จะปฏิบัติธรรมจนได้สำเร็จพระโพธิญาณไว้หลายแห่งในนิราศบางเรื่อง เช่น นิราศพระประธม ก็มีบางตอนที่กล่าวถึงพระโพธิญาณ ดังต่อไปนี้ (อ่านเสียงธรรมดา)

“สาธุสะพระประธมบรมธาตุ จงทรงศาสนาอยู่ไม่รู้สูญ
ข้าทำบุญคุณพระช่วยจนกูล ให้เพิ่มพูนสมประโยชน์
โพธิญาณ..”
(โพด-ธิ-ยาน)

และอีกตอนหนึ่ง กล่าวถึงสตรีที่รักควบคู่กันไปกับความมุ่งหมายที่จะสำเร็จพระโพธิญาณ ซึ่งนับว่าแปลกอยู่เหมือนกัน มีเนื้อความดังนี้

“ที่วงจิตพิศวาสอย่าคลาดเคลื่อน ให้ได้เหมือนหมายมิตพิสมัย
อย่าหมองหมายห่างเหเสน่ห์ใน ได้รักใคร่ครองกันจนวันตาย
เป็นคู่สร้างทางกุศลจนสำเร็จ พระสรรเพชญ์โพธิญาณประมาณหมาย
ยังมิถึงซึ่งนิพพานสำราญการ จะกลับกลายเป็นไฉนอย่างไกลกัน”

ในนิราศภูเขาทอง ท่านสุนทรภู่ได้กล่าวถึงพระโพธิญาณไว้เหมือนกันแต่ในขณะเดียวกันก็รำพึงถึงการกินเหล้า และกล่าวถึงความรักไปด้วย ดังนี้

“ทำบุญบวชกรวดน้ำเวสำเร็จ พระสรรเพชญ์โพธิญาณประมาณหมาย
ถึงสุราพารอดไม่วอดวาย ไม่ใกล้กรายแกล้วเมินก็เกินไป
ไม่เมาเหล้าแล้วแต่เรายังเมารัก สุดหักห้ามจิตคิดไฉน
ถึงเมาเหล้าเช้าสายก็หายไป แต่เมาใจนี้ประจำทุกค่ำคืน”

จากคำกลอนตอนนี้ชวนให้คิดตีความต่อไปได้ว่า ท่านสุนทรภู่มีความคิดขัดแย้งกันระหว่างอำนาจฝ่ายต่ำและฝ่ายสูง อำนาจฝ่ายสูง ซึ่งเกิดจากการได้บวชเรียนธรรมะในพระพุทธศาสนามีส่วนชักจูงจิตใจของท่านให้ปรารถนาที่จะปฏิบัติธรรมจนสำเร็จพระโพธิญาณ แต่ฝ่ายต่ำซึ่งเป็นเรื่องของปุถุชนที่ยังหลงอยู่ในทางของโลกีย์สุขคือ ท่านไว้ให้ต้องพัวพันอยู่กับเรื่องของความรัก โดยที่ฝังตัดไม่ขาดนั่นเอง ดังที่ท่านได้เขียนไว้ในคำกลอนตอนหนึ่งในเรื่อง “รำพันพิลาป” ว่า

"แล้วร่ำภาวนาในพระไตรลักษณ์ ประหารรักหนักหน่วงตัดห่วงหาย
หอมกลิ่นธูปงูบระงับหลับสบาย ฝันว่าว่ายสายทะเลอยู่เอกา"

แม้จะไม่สำเร็จธรรมะขั้นสูง คือ พระโพธิญาณ แต่ธรรมะก็มีอิทธิพลเหนือจิตใจท่านสุนทรภู่อยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการกล่าวถึง ธรรมะในเรื่องพระอภัยมณี ตอนที่ พระอภัยมณีออกบวชมีเนื้อความดังนี้
ขับเพลงหุ่นกระบอกทำนอง "สังขารา"

"ถือพัดวาลวิชนีแล้วลีลาศ ขึ้นนั่งอาสน์อิศรามุกดาหาร
พร้อมโอรสยศยงพระวงศ์วาน โปรดประทานเทศนาตามบาลี
ทรงแก้ไขในข้อพระพักภ์ วิสัยสัตว์สิ้นพิภพล้วนศพผี
ย่อมสะสมถมวังทวัดปฐพี ไพร่ผู้ดีที่เป็นคนไม่พ้นตาย
พระนิพพานเป็นสุขสิ้นทุกข์ร้อน เปรียบเหมือนนอนหลับไม่ฝันท่านทั้งหลาย

สิ้นถวิลสิ้นทุกข์เป็นสุขสบาย มีร่างกายอยู่ก็เหมือนเรือนโรคา
ทั้งแก่เฒ่าสาวหนุ่มย่วนลุ่มทอง ด้วยรูปทรงลมเล่ห์เสน่หา
เป็นผัวเมียเคลียคลอครื้นมรณา ก็กลับว่าผีสางห่างเหินกัน
จะหลับพระปรมาศิลาโมกข์ เป็นสิ้นโศกสิ้นสุดมนุษย์สวรรค์
เสวยสุขทุกเวลาทิวาวัน เหลือจะนับกัปกัลป์พุทรันดรฯ"

เรื่องพระอภัยมณี ก็จบลงด้วยการที่พระอภัยมณี บำเพ็ญพรตเป็นฤาษีการจนเช่นนี้ อาจจะตีความได้ว่า พระอภัยมณี เป็นสัญญลักษณ์ของบุคคลที่เกลือกกลั้วอยู่ด้วย กิเลส ทางโลก แต่เมื่อถึงนั้นปลายของชีวิตก็คิดได้ว่าสิ่งเหล่านั้นไร้สาระไม่พึงยึดมั่น พระอภัยมณีจึงตัดสินใจเด็ดขาดไม่ข้องเกี่ยวกับทางโลกอีกต่อไป และได้บวชสมตามที่ตั้งพระทัยไว้ น่าคิดว่าเป็นการสนองความปรารถนาของท่านสุนทรภู่ไปด้วย

ขอยุติเรื่อง "ดวงใจของสุนทรภู่" ที่ดิฉันเตรียมมา เพียงเท่านี้และขอแสดงคารวะอย่างสูงต่อท่านกวีเอก ผู้ที่ได้สร้างงานวันเป็นอมตะไว้ในบรรณโลกของไทย

อย่างสูงต่อท่านกวีเอก ผู้ที่ได้สร้างงานวันเป็นอมตะไว้ในบรรณโลกของไทย

จิตรลดา ดิฉันขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ เรืองอุไร กุศลาสัย ที่ได้กรุณามาบรรยายเรื่อง "ดวงใจของสุนทรภู่" ซึ่งสรุปได้ว่า ดวงใจของท่านกวีเอกนั้นมีความรัก ๔ อยู่ ๔ ประการ ประการที่ ๑ รักสตรี ประการที่ ๒ รักวิชาความรู้ ประการที่ ๓ รักชาติบ้านเมือง ประการที่ ๔ รักธรรมะ ในพระพุทธศาสนา สวัสดีค่ะ

จบรายการ
เพลง "ความเป็นไทย"

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "มารดาเป็นที่รัก"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ 13 สิงหาคม 2524 เวลา 19.30-20.00 น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลงนำ

ประกาศ คณะกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ขอเสนอรายการ “อยู่อย่างไทย” เรื่อง “มารดาเป็นที่รัก”

เพลงไทย พระคุณแม่

บรรยาย ชนชาติไทยได้ชื่อว่า เป็นชนชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และสามารถรักษาความเป็นไทยเอาไว้ได้ อย่างยิ่งยงมาแต่โบราณ เอกลักษณ์อย่างหนึ่งก็คือ การรู้คุณ และแทนคุณของแม่ พระยาสุนทรพิพิธ เขียนไว้ในหนังสือ แม่จ๋า ว่าพลเมืองเป็นกำลังของชาติยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ หมด และหญิงเป็นกำลังของชาติยิ่งกว่าชาย เพราะหญิงเป็นผู้ให้กำเนิดมนุษย์ และมนุษย์จะเป็นพลเมืองดีหรือไม่ดีก็เพราะหญิง เหตุด้วยหญิงเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้อบรมนิสัย เป็นผู้ปั้นมนุษย์ที่จะให้เป็นคนมีกำลัง มีสติปัญญาสามารถ มีความประพฤติดี หรือตรงกันข้ามก็สุดแต่หญิงผู้เป็นแม่ทั้งสิ้น ดังนี้ หญิงจึงได้รับความยกย่องไม่เฉพาะแต่เป็นแม่คน แต่เป็นมารดาของโลกด้วยทีเดียว

เพลง พระคุณแม่

บรรยาย เพลงที่จบไปนี้ เนื้อร้อง และขับร้องโดย คุณสุรชัย เครือประดับ จากการแสดงเนื่องในวันแม่แห่งชาติ ปี 2523 ณ เวทีสวนอัมพร ทำให้เกิดความรักใดในโลกนี้ ที่จะเปรียบได้ในความบริสุทธิ์เทียบเท่าความรักของแม่ที่มีต่อลูก เป็นความรักที่ไม่มีราคีใด ๆ และความรักใดบ้างจะสดชื่นคงทน เหมือนห้วงน้ำที่เต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ดังเช่น ความรักที่แม่มีต่อลูก ความรักอื่นหมื่นแสนนั้น เราได้ยินว่า มีเวลาจืดจางแปรปรวน หมดสิ้น ไปได้ แต่ความรักของแม่ที่มีอยู่ในลูกนั้นจะไม่มีอาการผันแปรไปถึงเพียงนั้นเลยไม่ว่าจะเกิดมาในชาติใด ศาสนาใด คำว่า แม่ ดูจะเป็นคำที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีอานุภาพมหาศาล คุณหญิงแสงดาว สยามวาลา ได้พูดถึงเรื่องพระคุณแม่ ในความรู้สึกของผู้นับถือศาสนาอิสลาม จากการอภิปรายที่หอประชุม กรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม ที่ผ่านมานี้ ตอนหนึ่งว่า

คุณหญิงแสงดาว “..สตรีนั้นมีหน้าที่...ถ้าจะมีเหมือนอย่างกับแม่” สตรีนั้น มีหน้าที่มากมายเหลือเกิน ไม่ได้ให้ สตรีนั้นมีหน้าที่อยู่เพียงแต่หน้าที่ที่จะปรนนิบัติสามี แต่เพียงอย่างเดียวแต่ถือว่าสามีก็ดี ครอบครัวของแต่ละครอบครัวจะเจริญก้าวหน้าวัฒนาการอย่างไรนั้นจะต้องอยู่ที่สตรีเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นในที่นี้ก็รวมถึงการสร้างสรรค์

บุตรธิดาด้วย มิฉะนั้นแล้วพระศาสดาคงไม่ตรัสสั่งสอนว่า สวรรค์นั้นอยู่แทบฝ่าเท้ามารดาทั้งสองข้างเลย แม่มีพระคุณต่อลูกอย่างไร ท่านทั้งหลายก็คงจะได้ทราบแล้วว่ากว่าจะอุ้มครรภ์ลูกมานั้นเป็นระยะเวลานานเท่าไร บางคนต้องมีอาการแพ้ แทบจะเอาชีวิตไม่รอด เมื่อคลอดบุตรออกมาแล้วก็ยังจะต้องเลี้ยงดูบุตร ด้วยสายเลือดของตัวเองด้วยน้ำนม ของตนเอง ถึงแม้ว่าสมัยนี้จะให้เด็กมาทานนมที่สำเร็จรูปก็ตาม เพราะเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจ หรือภาวะเศรษฐกิจหรืออะไรก็ตาม ที่สตรีจะออกไปทำงานนั้น แต่อย่างไรก็ตามความผูกพันของแม่กับลูกนี้จะห่างกันออกไปไม่ได้เป็นอันขาด เพราะฉะนั้นเราก็เคยได้ยินกันแล้วว่า แม่นั้นแม้จะตัดแม่น้ำขาด ถึงจะตัดความเป็นแม่ขาดได้ เมื่อตัดไม่ขาดแม่ต้องรับหน้าที่รับผิดชอบเหลือเกิน เราจะได้รับฟังกัน ไม่ต้องพูดกันถึงหลักศาสนา พูดธรรมดา ๆ เราก็เคยได้ยินได้ฟังตั้งแต่เด็กถ้าไม่ดี เขาจะกล่าวโทษพ่อแม่ว่า ไม่รู้จักสั่งสอนลูก แต่ถ้าลูกดีเขาก็ไม่ได้บอกว่า พ่อ แม่ เขาดีนะ อบรมสั่งสอน แต่เขาจะบอกว่าเด็กนี่ดีจริง ๆ จะไปสู่ที่บุตร ถ้าบุตรนั้นเป็นบุตรที่ดี พ่อ แม่นั้นก็จะได้มีความชื่นอก ชื่นใจ สำหรับในศาสนาอิสลามนั้น ถ้าลูกไปทำผิดหรือประพฤติผิดในทางธรรมในข้อหนึ่งข้อใดก็ตาม พ่อ แม่ ต้องรับบาป อันยิ่งใหญ่ ถือว่าไม่ได้ทำหน้าที่ครบถ้วนของการเป็น พ่อ แม่ที่จะอบรมบุตรธิดาของเราให้เป็นคนดีได้ เพราะฉะนั้นนอกจากเราจะได้รับโทษในทางใจแล้วในวันที่จะกลับไปพบพระผู้เป็นเจ้า เราจะต้องไปได้รับโทษทัณฑ์อีกด้วย ในฐานะที่ ไม่ได้เป็นแม่ที่ดี ไม่สามารถสั่งสอนอบรม บุตรธิดาให้เป็นเด็กที่ดีได้ เพราะฉะนั้นในศาสนาอิสลามเราจะเห็นว่าในครอบครัวของพวกมุสลิมเรา พ่อแม่ โดยเฉพาะแม่จะต้องคอยควบคุมดูแล ลูกอย่างใกล้ชิด เมื่อถึงเวลาอันควรที่จะเรียนในด้านศาสนาหรือประพฤติปฏิบัติธรรมครอบครัว จะประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แล้วก็ก็จะต้องดึงเอาบุตรธิดาเอาเข้าไปร่วมในพิธีการทางศาสนาเพราะฉะนั้น ลูกจะต้องเห็นความสำคัญและจะต้องพยายามทำตนมีความกตัญญูรู้คุณเพราะไม่มีอะไรแล้วในโลกนี้ถ้าจะมีเหมือนอย่างกับแม่

ดนตรี

บรรยาย หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเรานับถือท่านว่าเป็นปราชญ์คนหนึ่งของไทยได้กล่าวว่าบรรดาคำทั้งหลายในปทานุกรม แม่...เป็นคำที่เย็นหู ซาบซึ้งกว่าคำใด แม่เป็นคำที่มนุษย์เกือบทั่วโลกเริ่มพูดได้ก่อนคำอื่น หากจะผิดเพี้ยนไปบ้างก็เล็กน้อย เช่น มามัง มามา มีมี มาเธอร์ แมร์ มาแตร์ มีเตีย มาตา หรือมูร์แตร์ ซึ่งแตกต่างกันไปตามภาษาของชาติต่าง แต่ก็คงมีความหมายและดูดดื่มอยู่เสมอคุณมะฮินเดอร์ ซิงห์ จำปี ได้อภิปรายถึงพระคุณของแม่ไว้ในการอภิปรายเมื่อวัน

ที่ 8 สิงหาคม ที่ผ่านมาที่กรมประชาสัมพันธ์ ตอนหนึ่งว่า
"มนุษย์เราทุกคน....มาเทียบได้"
มนุษย์เราทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้ ถ้าขาดแล้วซึ่งปัจจัย 4 จะ อยู่ไม่ได้อย่างเป็นสุขหรือความต้องการตามธรรมชาติ อาทิ เช่น อาหาร อากาศ หรือน้ำแต่มารดาถึงแม้จะมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ตามธรรมชาติอย่างครบถ้วนแล้ว หรือเพรียบพร้อมไปด้วย ปัจจัย 4 แต่ว่าจิตใจของผู้เป็นมารดานั้น ก็จะอยู่กับบุตรถ้าบุตรของตนนี้มีอันตรายใด ๆ มาแผ้วพาน มารดาก็จะเป็นทุกข์ เป็นห่วงกังวล หรืออาจจะต้องแตกสลายตายตาม บุตรของตน ไปด้วยก็ได้ ทั้งนี้เพราะจิตใจของผู้เป็นแม่มิได้ผูกพันอยู่กับความสมบูรณ์พูนสุขในปัจจุบัน 4 แต่ประการใดเลย นอกจากความเป็นอยู่ ซึ่งมีอยู่เป็นสภาวะ ปกติของมนุษย์ในทางธรรมชาติแล้ว มารดาก็ยังผูกพันกับบุตรอย่างสุดหัวใจ เป็นความรักที่บริสุทธิ์อันผูกพันไว้กับชีวิตของตนเอง แม่จะรักบุตรของตัวเองอย่างสุดหัวใจ มีความหวังในบุตรของตนเองอย่างยิ่ง ต้องการที่จะให้บุตรของตนเองเป็นคนดี เป็นคนมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ มีความเป็นอยู่ในชีวิตที่มั่นคง มีอนาคตก้าวหน้า แม่รัก และหวงแหนบุตรยิ่งกว่าทรัพย์ สมบัติใด ๆ ทั้งสิ้น สิ่งต่าง ๆ ที่แม่ต้องการนี้ไม่ได้เพื่อตนเองแต่ประการใดเลย ความหวังดี ความต้องการที่จะให้บุตร เป็นต้องการที่จะให้บุตรดี ล้วนแล้วแต่ในแง่ดีทั้งสิ้นโดยมิได้หวังสิ่งตอบแทน หรือคิดที่จะได้ประโยชน์แต่ประการใด เช่นนี้ เป็นการแสดงว่า แม่รักบุตรนี้ด้วยจิตใจใสสะอาดและไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาเทียบได้

บรรยาย

นั่นคือความรู้สึกของผู้ที่นับถือศาสนาซิกส์ ต่อพระคุณของแม่ ส่วนทางพุทธศาสนานั่น ศจ. คุณหญิง เต็มสิริ บุณยสิงห์ กล่าวว่า

คุณหญิงเต็มสิริ...

"ผู้หญิงไทยแต่ไหนแต่ไรมา.....
ผู้หญิงไทยแต่ไหน แต่ไรมาเก่ง ดังที่ก่อให้เกิด วรรณกรรม วรรณคดีนั้น ผู้หญิงทั้งนั้น ผู้หญิงมีความสำคัญและก็ดูไปเถอะว่าผู้หญิงไทยนั้นจะต้องมีให้เห็นว่าเก่งทุกสมัย รักษาบ้าน รักษาเมืองก็มี เพราะฉะนั้นสังคมไทยมีเอกลักษณ์ในทางวัฒนธรรม เป็นอย่างสูง ในพระศาสนานั้น พ่อกับแม่ เท่ากันแต่จะเป็นเพราะคนไทย เห็นประจักษ์ความจริงในชีวิตประจำวันหรือยังไงก็ไม่ทราบว่าในการเลี้ยงบุตรนั้นแม่ลำบากกว่าพ่อ เพราะฉะนั้นคนไทยนับถือแม่มากเมื่อสักหลายเดือนมาแล้ว ดิฉันจะต้องไปบรรยายเป็นภาษาอังกฤษ เรื่องแม่ ดิฉันได้บอกนานาชาติที่มาฟังดิฉันว่า แม่ไทยนั้นลำบากยากเย็นกว่าแม่ชาติอื่น ทำไมดิฉันพูดอย่างนั้น เพราะว่าแม่ชาติอื่นนั้นอากาศยังเย็นกว่าและน้ำไม่ค่อยแฉะไม่มีพอลลูชั่น ไม่มียุง เพราะฉะนั้นแม่ไทยนั้นเราจึงมีคำกลอนในที่ต่าง ๆ

กว่า ลิ้นไม่ให้ไต่ ไรไม่ให้ตอม ลำบากไหม ถ้าเผื่อเอาลูกลงเปลแล้ว หยุดไกวก็ไม่ได้ยุงจะกัดลูก และยุงสมัยนี้ยิ่งร้าย ยุงลายเลยทีเดียว เพราะฉะนั้นแม่ไทยนั้น ระกำลำบากมาก ลอง ๆ ดูต่อไปอีกข่าวที่อยู่ในหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนจะเห็นว่าแม่ไทยนั้นเป็นแม่ที่ไม่ทิ้งลูก จะไม่ทิ้งลูกจำได้ไหมว่า เมื่อ 3-4 ปี มาแล้ว มีแม่คนหนึ่งมีลูกถึง 14 คน พ่อรำคาญว่าลูกกวน หนีอันตรธานหายไปเลย แม่ทนเลี้ยงลูก 14 คนนั้นและไปขโมยเป็ด 3 ตัว เอามาแกงจืดให้ลูกกิน แล้วโดนจับ มีแม่อีกคนหนึ่ง ลูก 9 คน ข่าวนี้คิด ๆ กัน ขะโมยปลาเค็ม ตัวเดียว โดนจับเอามาให้ลูกกิน เพราะฉะนั้น แม่ไทยจึงหัวใจสูงยอดเยี่ยมไม่ทิ้งลูกเลย จะร้อนจะหนาวจะดีจะจน แม่จะไม่ทิ้งลูก นี่เป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏในเมืองไทย เมื่อกี้ดิฉันเรียนท่านผู้มีเกียรติแล้วว่า แม่กับพ่อนั้นเท่ากันทางศาสนาเรื่องพระคุณแต่ว่ากิจกรรมทางศาสนานั้น เราเห็นว่าแม่กับพ่อไม่เท่ากันแน่ ดิฉันเป็นครูมาย่างปีนี้เป็นปีที่ 39 มีลูกศิษย์ผู้ชายมาลาบวช ปีหนึ่ง ๆ บัตรลาบวชสูงเป็นตั้ง ๆ และทุกคนมาขอสมาดิฉัน ดิฉันก็ถามว่าพวกทำงานทำไมถึงบวชทุกคน จะบอกดิฉันว่าแม่แกอยากให้บวช บวชให้แม่ใน 39 ปี นี้ยังไม่มีใครบอกว่าบวชให้พ่อเลย นี่เพราะว่าลูกเห็นว่าแม่ ลำบากตรากตรำไม่ใช่ ว่าพ่อไม่มีพระคุณ เพราะว่าโครงสร้างของวัฒนธรรมไทยนั้นเป็นโครงสร้างที่ผู้หญิงสับผู้ชาย แบ่งความเป็นใหญ่กันโดยเด็ดขาดในบ้านนั้นผู้ชายมักจะชอบความเป็นใหญ่ เป็นชาติเดียว ในโลกที่ผู้ชายให้ผู้หญิงจ่ายเงิน ชาติอื่นไม่มีนะคะ ให้ผู้หญิงกำเงิน และเหมาะ ๆ นะคะ จ่ายค่าอาทิตย์ให้พ่อบ้านด้วย เพราะฉะนั้นเราทำเงิน เราจึงกำทุกชีวิตในบ้านด้วย และเป็นผู้รับผิดชอบ สวัสดิการของคนในบ้าน ถ้าออกนอกบ้านผู้หญิงจะมอบความเป็นใหญ่ให้พ่อ ดูผู้หญิงไทยได้ชัดมากเวลาออกต่างจังหวัด จะไม่เคยเห็นผู้หญิงเดินนำหน้าผู้ชายเลย สามีต้องนำหน้าภรรยาต้องตามหลัง ส่วนในบ้านนั้นจะเกรงใจหรือจะกลัวอะไรไม่มีใครเห็น นอกบ้านนั้นเราให้ความเป็นใหญ่กับผู้ชาย (เพื่อเราใหญ่ในบ้าน) เมื่อเป็นอย่างนี้ เมื่อบวชเป็นอย่างนี้ พิธีกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตตั้งแต่เด็กได้ ๓ เดือนตั้งแต่เด็กได้ ๑ เดือน โกนผมไฟ ถ้าพูดถ้าจาในพิธีนั้น จะมอบภาระให้แม่ทั้งสิ้น พอเด็กได้ ๓ วัน ก็จะเอาเด็กใส่ในกระด้งแล้วร่อนเดี๋ยวนี้ในต่างจังหวัดยังทำกันอยู่มากมาย กรุงเทพฯ นี่ไม่ทำเพราะไม่ว่าง เอากระด้งมาในนั้นก็มีอะไรต่ออะไรที่จะทำให้ลูกหญิงและลูกชายเก่งทางไหน ผู้หญิงก็มีเข็มหรืออะไรก็แล้วแต่จะร่อนกระด้ง แล้วคนที่ร่อนจะบอกว่า สามวันลูกผีสี่วันลูกคน เพราะคนที่ร่อนนั้นเชื่อว่า ๓ วันที่เกิดมานั้น เป็นลูกของแม่ เพราะฉะนั้น วันที่ ๔ นี้จะได้เป็นลูกคนเสียทีละ พอร่อนเสร็จแล้ว ก็ส่งให้แม่รับ เพราะฉะนั้นออกจากลูกผีก็เป็นลูก

แม่และตอนที่สำคัญที่สุดนั้นแม่จะใกล้ชิดลูก แล้วก็อบรมสั่งสอนลูก คิดว่าสิ่งที่ดี ที่ตัวเห็นว่าจะทำให้ลูกเจริญนั้น แม่จะเป็นคนสอนค่ะ

ดนตรี

บรรยาย ท่านผู้ฟังคะ ไม่ว่าชาติใด ศาสนาใด มีความรู้สึกเห็นพ้องต้องกันว่า พระคุณของแม่หรือความรักที่แม่มีต่อลูกนั้น มากมายมหาศาล ถ้าสัตว์โลกทั้งหลายจะรักกันได้อย่างที่แม่รักลูกนี้ หรือเพียงแต่จะแบ่งความรักนี้มารักกันบ้างในชุมชน ความทุกข์ร้อน ที่มีอยู่มากแล้ว ในโลกจะเคลื่อนคลายหายความร้อนแรง กลายมาเป็นความร่มเย็นได้

อันคำที่ว่าสตรี เป็นยอดความดี ถือศรีของสิ่งยิ่งยง
เป็นมิ่งเป็นขวัญยรรยง เป็นสง่าเป็นมงคล เลิศประเสริฐในเรือน
บดีแห่งความสุขเหมือน แสงเด่นของเดือน วิโรจน์จรัสรัศมี
นั่นคือมารดาที่ดี เป็นมิ่งเป็นศรี แก่บุตรธิดาน่าชม
พระคุณท่านควรนิยม หาไหนจักสม เสมอสมานปานกัน

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ปักษาในวรรณคดี"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๒๔ เวลา ๑๙.๓๐-๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการ	พ.ต.คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ
ผู้เขียนบทและวิทยากร	พ.ต.คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ
	ผกาวรรณ เดชเทวพร (ปุ้ย)
ผู้ร่วมรายการ	ปรุงศรี วัลลิโภดม (นิด)
ดนตรีประกอบ	สุดจิต ดุริยประณีต
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

.....

(เพลงนำรายการ)

เสียงเพลงชมดง ตอนพลายงามชมดง

แลดูหมู่วิหคนานา สาลิกาพูดจ้อ อยู่จอแจ
คุ่มขามเขาขันสนั่นป่า กระสาจับกระสังส่งเสียงแซ่
กระลิงจับกึ่งประโลงแล ดับแดไต่คางริมทางจร
ค้อนทองจับบนต้นกระถิน แล้วจับแก้วกินแล้วบินร่อน
นกยูงจับยางแผ่หางฟ้อน กระทุงทองจับกระท้อนทำอ่อนแอ
กระจาบจ้อยโจนจับกระเจาเจ่า แซงแซวจับสนดูซอมซ่อ
นกกระไนไก่ฟ้าพระยาลอ นกกรอดพลอดจ้ออยู่กิ่งจันทน์

นิด สวัสดีค่ะ คุณป้า

ผะอบ สวัสดีจ้ะ ไปไหนมาจ๊ะวันนี้ถึงได้มาถึงนี่

นิด มาหาปุ้ยเขาค่ะ ว่าจะชวนกันไปหาเพื่อนที่เมืองนนท์ คุณป้ากำลังทำอะไรอยู่คะ

ผะอบ กำลังฟังเพลงชมนก ที่น้าอัดมาใหม่ ตอนพลายงามชมดงน่ะจ้ะ เนื้อร้องคล้ายเรื่องอิเหนา

นิด นิดเคยได้ยินแต่เพลงนกโพระดก มันร้องโฮกโป๊ก โฮกโป๊ก อยู่หนไหน เพลงนี้แปลกดีนะคะ ไม่เคยได้ยินเลย คุณป้าชอบนกรึคะ

ปุ้ย โธ่ นิด คุณแม่ชอบธรรมชาติมาก ไม่ว่าต้นไม้หรือสัตว์ ท่านคิดว่า ธรรมชาติเหล่านี้เป็นสิ่งคู่กันกับชีวิตมนุษย์ จริงไหมคะ คุณแม่ ปุ้ยพูดตามที่คุณแม่สอนเปี๊ยบเลย

ผะอบ ดีจริง ๆ ลูกแม่ที่จำได้ถูกต้อง แม่รู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ เราจะรู้สึกเป็นสุขเมื่ออยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สดชื่น ซึ่งสมัยนี้หาได้ยาก

นิด เอ้า ปุ้ย ว่าจะอนุญาตคุณแม่ไปกันอย่างไงล่ะ เดี๋ยวจะสาย

ผะอบ จะไปไหนกันล่ะจ๊ะ

นิด นิดจะชวนปุ้ยไปเที่ยวบ้านเพื่อน เพราะบ้านของตุ้ยอยู่ในสวน และเลี้ยงนกไว้ตั้งหลายชนิด

ปุ้ย ตุ้ยยังชวนให้ไปจับนกในสวนหลังบ้านของเขา เพราะนกต่าง ๆ มักจะบินลงไปจิกอาหารและกินน้ำในลำกระโดงหลังสวนอีกด้วย

ผะอบ เดี๋ยวจ้ะ ถ้าจะชวนกันไปชมนกเฉย ๆ เพื่อศึกษาหาความรู้ละก้อ แม่ไม่ว่าหรอก

จ้ะ แต่ถ้าจะชวนกันไปยิงนก จับสัตว์กันละก้อ แม่ไม่เห็นด้วยและไม่อนุญาตให้ไปนะจ๊ะ

ปุ้ย ทำไมคะ คุณแม่ ลูกคิดว่านกมันน่ารัก เลยอยากจับมาเลี้ยงไว้ในบ้านของเราบ้างไงคะ

ผะอบ ที่ลูกจะทำอย่างนั้น มันเลยกลายเป็นความไม่น่ารักไป และยังได้ชื่อว่าลูกไม่ได้รักสัตว์อย่างแท้จริงเท่ากับเป็นการทรมานสัตว์

นิด ทำไมถึงเป็นเช่นนี้ล่ะคะ

ผะอบ เพราะนกมันก็มีชีวิตจิตใจเหมือนกัน เพียงแต่ว่ามันพูดภาษาคนไม่ได้ ถึงแม้นกบางชนิดเช่นนกแก้ว นกขุนทอง จะพูดได้บ้าง แต่มันเป็นเพียงเลียนแบบที่คนสอนให้มันพูดเท่านั้น

นิด นิดนึกออกแล้ว คนไม่ชอบให้ผู้อื่นมารังแกทำร้ายร่างกายและจิตใจ นกก็เช่นกัน มันก็มีความรู้สึกเจ็บปวดเมื่อคนมารังแกและดักยิงทำร้ายมันหรือจับมันมาขัง

ปุ้ย จริงซินะคะ มันจะเอ่ยร้องขออะไรก็ไม่ได้ ถ้าเช่นนั้น ลูกจะขอไปดูเฉย ๆ นะคะ

ผะอบ ดีมาก ลูกแม่ หลานนิดก็เหมือนกัน ป้าขอถาม หลานหน่อยนะว่านกน่ารักไหมจ๊ะ

นิด น่ารักมากค่ะ

ผะอบ นอกจากน่ารักแล้ว นกยังมีประโยชน์ต่อมนุษย์มาก ให้ความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะเสียงร้องของมันเปรียบเหมือนเสียงดนตรีที่ไพเราะ ทำให้บ้านเมืองครึกครื้น

ปุ้ย นกในโลกคงมีมากนะคะ ในเมืองไทยก็นับชนิดไม่ถ้วนแล้ว

ผะอบ มีมากมายเอาแต่พอประมาณก็แล้วกันนะ เท่าที่เคยอ่านพบว่ามีประมาณ ๘,๖๐๐ ตระกูล ซึ่งแต่ละตระกูลจะแยกชนิด ประเภทของรูปร่างและขนาดแตกต่างกันไป ประมาณ ๒๕,๐๐๐ ชนิด

นิด นิดว่าสีสันของนกแต่ละชนิดซึ่งมีความสวยงามแตกต่างกันไปอีกนะคะ

ปุ้ย ปุ้ยนึกออกแล้ว นกยังช่วยกำจัดแมลงที่เป็นภัยต่อพืชไร่นาของมนุษย์ให้เบาบางลง แล้วตามที่ครูเคยสอนปุ้ยมานะคะว่ามันยังเป็นพาหนะในการทำให้เกิดพันธุ์ไม้ดอกผสมที่แปลก ๆ ต่าง ๆ สี ประดับโลกให้งดงามอีกด้วย

นิด คุณป้าคะ แล้วนกนอกจากอยู่ตามต้นไม้ ตามสวนแล้วยังอาศัยอยู่ที่ใดบ้างคะ

ผะอบ ก็จะอยู่ตามป่า ตามเขา และตามชายน้ำ พูดง่าย ๆ ก็คือตามที่ที่มันหาอาหารได้ วรรณคดีไทยนั่นแหละเป็นแหล่งความรู้อย่างดี ซึ่งเราสามารถจะทราบชนิดและการดำเนินชีวิตของนกต่าง ๆ เพราะกวีมักจะพรรณนาชีวิตในป่า เช่น สัตว์และต้นไม้ต่าง ๆ มาพรรณนาให้เห็นภาพ

ปุ้ย มินาล่ะ ในวรรณคดีเก่า ๆ มีชมนก ชมไม้กันแทบทุกเรื่องนะคะ

ผะอบ ก็การเดินทางสมัยก่อนต้องผ่านป่าเขา ลำเนาไม้ หรือมิฉะนั้นก็ไปตามลำน้ำ ไม่มีถนนสะดวกอย่างสมัยนี้นี่

นิด คุณป้าคะ แล้ววรรณคดีเรื่องไหนบ้างล่ะคะที่กล่าวถึงนกในป่า

ปุ้ย ค่ะ ปุ้ยก็อยากทราบว่ามีนกชนิดใดบ้างที่กวีได้พรรณนาถึง และเราจะได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและวิธีหาอาหารที่แตกต่างกัน

ผะอบ เอาละ แม่ยังมีเทปที่อัดไว้แล้วก็มี ที่ลอกไว้จะอัดต่อก็มี จะฟังอีกไหมล่ะ

ปุ้ย ฟังซิคะ ขอปุ้ยฟังต่อ

ผะอบ ตอนนี้เรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนออกจากเมืองพิจิตร พรรณนา**นกที่หากินตามชายน้ำ** เห็นภาพเลยว่าท่าทางนกเป็นอย่างไร ต่างกับบทต้นที่กล่าวถึงนกที่มีชื่อคล้ายกับชื่อต้นไม้

เทปเพลง ...ยังเหล่าปักษาทิชาชาติ เกลื่อนกลาดหาปลาเป็นอาหาร
กระทุงทองล่องลอยนทีธาร เหนียงยานปากอ้าอกราน้ำ
อ้ายงั่วดำดิ่นลงคั่นปลา ทั้งเหล่า**นกกระสา**ก็คลาคล่ำ
นกยางยืนมองจ้องประจำ พอพลบค่ำ**นกแขวก**แกรกแกรกร้อง
ฝูงเหยี่ยวเที่ยวว่อนทั้งร่อนบิน โฉบเฉี่ยวปลากินที่ในหนอง
นกตะกรุมหัวเหม่เที่ยวเร่มอง ขามันยาวก้าวท่องย่องสุ่มปลา
นกฝักบัวช้อนหอยและ**ปากห่าง** หลายอย่างต่างพรรณกันหนักหนา....

ผะอบ นี่คือเพลงชมดงนอก เหมาะกับเนื้อร้องดีไหมจ๊ะ

ปุ้ย ดีมากเลยค่ะ กวีสามารถพรรณนาถึงนกชนิดต่าง ๆ ให้ผู้อ่านทราบถึงลักษณะและการดำเนินชีวิตของนก เช่น นกกระทุงทอง นกอ้ายงั่ว นกยาง นกกระสา นกแขวก เหยี่ยว นกตะกรุม นกฝักบัว นกช้อนหอยและนกปากห่าง

ผะอบ แหม ปุ้ย จำเก่งจริง

นิด คุณป้าคะ แล้วนกที่กล่าวถึงมีลักษณะต่างกันอย่างไรบ้าง คุณป้ากรุณาอธิบายให้ทราบหน่อยนะคะ

ผะอบ จ๊ะ ก็พอได้ นกกระทุง จำบทที่ร้องเล่นกันเมื่อเด็ก ๆ ได้ไหมล่ะ ว่านกกระทุง ทำตุดตุง ๆ ว่าจะไข่ หาฟ้อมใบใหญ่ใส่ไข่นกกระทุง นกกระทุง เป็นนกขนาดใหญ่ คอค่อนข้างยาว กินลูกกุ้ง ลูกปลาเป็นอาหาร ส่วนนกงั่วหรืออ้ายงั่วนั้น ลักษณะคล้ายนกกาน้ำ แต่คอยาวกว่า หากินตามลำน้ำที่ห่างไกลคน ดำน้ำได้เก่ง

ปุ้ย คุณแม่คะ แล้วนกกระสาล่ะคะ

ผะอบ ก็ในเรื่องนิทานอิสปไงล่ะ ที่หมาจิ้งจอกให้ล้วงก้างในคอน่ะ แสดงว่าตัวสูงปากแหลมยาวมันชอบหากินตามบึง หนอง ห่างไกลคน แต่ปัจจุบันจะมีน้อยแล้ว เพราะถูกรบกวน

นิด คุณป้าคะ คุณครูเคยบอกว่า เหยี่ยวเป็นสัตว์ดุร้าย ใช่ไหมคะ

ผะอบ ก็ว่ากันอย่างนั้นแหละเป็นนกที่มีนัยน์ตาไว ปากและเล็บแหลมคมชอบบินสูง ๆ จับสัตว์กินเป็นอาหาร มีในนิทานและเรื่องจักร ๆ วงศ์บ่อย ๆ

ปุ้ย แล้วนกตะกรุมล่ะคะ ทำไมเขาเอาไปเปรียบกับคนหัวล้าน

ผะอบ อ้าว ก็นกตะกรุม คอและศีรษะไม่มีขน เขาจึงเรียกกันว่านกตะกรุมหัวล้าน

นิด นกฝักบัวล่ะคะ

ผะอบ นกฝักบัวบางทีก็เรียกว่านกกาบบัว ลักษณะตัวสีขาว แต่ปีกก็เป็นลายดำคาดด้วยสีขาว ปากใหญ่สีเหลืองโค้งปลายเล็กน้อย

ปุ้ย ช้อนหอยและปากห่างเป็นชื่อนกหรือเปล่าคะ คุณแม่

ผะอบ ใช่จ้ะ ช้อนหอย ปากยาวและโค้งลงข้างล่างเหมือนหอย หางสั้น คอและศีรษะไม่มีขน หนังสีดำ สำหรับปากห่างนั้น ปากห่างกันเป็นช่องโหว่เพราะปากปลายโค้งงอจะเห็นชัดเมื่อมันปิดปากเขาจึงเรียกนกปากห่าง ที่วัดไผ่ล้อม จังหวัดปทุมธานี เป็นที่รวมนกชนิดนี้มาก ชาวต่างประเทศชอบไปชม

นิด คุณป้าคะ ในวรรณคดีเรื่องอื่นก็ยังมีกล่าวพรรณนาถึงนกอีกใช่ไหมคะ

ผะอบ มีจ้ะ เช่นเรื่องอิเหนา มีหลายตอน ป้าคัดไว้แต่ตอนที่ท้าวกุเรปันยกไปเมืองดาหา พรรณนานกคู่กับต้นไม้ อาจจะเพี้ยนธรรมชาติบ้าง เพราะมุ่งความไพเราะเชิงสัมผัส คือเสียงคล้องจองกัน เป็นสำคัญ

ปุ้ย อ่านซิจ้ะ (เสียงเปิดกระดาษ)

ปุ้ย ...เดินทางตามหว่างพนมมาศ สำราญราชหฤทัยสโมสร
ชมหมู่ปักษาทิชากร บ้างร้องร่อนร่ายไม้ไปมา
ไก่ฟ้าจับกาฝากแฝง เหยี่ยวจิกเหยื่อแย่งบนเวหา
แก้วจับเกดกินบินร่อนรา ฝูงกระสาจับกระสังรังเรียง
กระทุงทองลงท่องในท้องธาร กระเหว่าจับกระวานประสานเสียง
กาลิงจับกิ่งกาหลงเมียง นกเอี้ยงจับเอื้องชำเลืองดู
กระลุมพูจู่จับกระลำพัก เขาไฟไข่ฟักฟุบอยู่
ยางย่องมองมาริมสินธู ปักหลักปีกลู่ลงกินปลา
พลางชมนกไม้ที่ในดง ฝูงอนงค์กำนัลก็หรรษา
บ้างชี้บ้างชมภิรมยา ไปตามมรรคาพนาลัย

ผะอบ เห็นไหมจ้ะ มีทั้งที่คู่กับต้นไม้ เช่น กระเหว่าจับกระวานที่แสดงธรรมชาติก็มี เช่น “เขาไฟไข่ฟักฟุบอยู่” สัมผัสในพราะดีนะจ้ะ ยังมีนกแปลกจากบทต้นอีกจ้ะ

ปุ้ย คะ นกยาง และไก่ฟ้า ยังไงล่ะคะ มีลักษณะอย่างไรคะ

ผะอบ นกยางมีขนสีขาวปลอด ม่านตาสีเหลือง แข้งขาดำ ส่วนไก่ฟ้า หน้าสีน้ำ

เงิน บนหัวมีขนเป็นกระจุกคล้ายหงอน ตัวผู้จะมีเดือยเหมือนไก่ ถึงเรียกนกไก่ฟ้า ลำตัวสีน้ำเงินเข้ม ตัวเมียสีน้ำตาลปนแดง

ในกาพย์ห่อโคลงเห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมธิเมศร ก็ไปอีกแบบหนึ่ง พรรณนาชื่อนกที่นำไปสู่นาง นิดลองอ่านดูซิจ๊ะ

นิด (อ่านธรรมดา)

รอนรอนสุริยโอ้ อัสดง
เรื่อยเรื่อยลับเมรุลง ค่ำแล้ว
รอนรอนจิตจำนง นุชพี่ เพียงแม่
เรื่อยเรื่อยเรียมคอยแก้ว คลับคล้ายเรียมเหลียวฯ
เรื่อยเรื่อยมารอนรอน ทิพากรจะตกต่ำ
สนธยาจะใกล้ค่ำ คำนึงหน้าเจ้าตาตรู
เรื่อยเรื่อยมาเรียงเรียง นกบินเฉียงไปทั้งหมู่
ตัวเดียวมาพลัดคู่ เหมือนพี่อยู่ผู้เดียวดาย
เห็นฝูงยูงรำฟ้อน คิดบังอรร่อนรำกราย
สร้อยทองย่องเยื้องกราย เหมือนสานสวาททนาดนวยจร
สาลิกามาตามคู่ ชมกันอยู่สู่สมสมร
แต่พี่นี้อาวรณ์ ห่อนเห็นเจ้าเศร้าใจครวญ
นางนวลนวลน่ารัก ไม่นวลพักตร์เหมือนทรามสงวน
แก้วพี่นี้สุดนวล ดั่งนางฟ้าหน้ายองใย

ผะอบ ในเรื่องลิลิตพระลอก็มีกล่าวถึงนกชนิดต่าง ๆ พรรณนาชื่อนก มีรูปแบบเป็นร่าย อ่านยากหน่อยนะปุ้ย

ปุ้ย เสียงโนรีสาลิกา สัตวาฝูงดุเหว่า แขกเต้าเคล้าคลิ้งโคลง นกเอี้ยงโองคู่เคียง เสียงแซงแซวภูระโดก โคกม้าม่ายนางนวล กระสาสรวลกระสันต์ กางเขนผันแผ่แผน แอ่นออกลอกจิบกด ขุนยูงขดขนฟ้อน กระหย้อนหางพาย นกยูงรายรอบเฝ้า ทรายทองเคล้าคู่เคียง

นิด คุณป้าคะ นกในวรรณคดีมีมากชนิดเหมือนกันนะคะ เมื่อเราอ่านวรรณคดีก็จะได้ทราบชื่อพันธุ์นก ต่าง ๆ เช่น นกสาลิกา สัตวา ดุเหว่า แขกเต้า คลิ้งโคลง นกเอี้ยง แซงแซว โพระดก นางนวล กระสา กางเขน นกยูง และอื่น ๆ ได้ความรู้เรื่องนกดีจังเลยค่ะ

ผะอบ นี่ละ ป้าถึงว่าวรรณคดีเป็นคลังแห่งความรู้ในเรื่องธรรมชาติของสัตว์และต้นไม้ บางคนว่า**กวีไทย**เพ้อฝัน แต่หารู้ไม่ว่าท่าน**ได้อนุรักษ์ธรรมชาติ บันทึกสิ่งที่ท่านได้พบเห็นไว้เป็นประโยชน์แก่คนชั้นหลัง นักวิชาการก็ได้ใช้ประโยชน์ต่อมา**

ปุ้ย จริง ๆ ด้วยค่ะ คุณแม่ การพรรณนาถึงธรรมชาติขณะเดินทาง ทำให้หายเหงาและทำให้โลกนี้ดูสดชื่นนะคะ

นิด นิดคิดว่าถ้าโลกนี้ขาดต้นไม้ หรือสัตว์ล่ะก้อ คงเงียบสงัดและวังเวง มนุษย์คงอยู่กันไม่ได้แน่เชียวคะ

ผะอบ ใช่จ้ะ ดังนั้นเพื่อป้องกันไม่ให้โลกนี้เงียบเหงาวังเวง เราก็ต้องช่วยกันอนุรักษ์คือช่วย**รักษาทรัพยากรธรรมชาติ**ไม่ให้ถูกทำลาย **ไม่ยิงสัตว์ ไม่ตัดต้นไม้** ทุกอย่างจะได้ไม่สูญพันธุ์ โลกเราจะได้มีธรรมชาติที่ร่มรื่น มนุษย์เราก็จะได้สดชื่นตลอดกาลนะจ๊ะ

นิด ปุ้ย ค่ะ ปุ้ย นิด จะไม่ทำลายสัตว์ ตัดต้นไม้ ช่วยปลูกเพิ่มเติมตามนโยบายของรัฐบาลด้วยค่ะ

ผะอบ ดีมาก เอาละ ทั้งสองจะไปชมนกบ้านเพื่อนก็ไปเถิดจ้ะ แล้วรีบกลับอย่าไถลหรือซนนะจ๊ะ

ปุ้ย นิด ค่ะ

นิด นิดเลยขอกราบลาคุณป้านะคะ สวัสดีค่ะ

ผะอบ จ้ะ สวัสดี

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "กวีชาวบ้าน"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๒๔ เวลา ๑๙.๓๐-๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการ	ทิพย์ชนก รัตโนสถ
ผู้เขียนบท	ดร. ถนอมวงศ์ สุกโชติรัตน์
วิทยากร	ดร. ถนอมวงศ์ สุกโชติรัตน์
	ทิพย์ชนก รัตโนสถ
ผู้ร่วมรายการ	หลุย วิวงศ์ศักดิ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

ทิพย์ชนก สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่รักคะ วันนี้รายการ “อยู่อย่างไทย” ก็ได้มาพบกับท่านอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ดิฉันก็จะนำคุณผู้ฟังทั้งหลายมาพบกับ ดร. ถนอมวงศ์ สุกโชติรัตน์ นะคะ ท่านเป็นอาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านกำลังทำวิจัยเรื่องเพลงพื้นบ้านภาคกลางอยู่กับสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันนี้อาจารย์ถนอมวงศ์ก็จะมาคุยเรื่องกวีชาวบ้านให้เราฟังนะคะ

สวัสดีค่ะ อาจารย์คะ เมื่อเรากล่าวถึง “กวีชาวบ้าน” นี่ อาจารย์หมายความถึงใครคะ

ถนอมวงศ์ กวีชาวบ้าน ก็คือชาวบ้านที่มีความสามารถทางการเล่นเพลงค่ะ ขออธิบายคำว่า “เล่นเพลง” สักนิดนะคะ ว่า “เพลง” ในที่นี้หมายถึงเพลงแบบชาวบ้าน มีทำนองและธรรมเนียมการเล่นที่ฟังง่าย รู้ได้ว่าเป็นเพลงชนิดใดไม่ใช่เพลงสมัยใหม่ที่มีตัวโน๊ตและจังหวะ เพลงเหล่านี้ ตามธรรมเนียมเดิมแล้วจะเกิดจากปฏิภาณ เนื้อหาก็เกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวันของชาวบ้านจริง ๆ

ทิพย์ชนก กวีอย่างไหนคะที่เรียกว่า “ปฏิภาณกวี”

ถนอมวงศ์ ปฏิภาณกวีก็คือกวีที่คิดถ้อยคำร้องออกมาทันทีโดยไม่ได้แต่งเตรียมไว้ก่อนค่ะ คนที่จะใช้ปฏิภาณเล่นเพลงได้ก็ต้องชำนาญมาก มีประสบการณ์ในการเล่นมาก หัวไว ต้องฉลาดพอที่จะใช้ฝีปากเข้าต่อปากต่อคำกับอีกฝ่ายหนึ่งได้ เพลงส่วนมากมักเป็นการโต้ตอบระหว่างหญิงกับชาย ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียท่าก็มักจะถูกซ้ำเติมด้วยคารมเพลง ว่ากันอย่างชนิดที่คนฟังเห็นว่า “เสีย ๆ หาย ๆ”

ทิพย์ชนก แล้วเขาไม่โกรธกันหรือคะ

ถนอมวงศ์ ไม่ค่ะ เขาถือว่าเป็นการบันเทิง คนเล่นก็สนุก คนฟังก็สนุก รสชาติอยู่ตรงนั้น เพราะว่าเป็นธรรมเนียมของการเล่นเพลงที่ต้องว่ากันอย่างนั้น มิฉะนั้นจะไม่ถึงใจพระเดชพระคุณ ว่าไปธรรมดา ๆ คนฟังก็เบื่อ

ทิพย์ชนก อาจารย์คิดว่ากวีเหล่านี้เขาเล่นเพลงชนิดใดกันมากที่สุดคะ

ถนอมวงศ์ เราเรียกท่านเหล่านี้ว่า “พ่อเพลงแม่เพลง” ดีกว่านะคะ เพราะหากเรียก “กวี” เจ้าตัวเขาอาจจะไม่รู้ก็ได้ว่าพูดถึงเขาอยู่ คือที่จริงแล้ว แต่ก่อนโน้น เพลงชาวบ้านนั้นใคร ๆ ก็เล่นได้เพราะเป็นเพลงเกี่ยวกับการทำงานสมัยก่อนนั้น ใครทำงานด้วยกันก็มีโอกาสเล่นเพลงด้วยกัน เพลงที่เล่นกันมากและเล่นง่ายที่สุดในทัศนะของดิฉันก็คือ “เพลงเรือ” ค่ะ ดิฉันเห็นว่ามีการเผยแพร่เพลงชนิดนี้กันในกรุงเทพฯมานานแล้ว ทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ ตลอดจนมีแสดงตามศูนย์วัฒนธรรมต่าง ๆ ในบางโอกาสด้วย

ทิพย์ชนก พวกพ่อเพลงแม่เพลงส่วนมากอยู่กันแถวไหนคะ

ถนอมวงศ์ ถ้าหมายถึงที่เล่นเป็นอาชีพในปัจจุบันก็หาได้แถว ๆ จังหวัดที่ทำนาเป็นหลัก ในภาคกลางนี้ก็มี อ่างทอง อยุธยา ราชบุรี สิงห์บุรี เป็นต้นค่ะ ในจังหวัดอื่น ๆ ก็มีเหมือนกัน มีทั้งคณะใหญ่และคณะย่อย ๆ เมื่อก่อนนี้ไปต่างจังหวัดก็จะได้พบเห็นชาวบ้านเล่นกัน แต่เดี๋ยวนี้ก็ต้องหาคณะที่เล่นเป็นอาชีพมาเล่นเพราะชาวบ้านทั่วไปไม่ใคร่ได้เล่นกันแล้วค่ะ

ทิพย์ชนก คณะที่มีชื่อเสียงมากที่สุดตอนนี้คือคณะใดคะ

ถนอมวงศ์ ก็มีคณะนายเผื่อน โพธิ์ภักดิ์ และนายไสว วงศ์งาม อยู่อำเภอวิเศษไชยชาญ จังหวัดอ่างทองค่ะ เคยมาเล่นที่กรุงเทพฯบ่อย ๆ ตอนนี้อยากให้ท่านผู้ฟัง ฟังฝีปากพ่อเพลงแม่เพลงคณะนี้

ตอนเริ่มต้นก็เป็นบทไหว้ครูค่ะ คือเมื่อฝ่ายหญิงฝ่ายชายมาพบกันแล้วก่อนเริ่มเล่นก็ต้องไหว้ครูกันก่อน แต่บางทีก็ไม่ไหว ขอเชิญฟังบทไหว้ครูบางตอนนะคะ

> ฮ้าไฮ้...ลูกนี้จะไหว้พระพุทธที่ล้ำ จะไหว้พระธรรมที่เลิศ จะไหว้พระสงฆ์องค์ประเสริฐ ฮ้าไฮ้ อยู่ในโลกโลกีย์ ให้มานั่งในคอช่วยต่อลูกนี่ กันไปเสียทุกวี่วันเอย (ลูกคู่รับ) ปล่อยกลอนย้อนกลับ ลูกจะขอคำนับ ฮ้าไฮ้ มารดา แม่อุตส่าห์ถนอมกล่อมเกลี้ยง บัดนี้ก็หนุ่มชุบเลี้ยง ฮ้าไฮ้ ลูกมา คุณแม่ติดต่ออุ้มท้องเหนื่อยเหน็ด พระคุณบิดายี่สิบเอ็ด ฮ้าไฮ้
>
> พรรษา นี่ยกคุณแม่ก็ขึ้นไปไว้บ่าซ้าย แล้วยกคุณบิดาไท้ ฮ้าไฮ้ ไว้บ่าขวา ให้มานั่งในคอช่วยต่อปัญญา มาลูกรักจะว่าเพลงเอย (ลูกคู่รับ)

ทิพย์ชนก ฟังแล้วสนุกดีนะคะ คิดว่าคงจะสนุกกันทั้งคนเล่นคนฟัง อยากจะทราบว่าการไหว้ครูนี้ไหว้ใครบ้างคะ

ถนอมวงศ์ ไหว้หลายท่านค่ะ คือไหว้ตั้งแต่พระพุทธเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย บรรพบุรุษ ครูของผู้เล่นเพลง บิดามารดา ในบทไหว้ครูส่วนมากก็ขอให้ “ครู” ทั้งหลายมาช่วยให้ตนชนะฝ่ายตรงข้าม ให้ฝ่ายตรงข้ามเสียงแห้งไป พลาดท่าเสียทีให้ฝ่ายตนเองว่าเพลงได้ตลอดรอดฝั่ง อย่าให้อายเขา

ทิพย์ชนก เพลงเรือมีลักษณะเด่นอะไรบ้างคะ

ถนอมวงศ์ ลักษณะเด่นของเพลงเรือจำง่ายค่ะ คือมีการรับ “ฮ้าไฮ้” มีขึ้นต้นลงท้ายว่า “เอย” มีเสียงจังหวะเหมือนจังหวะพายเรือค่ะ

ทิพย์ชนก กลอนเพลงเรือมีลักษณะเด่นอะไรคะ

ถนอมวงศ์ กลอนเพลงเรือมีลักษณะสัมผัสคล้ายกลอนแปดค่ะ แต่ว่าเวลาร้องมีที่หยุดหรือที่ใส่สร้อยระหว่างวรรค เป็นกลอนหัวเดียว คือลงสระเดียวกันไปเรื่อย ๆ เช่นกลอนลา กลอนไล พวกนี้ร้องง่าย หาคำลงง่าย แต่พวกเก่งเขามักจะท้าทายกัน เวลาประชันกันก็จะหาสระที่ลงยาก ๆ พลิกแพลงกันไป

ทิพย์ชนก เวลาเล่น เล่นกันเป็นเรื่องหรือว่าเล่นกันไปเรื่อย ๆ คะ

ถนอมวงศ์ เพลงเรือนี้มีธรรมเนียมที่เขาเรียกว่า "ลำดับเพลง" ค่ะ ตอนขึ้นต้นคือตอนที่ฝ่ายชายพายเรือมาพบฝ่ายหญิง ก็จะชวนเล่นเพลง เรียกว่า "เพลงปลอบ" พอฝ่ายหญิงพอใจจะเล่นก็จะว่าเพลงกลับมา ถ้าไม่พอใจก็นิ่งเสีย ไม่พูดอะไร ฝ่ายชายก็ต้องพายเรือไปหาเรือฝ่ายหญิงลำอื่นต่อไป ถ้าลำใดตกลงก็จะเอื้อนตอบเป็นการรับไมตรีฝ่ายชาย

ทิพย์ชนก แล้วทำอะไรกันต่อไปคะ

ถนอมวงศ์ พอปลอบกันเสร็จแล้ว ก็มีบทประ คือประคารมกัน เรื่องที่ประคารมกันก็ไม่พ้นการเกี้ยวพาราสี เขาว่ากันเป็นชุด คือเมื่อเกี้ยวกันเสร็จแล้ว ก็มีการเล่นตอน "ลักหาพาหนี" ถ้าสาวไม่เล่นด้วยก็มีชุด "สู่ขอ" กลอนที่ว่ากันนี้มักมีความหมายสองแง่สองง่าม และหนีไม่พ้นเรื่องผู้หญิงผู้ชาย คนดูก็สนุกกันด้วยวิธีนี้ค่ะ

ทิพย์ชนก เนื้อหาทางอื่นไม่มีหรือคะ

ถนอมวงศ์ ก็มีค่ะ เช่นการเช่าเรือ เช่าแพ เช่านา เหล่านี้ แล้วแต่จะตั้งเรื่องขึ้นมา พ่อเพลงแม่เพลงรุ่นใหญ่เขามักจะเล่นเพลงยาก ๆ แรง ๆ ภาษาเพลงเรียกว่า "เล่นกันแดง ๆ" เช่นชุดชิงชู้ มีเมียหลวงเมียน้อย คือฝ่ายชายมักจะตามเมียน้อยไป เมียหลวงก็จะตามไปหา เกิดการหึงหวงกัน เกิดชุด "ตีหมากผัว" คือคนกลางจะถูกต่อว่าต่อขานเสีย ๆ หาย ๆ ที่เล่นได้ถึงขั้นนี้มีน้อยคน ถ้าใครเล่นได้แสดงว่าเก่งจริง มีบารมีทางเพลงมากพอ

ทิพย์ชนก เขาเล่นกันนานไหมคะ ตอนเลิกเล่นจะทำอย่างไร

ถนอมวงศ์ เขารู้ธรรมเนียมกันค่ะว่าเล่นแค่ไหนจึงจะพอหรือว่าสู้ไม่ได้แล้ว หรือว่าเป็นเพราะถึงเวลาต้องลากันไปเสียที เมื่อจะเลิกก็จะว่า "เพลงจาก" คือว่าเพลงที่มีเนื้อว่าจะเป็นจำใจจะต้องไป มีการอาลัยอาวรณ์กัน เพลงที่ว่ากันตอนนี้ก็เป็นเพลงช่อ คือมีการว่า "ดอก" ต่าง ๆ เช่นดอกมะเขือ ดอกจำปา

ตอนนี้ขอเชิญท่านฟังอีกตอนหนึ่งค่ะ เป็นตัวอย่างที่ว่า "ว่ากันแดง ๆ นั้นเป็นอย่างไร

...ฉันจะร้องทักพวกพี่ ไฉนเอานี่ทำหน้า ละไหน ๆ แกได้มากันเอย
โฮ้ย ๆ ตาละลา ไฮ้ (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)

เหลืองเอยใบยอ หอมซ่อจำปี (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)
ฉันจะให้จูบแก้มสั่ง ไปเสียข้างละที (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)
ถ้าเอ็งหลงว่าแก้ม จะจูบเอาแคมฝาชี (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)
เจ้าช่อฉันเอ๋ยจำปี (ซ้ำ) เอ้า หอมเมื่อยามเย็น หอมเมื่อเย็นวาน
เอ้า หอมเมื่อวานซืน เอ้า หอมเมื่อคืนวานเอย

ทิพย์ชนก ฟังแล้วรู้สึกว่าคนทั่วไปอาจจะคิดว่าหยาบก็ได้นะคะ ในฐานะที่อาจารย์ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้าน อาจารย์คิดว่าอย่างไรคะ

ถนอมวงศ์ ค่ะ บางคนคิดว่าหยาบ บางคนฟังไม่รู้เรื่องเลย เลยไม่เห็นว่าหยาบตรงไหน เพราะฉะนั้นก็แล้วแต่ว่าใครคิดอย่างไร แต่ตัวดิฉันเองคิดว่าชาวบ้านไม่เห็นว่าเป็นของหยาบ เขาเห็นว่าเป็นของธรรมดาเพราะปกติเขาก็พูดกันตรง ๆ แต่คนกรุงเทพฯ พูดกันแต่ภาษาอ้อมค้อมไพเราะงดงาม ไปฟังเขาพูดตรง ๆ จึงว่าหยาบคาย ชาวบ้านกลับถือว่าเป็นการเล่นที่ถึงอกถึงใจ เขาสนุกกันแบบนั้นค่ะ

ทิพย์ชนก ถ้าพวกเราชาวกรุงต้องการฟังเพลงเรือ จะไปหาฟังได้ที่ไหนคะ

ถนอมวงศ์ ค่อนข้างจะหายากค่ะ งานวัดบางแห่งหาเพลงเรือไปเล่น มักจะเล่นกันหน้าน้ำคือเดือนสิบเอ็ดสิบสอง เมื่อน้ำยังท่วมอยู่ ต้นข้าวกำลังโตสูงขึ้น ชาวบ้านแต่ก่อนว่างจากงานนาก็เล่นเพลงเรือกัน ต่อมาเมื่อไม่มีการพายเรือออกไปเล่นก็มีการหาพ่อเพลงแม่เพลงไปเล่น แต่เดี๋ยวนี้หาคนฟังเพลงยาก คงต้องรอให้ มีคนหามาออกวิทยุหรือโทรทัศน์ ไม่อย่างนั้นก็ต้องรอหน่วยงานราชการหรือเอกชนที่สนับสนุนศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านช่วยกันหามาเล่น อย่างเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม ศกนี้ ที่ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพฯ สาขาผ่านฟ้า คณะวิจัยของดิฉันก็ได้นำคณะนายเผื่อนนายไสว มาเล่นค่ะ

ทิพย์ชนก ถ้าหาฟังยากอย่างนี้ อาจารย์คิดว่าเพลงชาวบ้านจะสูญไปไหมคะ

ถนอมวงศ์ เท่าที่ศึกษามาทางด้านคนเล่นและคนดู ก็คิดว่าคงจะสูญสักวันหนึ่ง **ถ้า**เราไม่ทำอะไรกันเลย หากเราจะทำก็ต้องเริ่มกันตั้งแต่วันนี้ค่ะ เพราะสมัยนี้เป็นสมัยที่ทำนาก็ใช้ควายเหล็ก การลงแขกดำนาเกี่ยวข้าวก็กำลังจะเลิกกันไป แรงงานต้องจ้าง การที่ผู้หญิงผู้ชายจะถือโอกาสตอนทำงานด้วยกันพบปะพูดจากันก็น้อยลง เพราะทำอะไร ๆ ก็เป็นเงินเป็นทอง การหาเลี้ยงชีพในต่างจังหวัดก็ยากขึ้น เวลาที่จะลงเรือเล่นเพลงก็เลยพลอยหายไปด้วย เวลานี้มีแต่คนแก่ ๆ ที่จะเล่นเพลงแบบโบราณได้ หนุ่ม ๆ สาวที่หัดกันขึ้นใหม่ก็มีน้อย และฝีมือยังไม่ถึงขั้น เรียกว่าเล่นเพลงปฏิภาณยังไม่ได้ ฉะนั้นหากจะนับเป็น “กวี” ก็คงยังไม่ได้เพราะท่องจำเอาเป็นส่วนใหญ่

ด้วยเหตุนี้ก็คงจะพอเห็นได้นะคะว่า หากไม่มีใครช่วยกันท่อง ช่วยกันสืบต่อเพลงกันไว้ อีกหน่อยก็คงจะสูญค่ะ

ทิพย์ชนก แล้วที่อาจารย์ทำวิจัยเพลงพื้นบ้านและจัดรายการพื้นบ้านสัญจร อาจารย์ได้พาคนที่สนใจเข้าไปสัมผัสกับเพลงพื้นบ้านเหล่านี้บ้างหรือเปล่า และเท่าที่ทำมาแล้วได้ผลอย่างไรคะ

ถนอมวงศ์ รายการพื้นบ้านสัญจรนี้นับเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยนะคะ การวิจัยนี้ก็มีวัตถุประสงค์คือ ศึกษาหาข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง ถ่ายรูป ถ่ายภาพยนตร์เก็บไว้ค่ะ และการที่เราพาคนไปดูพ่อเพลงแม่เพลงก็มีกำลังใจเล่น รายการพื้นบ้านสัญจรช่วยให้ผู้เล่นเพลงเห็นว่ายังมีคนสนับสนุนให้ท่านร้องเพลงเล่นเพลงกันต่อไปคนที่ไปดูก็จะได้พูดคุย กินข้าวร่วมกันอย่างพื้นบ้านจริง ๆ ค่ะ รายการที่จัดมาแล้วก็คือไปที่ตำบลโพหัก อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาก็ไปตำบลหัวสำโรง กิ่งอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา แล้วก็ไปที่บ้านทวน อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ครั้งล่าสุดเมื่อสองสัปดาห์ที่ผ่านมานี้ เราก็ไปที่วัดบางเดื่อ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

ทิพย์ชนก รายการต่อไปจะไปที่ไหนคะ เผื่อมีผู้สนใจจะได้ติดตามอาจารย์ไปด้วยค่ะ

ถนอมวงศ์ เรากำลังวางแผนกันอยู่นะคะ เพราะมีหลายแห่งเหลือเกินที่อยู่ในขั้น “รอไม่ได้” เพราะพ่อเพลงแม่เพลงที่มีอายุมาก ๆ กำลังจะสิ้นชีวิตไป ก็คิดกันอยู่ว่าจะเก็บเพลงที่ไหนก่อนดี แต่ถ้าพูดถึงเพลงเรือแล้ว ตั้งใจว่าจะไปอยุธยาค่ะ คือลงเรือกันไปฟังเพลงเรือเลย แต่ถ้าไม่สะดวกก็อาจจะนำคณะนายเผื่อนนายไสวหรือคณะอื่นมาแสดงที่กรุงเทพฯ อีกสักครั้งหนึ่งเพื่อรับกับบรรยากาศน้ำท่วมแต่จะแสดงที่ไหนนั้นยังไม่ทราบค่ะ อาจจะต้องดูก่อนว่าที่ใดสะดวก

ทิพย์ชนก ตอนนี้เราลองฟังเพลงกันอีกสักนิดดีไหมคะ

ถนอมวงศ์ ดีค่ะ จะได้ช่วยให้เข้าใจรสชาติของเพลงเรือว่าสนุกตรงไหน

...น้องมาทักพวกพี่ อ๋อว่าวันนี้ ฮ้าไฮ้ ออกมาก็เห็นพวกพี่หนูเอ๋ยนะกระแอมกันเสียอยู่ที่ริมแคมนาวาพอตบหลังขวับก็เต้นรับยังกะม้า ว่าน้องทักพี่ทัก ไม่ให้สำลักน้ำตาจะขอฝากน้ำห้วยเอาไว้สักสองถ้วยชา ทำไมเอากล้วยตานี มายัดหวีน้ำว้า เออ น้องเมื่อเวลาจวนเอย (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)

เหลืองเอยใบยอ หอมช่อจำปี (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)

ก็นี่จะหลงว่าแก้ม จะจูบเอาแคมฝาชี (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)

แต่ว่าจมูกจูบแก้ม เอาตูดแถมอีกสองที (ลูกคู่รับเนื้อเดิม)

ทิพย์ชนก อาจารย์คะ ตอนที่จัดที่ศูนย์สังคีตศิลป์มีคนดูแยะไหมคะ

ถนอมวงศ์ ก็แยะจนไม่มีที่จะยืนค่ะ คือเราจัดกันทั้งวัน เล่นกันชนิดไม่มีเบรคเลย เล่นกันแต่เช้าจนค่ำ หมดเวลาแล้วก็ยังเล่น คนดูก็ไม่หนีค่ะ

ทิพย์ชนก ก็แสดงว่ามีคนสนใจมากซีคะ

ถนอมวงศ์ ค่ะ เขาสนใจมาก แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่าคนที่ไปดูนั้นก็เห็นกันบ่อย ๆ ตามงานศิลปะวัฒนธรรม แสดงว่าผู้สนใจสม่ำเสมอนั้นเป็นคนกลุ่มหนึ่ง แต่ก็ยังเห็นคนอีกกลุ่มเป็นกลุ่มใหม่ คือกลุ่มหนุ่มสาวและคนมีอายุที่ห่วงใยเพลงพื้นบ้านและอยากจะรู้ว่าสิ่งนี้คืออะไรกันแน่เขาถึงไม่ใคร่ได้ดูกัน เพราะฉะนั้นจัดทีไรคนแน่นทุกทีค่ะ

ทิพย์ชนก เป็นที่น่าเสียดายนะคะ คุณผู้ฟังที่รักคะ เพราะว่าเวลาของเราหมดเสียแล้ว มิฉะนั้นเราก็จะได้ฟังเพลงเรือสนุก ๆ กันอีก วันนี้ดิฉันขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ถนอมวงศ์ นะคะที่มาให้ความรู้และความบันเทิงกับพวกเราในรายการกวีชาวบ้านวันนี้ค่ะ ขอบคุณค่ะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ตระการเวียงวัง"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๔ เวลา ๑๙.๓๐-๒๐.๐๐ น.

ผู้จัดรายการ	มาโนช กงกะนันทน์
ผู้เขียนบท	มาโนช กงกะนันทน์
	เสนอ นิลเดช
วิทยากร	เสนอ นิลเดช
ผู้ร่วมรายการ	มาโนช กงกะนันทน์
	เตือนใจ สินธุวนิก
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลงประจำรายการ

เตือนใจ สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ วันนี้รายการ "อยู่อย่างไทย" ได้มาพบกับท่านอีกครั้งหนึ่งแล้วนะคะ ด้วยเรื่อง "ตระการเวียงวัง" ท่านผู้ฟังคะ ขณะนี้ใกล้จะถึงวันเวลาที่จะมีการฉลองสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ ครบรอบ ๒๐๐ ปี แล้วนะคะ ทางราชการได้เตรียมงานกันแล้วนะคะ ดิฉันคิดว่าคงจะมีท่านผู้ฟังหลายท่านที่ได้มีโอกาสผ่านไปทางท้องสนามหลวงโดยเฉพาะบริเวณ พระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม คงได้เห็นคนงานกำลังเร่งรีบซ่อมแซมและบูรณะกันอยู่นะคะ วันนี้รายการอยู่อย่างไทยได้เชิญวิทยากรและผู้ร่วมสนทนามาสองท่าน วิทยากรคือ ผศ. เสนอ นิลเดช แห่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผศ. มาโนช กงกะนันทน์ แห่งคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และดิฉัน เตือนใจ สินธุวนิก มาร่วมสนทนาต่อไปนี้ขอเชิญท่านติดตามรายการต่อไปได้แล้วค่ะ

เพลงคั่น

มาโนช สวัสดีครับ อาจารย์เสนอครับ วันนี้ผมกับคุณเตือนใจมาเยี่ยมอาจารย์ นานแล้วที่ไม่ได้พบกัน หวังว่าอาจารย์คงสบายดีนะครับ ผมเองมีเรื่องที่อยากจะถามคือเรื่องของสถาปัตยกรรม ของกรุงเทพฯเรานี่แหล่ะครับ นี่ก็ใกล้จะถึงเวลาที่จะเฉลิมฉลองสมโภชน์กันแล้ว นะครับ ผมอยากจะขอให้อาจารย์ได้เล่าเรื่องให้เราฟัง และผมคิดว่าท่านผู้ฟังทางบ้านก็คงอยากจะฟังด้วยนะครับ คือเรื่องการสมโภชน์นี่แหล่ะครับ ว่ามันมีกันมาอย่างไร แล้วก็กรุงเทพฯเรานี้ได้มีการฉลองสมโภชน์กันไปกี่ครั้งแล้ว และเมื่อใด ผมขอให้อาจารย์ช่วยเล่าให้ฟังบ้างนะครับ

เสนอ สวัสดีครับ อาจารย์มาโนช และคุณเตือนใจ ขอบคุณที่อุตส่าห์มาเยี่ยมผม ผมไม่ขัดข้องละครับในเรื่องนี้ ผมจะเล่าให้ฟังเลยนะครับ.....

กรุงเทพฯ เรามีการสมโภชไปแล้วสองครั้ง ครั้งแรกในสมัยพระพุทธเจ้าหลวง ปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ ครั้งนั้น กรุงเทพฯอายุครบ ๑๐๐ ปี นับตั้งแต่ประดิษฐานพระราชวงศ์มา เราก็มีงานเฉลิมฉลองที่ท้องสนามหลวงและการฉลองวัดพระแก้วด้วยโดยการบูรณปฏิสังขรณ์ ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จ พระพุทธเจ้าหลวงทรงขอแรงพระบรมวงศ์ศานุวงศ์ให้ทรงรับเป็นนายงานทำการปฏิสังขรณ์ทุกพระองค์และทำการเฉลิมฉลองอีกครั้ง เมื่อพระนครมีอายุครบ ๑๕๐ ปี ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕

ในการสมโภชครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๕ เราก็มีการสร้างเหรียญที่ระลึกวัดพระแก้ว ๑๐๐ ปี โดยสร้างเป็นเหรียญกลมด้านหน้าเป็นพระบรมฉายา

ลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนอีกด้านเป็นรูปวัดพระแก้ว แต่เหรียญพิมพ์ไม่ค่อยชัด ส่วนการเฉลิมฉลองครบรอบ ๑๕๐ ปีนั้นเราก็มีการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์พระบรมมหาราชวังและวัดพระแก้ว โดยมีการเขียนภาพรามเกียรติ์ ใหม่หมด มีการสร้างพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกและมีการสร้างเหรียญที่ระลึกติดแพรแถบเป็นพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งสร้างเหรียญกลม ที่ระลึกพร้อมทั้งยังมีเหรียญแบบเจ็ดรัชกาล มีงานเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าและสะพานพระพุทธยอดฟ้าด้วย

เตือนใจ อาจารย์คะ ขอบคุณมากเชียวค่ะ ดิฉันเป็นคนรุ่นหลัง ไม่ค่อยได้มีโอกาสทราบเรื่องเหล่านี้มาก่อนเลยค่ะ วันนี้ก็มีความกระจ่างขึ้นบ้าง คิดว่าจะหาโอกาสไปถ่ายทอดต่อให้น้อง ๆ และหลาน ๆ ฟังต่อนะคะ อาจารย์มาโนชคงเห็นด้วยนะคะในเรื่องนี้

มาโนช ครับ เห็นด้วยครับ เพราะเด็ก ๆ เราในสมัยนี้มักจะห่างเหินกับเรื่องราวของอดีตนะครับ ควรให้รู้กันเสียบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวกับการสมโภชน์กรุงเทพฯของเรา อาจารย์เสนอครับที่จริงแล้ว ผมควรจะถามอาจารย์ตามลำดับกันไปถึงเรื่องของการสร้างกรุงเทพฯ เสียก่อนแล้วจึงควรจะถึงเรื่องของการฉลองสมโภชน์ จิตใจของผมคงจะจดจ่อถึงเรื่องนี้ก่อน แต่คงไม่เป็นไรหรอกนะครับ เรื่องของกรุงเทพฯที่ผมอยากจะเรียนถามอาจารย์ก็คือ เรื่องของการสร้างกรุงน่ะครับว่า มีมากันอย่างไรครับ ขอเริ่มต้นจากสาเหตุของการสร้างกรุงเทพฯเลยครับ อาจารย์กรุณาเล่าให้ฟังด้วยซิครับ.

เสนอ ได้ซิครับ อาจารย์ครับ (เล่าเรื่อง สาเหตุของการสร้างกรุงเทพฯ.....) เรื่องการสร้างกรุงเทพฯหรือครับ ผมจะเล่าอย่างย่อ ๆ นะครับ คือเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า เสด็จปราบดาภิเษกแล้วในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ทรงพระราชดำริเห็นว่า เมืองธนบุรีตั้งอยู่ฝั่งตะวันตก ไม่เหมาะทางยุทธศาสตร์ ดังเช่น เมืองพิษณุโลก เพราะมีแม่น้ำอยู่กลางเมืองอาจารย์จะเห็นได้ว่า คลองที่ผ่านหน้ากระทรวง มหาดไทยนั้นแต่เดิมเป็นคลองคูเมืองของธนบุรี เวลาเกิดศึกสงครามยากแก่การตั้งรับข้าศึกการรักษาเมืองทำได้ไม่ทันท่วงที เพราะการข้ามแม่น้ำทางฝั่งที่สร้างกรุงเทพฯ ปัจจุบันตั้งเป็นแหลมยื่น เหมาะแก่การยุทธศาสตร์ โดยเอาแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นคูเมือง ขุดคูเมือง ทางด้านตะวันออกเพียงด้านเดียว

อีกประการหนึ่ง พระราชวังเดิมก็มีวัดขนาบทั้งสองด้าน คือวัดแจ้งและวัดท้ายตลาดยากแก่การขยายเขตพระราชวัง

จึงทรงพระราชดำริ ย้ายเมืองมาที่บางกอก โดยสร้างพระราชวังที่หมู่บ้านคนจีนซึ่งมีพระยาราชาเศรษฐีเป็นผู้ควบคุม เพราะสมัยนั้นพระยาราชาเศรษฐีว่าการในกรมท่าซ้าย เพราะกรมท่าซ้ายจะดูแลติดต่อกับประเทศที่อยู่ทางซ้ายมือเวลา ออกจากปากอ่าวซึ่งคู่กับ พระยาจุฬาราชมนตรี ที่ดูแลติดต่อกับประเทศทางขวามือ เราจึงเรียกกรมท่าขวา ฉะนั้นในเดือนเมษายน จึงทรงมีพระบรมราชโองการ ให้พระยาธรรมาธิกรณ์และพระยาวิจิตรนาวี เป็นแม่กองสร้างพระมหานครและพระบรมมหาราชวัง โดยให้ย้ายคนจีน ไปอยู่ที่สำเพ็ง คือตั้งแต่วัดสามปลื้มจนถึงวัดสำเพ็ง คือวัดปทุมคงคา ได้มีพิธียกเสาหลักเมืองเมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๓๒๕ ได้รื้ออิฐที่กำแพงกรุงศรีอยุธยา มาสร้างกำแพงเมืองและป้อม โดยขุดคูเมืองตั้งแต่ปากคลอง บางลำภูถึงปากคลองตลาด สร้างป้อมรอบพระนคร ทั้งหมดมีสิบสี่ป้อม คือ

ป้อมพระสุเมรุ อยู่ปากคลองบางลำภู
ป้อมยุคลธร อยู่หน้าวัดบวรนิเวศ
ป้อมมหาปราบ ระหว่างสะพานผ่านฟ้าและสะพานเฉลิมวันชาติ
ป้อมมหากาฬ อยู่หน้าโรงภาพยนตร์เฉลิมไทย
ป้อมหมูทลวง อยู่หน้าลหุโทษ
ป้อมเสือทยาน อยู่เยื้องสะพานดำรงสถิตย์
ป้อมมหาไชย หน้าโรงภาพยนตร์แกรนด์
ป้อมจักรเพชร เหนือปากคลองโอ่งอ่าง ใกล้ถนนจักรเพชร
ป้อมผีเสื้อ ตรงบริเวณโรงเรียนราชินี ริมถนนสุดลงแม่น้ำ
ป้อมมหาฤกษ์ ตรงโรงเรียนราชินีตรงข้ามป้อมวิชัยประสิทธิ์
ป้อมมหายักษ์ ตรงด้านหลังวัดพระเชตุพน
ป้อมพระจันทร์ อยู่ตรงท่าพระจันทร์บริเวณถนนสุดแม่น้ำ
ป้อมพระอาทิตย์ สุดถนนพระอาทิตย์
ป้อมอิสินธร อยู่ระหว่างป้อมพระสุเมรุ และป้อมพระอาทิตย์

ตามที่ผมกล่าวมานี้ เป็นการสร้างกรุงเทพฯ นะครับ แล้วก็มีการขุดคลองต่อจากคลองรอบกรุง ผ่านวัดสระเกศไปทางแถบทะเลตามพระราชทานนามว่าคลองมหานาคตามอย่างกรุงศรีอยุธยา เพื่อประชาชน เล่นสักวา ในเวลาหน้าน้ำเดือน ๑๒ ครับ และรอบ ๆ เมืองก็มีประตูเป็นระยะเป็นประตูยอดไม้ ทรงมณฑปมีเป็นระยะ ๆ นอกจากประตูยอด แล้วก็มีประตูช่วงกุดเป็นระยะ

เราจะเห็นประตูที่เหลืออยู่หนึ่งประตู ยอดประตูเป็นหอรบ ประตูนี้มาดัดแปลงในสมัย ร.๓ เราเรียกกันว่า ประตูใหม่อยู่หน้าโรงเรียน วัดบวรนิเวศ เราเรียกกันติดปากว่า บางลำภู ประตูใหม่ สมัยมีรถรางสายรอบเมืองเป็นระยะที่รถรางรอหลีกพอดีครับ

เตือนใจ ท่านผู้ฟังทางบ้าน คงจะได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการสร้างกรุงเทพฯแล้วนะคะ อาจารย์คะ ดิฉันอยากจะเรียนถามอาจารย์ต่อนะคะว่า ตัวพระบรมมหาราชวังนั้น พระองค์ท่าน (สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ) ได้ทรงสร้าง (สิ่งก่อสร้าง) อะไรขึ้นก่อนคะ แล้วต่อ ๆ ไป มีสิ่งก่อสร้าง (งานสถาปัตยกรรม) อะไรอีกบ้างคะที่ได้สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระองค์ท่าน

มาโนช ดีทีเดียวครับ อาจารย์เสนอครับ ผมกำลังคิดถึงอยู่เหมือนกัน พอดีคุณเตือนใจถามขึ้น อาจารย์ช่วยกรุณาบอกให้พวกเราทราบด้วยซิครับ

เสนอ .....(เล่าเรื่องตามที่ถาม.....)

ส่วนวังหลวงหรือครับ ในการสร้างเมืองหลวงพระราชวังเป็นหลักของเมือง เป็นส่วนสำคัญที่สุด เป็นศูนย์กลางของเมือง แต่การสร้างพระบรมมหาราชวังและวัดพระแก้วนั้น เป็นการสร้างอย่างเร่งรีบ กำแพงพระบรมมหาราชวังเมื่อแรกสร้างเป็นไม้แบบเสาระเนียด ถมดินเป็นเชิงเทิน ประตูวัง ก่ออิฐยอดไม้ ทรงมณฑป ทาดินแดง ป้อมรอบวังก่ออิฐถือปูน ยกเว้นวัดพระแก้วเท่านั้นที่สร้างอย่างถาวร ด้วยอิฐถือปูน โดยมีระเบียงคดล้อมรอบ เป็นระเบียงแบบเรียบไม่มียักเยื้องเช่น ปัจจุบันด้านหน้ามีปรางค์แปดองค์ลายปั้นปูนปิดทองประดับกระจกสร้างพระอุโบสถ ดังเช่นปัจจุบัน หลังคาพระอุโบสถมุงดาดด้วยดีบุก มีช่อฟ้าบารีที่สันหลังคา หน้าบรรณจำหลักลายเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ พื้นผนังด้านนอกเขียนลายรดน้ำพื้นชาดแดง แตกต่างกับปัจจุบันมาก เพราะเป็นของที่ซ่อมแซมสมัยรัชกาลที่ ๓ ทางด้านข้างพระอุโบสถ ขุดสระมีหอไตรอยู่กลางสระเรียกว่าหอมณเฑียรธรรม จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๓๒ เมื่อมีการฉลองพระไตรปิฎก ลูกไฟจากดอกไม้ไฟไปตกที่หลังคาเกิดไฟไหม้ แต่ยกพระไตรปิฎกและตู้ออกมาทันและได้สร้างเป็นมณฑปดังที่เห็นในปัจจุบันนี้ขึ้นใหม่ และในครั้งนี้กรมพระราชวังบวรสถานมงคลได้สมทบสร้างหอมณเฑียรธรรมถวาย เป็นพุทธบูชาด้วยและในวัดพระแก้ว ก็ได้มีการสร้างหอพระเทพบิดรและวิหารยอด โดยเฉพาะหอพระเทพบิดร เราไม่สามารถจะหาที่ตั้งแน่นอนได้ ส่วนวิหารยอด ในปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐาน พระแท่นมนังคศิลาอาสน์ที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯทรงเชิญมาจากสุโขทัยแต่ครั้งทรงผนวช

ส่วนพระบรมมหาราชวังนะครับ เมื่อแรกสร้าง พวกตำหนักต่าง ๆ ก็เป็นไม้ทั้งหมด หมู่พระมหามณเฑียร คือพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน พระที่นั่งไพศาลทักษิณ

ผนังคงก่ออิฐ ส่วนพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัยเป็นเครื่องไม้ทั้งหมด รวมทั้งเสาหลังคามุงจาก ที่เห็นเป็นรูปแบบปัจจุบันนี้ เป็นการซ่อมแซมสมัยรัชกาลที่ ๓ ส่วนพระมหาปราสาทได้สร้างพระที่นั่งอมรินทราภิเษกมหาปราสาท โดยลอกแบบจากพระที่นั่งสรรเพชญปราสาทที่อยุธยา สร้างด้วยไม้ทั้งหลังมีพระปรัศซ้ายขวาเรือนจันทร์และพระวิมานที่บรรทม ใช้เป็นที่ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก และพระที่นั่งองค์นี้เกิดไฟไหม้ในปี พ.ศ.๒๓๓๒ จึงสร้างพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทขึ้นมาแทนที่ ดังที่เห็นอยู่ปัจจุบันนี้แหละครับ แต่เดิมหลังคามุงด้วยดีบุกก็มาเปลี่ยน ในสมัยรัชกาลที่ ๓

เตือนใจ แหม! อาจารย์คะ ดิฉันได้รับความรู้เรื่องกรุงเทพ นี่มากขึ้นอีกทีเดียวค่ะ อาจารย์คะสำหรับพระบรมมหาราชวัง ในปัจจุบันนี้รู้สึกว่าเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างประเทศและคนไทยเรามากเชียวค่ะ ดิฉันเคยสังเกตเห็นมีคนไทยโดยเฉพาะเยาวชน-และนักเรียนได้เข้าชมกันเป็นจำนวนมากทีเดียว เป็นที่น่าภูมิใจมากค่ะ อาจารย์คะ ปัจจุบันนี้นะคะ พระบรมมหาราชวัง นอกจากจะเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวแล้ว ยังใช้เป็นสถานที่สำหรับอะไรบ้างอีกคะ

เสนอ (เล่าถึงการใช้พระบรมมหาราชวัง ในปัจจุบัน...และอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน) ปัจจุบันพระที่นั่ง ดุสิตมหาปราสาทเป็นที่ประดิษฐานพระแท่นราชบัลลังก์และพระแท่นราชบรรจถรณ์ประดับมุก เป็นศิลปกรรมชิ้นเอกของไทยครับ ใช้เป็นที่รับพระราชสาสน์ตราตั้งเลี้ยงรับรองพระราชอาคันตุกะ เป็นที่พักรับรองพระราชอาคันตุกะ โดยใช้พระที่นั่งบรมพิมานเป็นที่รับรอง ใช้เป็นที่ประกอบงานพระราชพิธีสำคัญ ๆ คือ งานเฉลิมพระชนม์พรรษา และงานพระราชพิธีฉัตรมงคล เป็นต้น

มาโนช อาจารย์ครับ เรื่องราวของพระบรมมหาราชวังนี่น่าสนใจมากทีเดียวนะครับ เวลาครึ่งชั่วโมงที่เราคุยกันมานี่ไม่พอนะครับ คิดว่าถ้ามีโอกาสในวันข้างหน้า เห็นจะต้องคุยกันอีกทีนะครับ

เตือนใจ นั่นสิคะ น่าเสียดาย เวลาก็หมดพอดี อันที่จริงดิฉันยังมีเรื่องที่จะถามอาจารย์อีกมากทีเดียวค่ะ ดิฉันเห็นด้วยกับอาจารย์มาโนชค่ะ ว่า ถ้ามีโอกาสคงจะต้องรบกวนอาจารย์อีกสักครั้งหนึ่ง สำหรับวันนี้ดิฉัน และอาจารย์มาโนชต้องขอลาอาจารย์ก่อน ละนะคะ สวัสดีค่ะ

เสนอ สวัสดีครับ

มาโนช สวัสดีครับ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ลายลักษณ์อักษรไทย"

ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ เวลา ๗.๓๐ - ๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการ	ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
ผู้เขียนบท	ฐะปะนีย์ นาครทรรพ
วิทยากร	กิติยวดี บุญซื่อ
ผู้ร่วมรายการ	องอาจ บุญรักษ์
	วิภาจรีย์ บุษยกุล
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

- เพลงขวัญเมือง เริ่มรายการ -

ผู้บรรยาย สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่เคารพ ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่รายการ "อยู่อย่างไทย" ได้มีโอกาสมาพบกับท่านในตอนเช้าวันอาทิตย์ เพิ่มขึ้นจากรายการที่เคยจัดในวันศุกร์ตอนเย็น เวลา ๑๘.๑๐ น. และต่อไป คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยซึ่งอยู่ในสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (ใช้อักษรย่อว่า ส.อ.ช.) ก็จะได้เสนอรายการ "อยู่อย่างไทย" เช่นนี้เดือนละครั้ง ทุกเช้าวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือน จุดมุ่งหมายของรายการนี้ ก็เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทยในด้านต่าง ๆ ในลักษณะของรายการที่เป็นสาระบันเทิง คือให้ความรู้ และความเพลิดเพลินผสมผสานกันไป

ขอเชิญท่านติดตามรายการ "อยู่อย่างไทย" ได้ ณ บัดนี้ค่ะ

เพลงคั่นรายการ
ลายลักษณ์อักษรไทย
เสียงอ่านทำนองเสนาะ กาพย์ฉบัง ๑๖

อันลายลักษณ์อักษรไทย ล้ำเลิศวิไล
นั้นคือหนังสือสื่อสาร
อักษรสืบแต่โบราณ นับในสมัยกาล
พระพุทธศาสนามาสยาม
ครูชาวอินเดียนิรนาม สั่งสอนศิษย์ตาม
คัมภีร์ถ่ายทอดอักขรา
มีหลักฐานคือคาถา ในจารึกศิลา
ณ พระปฐมเจดีย์
ศักราชพันหนึ่งร้อยปี คาถาบาลี
"เย ธมฺมา" ปรากฏจริง
อักษรอินเดียอ้างอิง เป็นแบบดียิ่ง
เผยแพร่ในถิ่นแหลมทอง
ด้วยพุทธศาสนาเรืองรอง หลักธรรมผุดผ่อง
มาสู่ไทย พม่า และเขมร
ล้วนมีหลักฐานชัดเจน อักษรงามเด่น
ถ่ายทอดพระธรรมอำไพ
ครั้นลุสมัยสุโขทัย พ่อขุนเกรียงไกร
ทรงพระนาม "รามคำแหง"
ทรงคิดเลือกคัดดัดแปลง อักษรหลายแหล่ง
ทั้งอินเดีย ขอม และมอญ

สร้าง "ลายสือไทย" สุนทร เลิศลักษณ์อักษร
พยัญชนะ สระ แบบไทย
เอกลักษณ์ปรากฏสดใส มีใช้สืบไป
นับเป็นประโยชน์ไพศาล
พระอัจฉริยภาพภูบาล ลือเลื่องยืนนาน
ไทยน้อมอภิวาทบาทบงสุ์
พระเกียรติคุณดำรง ภาษายืนยง
คู่เอกราชมั่นนิรันดร

เพลงคั่นรายการ

ผู้บรรยาย ในบทร้อยกรองที่ท่านได้ฟังจบไปแล้วนั้น มีข้อสังเกตบางประการที่น่าสนใจ ดังจะหยิบยกมากล่าวต่อไปนี้

ประการแรก การที่ไทยรับพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สังคมไทยสมัยโบราณ ประมาณ พ.ศ. ๑๑๐๐-๑๒๐๐ นั้น เป็นเหตุให้ได้มีการเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นบรมศาสดาแห่งศาสนาพุทธ ผู้ที่ได้มีโอกาสศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่ใช้จารึกพระธรรม ก็คงเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนานั่นเอง

ประการที่สอง มีหลักฐานจารึกพระคาถา "เย ธมฺมา" ไว้ ณ พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า พระคาถา "เย ธมฺมา" นี้คงจะจารึกไว้ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นับเป็นหลักฐานโบราณที่สำคัญมาก กล่าวกันว่า พระคาถา "เย ธมฺมา" นี้ ทำให้พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ อัครสาวก ๒ องค์ของพระพุทธเจ้าหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา คาถานี้แปลได้ว่า "ธรรมทั้งหลายมีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตได้ตรัสถึงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น เมื่อสิ้นเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น จึงดับทุกข์ได้" พระมหาสมณะได้มีวาทะตรัสสอนเช่นนี้

ประการที่สาม พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงคิดประดิษฐ์ "ลายสือไทย" หรืออักษรไทยขึ้นโดยทรงดัดแปลงจากเค้าแบบตัวอักษรของอินเดียบ้าง ของขอมบ้าง ของมอญซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นเดิมก่อนไทยจะอพยพลงมาในแหลมทองบ้าง เมื่อทรงประดิษฐ์ "ลายสือไทย" สำเร็จ ก็ทำให้ชาวไทยเราได้มีตัวอักษรที่เป็นแบบไทยใช้สื่อสารกัน เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของไทยทางภาษา สืบแต่ครั้งนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ท่านผู้ฟังก็ได้ทราบความเป็นมาโดยย่อของ "อักษรไทย" แล้ว ต่อไปนี้ขอเชิญท่านฟังการสนทนาเรื่อง "ลายลักษณ์อักษรไทย" ผู้ที่ให้เกียรติมาเป็น

วิทยากรของเรา คือผู้ช่วยศาสตราจารย์กิติยวดี บุญซื่อ จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและอาจารย์องอาจ บุญรักษ์ จากโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ฝ่ายประถม คณะครุศาสตร์ เช่นเดียวกัน ส่วนดิฉัน ฐะปะนีย์ นาครทรรพ จะทำหน้าที่ดำเนินการเปิดวงสนทนากันอย่างกันเองค่ะ

เพลงคั่นรายการ

ฐะปะนีย์ สวัสดีค่ะ คุณองอาจ แหม มาตรงเวลาดีจริง

องอาจ สวัสดีครับอาจารย์ พี่นุ้ยล่ะครับ

ฐะปะนีย์ นุ้ยเขาขอตัวออกไปโทรศัพท์ประเดี๋ยวเดียวค่ะ อ้อมาแล้ว ถ้างั้นเราเริ่มสนทนากันเรื่อง "ลายลักษณ์อักษรไทย" เลยนะคะ ก่อนอื่นพี่ขอถามคุณองอาจว่าพอได้ยินคำว่า "ลายลักษณ์อักษร" คุณนึกถึงความหมายของคำนี้ว่ายังไงคะ

องอาจ "ลายลักษณ์อักษร" พอได้ยินคำนี้ ผมก็นึกถึงสิ่งที่ตรงกันข้ามกับคำพูดครับ คือ เรื่องอะไรต่าง ๆ ที่เราพูดกันนี่ บางทีเราก็พูดไปตามสบาย พูดเล่นบ้าง จริงบ้าง แต่พอจะต้องว่ากันเป็น "ลายลักษณ์อักษร" แล้ว รู้สึกว่ามันมีอะไรที่จริงจังแน่นอนขึ้นมา เช่น ถ้าเขียนนัดหมายเรื่องกิจธุระอะไรต่าง ๆ ก็รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ตกลงกันแน่นอนแล้ว หรือให้สัญญาอะไรเป็นลายลักษณ์อักษรก็ถือว่า เป็นที่เชื่อถือได้มากกว่าที่จะพูดเฉย ๆ ผมเข้าใจอย่างนี้แหละครับ

ฐะปะนีย์ นุ้ยล่ะ คิดถึงคำ "ลายลักษณ์อักษร" ว่าอย่างไรบ้าง และเมื่อท้ายด้วยคำว่าไทยแล้ว คิดถึงคำนี้ในแง่ไหน

กิติยวดี นุ้ยคิดคล้าย ๆ คุณองอาจเหมือนกันค่ะ เช่น ถ้าได้ยินใครชี้แจงว่า ถ้อยคำสำนวนไทยนี้ เดิมคนไทยก็พูดต่อ ๆ กันมา โดยยังไม่ได้เขียนลงไว้เป็น "ลายลักษณ์อักษร" นุ้ยก็เข้าใจว่า "ลายลักษณ์อักษร" ก็คือ ตัวหนังสือที่เขียนไว้เพื่อสื่อความหมายของถ้อยคำสำนวนไทยนั่นเอง แล้วก็เลยนึกไปถึงเรื่องราวของตัวอักษรด้วย โดยเฉพาะเมื่อเติมคำว่า "ไทย" เข้าไปต่อท้ายว่า "ลายลักษณ์อักษรไทย" ก็อดนึกถึงประวัติความเป็นมาของอักษรไทยไม่ได้ นับเป็นโชคดีของชาวไทยเหลือเกิน ที่เรามีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงอัจฉริยภาพอย่างยิ่ง คือพ่อขุนรามคำแหงผู้ได้ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นไว้ให้เราได้ใช้มาจนทุกวันนี้ หากไทยเราไม่มีตัวอักษรไทยใช้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ไทยเราก็คงไม่เจริญมาได้จนถึงปัจจุบันนี้หรอกนะคะ

ฐะปะนีย์ พี่เห็นด้วยทั้งที่คุณองอาจและนุ้ยว่า แต่พี่คิดว่าเราน่าจะขยายวงความหมายของ "ลายลักษณ์อักษรไทย" ให้กว้างออกไปกว่าที่พูดกันมาแล้ว เพราะในพจนานุกรมก็ให้ความหมายไว้กว้าง ๆ ว่า "ลายลักษณ์" แปลว่า "หนังสือ เครื่องหมายเป็นรูปต่าง ๆ " ส่วนคำว่า "อักษร" ก็มีคำแปลว่า "ตัวหนังสือ วิชาหนังสือ

คำ เสียง สระ พยัญชนะ" พี่เห็นว่า เราน่าจะพูดได้อีกหลายแง่ เช่นพูดถึงลักษณะของตัวหนังสือในภาษาไทยของเรา พูดถึงคุณค่าของลายลักษณ์อักษรไทยในด้านต่าง ๆ มีทั้งด้าน วรรณคดี ด้านวัฒนธรรม ด้านจริยธรรม และด้านอื่น ๆ อีกมาก

องอาจ จริงครับ ผมเห็นด้วยว่า เราอาจขยายวงความหมายของ "ลายลักษณ์อักษรไทย" ออกไปให้กว้างกว่าเดิมได้ โดยเฉพาะเรื่องลักษณะของอักษรไทย หรือตัวหนังสือไทย ผมมีข้อสังเกตบางอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ แม้เด็ก ๆ ชั้นประถมก็สังเกตเองได้ ผมจะขอยกมากล่าวสัก ๒-๓ ข้อ นะครับ

ฐะปะนีย์ เชิญค่ะ พี่ว่าคงสนุกถ้าเราสามารถพูดถึง "ลายลักษณ์อักษรไทย" ให้กว้างออกไปได้หลายแง่หลายมุม เชิญให้ข้อสังเกตได้เลยค่ะ

องอาจ ผมเคยถามนักเรียนชั้น ป. 4-ป. 5 ที่ผมสอนว่า นักเรียนเคยสังเกตไหมว่า เราอ่านและเขียนภาษาไทยกันอย่างไร อ่านจากไหนไปไหน จากบนลงล่างใช่ไหม นักเรียนจะแย่งกันตอบทันทีว่า "ไม่ใช่ เราเขียนจากซ้ายไปขวาต่างหาก" นี่ก็เป็นข้อสังเกตข้อที่ ๑ ที่แม้แต่เด็ก ๆ ก็สังเกตได้โดยครูไม่ต้องบอก เพราะเมื่อแกอ่านออกเขียนได้แล้ว ความรู้เรื่องนี้ก็ประจักษ์แก่ใจของแกเอง ข้อสังเกตอีกข้อหนึ่งคือ ตำแหน่งของสระในการเขียนหนังสือไทย ผมถามนักเรียนว่า สระของไทยเราอยู่หน้าหรือหลังพยัญชนะเด็กหลายคน ตอบทันทีว่า อยู่หน้าก็มีอยู่หลังก็มี อีกหลายคนบอกว่า อยู่บนพยัญชนะก็มี อยู่ใต้พยัญชนะก็มี และสระบางตัวมีรูปสระอยู่ หน้า บน และหลังพยัญชนะ เช่นสระเอียเป็นต้น ข้อสังเกตข้อที่ ๓ เกี่ยวกับพยัญชนะ ว่าพยัญชนะแต่ละตัวทำหน้าที่อะไรได้บ้าง ผมให้เด็ก ๆ เขาหาคำตอบกันเอง โดยผมไม่บอก เด็ก ๆ ก็สามารถตอบได้ถูกต้องว่า ๑) พยัญชนะที่อยู่ต้นพยางค์ทำหน้าที่เป็น**พยัญชนะต้น** ๒) พยัญชนะที่อยู่ท้ายพยางค์ทำหน้าที่เป็น**ตัวสะกด** นอกจากนั้นยังมี ๓) พยัญชนะบางตัวเป็น**อักษรควบ** คือ ใช้ควบกับพยัญชนะอื่น แล้วออกเสียงควบกัน โดยใช้สระร่วมกัน ๔) และมีพยัญชนะบางตัวทำหน้าที่เป็น**อักษรนำ** ๕) พยัญชนะบางตัวทำหน้าที่เป็น**สระ**ได้ เช่น อ ว ย สรุปแล้ว เด็กเขาค้นพบเองว่า พยัญชนะมีหน้าที่ถึง ๕ อย่าง คือ เป็นพยัญชนะต้น เป็นตัวสะกด เป็นอักษรควบ เป็นอักษรนำ และเป็นสระ ข้อสังเกตของผมออกจะยาวหน่อยนะครับ พอพูดแล้วก็หยุดไม่ได้เสียด้วย ที่จริงยังมีข้อสังเกตอื่น ๆ อีกหลายข้อครับ

ฐะปะนีย์ ไม่เป็นไรค่ะ พูดยาวจริง แต่ไม่ใช่น้ำท่วมทุ่งผักบุ้งโหรงเหรงนะคะ ได้เนื้อถ้อยกระทงความดีทีเดียว แล้วนุ้ยล่ะ มีข้อสังเกตอะไรเกี่ยวกับลายลักษณ์อักษรไทยอีกบ้าง

กิติยวดี ที่คุณองอาจพูดไปนั้น เป็นการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ**ลักษณะของตัวอักษรไทย** นุ้ยจะขอตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับ พยางค์และคำไทยนะคะ เพราะเมื่อมีตัวอักษรแล้ว พอนำพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์มาประสมกัน ก็เกิดเป็นพยางค์และคำขึ้น มีความหมายต่าง ๆ ตามแต่จะตกลงกัน นุ้ยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะของคำไทย หรือจะเรียกว่า **รูปลักษณ์ของคำไทย**ก็ได้ ดังที่จะขอเชิญให้คุณวิภาจรีย์ บุษยกุล ช่วยอ่านเป็นทำนองเสนาะ ดังต่อไปนี้ค่ะ

อันคำไทยเรานี้ดีเหลือหลาย
มีความหมายมีรสคำมีน้ำหนัก
มีอำนาจเหนือใจคนชอบกลนัก
ได้ประจักษ์คุณค่าน่าชื่นชม
ภาษาไทยตั้งเดิมเริ่มคำโดด
อวยประโยชน์ฟังเพราะเสนาะสม
ดุจสำเนียงดนตรีที่รื่นรมย์
วรรณยุกต์ไทยนิยมใช้ทั่วกัน
เขียนคำเดียวเติมไม้ได้คำสาม
เช่นหาบ**หาม**มะม่วง**ห่าม**ห้าม**ห้าม**เหหัน
กระดาษ**ขาว**เขาลง**ข่าว**ข้าว**ข้าว**แพงครัน
ต้องแบ่ง**ปัน**หัว**ปั่นปั้น**ถ้วยชาม
อันการเรียงคำนั้นสำคัญนัก
เรียงผิดหลักไม่เข้าใจต้องไต่ถาม
เรียงถูกแบบแยบยลดีมีเนื้อความ
ภาษางามก็เข้าขั้นวรรณคดี
ภาษาไทยเชิดชูคู่กับชาติ
เอกราชย่อมประจักษ์เป็นศักดิ์ศรี
ถึงคำเทศปนคำไทยเป็นไรมี
ผูกไมตรียืมคำใช้เข้าใจกัน
คำเทศเสริมเพิ่มพยางค์สร้างคำใหม่
ภาษาไทยปรับวิธีมีแปรผัน
วิทยาการก้าวหน้าไปไทยตามทัน
ศัพท์สำคัญบัญญัติได้ไวปัญญา
มาเถิดเราชาวไทยใฝ่รำลึก
หมั่นสำนึกว่าไทยนี้มีภาษา
เอกลักษณ์อวดเขาได้ในโลกา
รู้คุณค่าบูชิตนิจนิรันดร์

ฐะปะนีย์ แหมเพราะจริง ขอบคุณมากค่ะ คุณวิภาจรีย์ เสียงอ่านทำนองเสนาะของคุณวิภาจรีย์ทำให้รู้สึกว่า ลายลักษณ์อักษรไทย ยังมีลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือ ถ้าอ่านเป็นทำนองเสนาะ ก็จะได้เสียงที่ไพเราะ เป็นเสียงดนตรีอีกด้วย นุ้ยมีอะไรจะเพิ่มเติมเกี่ยวกับพยางค์และคำไทยอีกไหม

กิติยวดี มีค่ะ ในคำกลอนที่คุณวิภาจรีย์ อ่านจบไปเมื่อสักครู่นี้ นุ้ยขอสรุปว่า มีข้อสังเกตข้อที่ ๑ เกี่ยวกับ **การที่เรามีวรรณยุกต์ใช้**ในภาษาไทย ทำให้มีคำใช้เพิ่มขึ้นด้วยวิธีการที่สะดวกมาก เช่นเขียนคำว่า**หาม** พอเติมไม้เอก ไม้โท ก็ได้คำ **ห่าม ห้าม** เพิ่มขึ้น เขียนคำว่า ปัน พอเติมไม้เอก ไม้โท ก็ได้คำ ปั่น ปั้น เพิ่มขึ้น จากคำว่า **ขาว** ก็ได้คำว่า **ข่าว** และ**ข้าว** เพิ่มขึ้น ข้อสังเกตข้อที่ ๒ เป็นเรื่องเกี่ยวกับ**การเรียงคำ** ที่เป็นลักษณะสำคัญอีกอย่างหนึ่งของภาษาไทย ถ้าเรียงไม่ดี ไม่เป็นไปตามลำดับ ก็จะอ่านไม่ได้ความ หรือถ้าเรียงคำสับตำแหน่งกัน

ความหมายในประโยคก็เปลี่ยนไป เช่นพูดว่า ตำรวจยิงผู้ร้าย ผู้ถูกยิงคือผู้ร้าย ถ้าสับตำแหน่งกัน เป็น ผู้ร้ายยิงตำรวจ ผู้ถูกยิงก็กลายเป็นตำรวจไป ข้อสังเกตข้อที่ ๓ เกี่ยวกับ**ภาษาวรรณคดี** ลายลักษณ์อักษรไทยของเรา อาจเข้าลักษณะเป็นวรรณคดีได้ ถ้ามีการเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้อย่างมีศิลปะ ทำให้ได้ความหมายดี มีความไพเราะ สละสลวย และให้ความจรรโลงใจ ข้อสังเกตข้อที่ ๔ เกี่ยวกับ**การสร้างคำ** ไทยเราสามารถสร้างคำเพิ่มขึ้นในภาษาได้หลายวิธี โดยรับคำภาษาต่างประเทศ เช่น บาลี สันสกฤต อังกฤษ เขมร เข้ามาทำให้เรารู้จักบัญญัติศัพท์ใหม่ ๆ ขึ้นใช้ให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิชาการ ข้อสังเกตที่กล่าวมา ๔ ข้อนั้น เป็นเพียงบางลักษณะเท่านั้นค่ะ นุ้ยยังมีอีกหลายข้อเช่นเดียวกับคุณองอาจเหมือนกันค่ะ

ฐะปะนีย์ ไม่เป็นไร ได้ ๔ ข้อก็ดีแล้ว เราหยิบยกมาเป็นข้อสังเกตเพียงบางประการเท่านั้นเพราะเวลาเรามีจำกัด ถ้ามีโอกาสต่อไปเราอาจจะมาคุยกันเรื่องภาษาไทยต่อก็ได้

เพลงคั่นรายการ

ฐะปะนีย์ พี่ติดใจข้อสังเกตที่เกี่ยวกับภาษาวรรณคดีที่นุ้ยว่า อยากจะขอฟังตัวอย่างสัก ๒-๓ ตอน พอจะเลือกให้คุณวิภาจรีย์ช่วยอ่านได้ไหม

กิติยวดี ได้ค่ะ นุ้ยจะขอให้คุณวิภาจรีย์ช่วยอ่านโคลงสัก ๒ บท จากลิลิตพระลอ และ อ่านฉันท์จากพระราชนิพนธ์ เรื่องมัทนะพาธา ขอเชิญคุณวิภาจรีย์ค่ะ

วิภาจรีย์ โคลงจากลิลิตพระลอ ตอนพระเพื่อนพระแพงเล่าความฝันของตนให้พี่เลี้ยงทั้งสอง คือ นางรื่น และนางโรยพัง มีดังนี้ค่ะ

ฝันว่าได้ดอกฟ้า มามือ
หอมยิ่งหอมงามฤา เปรียบได้
มาลาดิลกคือ เฉลิมโลม ไสร้แฮ
เป็นปิ่นทิพย์ปักไว้ กึ่งเกล้าสองเผือ
ฝันว่าสุริเยศแสร้ง เสด็จมา
เป็นปิ่นปักเกศา กึ่งเกล้า
พระจันทร์ส่องพักตรา ต่างแว่น ทองนา
ดาวดาษทายทัดเกล้า ดุจสร้อยแซมผม

องอาจ โคลงในลิลิตพระลอนี่ผมชอบมากครับ เพราะใช้คำไทยง่าย ๆ แต่ได้ความหมายซึ้งใจดี ลองฟังบาทแรกกับบาทที่ ๒ ซีครับ “ฝันว่าได้ดอกฟ้า มามือ หอมยิ่งหอม งามฤา เปรียบได้” ๒ บาทนี้ใช้คำเพียง ๑๔ คำ ก็ได้ความหมายเด่นชัด และไพเราะจริง ๆ

ฐะปะนีย์ น่าสังเกตว่า การที่คำไทยเรามีเสียงวรรณยุกต์สูง ๆ ต่ำ ๆ คล้ายเสียงดนตรี ทำให้คำในโคลงไพเราะขึ้นอีกมาก เมื่อเรานำมาอ่านเป็นทำนองเสนาะ ใครสังเกตบ้างหรือเปล่าว่า โคลงบาทแรกมีเสียงวรรณยุกต์ครบทั้ง ๕ เสียงเลย "ฝันว่าได้ดอกฟ้า" เป็นเสียง จัตวา โท เอก ตรี มามือ เป็นเสียงสามัญ ใช่ไหม

กิติยวดี ใช่ค่ะ จริงด้วยซิ มีเสียงวรรณยุกต์ครบทั้ง ๕ เสียงเลยนะคะ ต่อไปอยากขอให้คุณวิภาจรีย์อ่านฉันท์จากบทละครพระราชนิพนธ์ เรื่องมัทนะพาธา ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ตอนที่เปรียบเวลารุ่งอรุณเหมือนความรักของหนุ่มสาว นุ้ยชอบตอนนี้มาก เชิญค่ะ

วิภาจรีย์ ตอนนี้พระชัยเสนพานางมัทนาไปที่ริมฝั่งน้ำในขณะที่ท้องฟ้าเริ่มมีแสงเรื่อ ๆ จากดวงอาทิตย์อุทัย ฉันท์ที่อ่านนี้มีชื่อว่า อีทิสะ หรือ อีทิสังฉันท์ค่ะ

ชัยเสน อ้าอรุณแอร่มระเรื่อรุจี
ประดุจมโนภิรมระตี ณ แรกรัก
แสงอรุณวิโรจน์นภาประจักษ์
แฉล้มเฉลาและโสภินัก นะฉันใด
หญิงและชาย ณ ยามระตีอุทัย
สว่าง ณ กลางกมลละไม ก็ฉันนั้น
แสงอุษาสกาวพะพราว ณ สวรรค์
ก็เหมือนระตีวิสุทธิอัน สว่างจิต
อ้าอนงคะเชิญดำเนินสนิท
ณ ข้างคนูประดุจสุมิตร มโนมาน
ไปกระทั่ง ณ ฝั่งอุทกอะจีระธาร
และเปล่งพจี ณ สัจจการ ประกาศหมั้น
ต่อพระพักตรสุราภิรักษะอัน
เสด็จสถิต ณ เขตอรัณ ยะนี้ไซร้
ว่าคนูและน้องจะเคียงคระไล
และครองตลอด ณ อายุขัย บ่คลาดคลา

ฐะปะนีย์ เพราะจริง ๆ ค่ะ ได้จังหวะ มีชีวิตชีวาดี ขอบคุณคุณวิภาจรีย์มาก นุ้ยรู้สึกไหมว่า แม้เราจะได้แบบอย่างของฉันท์มาจากอินเดีย ที่ต้องใช้ ครุ ลหุมาก แต่เราก็มีคำไทยมากพอที่จะนำมาแต่งฉันท์แบบนี้ ทำให้รู้สึกถึงจังหวะของฉันท์ว่ามีลักษณะร่าเริง แจ่มใส มีชีวิตชีวาได้เป็นอย่างดี

กิติยวดี ใช่ค่ะ นุ้ยรู้สึกว่า แม้การแต่งฉันท์จะยาก เพราะถูกบังคับด้วย ครุ ลหุ แต่สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ก็ยังทรงเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ให้ได้ทั้งความหมายดี มีเสียงไพเราะ และมีจังหวะที่น่าฟัง ทั้งนี้ก็ด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่าน

องอาจ ผมเห็นด้วยครับ และเป็นที่น่ายินดีที่เราได้มีโอกาสชม "ลายลักษณ์อักษรไทย" อันเป็นผลงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์ท่านมากมายหลายประเภท ณ หอสมุดวชิราวุธานุสรณ์ ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี ในโอกาสที่มีการฉลองพระบรมราชสมภพครบ ๑๐๐ ปี เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๔ ผมได้ทราบจากหนังสือสารานุกรมุพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคำอธิบายเรื่องพระราชนิพนธ์ว่า พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือต่าง ๆ ไว้เป็นจำนวนถึง ๑,๒๓๖ เรื่อง มีทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง ทั้งสารคดี บันเทิงคดี บทละคร และเบ็ดเตล็ด แบ่งได้ถึง ๗ หมวด ๑) หมวด ข. โขน-ละคร ๒) หมวด ด. พระราชดำรัส ๓) หมวด น. นิทาน และบทชวนหัว ๔) หมวด บ. บทความที่ลงหนังสือพิมพ์ ๕) หมวด ร. ร้อยกรอง ๖) หมวด ส. สารคดี และ ๗) หมวด อ. อื่น ๆ เช่น พระราชบันทึก พระราชหัตถเลขา ฯลฯ ผมได้มีโอกาสไปชมแล้ว นับเป็นแหล่งวิทยาการซึ่งมี "ลายลักษณ์อักษรไทย" ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่ง ควรเป็นที่ภาคภูมิใจสำหรับประเทศไทยมากนะครับ

ฐะปะนีย์ จริงค่ะ ขอบคุณคุณองอาจมากที่พูดถึงเรื่องนี้ขึ้น นับเป็น "ลายลักษณ์อักษรไทย" ที่ยิ่งใหญ่จริง ๆ เพื่อเป็นการระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าของชาวไทย จะขอให้คุณวิภาจรีย์อ่านทำนองเสนาะ โคลงพระราชนิพนธ์ที่กล่าวถึง การแต่งหนังสือ ซึ่งสอดคล้องกับ เรื่อง "ลายลักษณ์อักษรไทย" ที่เราได้สนทนากันในวันนี้ เชิญคุณวิภาจรีย์ค่ะ

วิภาจรีย์

นานาประเทศล้วน นับถือ
คนที่รู้หนังสือ แต่งได้
ใครเกลียดอักษรคือ คนป่า
ใครเยาะกวีไซร้ แน่แท้คนดง

จบรายการ

เพลง "ความเป็นไทย"

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
เสนอรายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "สมุนไพรในครัว"

ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
เวลา ๗.๓๐ - ๘.๐๐ น.
วันอาทิตย์ที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๒๔

ผู้จัดรายการและผู้เขียนบท	พันตรีหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ
วิทยากร	พันตรีหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ
ผู้ร่วมรายการ	พงศ์พันธ์ รัตนไพศาล
	สงบ ตันพิทยคุปต์
	จิตรลดา หัชชะวณิช
	อดุลเดช สุจริตกุล (จ้อย)
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลงนำรายการ

พงศ์พันธ์ โอ้โฮ คุณป้าเตรียมทำกับข้าวเยอะแยะเชียวหรือครับ ฉลองเจ้าจ้อยใหญ่เลย

ผะอบ อ้าว ก็พวกเธอบอกว่าจะมากินข้าวแบบกันเองสัก ๑๐ คน ป้าก็เลยคิดว่าจะทำกับข้าวขนมแบบไทย ๆ ที่ป้าเคยกินเมื่อเล็ก ๆ ฉลองความสำเร็จของจ้อยเขา

(เสียงเรียก จ้อย จ้อย เพื่อน ๆ มากันแล้วลูก)

อดุลเดช ครับ ครับ จะออกไปเดี๋ยวนี้แหละ พี่อ๋อยเขาใช้ให้ช่วยเด็ดผักอยู่ครับ เช็ดมือก่อน

(เสียงคนเดิน)

อดุลเดช เพิ่งมากัน ๔-๕ คน เท่านั้นรึ มาแต่วันเชียว

สงบ ก็คิดจะมาช่วยทำกับข้าว ไงล่ะ

อดุลเดช แหม ดีจริง ขอบใจเพื่อน มาทางนี้ซิ จะได้ช่วยคุณแม่ ช่วยกันคนละไม้ละมือแบบไทย ๆ

ผะอบ นี่แหละแบบโบราณละ ทำกันไป คุยกันไป เพลิน ๆ เดี๋ยวก็เสร็จ คนไทยเราชอบกันเองแบบนี้

พงศ์พันธ์ ผมยังติดใจที่คุณป้าพูดเมื่อกี้ว่า กับข้าวที่ทำวันนี้แบบคุณป้ากินเมื่อเล็ก ๆ เดี๋ยวนี้ไม่มีแล้วรึครับ

ผะอบ มีจ๊ะ แต่ป้าหมายความว่าเดี๋ยวนี้เราไม่ได้กินกับข้าวครบชุดเหมือนเมื่อก่อน ป้าขอพูดภาษาชาวบ้านน่ะว่า “กิน” ภาษาไทยแท้ฟังรู้เรื่อง แล้วสั้นดี เดี๋ยวจะว่าป้าไม่สุภาพ ป้าคนชาวบ้านสมัย ๗๐ ปีที่แล้วนะ

พงศ์พันธ์ โอ ไม่เช่นนั้นหรอกครับ อย่างนี้กันเองดี ที่คุณป้าว่า “ครบชุด” ฟังดูเหมือนอาหารชุดแบบฝรั่ง

ผะอบ ก็อาจจะเหมือนกระมัง ฝรั่งเขามีอะไรบ้างล่ะ

สงบ เขามีผัก เนื้อสัตว์ ผลไม้ ของหวาน เขาว่ามีคุณค่าครบตามที่ร่างกายต้องการ

ผะอบ ไทยเราก็มีชุดไม่น้อยหน้าฝรั่งนะ แล้วเรายังใช้ของพื้นบ้านง่าย ๆ ที่เหมาะกับคนไทยเรา คือมีผักและปลาเป็นพื้น นึกออกไหมล่ะ ผู้ใหญ่ท่านมักจะทักถามเราเมื่อไปหาว่า “กินข้าวกินปลา แล้วหรือยัง” แล้วเรายังมีพวกผักเป็นหลัก ไม่เหมือนฝรั่งก็ตรงที่ผักที่เรากินก็เป็นยาได้ด้วย เช่น กะเพรา สระแหน่ ข่า ขิง หอม ฯลฯ เป็นต้น

สงบ วันนี้มีอะไรบ้างครับ ที่คุณป้าว่า ครบชุด

ผะอบ ก็มี แกงเผ็ด แกงจืด เครื่องจิ้ม ผัด แล้วก็ยำ แต่ป้าเลือกที่ทำที่ง่าย ๆ หน่อย เพราะไทยเรามีวิธีพลิกแพลงทำ นับได้หลายร้อยชนิด เครื่องจิ้ม ก็มี หลนต่าง ๆ มีน้ำพริกผักจิ้ม น้ำพริกอย่างเดียว เคยมีผู้รวบรวมว่ามีกว่าร้อยชนิด เธอลองนึกดูซิเคยกินน้ำพริกอะไรมาบ้าง

พงศ์พันธ์ จริงครับ ขนาดอาหารสำเร็จ วางขายก็ยังมีนับสิบ ๆ น้ำพริกปลาดุกย่าง

เอย น้ำพริกตาแดงเอย น้ำพริกส้มมะขามเอย เยอะแยะไปหมด

อดุลเดช พอ ๆ พอเถอะจ้ะพ่อคุณ อย่าจารไนอีกเลย น้ำลายไหลแล้วละ

ผะอบ พวกอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน เช่น พวกแกงที่ไม่เผ็ด ก็ยังแยกไปเป็น ต้มส้ม แกงเลียง ต้มยำ อะไรอีกเยอะล้วนแต่มีผักกับเนื้อสัตว์ทั้งนั้น แกงจืดก็หลายชนิด ซุปฝรั่งก็สู้ไม่ได้

พงศ์พันธ์ วันนี้แกงเผ็ดเนื้อแน่ ใช่ไหมครับ ผมเห็นเคี่ยวเนื้ออยู่บนเตา แกงเผ็ดเนื้อเดี๋ยวนี้หาอร่อยยาก เห็นมีแต่แกงไก่

ผะอบ ก็เพราะเหตุว่าเนื้อดี ๆ หายากน่ะซิจ๊ะ ขึ้นเหลาหมด แพงด้วย เอ้าแยกกันไปช่วยพี่ ๆ เขาซิจ๊ะ

พร้อมกัน ค่ะ ครับ

ผะอบ ป้าทำแกงเนื้อ ไข่เค็ม แกงจืดบะฉ่อผักตำลึง ยำใหญ่ กะปิคั่วกับปลาทอดผักจิ้ม ผัดถั่วงอก กับข้าวชาวบ้านพื้น ๆ จริง ๆ นะ เธอลองไปตามต่างจังหวัดสิเขายังทำกับข้าวพวกนี้เลี้ยงแขกเลย

สงบ ผมเคยได้ไปกินบะฉ่อ ผักตำลึงมา ๓ จังหวัดแล้วครับ ผัดถั่วงอกด้วย อร่อยจริง ๆ ผักสด ๆ ทั้งนั้น

ผะอบ ก็เขาเก็บจากในบ้านเขาเองนี่จ้ะ ในกรุงเราเดี๋ยวนี้หาไม่ได้แล้ว ไม่มีดินจะปลูก มีขายตามตลาด แต่ไม่สด ไม่อร่อยเท่าเราเก็บจากต้น เอ้าเธอไปช่วยพี่เขาเร็ว ๆ เข้าเถอะ จะได้เด็ดรากถั่วงอกและปอกกุ้งด้วย วันนี้ผัดถั่วงอกกับหมูกุ้ง เต้าหู้ ใบกุ้ยฉ่าย

ดนตรีคั่น

สงบ เอ เราได้ผักเป็นยาแล้วนา ถั่วงอกมาจากถั่วเขียว เต้าหู้ก็มาจากถั่วเหลือง เขาว่าถั่วเขียวกับน้ำตาลทรายแดง ช่วยเพิ่มไขข้อ จริงไหมพงศ์พันธ์

พงศ์พันธ์ ตามตำราโบราณว่าอย่างนั้น ใบกุ้ยฉ่ายก็ยังเป็นยาขับปัสสาวะและฆ่าเชื้อโรคในระบบทางเดินปัสสาวะอีกนะ

อดุลเดช อ้าว เราได้เภสัชกรเอกแล้ว ไหนลองจารไนให้ฟังซิว่ากับข้าววันนี้มีอะไรใช้เป็นยาได้ด้วยบ้าง จะได้เห็นว่า ปู่ย่า ตายาย เราท่านช่างคิด และรู้หลักทางอาหารดีเพียงไหน

พงศ์พันธ์ ผมดูที่คุณป้าวางตรงหน้าผมนี่ ดูจะเครื่องปรุงแกงเผ็ดมี โหรพา มะเขือพวง พริกชี้ฟ้า เอ๊ะไม่ต้องโขลกน้ำพริกรึครับ

ผะอบ ไม่ต้องหรอกจ้ะ เดี๋ยวนี้เขามีน้ำพริกสำเร็จรูป แต่ก็สู้ปรุงเองไม่ได้ แต่นี่ของมันมาก ก็เลยซื้อเอาทุ่นแรงไป แต่เราก็ต้องมาลองดู ถ้าขาดอะไรก็เติมเอาดีกว่าทำเองทั้งหมด เรารู้เครื่องปรุงอยู่แล้ว

อดุลเดช มีพวกสมุนไพรอีกไหมครับคุณแม่

ผะอบ คงเยอะกระมัง เพราะเมื่อเล็ก ๆ เครื่องปรุงพวกนี้ลำพังแต่ละอย่างใช้แก้โรคได้

อดุลเดช มีอะไรบ้างครับ

ผะอบ น้ำพริกก็มี พริก หอม กระเทียม ข่า ตะไคร้ เกลือ ยังเครื่องเทศอีก เครื่องที่ใส่

เมื่อแกงสุกแล้วก็ยังมีที่จะให้ช่วยกันนี่ไงล่ะ เอ้า ช่วยเด็ดใบโหรพาออกจากก้าน ฉีกใบมะกรูด แล้วก็หั่นพริกชี้ฟ้าเฉียงตามยาวนะจ๊ะ เด็ดมะเขือพวงด้วย

อดุลเดช เอาละ ทีนี้ พ่อเภสัชกรเอกช่วยสาธยายหน่อยซิ

พงศ์พันธ์ ขอประทานโทษนะครับ คุณป้า นี่เอาละนะพวกท่านทั้งหลาย จะสาธยายพอเป็นสาธกโวหารให้ฟัง อันว่า

หอมนั้น ฉันเคยตำให้ละเอียดผสมแก้หวัด ยังช่วยรักษาธาตุอีกนะ ถ้าแมลงกัดต่อยก็ฝานทาได้

กระเทียมนั้น อันว่าเดี๋ยวนี้กำลังพูดกันหนาหูว่าลดความดันสูงของโลหิต ลดน้ำตาลในเบาหวาน โบราณยังใช้ฝานทาแก้กลากเกลื้อน ข้อสำคัญช่วยแก้ท้องอืด

ข่า ใช้เป็นยาขับลม และแก้หลอดลมอักเสบ

ตะไคร้ ช่วยย่อยอาหาร ขับปัสสาวะ

ใบมะกรูด ขับลมในลำไส้ แก้ท้องแน่น

โหรพา ขับลมในลำไส้เหมือนกัน

พริก ช่วยย่อยอาหาร สมัยใหม่หย่อย มี วิตามิน เค ช่วยให้เลือดแข็งตัว คนมีเลือดกำเดาออกก็ขาด วิตามินเค นี่แหละ

เกลือ ใช้ใส่แผลนะจ๊ะ เมื่อก่อนใช้เกลือเป็นยาหลายอย่าง ปวดฟันก็ใช้เกลือ เดี๋ยวนี้เขายังนิยมอาบน้ำทะเลกันเลย

อดุลเดช เห็นแล้ว ละครับว่ากับข้าวของไทยนั้นนอกจากมีคุณค่าเหมือนชาติอื่นแล้ว ยังเป็นยาช่วยในระบบการย่อยอาหารเป็นอย่างดีด้วย

ผะอบ เอ้อ ไปดูสองคนนั่นซิ ทำอะไร

ดนตรีคั่น

สงบ วงนี้สนุกนา เราทำยำ ผักของเราก็ไม่น้อยหน้าเพื่อนนา เราก็มีสมุนไพรหลายอย่าง เห็นไหม สระแหน่ก็เด็ดแล้ว ยังรอฝานแตงกวา รอให้คุณแฝดทำดีกว่า

จิตรลดา แน้ มาโยนให้ดิฉันทำไมกัน

สงบ ก็ฝีมือดีนี่ครับ แล้วก็มือเบา ถ้าพวกผมทำก็ช้ำหมด ให้ผมหั่นหมู ปอกกุ้ง ต้มไข่ดีกว่า

จิตรลดา ตกลงค่ะ นี่คุณแม่คงยำใหญ่น่ะ ไหนคุณสงบว่ามีสมุนไพร อะไรอีกล่ะคะ

สงบ ก็สระแหน่ไงล่ะครับ แก้ปวดท้อง ท้องอืดดีนักเลย เวลาเราปวดท้อง พยาบาลที่โรงเรียนเขายังให้เหล้าสระแหน่เลย กลั่นจากสระแหน่นี่แหละครับ นอกจากนั้นยังมีแตงกวาอีก

จิตรลดา แตงกวา มีน้ำมาก ไหนว่าไม่ค่อยมีประโยชน์อย่างไรล่ะคะ

สงบ มีครับ เม็ดบำรุงและขับปัสสาวะ ผิวใช้ล้างหน้า รักษาผิว ฝานแล้วถูตามใบ

หน้า สวยนาคุณแฝด ลองดูซิครับ แล้วยังมะนาวอีก ก็รักษาผิวเหมือนกัน

จิตรลดา ดิฉันยังเคยเห็นคุณแม่บีบใส่ดินสอพองทาให้เวลาหกล้มหัวโน บางคนฝานสองซีก เอาปูนทาปิดขมับ แก้ปวดศีรษะ

สงบ ใช่ครับ ทางการแพทย์โบราณเขาว่า มะนาวยังแก้ไอ ละลายเสมหะ แก้เลือดออกตามไรฟันอีกด้วย

จิตรลดา จริงด้วยค่ะ เคยจิบมะนาวผสมเกลือแก้ไอ

สงบ เมื่อไรจะยำเล่าครับ ชักหิวแล้วซิ

จิตรลดา ต้องรอเมื่อจะลงมือรับประทาน มิฉะนั้นน้ำแตงกวาจะออก แล้วยำจะไม่อร่อย เขาเรียกว่าเซ็ง หั่นเสร็จแล้วก็รวมวางไว้นั่นแหละค่ะ

สงบ เซ็ง หมายความว่าอะไรครับ ศัพท์แปลก ๆ ดี

จิตรลดา ผักนี่กลายเป็นน้ำจืดชืดหมดรสชิคะ กินไม่อร่อยเลย

ดนตรีคั่น

ผะอบ อ้าว พวกแกงจืดเสร็จหรือยัง สับหมูบะฉ่ออย่าลืมใส่กระเทียมนะ ใบตำลึงเด็ดแล้วระวังหนวดอย่าให้ยุ่มย่ามล่ะ เดี๋ยวกินแล้วพานคอตาย

อดุลเดช ทางนี้เสร็จละครับ ฟังทางโน้นก็ว่าเป็นสมุนไพร ตำลึงล่ะเป็นอย่างไร โบราณมีใช้ทำอะไรไหมครับแม่

ผะอบ โบราณโขลกคั้นเอาน้ำผสมดินสอพองโกรกหัวเด็ก ๆ ให้ เย็นสบาย บางทีก็ทานแก้ผดผื่นคัน ทางฝรั่งเขาว่าอย่างไรล่ะเคยได้ยินว่าวิตามินสูง แต่ทางสมุนไพรมีไหม

สงบ ตำลึงรีครับ ลดไข้ ลดความร้อนน่ะครับ แล้วก็บำรุงโลหิตด้วย

อดุลเดช ก็สรุปว่ากับข้าวของไทยเราหรืออาหารไทยมีประโยชน์ครบทั้ง ๖ อย่างตามหลักของอาหารแล้วยังมีผักที่ใช้เป็นยาอีกด้วยใช่ไหมสงบ

สงบ ใช่ซิ นอกจากมีประโยชน์ครบแล้วยังได้สัดส่วนอีกด้วยนะ ไม่มีอะไรมากเกินไป ถ้ามากไปก็มีสมุนไพรช่วย คนโบราณถึงไม่ต้องกินวิตามินให้ยุ่งยาก

ผะอบ แล้วป้าก็ไม่เคยได้ยินว่า เป็นโรคอะไรแปลก ๆ อย่างเดี๋ยวนี้ โรคกินดีเกินไปน่ะ เดี๋ยวนี้คนมีเงินก็แสวงหาอาหารต่างชาติ เลยเป็นโคเลสเตอรอง เตอรอยอะไรเทือกนั้น ส่วนคนจนก็ขาดอาหาร ไม่น่าเชื่อนะว่าคนไทยขาดอาหาร ทั้ง ๆ ได้ชื่อว่าอุดมสมบูรณ์ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว

อดุลเดช ผมว่าก็เพราะคิดว่าของไทย ๆ ไม่ดี ไม่โก้ แต่ไม่รู้เหตุผลจริงว่าเขาทำกันเพื่ออะไร ถ้าปรับบางอย่างให้เข้ากับความเป็นอยู่ปัจจุบันแล้ว **ไม่มีอะไรเหมาะกับคนไทยเท่าของไทย ๆ**

ผะอบ เอ้อ เด็กสมัยนี้พูดอย่างนี้ ฟังแล้วน่าชื่นใจ

ดนตรีคั่น

ผะอบ อ้าว อิ่มกันแล้วรึ

พร้อมกัน อิ่มขนาดหนักเชียวครับ ค่ะ

ผะอบ ยังมีขนมต่อท้ายอีกนะ ป้าเตรียมลอดช่องน้ำกะทิ กับลูกชุบไว้ให้ จะได้ชมของสวย ๆ งาม ๆ บ้าง ลูกชุบนี้ ชาวบ้านไม่ทำกินกันเป็นพื้นหรอก นอกจากมีงานแสดงฝีมือกัน เพื่อนป้าเขาเคยทำขายเขาเอามาให้ รับรองได้ว่าไม่มีอันตรายอย่างหนังสือพิมพ์เขาลงบ่อย ๆ ว่ามีสีที่มีสารเป็นพิษนะ

เสียงคนเดิน

อดุลเดช ยกมาแล้วจ้า ใครจะกินลอดช่อง ตักเอง ลูกชุบนั้นต้องมีโควต้านะ มีน้อย

จิตรลดา สวยจังเลยค่ะ เหมือนผลไม้จริง ๆ เดี๋ยวนี้แปลกดีนะคะ ของเทียมก็ว่าสวยเหมือนจริง ของจริงก็ว่าสวยราวกับทำขึ้น ก็คือของเทียมนั่นแหละ

พงศ์พันธ์ โอ้โฮ มีมะม่วง ชมพู่ มะยม ลูกหว้า มังคุดสีต่าง ๆ สวยดีจริง พริกก็มี จำได้เมื่อเด็ก ๆ มีขายตามตลาด มีแต่พริกอย่างเดียว ยังซื้อมาเล็มกิน แล้วอวดกันว่ากินพริกได้ไม่เผ็ดเลย

ผะอบ ลูกชุบนี้ก็ถั่วเขียวกวนนั่นแหละ แล้วปั้นเป็นรูปต่าง ๆ ผสมสีทำแล้วชุบวุ้น ข้อสำคัญอยู่ที่ฝีมือปั้นและให้สี เดี๋ยวนี้ต้องที่ไว้ใจได้จริง ๆ ว่าไม่ใช่สีย้อมผ้า จึงจะกินได้

จิตรลดา เขาก็ประกาศให้ใช้สีทำขนม ทำไมยังมีคนใช้สีย้อมผ้า

สงบ ก็คนเห็นแก่ตัวน่ะซิครับ มันก็ไม่ถูกลงเท่าไร ฉันอยากได้กำไร คนกินเป็นอย่างไรก็ช่าง นี่แหละจิตใจคนสมัยนี้ ความเมตตาปรานีหายไปหมด

จิตรลดา สีทำขนมนี่ เขาทำจากอะไรคะ

สงบ เป็นการผสมทางเคมี ผ่านกรรมวิธีที่ปลอดภัย ผมก็ไม่ได้ศึกษาวิธีทำ

ผะอบ ป้ารู้แต่สมัยก่อน นำมาจากพืชที่ขึ้นโดยทั่วไปมาคั้นกับน้ำร้อน เช่น ต้นเตย มาคั้นเป็นสีเขียวแล้วยังหอมด้วย สีแดงก็ใช้ครั่ง หรือฝาง สีเหลืองก็ใช้ดอกคำฝอย สีฟ้า น้ำเงิน ม่วง ก็ใช้ดอกอัญชัน สีดำก็ใช้ผงถ่านมะพร้าว ป้าก็รู้แค่นี้ ทางสมุนไพรจะมีประโยชน์แค่ไหนหรือไม่ต้องให้เอกซเปอรตเขา ขอพูดภาษาฝรั่งให้ครึกครื้นหน่อย ว่าคนแก่ก็พูดเป็นนา

อดุลเดช โอย คุณแม่ครับ เดี๋ยวนี้บางคนเขาชอบพูดไทยคำฝรั่งคำ น่ารำคาญ ทั้ง ๆ ที่คำนั้นภาษาไทยก็มีใช้แต่ไม่ใช้ ทำยังกับเป็นเมืองขึ้นฝรั่งไปได้ เอะ ใครจะเป็นเอกซเปอรตละ พงศ์พันธ์แน่ะ

พงศ์พันธ์ เอาอีกแล้ว ทีนี้เห็นจะต้องแหล่ให้ฟังไหม

ใบเตย ที่ใช้ทำสีเขียวนะ แล้วยังห่ออาหารหรือรองนึ่งข้าวเหนียวก็ยังได้หอมดี กลิ่นหอมนี่แหละเป็นยาบำรุงหัวใจด้วย

คำฝอย ช่วยลดความดัน บางทีนำมาชงน้ำร้อนแทนชา

ครั่ง แก้ท้องเดิน เขามาผสมยาอุทัย แก้ร้อนใน แก้กระหายน้ำด้วย

อัญชัน ดอกไม้รู้นะ แต่เห็นเขาใช้แต่รากว่าเป็นยาบำรุงดวงตาทำให้ตาสว่าง

ถ่าน ลดแกสในกระเพาะ

พอหรือยังคร้าบ

อดุลเดช แหมงานคุณแม่ฉลองฉันวันนี้ได้ประโยชน์หลายอย่าง นี่พวกคุณ ๆ ต่อไปนี้ไปกินกับข้าวไทยเราให้พอดี เพราะเป็นประโยชน์ทางคุณค่าอาหาร ยังเป็นยาไปในตัวด้วย แล้วก็ไม่ต้องไปเสาะแสวงหาอ้ายที่แปลก ๆ ตามเหลาอีกล่ะ เดี๋ยวหัวใจจะวายตาย

พร้อมกัน คุณป้าครับ คะ ดิฉัน กระผมกราบขอบคุณและขอกราบลา วันหลังจะมาขอกับข้าวไทยรับประทานอีกค่ะ ครับ

ผะอบ เจริญ เจริญ เถิด จะมาเมื่อไรบอกล่วงหน้านะ

พร้อมกัน สวัสดีครับ สวัสดีค่ะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ชมบัวเบญจพรรณ"

ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๒๔ เวลา ๗.๓๐-๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท	คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
วิทยากร	พ.ต.หญิง ผะอบ โปษะกฤษณะ
	จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

เพลง.....นำรายการ (ฉากภายในบ้าน)

ลูก แม่กำลังทำอะไรคะ หิวน้ำจัง ขึ้นบนห้องไม่ทันต้องมาหาตู้เย็นก่อน

แม่ อ้อ! ไงกลับแต่วันละจ๊ะ ยังไม่ ๔ โมงเลย ดื่มน้ำมะพร้าวอ่อนนี่ซี เหลืออยู่ลูกหนึ่งพอดี น้ำฮ้อมหอมจ้ะ แม่เพิ่งเอาออกมาจากตู้เย็น

ลูก ดีเหมือนกันค่ะ ร้อนเหลือทนรถเมล์ก็แน่น นั่นแม่เอาห่ออะไรใส่ไว้ในมะพร้าว ๒ ลูกนั่นคะ

แม่ เอ้า! เอาแก้วนี้ใส่น้ำมะพร้าว แล้วนี่ช้อนเล็กขูดเนื้อมันออก

ลูก ขอบคุณค่ะ (เทน้ำมะพร้าวใส่ถ้วยแก้ว เอาช้อนขูดเนื้อใน)

แม่ แม่กำลังจะเอาห่อเกสรบัวทั้ง ๕ ออกจากมะพร้าว ๒ ลูกนี่จ้ะ เมื่อเช้าเอาน้ำมะพร้าวอ่อน ๒ ลูกไปต้มกับเกสรบัว แล้วเอากรอกเข้าไปในลูกของมันใหม่ร้อน ๆ ใส่ห่อเกสรเข้าไปด้วย ให้เนื้อในมันระอุ นี่คงจะเย็นดีแล้ว แม่กำลังจะเอาห่อเกสรบัวออก แล้วกรองน้ำใส่แก้วให้พี่นิดเขา

ลูก ยาแก้อะไรคะ แหม! น้ำสีเหลืองอ๋อย หอมฟุ้งทีเดียว ขอน้อยชิมหน่อยได้ไหมคะ แม่

แม่ ไฮ้! เขากินกันแต่คนท้องคนไส้หรอกจ้ะ เป็นยาบำรุงครรภ์ เวลานิดกับน้อยยังอยู่ในท้องแม่น่ะคุณยายทำให้แม่กินไม่รู้มะพร้าวคนละกี่ทะลาย มันหอมชื่นใจก็เลยทำให้นิดบ้าง คุณยายท่านบอกว่า บำรุงทั้งแม่ทั้งลูกในท้อง ก็คงจริง เพราะชื่นใจก็ตรงเกสรบัวนี่แหละจ้ะ สมุนไพรไทยแท้มีคุณนัก ยาแก้ลมมักเข้าเกสรบัว เกสรพิกุล บุนนาค หอมชื่นใจ บำรุงหัวใจดี

ลูก แม่ก็เหมือนคุณยาย แต่ทันสมัยนะคะเวลานี้ใคร ๆ ก็หันเข้าหาสมุนไพรไทย โฆษณาให้ใช้ให้ปลูก ที่แท้ไทยเราก็มีของดี ๆ มานมนานแล้ว นี่แม่ไม่เอาเข้าตู้เย็นก่อนรึค่ะ พี่นิดจะได้ดื่มหวานคอแร้งไปเลย

แม่ น้อยนี่พูดอะไรไม่รู้ไปว่าพี่เขา แต่ก็ดีเหมือนกัน เขายังไม่กลับจากหาหมอเลย ใส่ตู้เย็นไว้กลับมาร้อน ๆ เหนื่อย ๆ จะได้ดื่ม

ลูก คุณยายรู้ละก็คงเอ็ดแม่ว่าให้พี่นิดกินของเย็น ๆ อีกแล้ว ท่านยิ่งห่วงเหลนในท้องของท่าน

แม่ ก็เราอย่าให้ท่านรู้ซี คนแก่ก็เกลียดน้ำเย็นน้ำแข็งอย่างนั้นละ

ลูก ท่านว่า แสลงลม แสลงกระเพาะ ท่านค่อนพ่ออีตอนพ่อซื้อเครื่องเย็นมาใส่ห้องหนังสือ น้อยขันแทบแย่ ว่าแต่เกสรบัวทั้ง ๕ ของแม่น่ะ บัวอะไรบ้างคะ

แม่ ให้ช้อยไปซื้อจากร้านเครื่องยา แม่ก็แยกไม่ออกแต่รู้ว่ายังใหม่ หอม นั่นไง แม่ลองจดเกสรบัวทั้ง ๕ ของเจ้าคุณแพทย์พงศาฯ หนังสือบนโต๊ะกินข้าวนั่น

ละจ้ะ เรื่องบัวเบญจพรรณของคุณพระธรรมนิเทศทวยหาญ แล้วให้ช้อยไปซื้อ ที่ร้านเขาจะจัดมาตามนั้นหรือเปล่า แม่เอามาดูก็รู้เรื่องเสียเมื่อไหร่ นึกสนุกลองดูอย่างนั้นเอง เกสรบัวทั้ง ๕ มีหลายตำหรับจ้ะ

ลูก ตำหรับไหนบ้างล่ะคะ บัวต่างชนิดกันหรือคะ น้อยชักทึ่งบ้างแล้ว แม่ช่างเล่นดีจัง

แม่ ทึ่งก็อ่านดูซี แม่เอาดินสอคั่นไว้

ลูก (เสียงหวาน) อีกแล้ว! แม่ฉลาดเสมอ ล่อให้น้อยอ่านหนังสืออยู่เรื่อย ๆ เวลาน้อยถาม อะไรทีก็ต้องอ่านหนังสือเป็นเล่ม ๆ น้อยไม่ขยันอ่านเหมือนแม่นี่คะ

แม่ เป็นนักอักษรศาสตร์ปี ๒ แล้วนะจ๊ะ วิชานี้น่ะต้องอ่านหนังสือมาก ๆ ถึงจะรู้กว้างขวาง แม่เรียนจบมา ๓๐ ปีแล้ว วิชาก็ตามครูไปสวรรค์หมดแล้ว แม่ก็ต้องพึ่งหนังสือเป็นครูดีที่สุดเวลานี้

(เพลงคั่นเบา ๆ สักครึ่งนาที)

ลูก (หยิบหนังสือขึ้นพลิกดู) อ่านตรงไหนคะแม่

แม่ เฮ้อ! น้อยนะน้อย ก็ตรงดินสอกาไว้นั่นแหละ อ่านไปซิแม่จะได้ฟังให้จำได้อีกที

ลูก อ้อ ตรงนี้เอง (อ่าน) ในตำรายาไทยชื่อ ครรภ์รักษาได้กล่าวถึงบัว ๕ อย่าง ครบด้วยองค์สองคือ มีทั้งอุเทศ และนิเทศ แต่เรียกว่า บัวน้ำทั้ง ๕ และผสมไม่เหมือนกัน ตามที่ทราบมีสามชุดดังนี้

ในตำราของท่านพระพิษณุ กล่าวไว้ว่า บัวน้ำทั้ง ๕ คือ สัตบุษย์หนึ่ง สัตบรรณหนึ่ง ลินจงหนึ่ง จงกลนีหนึ่ง นีลุบลหนึ่ง ตำรานี้ว่าเป็นฉบับที่ได้ชำระสอบสวนแล้ว และเป็นตำหรับเรียนของหมอไทย เป็นที่นิยมเชื่อถือในหมู่หมอ มิใช่ฉบับที่เย้ยหยันกันว่า ดินอปะระสิวอขาวอกินกไดทากได ในตำราของท่านพระเทวพรหมาก็ได้กล่าวไว้ตรงกันอย่างนี้

ของพระยาแพทย์พงศาฯ บัวเผื่อนหนึ่ง บัวผันหนึ่ง สัตบุษย์หนึ่ง สัตบรรณหนึ่ง สัตบงกชหนึ่ง

ของหมอไทยทั่วไปที่ใช้กันมาก บัวเผื่อนหนึ่ง บัวผันหนึ่ง สัตบุษย์หนึ่ง สัตบรรณหนึ่ง บัวขมหนึ่ง แม้ถึงเช่นนี้ก็ยังตอบไม่ได้ ว่าบัว ๕ อย่างชุดไหนเรียกเบญจพรรณในวรรณคดีไทย ให้นึกสงสัยไม่หาย ว่าเป็นคำพูดรวม ๆ ส่งเดชไว้ (ปิดหนังสือแล้วพูด) โอ๊ย! จำไม่ได้เลยสักตำราเดียวค่ะ

แม่ อ้าว! ทำไมไม่อ่านต่อไปเล่าลูก

ลูก ไม่ไหวละค่ะ แม่ ขนาดคุณพระธรรมนิเทศทวยหาญ ซึ่งแม่บอกว่าเป็นครูของนาคะประทีป นักปราชญ์เมืองไทย ขนาดท่านยังบอกไม่ได้ว่าบัวเบญจพรรณ

นั้น ตำราไหนแน่ แล้วอย่างน้อยก็งั่งเลยเท่านั้นเอง โดนแต่ซื่อบัวว่า สัตบุษย์ สัตบรรณ สัตบงกช จงกลนี เข้าก็หมอบแล้ว ไม่รู้หน้าตาเป็นอย่างไร รู้แต่ว่าดอกบัวชนิดบูชาพระที่เขากำขาย กับดอกบัวชนิดสายยาว ๆ ที่มาแกงกะทิกับปลาทู ที่เขากินดิบ ๆ จิ้มหลน จิ้มน้ำพริก ก็แค่นี้เอง

แม่ ก็ต้องไปหาคุณป้าเล็กที่บางปะอิน เวลาหน้าน้ำซี หรือไม่ก็ไปตลาดดอกไม้ที่ปากคลองตลาดเช้า ๆ กันสักวันหนึ่ง แม่จะบอกให้บ้าง แต่อาจไม่ครบอย่างที่ตำราว่าไว้ อ้อ! แม่นึกได้ละน้อยยังไม่ต้องไปก็มีให้ดูที่บ้านเรา แล้วหน้าน้ำค่อยไปดูของจริงที่นาคุณป้าเล็ก

ลูก ที่ไหนคะแม่ น้อยชักทึ่งอีกแล้ว เรียนวรรณคดีพบเรื่องบัวไม่ได้หยุด ยิ่งปฐมสมโพธิกถาของกรมปรมานุชิต ท่านทรงพรรณนาไว้บ่อย ๆ แต่น้อยก็ไม่รู้บัวอะไรหน้าตาอย่างไร รู้แต่ชื่อเพราะ ๆ ดี

แม่ ก็ในหนังสือวารสารของสยามสมาคมสัก ๓๐ ปีมาแล้วไงจ๊ะ ศาสตราจารย์กสิณท่านเขียนเป็นภาษาอังกฤษ เรื่องบัวในเมืองไทยโดยเฉพาะทีเดียว มีรูปดอกบัวตามสีของมันด้วย ดูง่าย จำง่ายด้วย แต่ไม่ได้พูดถึง บัวเบญจพรรณนะ พูดถึงชนิดของบัวต่าง ๆ

ลูก โอ๊ย! ตายอีกแล้วค่ะ แม่! บัวภาษาไทยน้อยยังไม่กระดิกหูเลย จะให้อ่านภาษาฝรั่งเสียอีก คงชื่อภาษาละตินเต็มไปหมด

แม่ น้อยละก็! อย่างนี้แหละ ทีหนังสือฝรั่งอ่านเล่นละอ่านออกได้ พ่อกลับมา แม่จะให้หยิบให้น้อย ก็ไหนว่าทึ่งมากไงล่ะ แล้วเวลาเรียนวรรณคดีพบตอนชมบัว ทำไมไม่ถามครูให้รู้เรื่องล่ะจ๊ะ

ลูก ครูบอกให้ ก็นึกหน้าตาแต่ละชนิดไม่ออกค่ะ สาระพัดศัพท์ของบัว อุบล ปทุม โกมุท โกเมศ สาโรช นีลุบล บุณฑริก ไม่รู้อย่างไหนหน้าตาอย่างไร รู้แต่แปลว่า บัว ๆ ๆ เยอะแยะไปหมด

แม่ หนังสืออาจารย์ กสิณ จะช่วยน้อยได้มากทีเดียว เพราะมีชื่ออย่างไทยเรียกบอกไว้ในภาพด้วย แม่อ่านตั้ง ๒-๓ หน แล้วไปหาของจริงดู นอกจากได้ความรู้แล้วยังเห็นวิวงามน่าชม เวลาหน้าน้ำท่วมไปนาคุณป้าเล็กน่ะจ๊ะ สองข้างทางหลวงบัวแปลก ๆ งาม ๆ ได้ดูเวลานั่งรถไป แต่ไม่ใช่หน้าน้ำท่วมโครมครามอย่างสมัยนี้นะ สมัยที่แม่ยังสาว ๆ พายเรือเล่นในท้องนาได้สบาย ๆ นะจ๊ะ

ลูก แม่พูดอย่างนี้ น้อยก็ต้องจำนน แหม! น่าไปชวนยายแป้นกับเพื่อน ๆ มาฟังแม่เล็กเชอร์จัง แล้วหน้าน้ำก็ชวนกันไปนา คงจะดี

แม่ เอ้า! อยากพูดดี ก็หยิบเรื่องบัวเบญจพรรณของคุณพระธรรมนิเทศฯมาอ่านต่อ นี่! แม่ จะพลิกให้ (พลิกหนังสือ) นี่. อ่านตรงนี้แล้วค่อยกินขนมหน้านวล

ของคุณยายทำใหม่ ๆ ในโหลนั่น

ลูก ตรงไหนคะ อ้อ! (อ่าน) ในมคธ ท่านจัดแบ่งบัวเป็น ๒ ชนิด

๑. บัวสาย ก้านอ่อนไม่ชูตั้ง สมกับที่เรียกว่าบัวสาย และเกสรยังเกลาไม่มีตุ่มเป็นเครื่องเล่นได้อย่างหนึ่ง ซึ่งเหมาะแก่คำว่า "นางทรงหักห้อยเป็นสร้อยบัว สรวมตัวกำนัลสาวศรี"

แม่ (รีบพูดสอด) นั่นท่านยกกลอน บุษบาเล่นธารมาละ เก่งจริง ๆ เอ้า! ต่อไป

ลูก ค่ะ (อ่าน) ดอกมีกระพุ้งน้อย กลีบแคบ ไม่พอที่จะลอยเรือเล่นได้ ตั้งต้นบานเวลาค่ำจำพวกนี้มีชื่อรวมว่า อุบล ท่านจัดเป็นชนิดหนึ่ง เรียกว่า อุบลชาติ

แม่ วรรณคดีถึงเรียกพระจันทร์ว่า เจ้าแห่งดอกบัว จัน-ทะ-ระ-วิ-กะ-สิ บัวบานรับแสงจันทร์ยามราตรี พวกโกมุท โกมล โกเมศนี่ละ แม่ถึงชอบเพลงลาวคำหอม ฟังเพราะนักตรงที่ว่า "โอ้เจ้าดวงดอกโกมล ผ่องผิวผุดพ้น อยู่ในสวนดุสิดาแข่งแขอยู่แต่นภาฝูงภุมรา สุดปัญญาเรียมเอย"

ลูก แม่ของน้อย โรแมนติกจริง ๆ ทำนองเพลงนี้ก็เพราะ เนื้อเพลงก็เพราะ

แม่ แม่อดสอดไม่ได้ อ่านต่อไปเถอะ

ลูก ค่ะ (อ่านต่อ) ๒. บัวหลวง ก้านเปราะ และขรุขระเป็นตุ่มเล็ก ๆ แต่ว่าแข็งสามารถชูดอกและใบให้ตั้งอยู่ได้โดยไม่มีน้ำหล่อ ควรจะเรียกว่า บัวก้านให้เข้าคู่กับบัวสายแต่เพราะดอกและใบใหญ่กว่าบัวสาย จึงได้เรียกว่าบัวหลวง ดอกมีกระพุ้งมาก ตั้งต้นบานเวลาเช้า กลีบกว้างและค้อมมาก จึงลอยน้ำเล่นได้ เหมาะแก่คำว่า "แล้วปลิดกลีบประทุมมาลย์มากมี เทวีลอยเล่นเป็นนาวา" จำพวกนี้มีชื่อรวมเรียกว่า ประทุม ท่านจัดเป็นชนิดหนึ่งว่าประทุมชาติ

แม่ เข้าใจหรือยังล่ะลูก ว่าไทยโบราณท่านจัดแบ่งบัวออกเป็น ๒ ประเภท อุบลชาติก็บัวสาย ก้านอ่อนผิวก้านเรียบ บัวสายชนิดใหญ่ ๆ เราเอาสายมาแกงกิน ผัดกิน กินดิบ ๆ จิ้มเครื่องจิ้มไทย ๆ ได้ ส่วนประทุมชาติคือบัวหลวง ก้านแข็งขรุขระ ดอกใช้บูชาพระมีทั้งดอกรูปไข่ปลายแหลมก็มี ดอกป้อม ๆ ปลายแหลมก็มี ฝักกินได้ ใบใช้ห่อข้าวหอมนัก ใบอ่อนบัวหลวงที่ยังไม่คลี่ใบ คุณยายชอบเอามาตีกระเทียมน้ำมันผัดเร็ว ๆ ไฟแรง ๆ แล้วจิ้มน้ำพริกกินอร่อยทั้งอุบลชาติ ประทุมชาตินี่ ใช้เกสรทำยาได้ เหง้าบัวต้มน้ำตาล แกงก็ได้ กลีบบัวหลวง เขาเอาไปมวนบุหรี่ คุณตาชอบสูบนัก

ลูก เข้าใจแจ่มแจ้งเลยค่ะ นอกจากต้องดูของจริงอีกที สีอะไร เรียกชื่ออะไร ก็คงยุ่ง ๆ อยู่ พวกบัวสายนี่ล่ะ

แม่ ใช่ซิมีทั้งเล็กทั้งใหญ่ เล็ก ๆ ก็อย่างบัวท้องนา น้อยเห็นฝีปากคุณพระธรรมนิเทศฯ ไหมล่ะท่านเป็นทั้งนักภาษาทั้งนักวรรณคดี อธิบายแล้วก็อุปมายกวรรณคดี

มาเทียบ คุณพระสารประเสริฐท่านถึงบอกว่า กลัวครูผู้นี้มาก เพราะท่านถูกดุเรื่องเขียนหนังสือไม่ดีมาเสียหนักแล้ว

ลูก ค่ะ ยกบัวในเรื่องอิเหนามาประกอบคำอธิบายนี่ เก่งจริง ๆ

แม่ นั่นไง! ตอนบนหน้านั้นละท่านยกกลอนมาทั้งท่อนเสียก่อนอธิบาย

ลูก จริงด้วย แม่ฟังซิคะ (อ่าน) "นีลุบลพ้นน้ำขึ้นรำไร ตูมตั้งบังใบอรชร ดอกขาวเหล่าแดงสลับสี บานคลี่ขยายแย้มเกสร บัวเผื่อนเกลื่อนกลาดในสาคร บังอรเก็บเล่นกับนารี นางทรงหักห้อยเป็นสร้อยบัว สวมตัวกำนัลสาวศรี แล้วปลิดประทุมมาลย์มากมี เทวีลอยเล่นเป็นนาวา"

แม่ เห็นไหมล่ะ น้อย! นอกจากได้ความรู้เรื่องบัวแล้ว ยังได้เห็นวิธีเขียนความเรียงชั้นครูที่นักภาษาแต่ก่อนเขานับถือกันอีกด้วย ท่านนิเทศคือชี้แจง แล้วยังอุเทศคือยกตัวอย่างมาอ้างประกอบ ชัดเจนเกิดจินตนาการดีไหมล่ะจ๊ะ

ลูก จริงค่ะ น้อยต้องยืมอ่านคืนนี้ค่ะ แต่แม่คะ บัวเผื่อน บัวผันนั้นรูปร่างอย่างไร อยู่ประเภทไหนคะ อุบลชาติ หรือประทุมชาติ

แม่ เอ้อ! อันนี้น้อยจะต้องอ่านของอาจารย์กสิณและชัดแจ้งทีเดียวมีรูปด้วย ท่านแบ่งพวกโลตัสบัวหลวงกับวอเธอร์-ลีลี่ บัวสายไว้ ให้ชื่อเรื่องว่า นิมฟีอาเซียดอกไม้ในน้ำ น่ารู้น่าอ่านหลักเดียวกับของคุณพระธรรมนิเทศจ๊ะ ท่านอาศัยของคุณพระเหมือนกัน

บัวเผื่อนนั้นเป็นบัวสายเล็ก ดอกขาวเจือม่วงอ่อน ๆ มีในนาเวลาหน้าน้ำ แต่สีไม่สวยเหมือนบัวนีลุบลสีม่วงสด ที่เขาปลูกเล่นในกระถางบัว นีลุบลใหญ่กลีบซ้อนงามกว่าบัวเผื่อน ส่วนบัวผันนั้นเป็นบัวสายเล็ก ดอกสีขาวปลายชมภูเรื่อ ๆ เปลี่ยนสีได้เป็นสีขาบคืออมน้ำเงินแล้วก็เป็นสีชมภู พวกนี้บานกลางวัน แต่บัวเผื่อนไม่เปลี่ยนสี สองอย่างนี่ก็คงจัดอยู่ในอุบลชาติ

ลูก แล้ว สัตบุษย์ สัตบรรณ สัตบงกชล่ะคะ

แม่ นั่นภาษาไพเราะละจ้ะ สัตบุษย์น่ะ สงสัยว่าบัวสายสีขาวที่อาจารย์กสิณเรียกว่า โกมุท บานกลางคืน สัตบรรณก็บัวสายดอกสีแดง ส่วนจงกลนีนั่นบัวสายดอกสีชมภูจ้ะ พวกนี้อุบลชาติ สัตบงกชเป็นพวกประทุมชาติ ก้านแข็ง ดอกป้อมปลายกลีบแหลมสีชมภู ดอกตูม วรรณคดีเปรียบกับนมนางบุณฑริกก็คือดอกบัวหลวงสีขาว ใช้ไหว้พระคู่กับสีชมภู เขากำขายในท้องตลาดจ้ะ

ลูก แล้วพวกดอกเล็ก ๆ ขนาดหัวแม่มือน่าเอ็นดู รูปร่างเหมือนบัวบูชาพระอย่างที่แม่ว่าล่ะคะ น้อยเคยซื้อมาเวลาพบในตลาด แต่ไม่เคยเห็นบานสักที นาน ๆ จะมีขาย

แม่ อาจารย์กสิณบอกไว้ว่าเรียกบัวปักกิ่งจ้ะ ตามที่แม่จำได้

ลูก ตรงกันข้ามกับ บัววิคตอเรีย ดอกเป็นหนาม ใบเป็นกะทงเบ้อเริ่มเลย น้อยจำได้ คุณป้าเล็กปลูกไว้ ดอกมหึมา บานกลางคืนหอมจัง

แม่ เดี๋ยวนี้หาย...แต่ก่อนปลูกกันตามบ้านหรือวังที่มีสระใหญ่ ๆ บัวกระทงนี่อาจารย์กสิณว่าเอามาจากอเมริกาจ้ะ คงแถบใต้กระมัง เรื่องของบัวนี้เพลิดเพลิน น้อยอ่านในวรรณคดีอินเดียจะเห็นกวี ๒ พันปี เช่น กาลิทาส กล่าวชมสาวชนบทว่าใช้ดอกนีลุบลเป็นเครื่องประดับห้อยหู ดอกนีลุบลของเขาคงจะเล็กมาก ไม่รู้ห้อยหูแบบไหน ถ้าใส่ในรูหูเจาะกว้าง ๆ อย่างหญิงท้องถิ่นพม่าโบราณ เจาะหูเอาบุหรี่สอดไว้ก็คงน่าดูดี

ลูก จริงซิคะดอกบัวนี่เป็นดอกไม้ประดับแล้วเป็นดอกไม้วรรณคดีด้วย ดอกไม้ศาสนาด้วย มีนิยายดอกบัวทั้ง ของอินเดีย และอียิปต์ครูเคยเล่า

แม่ แม่เคยเห็นดอกบัวชื่อ สุทธาสิโนบล สวยจริง ๆ สีม่วงแดงสด กลีบซ้อน ๆ กลีบนอกเขียวเป็นมันชื่อนั้นตามพระนามพระวิมาดาเธอในรัชกาลที่ ๕ สมัยโน้นท่านปลูกกันไว้เป็นดอกไม้ประดับ

เออ! มัวชมเบญจพรรณเพลินจน ๔ โมงเย็นแล้ว กินขนมหน้านวลซีจ๊ะ แม่ใช้ช้อยขูดมะพร้าวไว้โรยหน้า ใส่อับไว้ในตู้เย็นแน่ะจ๊ะ ไปหยิบเอามาซิจ๊ะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "วรรณคดีศรีสมัย"

วันอาทิตย์ที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๔

ผู้จัดรายการ	สุวรรณี อุดมผล
ผู้เขียนบท	สุวรรณี อุดมผล
	ประคอง เจริญจิตรกรรม
ผู้ร่วมรายการ	ประคอง เจริญจิตรกรรม
	ลักษณา โตวิวัฒน์
	สุวรรณี อุดมผล
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

นานาประเทศล้วน นับถือ
คนที่รู้หนังสือ แต่งได้
ใครเกลียดอักษรคือ คนป่า
ใครเยาะกวีไซร้ แน่แท้คนดง

นิด เสียงใครอ่านโคลงของรัชกาลที่ ๖ นะ เพราะจัง

เปี๊ยก ต้นไงล่ะ เดี๋ยวนี้อยู่ชั้น ม. ๓ แล้วสนใจวรรณคดีไทยมาก อ่านกลอน ท่องกลอนทั้งวัน บางตอนท่องได้ยาว ๆ เชียวละ

หมู ชอบเหมือนอาเลยนะ ดีแล้วล่ะที่เด็กหัดสนใจศิลปวัฒนธรรมไว้บ้าง จะได้ไม่หลงตามวัฒนธรรมฝรั่งไปหมด

นิด วรรณคดีเป็นศิลปวัฒนธรรมด้วยหรือ?

เปี๊ยก เป็นซิ เพราะในการแต่งวรรณคดี กวีต้องใช้ศิลปะในการเลือกคำที่จะสามารถโน้มน้าวอารมณ์ของผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม ภาษาเหล่านี้ต้องมีความละเอียดลึกซึ้งกว่าภาษาที่เราใช้กันในชีวิตประจำวัน อย่างเวลาเราพูดว่าผู้หญิงสวย กวีจะไม่กล่าวเช่นนั้น ซึ่งคนฟังอาจจะนึกเห็นภาพต่างกันมาก แต่ในวรรณคดีจะต้องชมความงามของหญิงอย่างละเอียด เช่น

ดูผิวสินวลลอองอ่อน มลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น
สองเนตรงามกว่ามฤคิน นางนี้เป็นปิ่นโลกา
งามโอษฐดังใบไม้อ่อน งามกรดังลายเลขา
งามรูปเลอสรรขวัญฟ้า งามยิ่งบุปผาเบ่งบาน

หมู อ๋อ นี่เป็นตอนที่ท้าวทุษยันต์ชมโฉมนางศกุนตลานี่ เห็นภาพเลยนะ แทนที่จะชมว่าเป็นผู้หญิงสวยเฉย ๆ ซึ่งไม่ให้ภาพว่าสวยยังไง สวยแค่ไหน ก็ชมส่วนต่าง ๆ ให้รู้ว่าผิวงามยังไง ตางามยังไง ปากงามยังไง มืองามยังไง รูปทรงงามยังไง พรรณนาเปรียบเทียบเสียเราวาดภาพได้ว่านางสวยยังไง

นิด การชมโฉม นอกจากจะชมโดยละเอียดอย่างที่ฟังมาแล้ว บางครั้งกวีก็ชมโฉมนางด้วยโวหารที่แปลกเพื่อชักจูงให้ผู้อ่านเห็นความงามของตัวละครเช่นท้าวมาลีวราชพรหมชมความงามของนางสีดาว่าแม้ตนเองผู้เป็นพรหมยังหวั่นไหวต่อความงามของนางว่า

งามดั่งดวงจันทร์ไม่ราคี
มาตรแม้นถึงองค์พระอุมา นางสุชาดาโฉมศรี
นางสุจิตราเทวี สุนันทานารีอรไท
ทั้งสุธรรมานงคราญ จะเปรียบงามเยาวมาลย์ก็ไม่ได้

ทั่วสวรรค์ชั้นฟ้าสุราลัย ไกลกันกับโฉมนางสีดา....
กระนี้แลหรือทศกัณฐ์ จะไม่ผูกพันเสน่หา
พาโคตรวงศ์ในลงกา แสนสุรโยธาวายปราณ
แต่กูผู้ทรงทศธรรม์ ยังหวาดหวั่นเคลิมไปด้วยสงสาร
หากมีอุเบกขาญาณ จึงประหารเสียได้ไม่ไยดี

จากบทชมโฉมนี้เองทำให้นางสีดาเป็นหญิงที่งามที่สุดในวรรณคดีไทย เพราะความงามของนางสามารถทำให้ท้าวมาลีวราชซึ่งเป็นถึงพรหมต้องหวั่นไหว โวหารเช่นนี้กวีท่านอื่นยังไม่เคยใช้

เปี๊ยก การชมโฉมที่จริงไม่จำเป็นจะต้องชมเฉพาะความงามของหญิง บางทีก็ชมความงามของตัวละครฝ่ายชายก็มี อย่างเช่น บทชมโฉมพระลอว่า

รอยรูปอินทรหยาดฟ้า มาอ่าองค์ในหล้า
แหล่งให้คนชม
พระองค์กลมกล้องแกล้ง เอวอ่อนอรอรรแก้ง
ถ้วนแห่งเจ้ากรุงงาม บารนี
โฉมผจญสามแผ่นแพ้ งามเลิศงามล้วนแล้
รูปต้องติดใจ บารนี
ฤาขจรในแหล่งหล้า ทุกทั่วคนเที่ยวค้า
เล่าล้วนยอโฉม ท่านแล
เดือนจรัสโพยมแจ่มฟ้า ผินได้เห็นหน้า
ลอราชไซร้ดูเดือน ดุจแลฯ

หมู อือ จริง ๆ นะ เห็นเลยว่าพระลอมีความงามจนไม่อาจจะเปรียบเทียบกับความงามของมนุษย์จึงต้องไปเปรียบเทียบกับความงามของพระอินทร์ซึ่งเป็นเทพเจ้า ใคร ๆ เห็นก็ต้องเก็บเอาความงามไปเล่าลือถึงขนาดที่ให้ดูเปรียบเทียบกับความสว่างนวลของแสงจันทร์

นิด แต่แปลกนะ ทำไมถึงได้ชมพระลอว่างามกล้องแกล้ง ดูแล้วไม่เห็นจะเกิดความรู้สึกว่างามเลย เพราะคำว่ากล้องแกล้งให้ความรู้สึกว่าพระลอเป็นคนขี้ยาเหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ

หมู ไม่ใช่อย่างนั้นหรอก สมัยนั้นคำว่ากล้องแกล้ง ความหมายแตกต่างจากเดี๋ยวนี้ คือ ตอนนั้นคำว่ากล้องแกล้ง หมายถึง รูปร่างสมส่วนแบบหนุ่มน้อยมีลักษณะเจ้าชู้หน่อย ๆ ซึ่งก็ตรงกับลักษณะนิสัยของพระลอซึ่งอายุยังน้อยไม่ค่อยจะคิดอะไร ก็มักทำตามใจตนเอง

เปี๊ยก นี่ละ ภาษาที่วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ ถ้าเผื่อเราไม่มีวรรณคดีก็ไม่มีหลักฐานที่จะ

ศึกษาค้นคว้าเปรียบเทียบความหมายและการใช้คำต่าง ๆ ได้

นิด จริงด้วย ถ้าไม่มีวรรณคดีเราก็จะไม่รู้คำ หรือสำนวนที่ใช้กันในสมัยก่อน อย่างเช่นสมัยสุโขทัยในศิลาจารึกหลักที่ ๑ มีสำนวนว่า ล้มหายตายกว่า แต่ปัจจุบันเราใช้สำนวนที่มีความหมายเดียวกันว่า ล้มหายตายจาก หรือในหนังสือไตรภูมิพระร่วงมีสำนวนว่า กระจอกงอกเงย แต่ปัจจุบันเราใช้ว่า กระจอกงอกง่อย

หมู ใช่ วรรณคดีเป็นแหล่งค้นคว้าเรื่องนี้ได้อย่างดีเลยนะ เราจะพบภาษาที่นิยมใช้ในสมัยต่าง ๆ จากวรรณคดี เพราะกวีได้แสดงความรู้ทางด้านภาษาอย่างเต็มที่ จึงมีการใช้คำที่มีความหมายคล้าย ๆ กันมาแต่งไว้ใกล้ ๆ กัน เพื่อให้เสียงของคำช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ

เปี๊ยก ใช่ มีกลอนที่เคยท่องจำตั้งแต่สมัยเรียนมัธยมอยู่ แล้วก็มีความไพเราะในการเล่นคำยังจำได้อยู่จนเดี๋ยวนี้ว่า

ตรงตระพักเพิงผาศิลาเผิน ชะงักเงิ่นเงื้อมงอกชะแง้หงาย
ที่หุบห้วยเหวหินบิ่นทลาย เป็นวุ้งโว้งโพรงพรายดูลายพร้อย
บ้างเป็นยอดกอดก่ายตะเกะตะกะ ตะขรุตะขระเหี้ยนหักเป็นหินห้อย
ขยุกขยิกหยดหยอดเป็นยอดย้อย บ้างแหลมลอยเลื่อมสลับระยับยิบ
บ้างงอกเง้าเป็นเงี่ยงบ้างเกลี้ยงกลม บ้างโปปมเป็นปุ่มกระปุบกระปิบ
บ้างปอดแป้วเป็นพูดูลิบลิบ โล่งตลิบแลตลอดยอดศิขรินทร์

นิด จริงนะ การเล่นคำทำให้จำง่าย เพราะเสียงของคำมีความคล้องจองกัน ช่วยให้คล่องปาก เพราะเมื่อก่อนการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรยังไม่แพร่หลาย ต้องใช้วิธีบอกเล่าให้จำกันต่อ ๆ มา การเล่นคำเช่นนี้จึงเป็นศิลปะให้การเล่าสืบทอดและจำได้ง่าย คำที่กวีนำมาใช้ก็ล้วนมีความหมายในตัวของมันเอง มิใช่เป็นการใช้คำฟุ่มเฟือยกลอนเพียงวรรคเดียว "ขยุกขยิกหยดหยอดเป็นยอดย้อย" ขยุกขยิกก็ให้เห็นลักษณะของหินที่เกิดจากการเคลื่อนไหวก่อนที่จะแข็งตัว และยังค้างอาการเช่นนั้นอยู่ หยด ก็ให้เห็นลักษณะของหินปูนที่ละลายตกลงมากองอยู่ที่พื้น และเห็นโผล่ขึ้นมาเป็นยอดแหลม หยอดช่วยให้เห็นลักษณะของหินที่ย้อยลงมาแต่แข็งตัวเสียก่อนจึงเห็นเป็นหินย้อยอยู่

หมู นอกจากนี้ บางครั้งกวีก็นำคำที่มีความหมายหรือเรียงความกันมาใส่ใกล้ ๆ กัน เพื่อความไพเราะและทำให้เกิดจินตนาการ อย่างเช่นเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์นิพนธ์โคลงไว้บทหนึ่งว่า

รอนรอนสุริยโอ้ อัสดงค์
เรื่อยเรื่อยลับเมรุลง ค่ำแล้ว
รอนรอนจิตจำนง นุชพี่ เพียงแม่
เรื่อยเรื่อยเรียมคอยแล้ว คลับคล้ายเรียมเหลียว

เปี๊ยก โคลงบทนี้เล่นคำรอนรอน กับเรื่อยเรื่อยเพราะดีนะ

นิด ไม่ใช่ว่าจะเพราะอย่างเดียว คำว่ารอนรอนยังให้ภาพพระอาทิตย์ที่ค่อย ๆ เคลื่อนต่ำลงอย่างอาลัยอาวรณ์ในเวลาจวนค่ำ แสงก็ค่อย ๆ อ่อนลง "เรื่อยเรื่อย" คือค่อย ๆ อ่อนลงอย่างสม่ำเสมอจนในที่สุดก็ลับขอบฟ้าไปเหลือไว้แต่ความมืด ลักษณะการเคลื่อนไปของพระอาทิตย์อาจเปรียบเทียบได้กับอารมณ์และความหวังของกวีที่จะได้พบนาง คือความหวังของกวีที่ค่อย ๆ จางไปและในที่สุดก็หมดหวังลักษณะหมดหวังเกิดขึ้นอย่างฉับพลันเหมือนกับความมืดที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันเหมือนกับความมืดที่เกิดขึ้นทันทีในขณะที่พระอาทิตย์ลับขอบฟ้า นอกจากนี้แล้วการใช้คำว่ารอนรอน และเรื่อยเรื่อย ยังทำให้เห็นภาพที่มีชีวิตเคลื่อนไหวได้ โคลงบทนี้จึงมิได้ให้ภาพที่เป็นภาพวาด หรือภาพถ่าย แต่ให้ภาพที่เคลื่อนไหวเหมือนภาพยนตร์

หมู ที่พูดกันมาทั้งหมดเป็นศิลปะและความงามทางด้านภาษาในวรรณคดี แล้วทางด้านเนื้อหาล่ะ เราเคยลองมาคิดกันดูหรือเปล่าว่าวรรณคดีให้อะไรกับเราบ้าง

เปี๊ยก เยอะแยะเชียวล่ะ วรรณคดีน่ะเหมือนกับเป็นที่บันทึกภาพของอดีตไว้ให้คนรุ่นหลังได้เห็นเชียวนะ อย่างเช่นเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนแสดงวัฒนธรรมและสภาพสังคมในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไว้มากทีเดียว

หมู พูดถึงขุนช้างขุนแผนทีไรเป็นต้องนึกถึงสำนวน "วันทองสองใจ" ทุกที

นิด นิดคิดว่า "วันทองสองใจ" ติดปากก็เป็นเพราะว่าเราซาบซึ้งวรรณคดีเรื่องนี้จนสามารถจดจำเนื้อเรื่องได้ขึ้นใจ และยังเป็นคติสอนให้หญิงไทยประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกที่ควรไม่ควรมีใจรวนเรตัดสินใจไม่แน่นอนอย่างนางวันทอง นอกจากที่พี่พูดแล้ว พวกเรายังพอนึกกันออกไหมว่าเรื่องนี้มีอะไรเด่น ๆ อีกไหม

เปี๊ยก ถ้าจะเริ่มดูกันตั้งแต่ต้นเรื่องนะ ตอนที่จะเกิดขุนช้าง ขุนแผน นางเทพทองกับนางทองประศรีก็ฝัน แต่ฝันกันคนละอย่าง

นางเทพทองฝันว่า

ช้างพลายตายกลิ้งตลิ่งชัน พองขึ้นหัวนั้นเน่าโขลงไป
ยังมีนกตะกรุมหัวเหม่ บินเตร่เร่มาแต่ป่าใหญ่

อ้าปากคาบช้างแล้ววางไป เข้าในหอกลางที่นางนอน
ในฝันนั้นว่านางเรียกนก เชิญเจ้าขรัวหัวถกมานี่ก่อน
นางคว้าตัวได้เจ้าหัวกล้อน กอดนกกับช้างนอนสบายใจ

แต่นางทองประศรีฝันว่า มีเทวดานำแหวนเพชรมาให้ ไม่นานทั้งสองนางก็คลอดลูกออกเป็นขุนช้าง และขุนแผน เรื่องความฝันและการทำนายฝันนี่คนไทยเราเชื่อกันมานานแล้ว เพราะฉะนั้นกวีก็เลยใส่ความเชื่อแบบไทย ๆ ไว้ด้วย

หมู งั้นที่เกี่ยวกับเปรตนางวันทอง และกุมารทองก็คงจะสะท้อนให้เห็นความเชื่อเหมือนกันนะ

เปี๊ยก ใช่ คนไทยสมัยก่อนนะเชื่อว่าของเหล่านี้มีจริง และมีอิทธิฤทธิ์มีพลัง อาจจะให้โทษหรือให้คุณแก่คนได้ เช่น สามารถช่วยเหลือสิ่งที่ร้ายให้กลายเป็นดี หรือสามารถบอกเหตุการณ์ร้ายล่วงหน้าได้

นิด พอพูดถึงเรื่องร้าย ๆ ก็เลยนึกถึงตอนที่สร้อยฟ้าศรีมาลาลุยไฟ และตอนขุนช้างกับพระไวยดำน้ำ ทั้งสองตอนนี้คงเป็นวิธีการลงโทษของคนสมัยก่อน

หมู อันที่จริงการดำน้ำ และลุยไฟ ไม่ใช่เป็นวิธีการลงโทษ แต่เป็นการพิสูจน์ความบริสุทธิ์เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนการลงโทษ

นิด วิธีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์เช่นนี้ก็ปรากฏอยู่ในกฎมณเฑียรบาล เพราะฉะนั้นเราจะเห็นได้ว่าวรรณคดีเป็นแหล่งบันทึกข้อมูลที่เราจะเอามาสอบทานอ้างอิงได้ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการกระทำเช่นนี้ในสมัยนี้แล้ว

หมู ไหน ๆ เราก็พูดกันถึงเรื่องวรรณคดีสะท้อนภาพสังคมและการปกครองแล้ว เราก็มาดูทางด้านการศึกษากันเสียเลยดีกว่า การศึกษาในสมัยก่อนมีที่วัด เพราะยังไม่มีการจัดตั้งโรงเรียนแล้วก็ผู้ชายเท่านั้นที่จะมีสิทธิ์ศึกษาหาวิชาความรู้ ส่วนผู้หญิงก็จะฝึกหัดทางการบ้านการเรือนอย่างเช่นการเย็บปักถักร้อย

เปี๊ยก เกี่ยวกับเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนอย่างไรจ๊ะ

หมู เกี่ยวซิ จำได้ไหมว่าก่อนที่พลายแก้วจะได้ดิบได้ดีมียศเป็นขุนแผน ก็ได้ศึกษาวิชาความรู้ กับสมภารบุญที่วัดส้มใหญ่ ซึ่งเราอาจจะเห็นได้ชัดในตอนที่นางทองประศรีฝากฝังกับสมภารว่า

ท่านเจ้าขาฉันพาลูกมาบวช ช่วยเสกสวดสอนให้เป็นแก่นสาร
ด้วยขุนไกรบิดามาถึงกาล จะได้อธิษฐานให้ส่วนบุญ
อีกทั้งวิชาการอ่านเขียน เจ้าจะได้ร่ำเรียนเสียแต่รุ่น

เปี๊ยก อ๋อ จำได้ แล้วนางวันทองที่ว่าฝึกหัดทางการบ้านการเรือน เราก็คงจะเห็นได้

จากตอนที่ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างแล้วก็ฟันม่านที่วันทองปักไว้อย่างสวยงามจน เราจำบทกลอนตอนนี้จนขึ้นใจได้ว่า

ม่านนี้ฝีมือวันเทองทำ จำได้ไม่ผิดนัยน์ตาพี่
เส้นไหมแม้นเขียนแนบเนียนดี สิ้นฝีมือแล้วแต่นางเดียว

นิด พี่นึกขึ้นมาได้ตอนหนึ่งเหมือนกันเกี่ยวกับนางวันทอง ตอนที่ขุนแผนพานางวันทองหนี ก่อนที่นางจะลงจากเรือนก็พิรี้พิไรถึงต้นไม้ดอกไม้ในบ้าน ในจำพวกต้นไม้นี่ก็มีทั้งไม้ดัดด้วย ฉะนั้นในตอนนี้ก็คงจะสะท้อนให้เห็นว่าการเล่นไม้ดัดคงจะเป็นที่นิยมกันในขณะนั้นด้วย เพราะกวีมักจะอดไม่ได้ที่จะถ่ายทอดสิ่งที่กำลังเป็นที่นิยมในสมัยของตนในงานประพันธ์

หมู ที่จริงเรื่องนี้ถ่ายทอดสภาพสังคมสมัยรัตนโกสินทร์ไว้มากทีเดียวนะ

นิด เมื่อกี้เราพูดก็ยังไม่หมด ยังสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปให้เห็นอีกด้วย อย่างเช่นเรื่องแม่มีอำนาจเหนือลูกสาว

เปี๊ยก ถ้าจะให้ทาย ก็คงจะเป็นนางศรีประจันมีอำนาจเหนือนางวันทองกระมัง ใช่แล้ว แล้วก็ยังมีตอนที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมความสนุกสนาน ความเอื้ออารีของไทยอีกด้วย จะลองทายอีกไหมว่าเป็นตอนไหน

นิด ตอนที่สนุกสนาน ก็คงจะเป็นตอนที่มีงานมีการ เช่นตอนแต่งงานพลายแก้วกับนางพิม ส่วนที่แสดงความเอื้ออารีก็คงเป็นตอนที่ถ้าบ้านไหนมีงานอะไร เช่น งานบวช ก็ไปช่วยกันเตรียมงาน

หมู ถูกอีกนั่นแหละ

เปี๊ยก ที่เราพูดกันมาทั้งหมดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม สภาพสังคมของชาวบ้านทั้งนั้น แล้วมีวรรณคดีเรื่องไหนบ้างที่เราจะเห็นขนบธรรมเนียมประเพณีของหลวงบ้างล่ะ ตั้งหลายเรื่อง ที่เห็นชัด ๆ เรื่องอิเหนาไงล่ะ มีประเพณีไทยโบราณของหลวงหลายอย่าง เช่น ประเพณีสมโภชลูกหลวงประสูติใหม่ตอนอิเหนาเกิด ประเพณีการทำศพที่เมืองหมันหยา ประเพณีต้อนรับแขกเมือง ตอนท้าวดาหารับทูตจรกา ประเพณีโสกัณฑ์ ตอนโสกัณฑ์สียะตรา นอกจากนั้น เนื้อเรื่องหลาย ๆ ตอนก็ยังแสดงสภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของคนสมัยนั้นอย่างตอนที่ชาวบ้านมาเที่ยวงานอภิเษกจรกากับนางบุษบาก็บรรยายว่า

บัดนั้น หญิงชายประชาชนอลหม่าน
เดินเป็นหมู่หมู่เที่ยวดูงาน อุ้มลูกจูงหลานพัลวัน
บ้างแบกม้านั่งดูละคร แดดร้อนก็กางร่มกั้น
สาวสาวไม่มีผัวตัวสำคัญ มือพัดด้ามจิ๋วจันทร์กรีดกราย

ลางคนคมสันทำปั้นปึ่ง สีขี้ผึ้งกินหมากเมียงม่าย
ชำเลืองแลมาสมหลบตาชาย สะกิดเพื่อนเอื้อนอายอดสูใจ
นักเลงเหล่าเจ้าชู้หนุ่มหนุ่ม คาดเข็มขัดนุ่งปูมเกี้ยวคอไก่
ทัดยาดมห่มสีน้ำดอกไม้ หวีผมตำรับใหญ่แยบคลาย

หมู ภาพอย่างนี้ เหตุการณ์อย่างนี้ การแต่งตัว อริยาบถอย่างนี้ถ้าไม่มีวรรณคดีบันทึกไว้เราจะไม่มีวันรู้เลยว่าสมัยก่อนเป็นยังไง

นิด เราก็ดูวรรณคดีกันมาหลายเรื่องแล้ว รามเกียรติ์ก็เป็นวรรณคดีเรื่องใหญ่ของไทย ไม่เห็นพูดถึงกันเลย

เปี๊ยก แหม เรื่องนี้ไม่เห็นชอบเลย เพราะว่ามีแต่การทำศึกแย่งนางสีดากัน เพราะสาเหตุเพียงผู้หญิงคนเดียวก็ทำให้ทั้งฝ่ายพระราม ทศกัณฐ์ต้องสูญเสียผู้คนมากมาย

นิด ที่จริงแล้ว ถ้าพิจารณาเรื่องรามเกียรติ์ให้ละเอียด จะเห็นว่าไม่ใช่การรบเพื่อแย่งนางเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรี เพราะตัวทศกัณฐ์เองในตอนท้ายเรื่องก็อยู่ในฐานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก ถ้าจะคืนนางสีดาไปก็จะเสียศักดิ์ศรี นี่เองที่เราน่าพิจารณาว่า ในอดีต สิ่งที่แสดงศักดิ์ศรีของเมืองของประเทศก็คือ ดินแดนที่ตนเองครอบครอง ถ้าดินแดนนั้นตกไปเป็นของผู้ใดก็จะเสียศักดิ์ศรี ฉะนั้นเราก็น่าจะพิจารณานางสีดาว่า นางคือมนุษย์เท่านั้น หรือ เพราะความหมายของคำว่า สีดา แปลว่า รอยไถ ด้วยเหตุนี้สีดาก็อาจจะไม่ได้หมายถึงมนุษย์ แต่อาจเป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดินที่มีการเพาะปลูกไถหว่าน ซึ่งถือว่าเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ จึงทำให้ทศกัณฐ์ในฐานะผู้ปกครองเมืองไม่สามารถยกดินแดนอันมีคุณค่าและเป็นดินแดนที่ผลิตอาหารคืนแก่พระรามได้ เรื่องรามเกียรติ์จึงเป็นเรื่องของการรบเพื่อเผ่าพันธุ์ของแต่ละฝ่ายมากกว่าที่จะรบเพื่อแย่งชิงนางแต่อย่างเดียว

หมู นอกจากนั้นการรบในเรื่องนี้อาจจะเป็นสัญญสารของการต่อสู้ระหว่างธรรมะกับอธรรมและในที่สุด ธรรมก็ชนะอธรรม

เปี๊ยก ถ้าหัวใจของเรื่องรามเกียรติ์อยู่ที่การรบ ความสำคัญของเรื่องนี้ก็ควรอยู่ที่การรบน่ะซิ

นิด ใช่ จุดเด่นอย่างหนึ่งของเรื่องรามเกียรติ์อยู่ที่กลอุบายในการรบของพระราม

หมู เป็นกลอุบายของพระรามคือ น่าจะเป็นความสามารถในการใช้คนของพระรามมากกว่า เช่น ในขณะที่ต้องการความรวดเร็ว พระรามจะใช้หนุมาน ในตอนที่ต้องการความสุขุมรอบคอบก็จะใช้สุครีพ และองคต

นิด จริงอยู่ นั่นเป็นความสามารถของพระราม การวางแผนอย่างฉลาดและสุขุม พระรามสามารถนำชัยชนะมาสู่พระรามได้ อย่างเช่น วิธีการที่พระราม

จะผูกใจให้สุครีพและพิเภกช่วยเหลือการศึกอย่างเต็มความสามารถก็โดยการเอารางวัลเข้าล่อ โดยสัญญาว่าจะยกเมืองขีดขินให้สุครีพ และลงกาให้พิเภกหลังจากเสร็จศึก เป็นต้น

เปี๊ยก ถ้างั้น พระรามก็ไม่ได้ไร้ความสามารถอย่างที่ใคร ๆ คิดกันนะ อันที่จริงเรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องที่อ่านก็สนุก ดูก็เพลิน

หมู ใช่ พี่เองก็ชอบดูโขนเรื่องรามเกียรติ์ เพราะชอบดูลีลาที่คึกคัก เข้มแข็ง และสวยงามของกระบวนทัพ

นิด วรรณคดีนอกจากจะเอาไปใช้ในการแสดงแล้ว เวลาอ่านก็ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมือนกัน

หมู ความบันเทิงนี่แหละที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการแต่งวรรณคดี ดังจะเห็นได้ว่ากษัตริย์แต่ละรัชกาลจะโปรดเกล้าฯ ให้กวีในสมัยของพระองค์แต่งวรรณคดีเพื่อให้เป็นเครื่องบันเทิงแก่ประชาชน

หมู ไม่แต่กษัตริย์จะโปรดเกล้าฯ ให้กวีแต่งเท่านั้นนะ ที่กวีแต่งเองก็มีแยะให้ความบันเทิงหลายแง่หลายมุมแตกต่างกันไป

นิด นิดเห็นด้วย เพราะวรรณคดีบางเรื่องก็มีเนื้อเรื่องที่สนุกสนานตื่นเต้นแปลก กล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ในชีวิตจริงของคนอยากมีอยากเป็นแต่ไม่สามารถจะเป็นไปได้ เช่นเหาะเหินเดินอากาศ ของศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งคนอ่าน คนดูสามารถจินตนาการสมมุติตัวเองเป็นไปตามนั้นได้อย่างสนุกสนาน

เปี๊ยก แต่ก็มีวรรณคดีอีกมากนะคะที่ไม่ได้ให้แต่ความสุข เช่น อาจจะเป็นเรื่องแสดงอารมณ์รัก อารมณ์โศกของกวี เรื่องพวกนี้จัดว่าให้ความบันเทิงไหมคะ ให้ซิ เพราะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ซาบซึ้งคล้อยตามเป็นความบันเทิงได้อย่างหนึ่งเหมือนกัน วรรณคดีพวกนี้มิได้ให้แต่ความบันเทิงเท่านั้นนะ แต่ยังมีอิทธิพลต่อผู้อ่านในด้านอื่น ๆ อีก เอ เช่นอะไรบ้างคะ

หมู อย่างราชทินนามของขุนนางสมัยก่อนก็มักจะตั้งชื่อตามตัวละครเอกในวรรณคดี เช่น ราชทินนามว่ารามราฆพ

เปี๊ยก ในปัจจุบันนี้ กรุงเทพฯก็มีชื่อถนนและสะพานที่เกี่ยวกับพระรามหลายชื่อ เช่น พระรามหนึ่ง พระรามหก ชื่อถนนและสะพานเหล่านี้จะเป็นอิทธิพลที่ได้รับจากเรื่องรามเกียรติ์หรือเปล่า

หมู ใช่ แล้วพวกเราเคยได้ยินตำนานพื้นบ้านเกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ บ้างไหม เช่น ตำนานเขาขาด ในนิราศพระบาทของสุนทรภู่ได้เขียนไว้ว่า

ถึงเขาขาดพี่ถามถึงนามเขา ผู้ใหญ่เล่ามาให้ฟังพี่กังขา
ว่าเดิมรถทศกัณฐ์เจ้าลงกา ลักสีดาโฉมฉายมาท้ายรถ

หนีพระรามกลัวจะตามมารุกรบ กงกระทบเขากระจายทลายหมด
ศิลาแตกแหลกลงด้วยกงรถ จึงปรากฏตั้งนามมาตามกัน

เห็นไหมแม้แต่ชาวบ้านธรรมดา ยังฝังใจในวรรณคดีจนนำไปผูกเป็นเรื่องราวตำนานของท้องถิ่นได้ ทั้ง ๆ ที่เรื่องรามเกียรติ์นี้ ที่จริงเกิดในอินเดีย

นิด นั่นซิคะ นับว่าวรรณคดีได้ซึมซาบเข้าไปในจิตใจของคนทุกผู้ทุกนามมาช้านานทีเดียว

เปี๊ยก นอกจากตำนาน แม้แต่พระก็มี พระพิมพ์ขุนแผน ซึ่งเชื่อกันว่าถ้าใครมีพระพิมพ์ขุนแผนติดตัวก็จะทำให้คนนั้นมีเสน่ห์ ทำให้ผู้หญิงรัก

หมู นอกจากพระพุทธรูปแล้ว วรรณคดียังได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อศิลปกรรม เช่น จิตรกรรม ฝาผนัง ดังภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับภูมิทั้ง ๓ ใน พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามและภาพฝาผนังเรื่อง ทศชาติ เป็นต้น

นิด แหม ที่คุยกันมาทั้งหมดนี้ ฟังแล้วรู้สึกว่าวรรณคดีช่างมีคุณค่ามากมายหลายด้านเหลือเกิน ทั้งทางด้านความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีสาระประโยชน์อันจะนำไปปรับใช้ได้ในชีวิตและเป็นข้ออ้างอิงทางวิชาการ และยังมีอิทธิพลเหนือความนึกคิดของไทยเป็นจำนวนไม่น้อยตลอดแม้กระทั่งทางด้านจิตใจ วรรณคดีก็มีอิทธิพลอยู่มาก

เปี๊ยก อย่างเช่นที่ผู้ใหญ่มักเอามาสอนเด็ก ๆ ว่า เมื่อเล็กให้เรียนวิชาให้หาสินเมื่อใหญ่ หรือ พวกสุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ หรือพวกคติธรรมต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องใช่ไหมคะ

นิด ใช่ค่ะ สิ่งเหล่านี้ฝังรากลึกจนบางครั้งกลายเป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีงาม

หมู ด้วยคุณค่าของวรรณคดีที่ทุกคนเห็นกันแล้วนี้เอง จึงสมควรแล้วใช่ไหมที่เราจะถือว่าวรรณคดีแต่ละเล่ม ล้วนเป็น “ศรี” ของสมัยของตนทั้งสิ้น เพราะวรรณคดีเป็นเครื่องเชิดชูความเจริญรุ่งเรืองของยุคสมัยนั้น ๆ ให้คนรุ่นหลังได้เห็น อีกทั้ง วรรณคดียังเป็นวัฒนธรรมและแหล่งเก็บวัฒนธรรมด้วย

เปี๊ยก ถ้าเราจะต้องยอมรับกันซะแล้วว่า “วรรณคดีเป็นศรีของสมัย”

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "ในวังบางขุนพรหม"

ออกอากาศสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๒๔
เวลา ๐๗.๓๐-๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการและเขียนบท	จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์
วิทยากร	นพ. พูนพิศ อมาตยกุล
ผู้ร่วมรายการ	ปราโมทย์ สัชฌุกร
	วันจันทร์ บวรพานิช
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	อุฑาร คงสถิตย์

เพลงดังขึ้นแล้วเฟดหาย (ปี่พาทย์เพลงแขกมอญบางขุนพรหม ๒ ชั้น)

อ้อย (เรียก) คุณตา คุณตาขา คุณตา

ตา (ตื่นจากภวังค์)หือ...หลานอ้อย เรียกตาเรอะ

อ้อย (กลั้วหัวเราะ) ค่ะ...อ้อยเรียกคุณตาตั้ง ๒-๓ ครั้ง เห็นคุณตานั่งเฉย...ทำตาลอย ๆ เหมือนกับกำลังคิดอะไรอยู่...ใช่ไหมคะ

ตา (หัวเราะ) ใช่..ตากำลังคิดถึงใครคนหนึ่ง หลานอ้อยรู้ไหมว่า วันที่ ๒๙ มิถุนายนน่ะ...สำคัญอย่างไร

อ้อย โอ้โฮ...คุณตาขา อ้อยมีวันสำคัญที่จะต้องจำเยอะแยะเลย ทั้งของไทยของเทศ เวลานี้อ้อยคิดว่า ในสมอง อ้อย มันซุลมุนวุ่นวายกันหมดแล้วค่ะ แต่ว่า...(ประจบ) อ้อยก็สนใจนะคะ (คิด) วันที่ ๒๙ มิถุนา เอ...ดูเหมือนจะเป็นวันเกิดของคนสำคัญสักคนหนึ่งใช่ไหมคะ แต่..อ้อยนึกไม่ออก

ตา (หัวเราะ) เฮ้อ...เด็กสมัยนี้ ความจำไม่ค่อยจะดีเลยนะ สู้สมัยตาเป็นเด็ก ๆ ไม่ได้โฮ้ย จำแม่นเชียว...นี่...ตาจะบอกให้ รู้จักเพลง แขกมอญบางขุนพรหมเถาไหมล่ะ

อ้อย (นึกได้) อ๋อ....อ้อยนึกออกแล้วค่ะ คุณตา วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๒๔ เป็นวันประสูติของจอมพลสมเด็จเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า ทูลกระหม่อมบริพัตร

ตา (พอใจ) เออ...มันต้องยังงี้สิ หลานตา ยังงี้เขาเรียกว่า ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้นเมื่อเล็ก ๆ ตาจำเก่ง มีหลาน หลานก็ต้องจำเก่งเหมือนตา เอ้า..ตาให้รางวัล เอาไปซื้อขนมกิน ๑๐ บาท

อ้อย (ดีใจ) อ้อยกราบขอบพระคุณค่ะคุณตา แหม ความจำดีนี่มีประโยชน์เหลือเกินนะคะ ทีนี้ คุณตาจะถามอะไรอ้อยอีกก็บอกนะคะ อ้อยจะได้ได้เงินมาก ๆ

ตา (หัวเราะ) เอาละ อย่าละโมภโลภมากนัก เอ้า เมื่อหลานพอจะรู้ว่าวันที่ ๒๙ มิถุนายนเป็นวันสำคัญยังไงแล้ว อยากจะรู้ต่อไปอีกไหมล่ะว่า...ทำไมตาถึงนั่งคิดถึงว่าทูลกระหม่อมบริพัตรน่ะ พระองค์ท่านมีค่าควรแก่การระลึกถึงยังไง

อ้อย อ้อยทราบมาเลา ๆ เท่านั้นเองค่ะ อยากรู้ละเอียดเหมือนกัน ถ้าคุณตาจะเล่า..แต่ว่า คุณตารู้จักพระองค์ท่านหรือคะ

ตา แล้วกัน หลานนี้ยังไม่รู้อะไร ตอนที่ตายังเด็ก ๆ เคยวิ่งแล่นแถววังบางขุนพรหม ซึ่งเป็นวังของท่านมาก่อนนะ ถึงเวลาจะล่วงเลยมาหลายสิบปี แต่ตายังนึกภาพออก เหมือนมีโทรทัศน์อยู่ในหัว ยังไงยังงั้นเชียว

อ้อย โอ้โฮ....นับว่าเป็นบุญของอ้อย งั้นอ้อยจะยังไม่ออกไปซื้อขนมล่ะค่ะ ฟังคุณตาเล่าดีกว่า

ตา เอาละนะ หลานนึกภาพตามที่ตาพูดก็แล้วกัน เพราะบางทีก็ต้องใช้จินตนาการด้วยเหมือนกัน

เพลงดังขึ้น (ปี่พาทย์แขกมอญบางขุนพรหม) **แล้วเฟดคลอ**

ตา (เล่า) ที่ปลายสุดถนนท่าเกษม บางขุนพรหม ซึ่งเดี๋ยวนี้เป็นที่ตั้งของธนาคารแห่งประเทศไทย ครั้งหนึ่งเมื่อ ๖๐-๗๐ ปีที่แล้ว เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนามว่า วังบางขุนพรหม เป็นที่ประทับของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือทูลกระหม่อมบริพัตร ทรงเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระนางเจ้าสุขุมาลย์มารศรีพระอัครราชเทวีสมัยนั้นน่ะ วังบางขุนพรหม เป็นที่สะดุดตามาก เพราะก่อสร้างเป็นแบบฝรั่ง ตั้งแต่กำแพง ประตู เข้าไปจนถึงตัวอาคารเลยทีเดียว และการตกแต่งก็วิจิตรพิสดารมาก โดยเฉพาะบริเวณชั้นสองของวังน่ะ ตาเคยแอบขึ้นไปกับพวกในวัง หลานรู้ไหม ตอนแรกที่ตาได้เห็นนั้น ตาคิดว่ากำลังยืนอยู่ในอีกโลกหนึ่ง เป็นห้องโล่งกว้าง มีเสาทั้งแบบกลม แบบเหลี่ยมเสาบิดก็มีนะ ลวดลายแกะสลักงดงามมาก และตรงระเบียง ตาเห็นพวกเครื่องดนตรีไทยวางเรียงรายอยู่ ดูเหมือนจะเป็นพวกตะโพน กับกลองแบบต่าง ๆ

อ้อย แหม..อ้อยอยากเห็นมั่งจัง แต่คงไม่มีโอกาสแล้วนะคะ

ตา (หัวเราะ) ก็เดี๋ยวนี้ กลายเป็นธนาคารแห่งประเทศไทยไปแล้วนี่ แล้วเขาก็คงไม่ให้หลานขึ้นไปหรอก แต่ว่า ตารู้มาว่า ตอนนี้ธนาคารแห่งประเทศไทยเขาก่อสร้างใหม่ ใกล้จะเสร็จเรียบร้อยแล้ว พอเขาย้ายไปอยู่อาคารใหม่ อาคารเดิมที่เคยเป็นวังบางขุนพรหม ก็จะบูรณะให้เรียบร้อย โดยรักษาของเก่าไว้ แล้วจัดเป็นที่แสดงเงินตราอะไรพวกนี้ หลานคอยจนกว่าจะถึงวันนั้นก็แล้วกัน

อ้อย ค่ะ อ้อยจะตั้งใจ เออ...คุณตาเล่าเรื่องทูลกระหม่อมบริพัตรต่อไปซีคะ อ้อยอยากทราบเกี่ยวกับพระประวัติของพระองค์ท่านในด้านดนตรีน่ะค่ะ

ตา ถ้าให้ตาเล่าก็คงจะไม่ค่อยละเอียดหรือถูกต้องนัก แต่ว่า ตาได้ฟังจาก นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล ซึ่งท่านผู้นี้ สนใจและใกล้ชิดในเรื่องราวของพระองค์พอควร คุณหมอพูนพิศเล่าให้ตาฟังว่า

นพ. พูนพิศ..... พระจริยาวัตรของทูลกระหม่อมเกี่ยวกับที่ทรงดนตรี เป็นเรื่องที่ต้องยกย่องว่าท่านเป็นอัจฉริยะจริง ๆ เพราะว่านอกจากท่านจะทรงงานรับราชการในฐานะเสนาบดีกองทัพเรือแล้ว เวลาที่ว่างตอนบ่ายก็มักจะเสด็จควบคุมฝึกซ้อมให้แตรวงได้บรรเลงเพลง ทั้งเพลงฝรั่ง และเพลงพระนิพนธ์ ในการบรรเลงเพลงฝรั่งนั้นทรงซื้อแผ่นเสียงจากต่างประเทศมา แล้วไขให้ฟังด้วยเครื่อง ไขลาน แล้วให้นักดนตรีได้ศึกษาวิธีบรรเลงของฝรั่ง หลังจากนั้น ทรงควบคุมฝึกซ้อม

ด้วยพระองค์เองจนกระทั่งสามารถเล่นเพลงฝรั่งได้ แม้กระทั่งฝรั่งอาจเป็นราชทูตที่มาในเมืองไทย เมื่อมีการเลี้ยงรับรอง มีการบรรเลงเพลงฝรั่ง ก็ชมเชยว่าบรรเลงได้อย่างดีท่านก็มีพันเอก สุทธ ศรีไชยา หรือหลวงประสานดุริยางค์เป็นผู้ควบคุมซึ่งทรงใช้สอยและสอนดนตรีอย่างใกล้ชิดมาก เวลาที่ทรงเขียนโน้ต ทรงสามารถแยกเสียงประสานได้แบบเดียวกับนักดนตรีฝรั่ง สำหรับเครื่องมือต่าง ๆ หลายสิบชิ้น นับว่าทรงพระปรีชาสามารถมาก คุณจำนงรังสิกุลได้เคยเขียนไว้ในหนังสือสตรีสารว่าทูลกระหม่อมบริพัตร นับได้ว่าเป็นนักดนตรีไทยคนแรกที่แต่งเพลง และแยกโน้ตเสียงประสานดีเท่าเทียมกับฝรั่งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕

อ้อย ฟังที่คุณหมอพูนพิศเล่ามาถึงตอนนี้ ทำให้อ้อยอยากฟังเพลงมาร์ชของพระองค์ท่านเสียแล้วละค่ะ

ตา ย่อมได้ หลานเอ๊ย แต่ว่า มาร์ชเพลงแรกของพระองค์คือมาร์ชบริพัตรน่ะตาไม่ได้เก็บไว้เลย มีแต่มาร์ชสรรเสริญเสือป่า ซึ่งเป็นพระนิพนธ์เพลงมาร์ชเพลงหนึ่งที่ทรงดัดแปลงทำนองมาจากเพลงบุหลันลอยเลื่อน วงโยธวาทิตวงหนึ่งเขาบรรเลงลงแผ่นเสียงไว้ ลองฟังดูซี

เพลงมาร์ชสรรเสริญเสือป่า

อ้อย น่าฟังทีเดียวนะคะคุณตา เออ..เกี่ยวกับเพลงไทยล่ะคะ ทูลกระหม่อมบริพัตรทรงใช้เวลาตอนไหนแต่งคะ

ตา อ้อ...เรื่องนี้ หมอพูนพิศท่านเล่าว่า

นพ. พูนพิศ..... ทูลกระหม่อมก็ไม่ค่อยจะทรงมีเวลาในการที่จะทรงควบคุมดนตรีด้วยพระองค์เองจึงทรงใช้สอยท่านจางวางทั่ว พาทยโกศล ในการบรรเลงเพลงด้วยวงปี่พาทย์อย่างไรก็ตามได้ทรงพระนิพนธ์ทางฆ้องไว้สำหรับเป็นหลักสำหรับเพลงไทยเดิมค่อนข้างจะมากทีเดียว เมื่อสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็มีเหตุอันเป็นให้ต้องเสด็จจากเมืองไทยไป ก็ต้องทรงเสียสละวังบางขุนพรหมให้แก่รัฐบาลในขณะนั้น ทูลกระหม่อมไปประทับที่เมืองบันดุงประเทศชวา เมื่อทรงว่างพระธุระ จะทรงแปลหนังสือจากภาษาชวาของมะลายูมาเป็นอิเหนาอีกเรื่องหนึ่งที่เรียกว่า ปันหยีสมีหลัง จากนั้น ถ้าทรงว่างก็ทรงบรรเลงเพลงไทยด้วยพระองค์เอง ครูเทวาประสิทธิ์ได้ไปเฝ้าอีกครั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ก็ทรงพระนิพนธ์เพลงไทยเพิ่มขึ้นอีก ระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๔๘๐ ถึง ๒๔๘๔ ทรงนิพนธ์เพลงใหม่ ๆ อีกมากมายหลายเพลง เช่น สุดถวิลเถา เพลงจิ้งจกเถา ทรงแก้ไขเพลงเทวาประสิทธิ์ให้ดีขึ้นทรงทำเพลงใหม่ ๆ ขึ้นอีกมากมายหลายเพลงทีเดียว แล้วเขียนเป็นโน้ต ส่งมาทางไปรษณีย์ประ

ทาน นายประสิทธิ์ พาทยโกศลที่กรุงเทพ นับว่า ทรงพระอุตสาหะมากในเรื่องนี้ ทูลกระหม่อมเริ่มประชวรเมื่อ ๒๔๘๕ เมื่อญี่ปุ่นขึ้น และทรงมีพระโรคพระหทัย และพระวักกะ คือ ไตพิการ ในที่สุดอ่อนพระกำลัง และสิ้นพระชนม์ที่เมืองบันดุงประเทศชวาเมื่อเดือน มกราคม ๒๔๘๗ ประทับอยู่ที่ชวาถึง ๑๔ ปีโดยไม่เคยเสด็จกลับเมืองไทยเลย เป็นที่น่าเห็นพระทัยท่านมาก ที่ต้องทรงจากเมืองไทยไป เพราะเหตุผลทางการเมือง แล้วต้องประทับอยู่ที่นั่นจนวาระสุดท้ายของพระชนม์ชีพ จนเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองเสร็จสิ้นลง พระธิดาและพระโอรสต่างก็ย้ายกลับมาเมืองไทย ครั้งนั้นพระศพก็ยังถูกฝังทิ้งอยู่ที่เมืองบันดุงอีกหลายปีจนเมื่อจอมพลป. พิบูลสงครามได้ทราบ จึงได้ติดต่อกับพระองค์เจ้าจุมพฏพงศ์บริพัตร ให้เสด็จไปรับพระศพเป็นกระบวนหลวงกลับมาตั้งที่วัดเบญจมบพิตร ต่อจากนั้นก็ถวายพระเพลิงที่ท้องสนามหลวงหลังงานถวายพระเพลิงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันทมหิดล เมื่อ ๒๔๙๓

ถ้าเผื่อทูลกระหม่อมทรงมีพระชนม์ชีพอยู่จนทุกวันนี้ ก็จะทรงมีพระชนมายุ ครบ ๑๐๐ ปี ในวันที่ ๒๙ มิถุนายนนี้ พระราชจริยาวัตรของท่านนั้นนอกจากจะทำงานในด้านการปกครอง การทหาร สาธารณสุขมากมายแล้ว ยังมีดนตรีเป็นเพชรอีกเม็ดหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยะ ทูลกระหม่อมเคยรับสั่งว่า ท่านไม่อยากจะเป็นใหญ่เป็นโต หรือเป็นเสนาบดีกระทรวงไหนเลย ที่ต้องรับราชการก็เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯพระราชบิดารับสั่งว่า เกิดมาเป็นเจ้าต้องทำราชการ เพราะฉะนั้นแม้ว่า ท่านอยากจะเป็นนักดนตรี ท่านก็ต้องละเอาไว้ รับราชการเสียก่อน ทำราชการถึง ๓ รัชกาล เป็นเวลา ๑๙ ปี จากนั้นเมื่อออกไปอยู่ต่างประเทศแล้ว จึงทรงพระสำราญกับดนตรีจนถึงวาระสุดท้ายของพระชนม์ชีพ เรื่องทั้งหมดก็มีแค่นี้ครับ

ตา เห็นไหมหลาน ที่หมอพูนพิศท่านเล่ามาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่า โดยเนื้อแท้แล้ว ทูลกระหม่อมบริพัตรนั้น ทรงสนพระทัยด้านดนตรีมากเพียงใด เมื่อมีโอกาสว่างจากภารกิจ ก็จะทรงดนตรีทันที

อ้อย แล้วเพลงแขกมอญบางขุนพรหมที่คุณตาถามอ้อยเมื่อสักครู่นี้ล่ะคะ

ตา อ๋อ...เพลงแขกมอญบางขุนพรหม เป็นเพลงไทยเพลงแรกที่ได้ทรงนิพนธ์ โดยทรงนำเพลงมอญ ๒ ชั้นของเก่ามาดัดแปลงให้เป็น ๓ ชั้น และชั้นเดียว พร้อมทั้งนิพนธ์เนื้อร้องไว้ด้วย แล้วทรงขนานนามเพลงนี้ว่า แขกมอญบางขุนพรหมเถา ซึ่งตั้งพระทัยให้เป็นเพลงในพระนามโดยเฉพาะทีเดียว หลานจะลองฟังไหมล่ะ

อ้อย ดีซิคะ

ตา แต่ว่าจะฟังทั้งเพลงคงไม่ไหวนะในตอนนี้ ตาเลยขอให้วงดนตรีไทยกรมประชาสัมพันธ์เขาบรรเลงในช่วง 2 ชั้นนำมาก่อน แล้วแม่สุดจิตเขาขับร้องในช่วงชั้นเดียว ซึ่งมีเนื้อร้องว่า ขับลำบรรเลงเป็นเพลงเถา เพลงมอญเก่าฟังเสนาะเพราะหนักหนา ชื่อแขกมอญบางขุนพรหมนามสมญา ฉันได้มาจากวังบางขุนพรหม

เพลงแขกมอญบางขุนพรหม (มโหรี กรมประชาสัมพันธ์)

อ้อย เพราะจังค่ะ คุณตา เออ อ้อยได้ทราบว่า ได้มีการจัดห้องสมุดดนตรีขึ้นโดยรวบรวมเพลงพระนิพนธ์ของพระองค์ท่านทั้งหมด พร้อมทั้งพระประวัติเอาไว้ ใช่ไหมคะ

ตา ใช่ อยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีทรงสนับสนุนอย่างยิ่ง ตอนนี้คณะกรรมการต่าง ๆ เขาก็ได้เตรียมการไว้พร้อมแล้ว เพราะจะมีพิธีเปิดกันในวันพรุ่งนี้แล้ว

อ้อย (ดีใจ) เหรอคะ.....คุณตา อ้อยจะไปดูด้วยได้ไหมคะ

ตา ได้ซี ตาก็จะไป ดูเหมือนเขาจะเริ่มพิธีกันตั้งแต่ตอนเช้า จนถึงกลางคืนเลย บรรยากาศของงานคงจะกระหึ่มไปด้วยเพลงพระนิพนธ์ของพระองค์ท่านให้สมกับทรงเป็นเพชรน้ำหนึ่งในด้านดนตรีของไทย และพระนามสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือทูลกระหม่อมบริพัตรกับชื่อ วังบางขุนพรหม ก็จะจารึกอยู่ในความทรงจำของคนไทยตลอดไป

เพลงแขกมอญบางขุนพรหม (ปี่พาทย์บรรเลง)

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ของไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
เสนอรายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "สมโภชเทียนพรรษา"

ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๔ เวลา ๗.๓๐-๘.๐๐

ผู้จัดรายการ และเขียนบท	มาลี จันทรศุข
ผู้บรรยาย	นิมิต สุทธิชุติพงษ์
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	วัยวุฒิ ปัณฑิตานนท์

สวัสดีครับ ท่านผู้ฟังที่สนใจวัฒนธรรมไทยทุกท่าน รายการ "อยู่อย่างไทย" ได้มีโอกาสกลับมาพบกับท่านอีกเช่นเคยนะครับ ในระยะนี้ฝนฟ้าตกกันเกรียวกราวโดยเฉพาะเมืองที่อยู่ทางฝั่งทะเลจะพบกับสายฝนจนเกินความต้องการ ส่วนในภาคพื้นที่ไกลจากฝั่งทะเลจำนวนฝนฟ้ารู้สึกจะลดน้อยถอยลงกันไปตามลำดับ แต่ถึงอย่างไรในระยะนี้เรียกได้ว่าเป็นระยะที่ฝนตกชุกโดยทั่ว ๆ ไป ผักหญ้าที่เคยมีราคาแพงลิบลิ่วก็มีราคาถูกลง ผักหญ้าที่เคยรับประทานกันก็มีมากขึ้นค่อยโล่งอกโล่งใจได้เป็นอักโข ถ้าหากจะมองไปตามเรือกสวนไร่นาในยามนี้จะเห็นเขียวชอุ่มสะพรั่งไปหมดทีเดียว ทั้งผักหญ้าทั้งข้าวกล้าที่กำลังจะแตกยอดแทงใบอ่อนขึ้นมา ซึ่งในระยะนี้แหละครับที่เจ้าของเรือกสวนไร่นาจะระแวดระวังพืชผลต้นอ่อนของเขากันแจทีเดียว เรียกว่าไม่ให้ใครเข้ามาเหยียบย่ำให้เสียหาย และก็ด้วยการระแวดระวังพืชผลต้นอ่อนในเรือกสวนไร่นานี่แหละครับที่เป็นที่มาของประเพณีเข้าพรรณาในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เชื่อว่าท่านผู้ฟังทั้งหลายก็คงได้ทำบุญทำทานกันไปแล้วในวันนี้นะครับ

วันนี้เป็นวันเข้าพรรษา รายการ "อยู่อย่างไทย" ก็เลยถือโอกาสนี้เสนอเรื่อง "สมโภชเทียนพรรษา" ให้ท่านผู้ฟังได้รับฟังกัน แต่ก่อนที่จะถึง "สมโภชเทียนพรรษา" ก็อยากจะขอกล่าวว่าเรื่องแต่ก่อนย้อนไปถึงพุทธกาลสักนิดว่า อันความเป็นมาของวันเข้าพรรษานั้น หัสเดิมเริ่มแรกนั้นเริ่มกันมาที่ตรงไหน และเหตุใดถึงมีเทียนพรรษาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เรามาเริ่มกันตรงที่ "พรรษา" กันเลยดีกว่าครับ "พรรษา" แปลว่า ฝนหรือฤดูฝน อันเรื่องของฝนที่ตกลงมาไม่ใช่เรื่องของประเพณีอะไรหรอกครับ เป็นเรื่องของธรรมชาติ ฝนมาเกี่ยวข้องกับประเพณีเข้าพรรษาของเราได้อย่างไร ก็ตอนที่สมัยของพระพุทธองค์ เรื่องของเรื่องก็มีอยู่ว่า ในสมัยโบร่ำโบราณก่อนโน้นนะครับ ประเทศอินเดียเมื่อเข้าฤดูฝน ๆ ก็จะตกชุกมากขนาดที่เรียกว่าท่วมกันเลยทีเดียวผู้ที่สัญจรไปมาระหว่างเมืองนั้นไปเมืองนี้อย่างเช่น พวกพ่อค้าวานิช นักธุรกิจ ก็จำต้องหยุดอยู่แต่ในที่ตั้งเป็นการชั่วคราวรอจนกว่าฝนฟ้าจะหายตก ซึ่งก็ต้องเลยฤดูฝนไปแล้ว บรรดานักบวชลัทธินิกายต่าง ๆ ก็พากันพักลง ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งตลอดฤดูฝนเช่นเดียวกัน ครั้นต่อมาเมื่อเกิดพระพุทธศาสนาขึ้นแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงจาริกไปในหมู่บ้านชนบทและตามหัวเมืองใหญ่น้อยเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนา และก็เช่นเดียวกันกับฝ่ายอื่น ๆ คือเมื่อถึงฤดูฝนพระพุทธองค์และพระภิกษุทั้งหลายก็ทรงพักอยู่ ณ เมืองใดเมืองหนึ่งจนฤดูฝนผ่านพ้นไปแล้วนั่นแหละ จึงจะจาริกเผยแพร่พระศาสนาต่อไป อันเป็นพุทธจริยวัตร จนกระทั่งพระพุทธศาสนาแผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางขึ้นพร้อมนั้นพุทธบริษัทก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นไปด้วย ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์ มีภิกษุ ๖ รูปเรียกว่า "ฉัพภัคคีย์" แม้เมื่อถึงฤดูฝนแล้วก็ยังเที่ยวสัญจรไปมาเหยียบย่ำข้าวกล้าและสัตว์เล็กสัตว์น้อย ทำให้เสียหายล้มตาย ประชาชนก็พากันตำหนิติเตียนกันมาก พระพุทธองค์จึงทรงมีพุทธบัญญัติเป็นธรรมเนียมให้ภิกษุอยู่จำพรรษาตลอด ๓ เดือน คือระหว่าง แรม ๑ ค่ำเดือน ๘ จนถึงกลางเดือน ๑๑ โดยเหตุผลดังกล่าว จึงห้ามภิกษุสัญจรเที่ยวไปมา ต้องอยู่ประจำ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งเว้น

แต่ภิกษุที่มีธุรกิจอันชอบด้วยพระวินัยสามารถสัญจรไปมาได้ หากแต่ต้องกลับมายังที่พักเดิมภายในกำหนด ๗ วัน ก็นอกจากนั้นแล้วยังห้ามไปพักแรม ณ ที่อื่นใด พระภิกษุที่ฝ่าฝืนพระบัญญัติก็จะต้องปรับอาบัติ และนี่เองประเพณีเข้าพรรษาจึงได้ถือกำเนิดขึ้นและก็ได้ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่พุทธกาลอันไกลโพ้นจนถึงปัจจุบันมิได้เสื่อมคลาย

- เพลงคั่นรายการ -

เมื่อวันเข้าพรรษามาถึง บรรดาพุทธศาสนิกชนทั่วไปต่างก็พร้อมใจกันจัดเครื่องสักการะ เช่น น้ำอ้อย น้ำตาล แปรงสีฟัน สบู่ พุ่มเทียน ก็แล้วแต่จะศรัทธานำไปนมัสการถวายพระภิกษุในวัดใกล้บ้าน ในตอนเช้าของวันเข้าพรรษาก็มีการทำบุญตักบาตรกันโดยทั่วไป บางบ้านก็ทำขนมเทียนไปถวายพระที่วัด รับประทานกันเองบ้างในบ้านเรือน แจกจ่ายกันไปยังวงศาคณาญาติที่สนิทชิดเชื้อให้ได้รับประทานกันบ้าง เมื่อถึงคราวเข้าพรรษากันทีหนึ่งพุทธศาสนิกชนบางกลุ่มบางเหล่าต่างก็ถือว่าในช่วงนี้แหละจะต้องกระทำในสิ่งที่เป็นมงคลแก่ตนเองอย่างเช่น ที่เคยกระทำตัวสำมะเลเทเมามาตลอดปี เมื่อถึงคราวเข้าพรรษาก็จะเลิกสำมะเลเทเมาเสียทีหนึ่ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็ไม่ได้มีกฎมีเกณฑ์บังคับ แต่พุทธศาสนิกชนทั่วไปสร้างเป็นประเพณีบังคับตัวเองขึ้นมาตามใจชอบ ก็มีอยู่บ้างเหมือนกันแหละครับที่มีการแหวกประเพณีดังกล่าวนี้ ซึ่งก็มิได้ถือเป็นความผิดแต่ประการใดหรอกครับ แต่สิ่งที่ยึดมั่นกันอย่างจริงจังในหมู่พุทธศาสนิกชนก็คือ เมื่อถึงคราวเข้าพรรษาบ้านใครที่มีลูกชายอายุครบบวชก็จะจัดพิธีอุปสมบทขึ้นมา เพื่อทดแทนคุณบิดามารดา จัดงานกันใหญ่โตมโหฬารไปเลยทีเดียว บรรดาพระภิกษุสงฆ์เมื่อถึงคราวเข้าพรรษาแล้วนั้น ท่านก็จะต้องจำพรรษาอยู่เป็นที่ทำให้มีเวลาทบทวนพระธรรมวินัยและปรึกษาปัญหาธรรม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วที่ปฏิบัติธรรมนั้นมักจะเป็นเวลากลางคืนมืดดึก ทั้งนี้ก็เพราะในยามค่ำคืนนั้นไม่มีผู้มารบกวนมีความวิเวก ในสมัยก่อนนั้นอุปกรณ์ที่จะอำนวยความสะดวกในเรื่องแสงสว่างก็ไม่สมบูรณ์เหมือนอย่างในปัจจุบัน ก็ต้องพึ่งอุปกรณ์ที่สำคัญก็คือ “เทียน” เพื่อที่จะนำมาจุดส่องสว่างเวลาปฏิบัติธรรมะ บรรดาพุทธศาสนิกชนจึงเห็นพ้องต้องกันว่า ควรที่จะได้มีการจัดหาเทียนนำไปถวายพระที่วัด เรียกกันว่า “เทียนพรรษา” แต่ครั้นจะจัดทำเทียนเล่มเล็ก ๆ ไปถวายก็คงต้องหล่อเทียนกันหลายสิบเล่ม เป็นเรื่องที่ไม่สะดวกแก่พระภิกษุสงฆ์ที่ใช้เทียน จึงได้คิดที่จะหล่อเทียนพรรษาเล่มขนาดใหญ่ ก็ใหญ่พอที่จะจุดกลางคืนไปตลอด ๓ เดือนนั่นแหละครับ ลองหลับตานึกภาพดูซิครับ เทียนเล่มที่จะจุดกันได้ถึง ๓ เดือนนั้นน่ะ จะต้องมีขนาดใหญ่โตถึงเพียงไหน เมื่อเป็นที่ตกลงกันได้ดังนี้แล้ว บรรดาพุทธศาสนิกชนจึงได้ร่วมมือกันหล่อเทียนพรรษาขึ้นมา มีการประดิษฐ์ตกแต่งต้นเทียนกันอย่างสวยงาม มีลวดลายหลากหลายซึ่งก็ต้องมีกรรมวิธีกันหลายขั้นตอนแหละครับ เริ่มกันก็ตั้งแต่หาขี้ผึ้งมาหล่อเทียน สมัยก่อนนั้นชาวบ้านก็จะใช้วิธีเรี่ยไรขี้ผึ้งกันมา พอได้มาแล้วก็ช่วยกันแกะสลักกันคนละไม้คนละมือ คือ ช่างแกะเทียนก็แกะกันด้วยความศรัทธาไม่มีการคิดค่าจ้างค่าแรงอะไรกัน ข้าวปลาอาหารต่างก็

ช่วยกันหามาคนละอย่างสองอย่าง สรุปแล้วเงินทองแทบจะไม่ต้องมีใครต้องเสียกันเท่าไหร่เลย แต่สมัยนี้ไม่อย่างนั้นแล้วซิครับ การหล่อเทียนพรรษาแต่ละเล่มก็ต้องใช้สตางค์กันถึงพันบาทเป็นอย่างต่ำไปจนถึงหนึ่งหมื่นบาท โดยเฉพาะการตกแต่งเทียนซึ่งจำต้องใช้ฝีมือในการแกะสลัก ช่างเทียนชั้นยอดก็นับว่าจะหายากไปทุกที ยิ่งหายากค่าตัวก็จะแพงเป็นของธรรมดา สำหรับการตกแต่งเทียนนั้นก็มีกันอยู่ ๒ แบบ คือแบบติดพิมพ์ ซึ่งหมายความว่า ต้นเทียนที่หล่อเสร็จแล้วนั้นเขาก็จะเอาแผ่นเทียนที่ได้กดแม่พิมพ์ไว้แล้วมาประกบติดกับต้นเทียนอีกที แผ่นเทียนที่ว่านี้ก็ได้ผ่านการกดแม่พิมพ์ซึ่งแกะสลักเสลาอย่างวิจิตรสวยงามและก็ลวดลายเหล่านี้ก็ถือเป็นความลับเปิดเผยกันไม่ได้ด้วย อีกแบบหนึ่งก็คือการทำเทียนแบบแกะสลัก เทียนแบบแกะสลักนั้นช่างผู้แกะสลักก็ต้องใช้ความละเอียดประณีตเป็นอย่างยิ่ง เพราะต้องลงมือแกะสลักกันในเนื้อเทียนกันเลยทีเดียว หากฝีมือไม่ถึงขั้นกันละก็ ลวดลายจะเลยเถิดกันไปถึงขนาดดูไม่ได้เลยทีเดียว ช่างที่มีฝีมือจริง ๆ นอกจากจะแกะสลักเทียนได้สวยงามแล้ว คมชัดไม่หักบิ่นแล้ว ยังสามารถที่จะแกะสลักลวดลายลึกลงไปในเนื้อเทียนได้ถึงสองสามชั้น ลวดลายที่แกะสลักส่วนใหญ่ก็จะเป็นรูปกนกไทยประกอบภาพพุทธประวัติบางตอนหรือไม่ก็เป็นรูปของสัตว์ป่าหิมพานต์นี่แหละครับ การหล่อเทียนพรรษาไม่ใช่ว่าจะกระทำกันอย่างง่ายดายเมื่อได้มายากการที่จะแบกใส่บ่าไปถวายพระที่วัดกันเงียบ ๆ ไม่มีการแห่แหนกันให้เอิกเกริกก็ดูจะเป็นเรื่องที่ผิดวิสัยของคนที่มีศรัทธาแก่กล้าและก็สามารถทำสิ่งที่มุ่งหวังได้สำเร็จดังพุทธศาสนิกชนเหล่านี้ ดังนั้น เพื่อเป็นการคลายเหนื่อยที่ต้องตรากตรำมากันอย่างหนัก ต่างคนต่างก็จะหาเรื่องสนุกสนานมาเฉลิมฉลองเทียนกันก่อนที่จะนำไปถวายพระที่วัด และครั้นถึงเวลาที่จะนำเทียนไปถวายพระที่วัดเข้าจริง ๆ พุทธศาสนิกชนต่างก็จะแต่งตัวกันอย่างสวยสดงดงามจัดขบวนแห่แหนกันใหญ่โตมโหฬาร จึงกลายเป็นประเพณีแห่เทียนพรรษาสืบมาจนทุกวันนี้

- ดนตรีคั่นรายการ -

หากจะสอบสวนทวนประวัติถึงประเพณีการแห่เทียนพรรษาในประเทศไทยกันแล้ว กล่าวขานกันว่ามีมาแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี ซึ่งในสมัยนั้นจัดกันเป็นแบบงานมหานักขัตฤกษ์ มีการแห่กันทั้งทางบกและก็ทางน้ำ ขณะที่แห่ก็มีเครื่องประโคมปี่พาทย์ ฆ้อง กลอง รัมนา กลองยาว ว่ากันให้สนั่นลั่นทุ่งไปเลยทีเดียว ชาวบ้านชาวเมืองก็พากันอิ่มเอิบในผลบุญไปตาม ๆ กัน พอแห่แหนกันไปจนถึงวัดก็จะนำเทียนไปตั้งไว้ในพระอุโบสถ ซึ่งจากนั้นก็เป็นเรื่องของพิธีฝ่ายสงฆ์ ชาวบ้านต่างก็จะพากันแยกย้ายกันกลับบ้านเรือน ทุกวันนี้เมื่อถึงคราวเข้าพรรษากันทีหนึ่ง พุทธศาสนิกชนทั่วไปต่างก็จะแห่แหนเทียนพรรษากันทั่วไป เล็กบ้างใหญ่บ้างก็แล้วแต่ความเหมาะสม แต่ที่ยิ่งใหญ่มหาศาลจริง ๆ ก็เห็นจะเป็นประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานีแหละครับ เรียกได้ว่ายิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทยก็เห็นจะไม่ผิดนัก งานนี้เกิดขึ้นมาจากแรงศรัทธาอันแก่กล้าในพุทธศาสนาของชาวบ้านร้านตลาดเป็นสำคัญ ทั้งนี้ก็เนื่องจากชาวภาคอีสานนั้นได้รับมรดกในเรื่องความเชื่อถือศรัทธา

ในพระศาสนามาแต่แรกเริ่มแล้ว กล่าวคือมีการบันทึกในประวัติศาสตร์เอาไว้ว่า โกณฑัญญะ ซึ่งเป็นชาวอินเดียได้เดินทางมายังดินแดนส่วนนี้และได้ทำการอภิเษกสมรสกับนางพญาขอม ซึ่งอยู่ในราวพุทธศักราช ๖๐๐ พร้อมกันนั้นก็ได้นำเอาศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์เข้ามาด้วย และในด้านประเพณีนั้น ชาวอีสานยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ตลอดเวลา ๑๒ เดือนหรือปีหนึ่งนั้นชาวอีสานจะมีงานประเพณีแทบจะทุกเดือนซึ่งเรียกว่า "ฮีตสิบสอง" และประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ก็สืบเนื่องมาจากศาสนาทั้งสิ้นรวมทั้งงานประเพณีแห่เทียนพรรษานี้ด้วย ซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากที่สุด งานประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานีนั้นเริ่มกันตั้งแต่วันอาสาฬหบูชา คือวันก่อนวันเข้าพรรษา ในตอนเย็นชาวบ้านก็จะนำเทียนพรรษาของตนไปรวมกับไว้ที่ทุ่งศรีเมือง พระสงฆ์ ๙ รูป สวดมนต์เย็น พอรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันเข้าพรรษาก็มีการทำบุญถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุ ๙ รูป อีกวาระหนึ่ง เสร็จแล้วก็เริ่มขบวนแห่ซึ่งตอนนี้แหละครับที่สนุกสนานกันเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าขบวนแห่แต่ละขบวนนั้นน่ะมีนางฟ้าประจำต้นเทียนในชุดพื้นบ้าน ล้วนแต่สวยงามหน้าตาแฉล้มแช่มช้อยนั่งพับเพียบเรียบร้อยส่งยิ้มหวานให้กับผู้คนสองฟากถนนตลอดเวลา รถเทียนพรรษาก็ตกแต่งกันอย่างวิจิตรพิศดารตามมาด้วยขบวนรำเซิ้ง ขบวนกลองยาว ขบวนไทยทาน ขบวนดนตรีไทยอีกมากมาย ล้วนแล้วแต่จะสรรหาเอามาเล่นกัน เสียงเพลงเซิ้ง เสียงพิณแคน เสียงกลอง ดังกันกระหึ่มไปทั่วทั้งเมือง ขบวนดังกล่าวนี้ยาวเหยียดเป็นกิโลทีเดียว ในปีที่ผ่านมาขบวนแห่เทียนมีถึง ๔๓ ขบวน ผู้ที่เข้าร่วมขบวนก็มีถึง ๗,๕๐๐ คน ผู้เข้าชมนั้นนับเป็นแสนเนืองแน่นอย่างชนิดที่เรียกว่า ยืนตรงไหนก็ต้องอยู่ตรงนั้นขยับเขยื้อนเคลื่อนที่กันไปไหนไม่ได้ละ ครั้นพอกลางคืนบริเวณทุ่งศรีเมืองก็จะจัดให้มีงานฉลองเทียนพรรษา มีการละเล่นต่าง ๆ เช่น รำบายศรี รำเซิ้งกระติ๊บข้าว หมอลำหมู่ ดนตรีลูกทุ่ง ลิเก ภาพยนตร์ สารพัดสารเพที่จะมีเรื่องของความสนุกสนาน อย่างไรก็ตามงานประเพณีแห่เทียนพรรษานี้ก็ไม่ได้มีที่จังหวัดอุบลราชธานีแห่งเดียว มีทั่ว ๆ ไปจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งกรุงเทพมหานครของเราด้วย ซึ่งท่านผู้ฟังบางท่านก็คงจะได้ชมไปบ้างแล้ว สำหรับท่านที่ยังไม่เคยชมผมก็หวังไว้ว่าปีหน้าฟ้าใหม่ท่านควรถือโอกาสไปชมงานนี้โดยทั่วกัน และจะให้สนุกสนานเต็มที่เห็นจะต้องเชิญชวนไปชมงานประเพณีแห่เทียนพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานีในช่วงวันเข้าพรรษานั่นแหละครับ

- เพลงคั่นรายการ -

ประเพณีเข้าพรรษาเป็นวัฒนธรรมที่ยึดมั่นกันมาในหัวใจของพุทธศาสนิกชนคนไทยเป็นเวลาเนิ่นนานตั้งแต่อดีตกาลอันไกลโพ้นจนถึงปัจจุบัน เพียงท่านผู้ฟังได้ทำบุญในวันนี้ก็ได้ชื่อว่ามีส่วนช่วยอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทยไว้ รายการ "อยู่อย่างไทย" ในวันนี้ ต้องขอกราบอำลาท่านผู้ฟังไปด้วยเวลาเพียงเท่านี้ พบกันใหม่ในโอกาสหน้านะครับ สวัสดีครับ.

จบรายการ

เพลง "ความเป็นไทย"

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย
สำนักงานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการวิทยุ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "พากันไปดูโขน"

ออกอากาศ ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์
วันอาทิตย์ที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๒๔
เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการ	ปัญญา นิตยสุวรรณ
ผู้เขียนบท	ปัญญา นิตยสุวรรณ
วิทยากร	พ.ต.คุณหญิงผะอบ โปษะกฤษณะ (แม่)
	จารุลินทร์ มุสิกะพงษ์ (ลูก)
	ปัญญา นิตยสุวรรณ
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	อุฑาร คงสถิตย์

(เพลงนำรายการ)

ลูก นั่นคุณแม่จะไปไหนคะ แต่งตัวเสียสวยเชียว

แม่ แม่จะไปดูโขนที่โรงละครแห่งชาตินะลูก

ลูก ให้ลูกไปด้วยคนซีคะ

แม่ ลูกน่ะหรือจ๊ะ จะไปดูโขน

ลูก ทำไมคะ ลูกไปดูโขนไม่ได้หรือคะคุณแม่ ใครห้ามคะ

แม่ ดูได้ ไม่มีใครห้ามหรอก แต่ที่แม่ถามน่ะ เป็นเพราะแม่แปลกใจว่าลูกก็ชอบดูโขนเหมือนกันหรือ แม่คิดว่าลูกก็คงเหมือนเด็กสาว ๆ สมัยใหม่ที่ไม่สนใจนาฏศิลปของไทย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติ แต่ไปสนใจศิลปวัฒนธรรมทางตะวันตก

ลูก ศิลปทางตะวันตกลูกก็สนใจเหมือนกันค่ะ แต่ไม่ได้คลั่งไคล้ไหลหลง สำหรับโขนละครของไทยนั้นลูกชอบดูมานานแล้วค่ะ ลูกเคยไปดูโขนกรมศิลปากรที่แสดงในละครแห่งชาติ ตั้งหลายหน

แม่ เออ...แม่ก็เพิ่งรู้ว่าลูกของแม่ชอบดูโขน เอาซีงั้นวันนี้ไปด้วยกัน ไปแต่งตัวซีจ๊ะ แม่จะคอย

(เพลงคั่น)

ลูก คุณแม่ขา กว่าจะถึงเวลาที่โขนแสดงอีกตั้งสองชั่วโมง ทำไมคุณแม่ถึงรีบไปล่ะคะ

แม่ ตอนแรกแม่คิดจะไปเดินเล่นที่ตลาดนัดท้องสนามหลวง ดูต้นหมากรากไม้ไปพลาง ๆ จนกว่าจะถึงเวลาดูโขน แต่ตอนนี้แม่คิดได้แล้วว่า เวลาที่เหลืออยู่นี่ เราแวะไปหาคุณปัญญากันดีกว่า คุณปัญญาทำงานอยู่ที่กองการสังคีตกรมศิลปากร บางทีเราอาจจะให้เขาเล่าเรื่องโขนให้เราฟัง จะได้เป็นความรู้ก่อนไปดูโขน ดีไหมล่ะ

ลูก ดีค่ะคุณแม่

เพลงคั่นรายการ

ปัญญา สวัสดีครับอาจารย์ วันนี้กรุณามาถึงบ้านผม มีอะไรจะให้รับใช้บ้างครับ

แม่ อย่าเรียกว่ารับใช้เลยค่ะ เรียกว่าอาจารย์มาคุยด้วยดีกว่า

ปัญญา ครับ เชิญอาจารย์ตามสบายครับ

แม่ นี่ลูกสาวของดิฉัน เขาตามมาด้วย เราจะไปดูโขนกัน

ลูก สวัสดีค่ะ

ปัญญา ครับ สวัสดีครับ อ้อ..นี่กำลังจะไปดูโขนที่โรงละครแห่งชาติใช่ไหมครับ เดี๋ยวผมก็ต้องไปพากย์ด้วยเหมือนกัน

แม่ ดีทีเดียวค่ะ เดี๋ยวจะได้ไปด้วยกันเลย

ปัญญา เชิญดื่มน้ำชีครับ ยังมีเวลาเหลืออีกมาก เชิญอาจารย์ตามสบายนะครับ ถ้าอาจารย์อยากจะลองฟังโขน ผมก็จะเปิดเสียงการแสดงโขนที่ผมบันทึกไว้ให้ฟังครับ

แม่ ดีเหมือนกันค่ะ แต่เดี๋ยวค่อยเปิดก็ได้ ลูกเขาก็อยากทราบเรื่องราวเกี่ยวกับโขนบ้าง คุณปัญญาช่วยเล่าถึงความเป็นมาของโขนให้เขาฟังหน่อยซีคะ

ปัญญา ได้ครับ โขนเป็นนาฏศิลปชั้นสูงอย่างหนึ่งของไทย มีกำเนิดมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๐ ในชั้นเดิมปรับปรุงจากการเล่นสามประเภท คือชักนาคดึกดำบรรพ์ การเล่นกระบี่กระบองและหนังใหญ่

ลูก ขอโทษนะคะ ที่ว่าโขนปรับปรุงจากการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์ กระบี่กระบองและหนังใหญ่และหนังใหญ่กระบี่กระบอง พอเข้าใจล่ะคะชักนาคดึกดำบรรพ์กับหนังใหญ่ซิคะเป็นอย่างแล้วนำมาปรับปรุงอย่างไรคะ

ปัญญา ชักนาคดึกดำบรรพ์คือมีเครื่องแต่งกาย นำเอาแบบอย่างเครื่องแต่งกายมาจากการเล่น**ชักนาคดึกดำบรรพ์** ควรขยายเพราะคนส่วนมากไม่เคยเห็นและไม่เข้าใจนำเอาท่ารำและท่าทางการต่อสู้มาจากกระบี่กระบอง และนำเอาบทพากย์บทเจรจาจากเรื่องรามเกียรติ์ที่ใช้แสดง**หนังใหญ่** มาเป็นบทแสดงโขน

ลูก เมื่อเกิดมีการแสดงโขนขึ้นมาแล้ว ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบันได้มีวิวัฒนาการบ้างไหมคะ

ปัญญา มีครับ ตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน โขนได้มีวิวัฒนาการมากมายกล่าวคือเมื่อแสดงครั้งแรก ๆ แสดงกันกลางสนามหญ้า ไม่มีเวทีและฉากประกอบ เรียกว่าโขนกลางแปลงต่อมาก็ปลูกโรงให้เล่น มีจอผ้าขาวขึงด้านหลัง มีราวไม้กระบอกพาดหน้าจอ สำหรับให้ตัวโขนนั่ง เรียกว่าโขนนั่งราว ครั้นต่อมานำราวออกไปแล้วนำเตียงมาให้ตัวโขนนั่งแทนเรียกว่าโขนโรงนอก สำหรับโขนโรงนอกนี้ยังมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า โขนนอนโรง

ลูก ทำไมถึงมีชื่ออย่างนั้นคะ

ปัญญา เหตุที่เรียกว่าโขนนอนโรง ก็เพราะในตอนบ่ายก่อนจะถึงวันแสดงในวันรุ่งขึ้นจะมีการแสดงโขนชุด พระรามเข้าสวนพิราพ เมื่อแสดงจบแล้วผู้แสดงก็จะพักค้างคืนนอนอยู่ในโรงโขนนั้น นี่แหละครับจึงเรียกว่าโขนนอนโรง

ลูก เข้าใจล่ะค่ะ โขนก็วิวัฒนาการมาสองแบบแล้วนะคะ

ปัญญา ครับ ต่อไปก็เป็นแบบที่เรียกว่า โขนโรงใน คือนำเอาเพลงร้องและการจับระบำรำฟ้อนมาจากการแสดงละครใน นำมาปรับปรุงแสดงร่วมกับโขน ก็เลยเป็นโขนที่มีเพลงร้องและมีระบำประกอบเหมือนละครใน เรียกว่าโขนโรงใน วิวัฒนาการขั้นต่อไปก็คือโขนหน้าจอ โขนหน้าจอเป็นการแสดงโขนในปัจจุบันที่แสดงตามงานศพที่วัดต่าง ๆ หรือที่เคยแสดงที่สนามหลวงนั่นแหละครับ

ลูก แบบอย่างการแสดงโขนหมดหรือยังคะ

ปัญญา ยังครับ เหลือแบบสุดท้ายก็แบบที่คุณกับคุณแม่จะไปดูนี่แหละครับ

แม่ เอ๊ะ โขนที่แสดงในโรงละครแห่งชาติไม่เหมือนกับที่คุณเล่าให้ฟังหรอกหรือคะ

ปัญญา ไม่เหมือนครับ โขนเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ คือการแสดงโขนแบบนี้ที่อาจารย์จะไปชมเรียกว่า โขนฉาก มีฉากประกอบตามท้องเรื่อง และปรับปรุงบทแสดงให้กระชับตัดทอนเรื่องราวให้รวดเร็วทันใจผู้ชม

แม่ ค่ะ เป็นอันว่าการแสดงโขนแบบต่าง ๆ คุณปัญญาก็เล่าให้ฟังแล้ว คราวนี้อาจารย์อยากจะทราบว่า ทำอย่างไรถึงจะดูโขนให้สนุกคะ

ปัญญา การจะดูโขนให้สนุกนั้น ก่อนอื่นต้องรู้เรื่องรามเกียรติ์ตามสมควร เวลาดูจะได้รู้จักว่ายักษ์ตัวนั้น ลิงตัวนี้ ชื่ออะไร เรื่องอย่างนี้พวกเด็ก ๆ ดูโขนกันสนุกครับ เพราะแกรู้ว่าตัวไหนชื่ออะไร เวลาตัวโขนออกมาแสดงแกเรียกได้ถูกต้องหมด

ลูก นอกจากรู้เรื่องรามเกียรติ์แล้ว ต้องรู้อะไรอีกคะถึงจะดูโขนได้สนุกสนาน

ปัญญา ก็ต้องมีใจรักในศิลปะครับ ข้อนี้นับว่าสำคัญมาก คนที่ไม่สนใจนาฏศิลป์ไทยจะฝืนให้ไปดู โขนอย่างไรก็ชวนให้สนุกสนานไม่ได้

แม่ จริงค่ะ แต่อาจารย์ว่าการดูโขนจะให้สนุกนั้น เห็นเขาว่ากันว่านอกจากจะดูตัวโขนแล้วเขายังนิยมดูคนพากย์เจรจาอีกใช่ไหมคะ

ปัญญา ก็คงจะเป็นอย่างนั้นแหละครับ เพราะคนพากย์เจรจาโขนบางคน เวลาเจรจาโขนถึงตอนที่มีบทโกรธก็ต้องทำสีหน้าบึ้งตึง และเวลาเจรจาก็โยกตัวไปมา ทำท่าราวกับจะกัดไมโครโฟนที่ถือให้ได้ ผมเคยสังเกตเห็นผู้ชมยืนดูคนพากย์แทนที่จะดูตัวโขนก็มีอยู่เสมอ ๆ

แม่ คุณปัญญาก็เป็นผู้ที่พากย์โขนได้ ช่วยพากย์ให้ฟังเป็นตัวอย่างสักหน่อยซีคะ เวลาไปดูโขนจะได้มีความรู้ความเข้าใจบ้าง

ปัญญา การพากย์กับการเจรจาโขนต่างกันนะครับ บทพากย์แต่งเป็นกาพย์มีกาพย์ยานีและกาพย์ฉบัง ส่วนบทเจรจาแต่งเป็นแบบร่ายยาวครับ การพากย์แบ่งออกเป็น ๕ อย่าง คือ

๑. พากย์เมืองหรือพากย์พลับพลา การพากย์แบบนี้ใช้ตอนฝ่ายยักษ์นั่งเมือง หรือพระรามนั่งพลับพลา ผมจะพากย์ให้ฟังนะครับ

"ปางนั้นทศเศียรราชา สถิตเหนือมหา
สิงหาสน์พิมุขมณเฑียร"

ลูก อ๋อ....ดิฉันทราบแล้ว พอท้ายคำพากย์ เขาก็ตีกลองตุ้ม ๆ แล้วมีคนรับเพ้ยใช่ไหมคะ

ปัญญา ใช่ครับ แหมเก่งจริง ๆ นี่แสดงว่าคุณเคยดูโขนมาแล้วจริง ๆ

แม่ แล้วคุณปัญญาทราบไหมคะว่า ทำไมเขาถึงรับว่า "เพ้ย" จะรับอย่างอื่นบ้างไม่ได้หรือ

ปัญญา ผมไม่ทราบเหตุผลหรอกครับ เท่าที่ทราบมาว่าท่านผู้รู้คนอื่น ๆ ก็ไม่ทราบเหตุผลและความหมายเหมือนกัน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่ทรงเคยโปรดให้ใช้คำรับว่า "ชโย" แทน "เพ้ย" แต่เมื่อสิ้นรัชสมัยของพระองค์แล้ว ก็เปลี่ยนมารับเพ้ยตามเดิม

แม่ แล้วพากย์แบบต่อไปมีอะไรอีกบ้างคะ

ปัญญา ก็มีพากย์รถ ใช้ในตอนทรงรถ หรือทรงพาหนะอื่น ๆ เช่น ทรงช้าง ทรงม้า แต่ก็เรียกว่า พากย์รถ ทำนองพากย์รถเป็นแบบเดียวกับพากย์เมืองครับ

ลูก ถ้างั้นไม่ต้องพากย์ให้ฟังหรอกค่ะ เอาพากย์แบบต่อไปดีกว่า

ปัญญา ต่อไปก็เป็นพากย์ชมดง คุณจะบอกได้ไหมว่าใช้ในตอนไหน

ลูก โธ่ ชื่อก็บอกอยู่แล้ว ว่าชมดง ก็ใช้ในตอนชมป่าซีคะ

ปัญญา ใช่ครับ เก่งมาก พากย์ชมดงใช้ในตอนชมป่าเขาลำเนาไพรชมนกชมไม้ ทำนองพากย์ตอนต้นเป็นแบบเพลงชมดงใน แล้วลงท้ายด้วยการพากย์ธรรมดา ผมจะพากย์ให้ฟังนะครับ

"เค้าโมงจับโมงมองเมียง คู่เค้าโมงเคียง
เคียงคู่อยู่ปลายไม้โมง"

แม่ อ้อ อย่างนี้เรียกว่าพากย์ชมดงหรือคะ แล้วพากย์อะไรนะคะที่ใช้ตอนพระรามร้องไห้ เมื่อพบนางเบญจกายแปลงเป็นสีดาตายลอยน้ำมาน่ะ

ปัญญา อ๋อ พากย์โอ้ครับ ผมกำลังจะพูดถึงอยู่พอดี พากย์โอ้ใช้ในตอนโศกเศร้าเสียใจครับ

ลูก ดิฉันเคยฟังพากย์โอ้มาแล้วในตอนนางลอย แต่อยากฟังพากย์อีกทีได้ไหมคะ

ปัญญา ได้ครับ ผมจะพากย์ให้ฟัง

"พระช้อนเกศขึ้นวางตัก พิศพักตร์แล้วรับขวัญ
ยิ่งคิดยิ่งกระสัน ยิ่งโศกเศร้าในอุรา"

แม่ เรื่องพากย์หมดหรือยังคะ

ปัญญา มีอยู่อีกอย่างครับ คือพากย์บรรยาย บางท่านก็ว่ามีพากย์เบ็ดเตล็ดเพิ่มขึ้นมาด้วย การพากย์บรรยายก็คือ บรรยายเกี่ยวกับลักษณะของต่าง ๆ เช่น พากย์

บรรยายลักษณ์รัตนมหาธนูโมลีเป็นต้น ส่วนพากย์เบ็ดเตล็ดก็ได้แก่การพากย์ในบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับลักษณะของการพากย์ที่กล่าวมาแล้ว ต่อไปผมจะพูดถึงการเจรจา การเจรจาใช้ได้ทุกโอกาสในการแสดงโขน ส่วนมากจะดำเนินเรื่องด้วยการเจรจาครับ

แม่ คุณปัญญาลองเจรจาให้ฟังหน่อยซีคะ

ปัญญา ได้ครับ

"คำแหงหนุมาน ถือศรจะรอนราญประจัญจด หัวเราะร่าอยู่หน้ารถองค์พระลักษมณ์ แกล้งย่อตนย่นพักตร์ทำพงักพงึก คันหัวเข่าเกากึกกึกยักคอกัก ทำท่าก้อร่อร้องว่าอ้อ พระลักษมณ์ดอกหรือเป็นนายพล ยกโยธามาประจญกับตัวเรา อย่าดูเบาเลยนะท่านในการศึก จงตรองตรึกเสียให้ดี หากพลาดท่าเสียทีจะเสียการ เราคือคำแหงหนุมานชาญศักดา จะมาลองดีกับพระศรีอนุชาในวันนี้ คงจะได้เห็นฤทธีกันแน่ละนะพระลักษมณ์"

ลูก แหม...สนุกดีค่ะ เพียงฟังแต่เสียงเจรจาโขนก็นึกสนุกแล้ว เดี๋ยวไปดูโขนจริง ๆ คงสนุกกว่านี้แยะเชียว

ปัญญา ยังมีเวลาเหลืออีกพอสมควรที่เราจะไปโรงละครกัน ผมจะเปิดเทปการแสดงโขนให้ฟังครับ แล้วผมก็ต้องขอตัวไปแต่งตัวสักครู่ เดี๋ยวจะได้อาศัยรถอาจารย์ไปโรงละครด้วย

แม่ ค่ะ เชิญเถิดค่ะ

(เปิดเสียงการแสดงโขนให้พอเหมาะกับเวลา)

ปัญญา ผมพร้อมแล้วครับ ขอโทษครับที่เข้ามาขัดความสำราญในการฟังโขน เห็นจะต้องไปกันแล้วครับ

(ปิดเสียงโขน)

ลูก แหม...กำลังสนุกทีเดียว ปิดเสียแล้ว

ปัญญา เอาไปฟังต่อที่บ้านก็ได้ครับ ผมมอบเทปม้วนนี้ให้ไปฟังครับ

ลูก ขอบคุณมากค่ะ

แม่ สบายใจละซีนะลูก ได้ทั้งดูโขนและได้ฟังเสียงการแสดงโขนต่ออีกที่บ้าน เห็นไหมล่ะว่ามาบ้านคุณปัญญาไม่เสียเปล่าเลย โอ...จวนได้เวลาแสดงโขนของกรมศิลปากรแล้ว ไปโรงละครกันเถอะ

(เพลงคั่น)

จบรายการ

เพลง "ความเป็นไทย"

คณะอนุกรรมการเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
เสนอ
รายการ "อยู่อย่างไทย"

เรื่อง "โหรกับชีวิตไทย"

ณ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
วันอาทิตย์ที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๒๔
เวลา ๐๗.๓๕ - ๐๘.๐๐ น.

ผู้จัดรายการ	คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
ผู้เขียนบท	คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
	นายอรุณ ลำเพ็ญ
วิทยากร	นายอรุณ ลำเพ็ญ
ผู้ร่วมรายการ	คุณหญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
ฝ่ายเทคนิคของรายการ	อุฑาร คงสถิตย์

(เปิดเพลงนำรายการ)

สมโรจน์ สวัสดีค่ะ ท่านผู้ฟังที่นับถือ รายการวิทยุ "อยู่อย่างไทย" เรื่อง "โหรกับชีวิตไทย" ในวันนี้ ดิฉันได้เชิญอาจารย์อรุณ ลำเพ็ญ อุปนายกฝ่ายบริหารของสมาคมโหรแห่งประเทศไทยมาสนทนากับท่านผู้ฟัง โดยดิฉันขออนุญาตเป็นตัวแทนของท่านผู้ฟัง เรียกถามปัญหาให้อาจารย์อรุณตอบ พอควรแก่เวลาประมาณ ๒๐ นาทีนี้ ก็คงจะได้เรื่องบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจารย์อรุณเป็นผู้ทรงความรู้สูงมากในวิชาโหราศาสตร์ไทย ทั้งในด้านการสอนและการพยากรณ์ทางสากลและทางมาตรฐานท่านก็รู้ดีมากทีเดียวค่ะ

อาจารย์คะ ดิฉันขออนุญาตกล่าวถึงงานเขียนของอาจารย์บ้างนะคะ

อรุณ เชิญเถิดครับ ผมก็ไม่ได้เขียนอะไรไว้มากดอกครับ

สมโรจน์ มากซิคะ ทั้งสารคดี และบันเทิงคดีปนสาระ ทั้งบทความ ล้วนแต่เกี่ยวกับวิชาโหราศาสตร์ ให้ผู้อ่านติดใจ และได้ความรู้มีค่าในด้านนี้มากทีเดียว โดยเฉพาะงานเขียนสำคัญที่เกี่ยวกับหัวเรื่องในวันนี้ ก็คือคอลัมน์พยากรณ์ชาตาชีวิตบุคคลประจำวัน ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษชื่อ บางกอกโพ้สต์ ชื่อคอลัมน์ว่า "What the stars forctell" แปลงง่าย ๆ ก็ว่า "ดวงดาวบอกล่วงหน้าว่าอย่างไร" ผู้อ่านทั้งไทยทั้งฝรั่งติดคอลัมน์นี้มากทีเดียวค่ะ ดิฉันเห็นมีปัญหาที่พวกฝรั่งถามมาเรื่อย ๆ ที่พูดว่าฝรั่งเพราะผู้ถามปัญหาใช้ชื่อฝรั่งค่ะ แล้วที่ถามข้ามประเทศมามีไหมคะ

อรุณ ครับ มีทั้งในทั้งนอกประเทศ ปีหนึ่งก็หลายพันฉบับครับ หนังสือพิมพ์ไทยเขาก็มีนี่ครับ คอลัมน์อย่างนี้ มีแทบทุกฉบับ เดี๋ยวนี้ดูคนเรายิ่งอยากรู้อนาคตของตนมากขึ้นนะครับ

สมโรจน์ ใช่ค่ะ ก็ข้าวของมันแพง ชีวิตออกจะไม่สบายไปตามเศรษฐกิจของโลกนี่คะ แล้วอาจารย์พยากรณ์ดวงชตาของ "แฟน" ต่างชาติ ด้วยวิธีของโหราศาสตร์ไทยใช่ไหมคะ แล้วใช้เข้ากันได้ดีหรือคะ

อรุณ ใช่ครับ ใช้ได้ดีทีเดียว เพียงปรับเวลาเกิดของเขา เพื่อรู้การโคจรของดาวเคราะห์และตำแหน่งสถิตของดวงดาวเหล่านั้น ลงแผนที่ชาตากำเนิด หาจุดอุทัยลัคนาให้ถูก รู้ดาวจรเวลาพยากรณ์ เพราะมันต่างทิศต่างถิ่นกับเมืองไทยก็เท่านี้แหละครับ

สมโรจน์ ข้อนี้แหละค่ะ ที่ดิฉันว่าสำคัญ เพราะวิชาโหราศาสตร์ซึ่งไทยเราใช้มาเป็นพันกว่าปีที่ทำให้เรามาพูดกันในหัวข้อว่า "โหรกับชีวิตไทย" วันนี้ ดูไม่ใช่เฉพาะชีวิตไทยแล้วทุกวันนี้ ชีวิตชาวต่างชาติก็พึ่งพาวิชาโหรกันไปหมดจะทั้งโลกกระมังคะ

อรุณ คนต่างประเทศในยุโรปและอเมริกา สนใจมากขึ้นครับในปัจจุบันนี้ คงได้ยินข่าวกันเสมอ ๆ ว่า นักธุรกิจใหญ่ ๆ นักการเมืองคนสำคัญล้วนมีโหรประจำกันมานานแล้ว นักการเมืองของเขารู้วิชาโหรก็มี หรืออย่างฮิตเลอร์ของเยอรมันนั่น มีโหรใหญ่ไปในกองทัพนาซีด้วยนะครับ ปรึกษายุทธวิธีกับโหรตลอดเวลา มีหนังสือเขียนไว้มากทีเดียวในเรื่องนี้

สมโรจน์ แต่แล้วในที่สุด ฮิตเลอร์ก็แพ้และตายจนได้ บางคนเขาถึงกล่าวว่า เชื่อหมอดูเป็นเรื่องงมงายบ้าง บางคนก็ว่าชีวิตแล้วแต่ดวงบ้าง ดวงดาวมีอิทธิพลเหนือชีวิตบ้าง

อรุณ ผมว่าก็ไม่ตรงนักนะครับที่พูดกันอย่างนั้น โหราศาสตร์เป็นเครื่องชี้กรรมของบุคคลหรือของชีวิตต่าง ๆ มากกว่า เมื่อดวงชี้กรรมให้เรารู้ เราก็มีทางแก้ไขผ่อนหนักเป็นเบาได้หากว่าเป็นกรรมร้าย หรือถ้าชี้กรรมดี ก็อย่ามัวรอคอยโชคดีอยู่เปล่า ๆ มัวฝันหวาน มีทางใดจะส่งเสริมให้ยิ่งดียิ่งงามในทางดี ก็ควรปฏิบัติ คำพยากรณ์ก็จะจริงจังยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผมหมายถึงว่า ผู้พยากรณ์ทำคำพยากรณ์ได้แม่นยำ เพราะเรียนรู้วิชาโหราศาสตร์มาอย่างช่ำชองจริง ๆ และบอกเล่าให้ผู้รับคำพยากรณ์รู้ถึงกรรมที่ดาวชี้ให้ โหรก็ต้องมีสัจธรรม เมตตาธรรมนะครับ ครูโหรไทยสอนนักหนาในเรื่องนี้ว่าโหรต้องมีธรรมะเมตตาแนะนำให้แก้ไข หรือช่วยส่งเสริมคนที่มารับคำพยากรณ์ในทางที่ถูกต้องกับศีลธรรม ไม่ใช่เห็นแก่อามิสสินจ้างจนลืมธรรมะ

สมโรจน์ แล้วโหรมีวิธีอย่างไรเล่าคะที่จะช่วยแก้ไขกรรมร้ายของผู้มีทุกข์ ธรรมดาคนเรานั้นอดไม่ได้ที่จะอยากรู้อนาคตของตน อยากพ้นทุกข์ อยากร่ำรวย อายุยืนไม่มีโรคร้าย กันทั้งนั้น ทุกข์หนัก ๆ เข้าก็มักวิ่งไปหาหมอดูหาโหร อยากร่ำรวยก็หาโหร เป็นอย่างนี้ทุกชาติทุกภาษา ดิฉันหมายถึงคนเราส่วนใหญ่นะคะ ไม่ใช่ทั้งหมด

อรุณ ผมว่าถ้าดวงดาวชี้กรรมร้ายเล็ก ๆ น้อย ๆ รำคาญใจประเดี๋ยวเดียว เหมือนคนเป็นหวัดนิดหน่อย แล้วมันก็หายไปเองได้ อาจไม่ต้องกินยาก็ได้ ถ้าดาวชี้กรรมแรงหน่อยว่า อาจต้องเจ็บไข้ล้มหมอนนอนเสื่อ เราเป็นหวัดอยู่ก็ระมัดระวังตัว อย่าอาบน้ำเย็นจัด หรือนั่งตากลม เพราะโรคปอดบวมจะถามหา แต่ถ้าอาการไม่เข้าทีก็รีบหาหมอรักษาเสีย อาการปวดบวมก็หายได้ แต่ถ้าทิ้งไว้ก็ตายได้ อีกประการหนึ่งก็คือ ถ้าดาวชี้กรรมหนักที่สุด ไข้ก็ตายไม่ไข้ก็ตาย เดินอยู่ดี ๆ บนบาทวิถีรถยนต์เบรคแตกวิ่งพุ่งข้ามถนน ขึ้นมาใส่คนเดินคนนั้นตูมเดียว ลาโลก อย่างนี้ไม่ใช่อิทธิพลดาวแล้ว เป็นเรื่องของกฎแห่งสังสารวัฏ มีเกิดก็ต้องมีดับครับ ใครจะอยู่ค้ำฟ้าได้ กรรมหนักที่สุดอย่างนี้ ผู้พยากรณ์

ถึงจะรู้ ก็ไม่น่าบอก ถ้าอยากจะช่วยเพราะเมตตาเขา เผื่อจะผ่อนหนักเป็นเบา ให้คนรับพยากรณ์สบายใจบ้าง ก็บอกแต่ว่ามีเคราะห์ให้ระวังตัว แนะให้ทำบุญทำทานในทางกุศลเป็นการสะเดาะเคราะห์ก็เรียกว่าผู้พยากรณ์ช่วยแก้ทุกข์ทางจิตใจให้บรรเทาลงได้บ้าง ผมถึงว่ากรรมนั้นดาวชี้ให้รู้ แต่ก็พอจะแก้ไขได้ และก็ไม่ควรเชื่อจนงมงาย ควรเชื่อด้วยไตร่ตรองเหตุผลให้ดีเสียก่อน

สมโรจน์ นั่นซีคะ พระพุทธองค์ก็ทรงสอนให้เชื่อด้วยเหตุผล ทำอะไรก็ให้มีมัชฌิมา คือความพอดี ไม่มากเกินไปน้อยเกินไป คนไทยเก่า ๆ ท่านมีคติธรรมอย่างนี้ เราถึงอดทนต่อสู้ทุกข์ภัย อยู่กันมาได้ถึง ๘๐๐ ปีในแหลมทอง วิชาโหราศาสตร์ไทยยืนยงอยู่มาตลอด ก็ถ้าเป็นเรื่องงมงาย บรรพบุรุษของเราคงไม่นับถือ แล้วนำไปใช้ประโยชน์แก่ชีวิตของคน ของบ้านเมืองไทย บัดนี้ ก็ใช้กันนิยมกันไปทั่วโลกก็ว่าได้ เราพูดถึงเรื่องความเชื่อโหราศาสตร์มาพอแล้ว ขอหันมาเรียนถามอาจารย์ว่า วิชาโหราศาสตร์ของไทยมีมานานแล้ว หลักฐานมีแต่ครั้งกรุงสุโขทัย พญาลิไทท่านกล่าวถึงดาวนพเคราะห์ไว้ในเทศนาเรื่องไตรภูมิพระร่วง ๘๐๐ ปีมาแล้ว แต่ไทยเรามีวิชานี้ของเราเองหรือว่ารับถ่ายทอดมาจากไหนคะ อาจารย์กรุณาตอบย่อ ๆ พอนำความต่อไปเท่านั้นแหละค่ะ

อรุณ ครับ วิชาโหรกับคนไทยนั้นผมว่า อาจใช้มาแล้วก่อนตั้งสุโขทัยเป็นราชธานีด้วยซ้ำไป เพราะคนไทยก็ขยายลงมาอยู่ในดินแดนปัจจุบันก่อนนั้นนับพัน ๆ ปีแล้ว ก็ได้ เราอาจเรียนรู้กันมาก่อนชาติยุโรปใหญ่ ๆ ตั้งบ้านเมืองเป็นหลักแหล่งด้วยซ้ำไป ผมอ่านคำแปลศิลาจารึกภาษาสันสกฤต พบที่วัดเสมาเมือง นครศรีธรรมราช ดร.เซเดส์แปลไว้มีตอนหนึ่งว่า "(มหาศักราช) ๖๙๗ ขึ้น ๑๑ ค่ำ มาฆมาส เดือน ๖ เมื่อลัคนาและดาวพระศุกร์ อุทัยในราศีกรกฎ ...." อายุหลัก ๑๒๐๖ ปีมาแล้วครับ คือในจารึกบอกศักราชไว้นี้ ตรงกับ พ.ศ. ๑๓๑๙ โหราศาสตร์มีแล้วในเขตประเทศไทย

สมโรจน์ ครั้งนั้นคงยังเป็นตามพรลิงคะ สมัยอาณาจักรศรีวิชัย น่าสนใจมากทีเดียวค่ะ

อรุณ ที่ถามว่าไทยเราคิดโหราศาสตร์ขึ้นเป็นของเราเองหรือ ถ่ายทอดมาแต่ไหน ก็ขอตอบว่า ก็คงรับมาหลายครู แต่มาปรับปรุงรวบรวมค้นคว้าใหม่เป็นของเราคงจะรับจากอินเดียก็มี พม่ามอญก็มี พวกพราหมณ์ปุโรหิตจากนครศรีธรรมราช และจากอินเดียก็มี จากผู้ที่มาอาศัยอยู่ในลุ่มเจ้าพระยาก่อนเราลงมาก็มี เช่น มอญ ขอม เป็นต้น วิชาโหรของไทยเรา ครูโบราณของไทยวางหลักไว้กว้างขวางมากครับ รวมไว้หลายคัมภีร์ แต่หลักของท่าน ๆ พูดสั้น ๆ ให้ผู้เรียนจดจำแล้วหาประสบการณ์ด้วยตัวเองให้กว้างขวางมากที่สุด

สมโรจน์ เจ้าของเดิมต้นเค้าวิชานี้ล่ะคะ อาจารย์กรุณาบอกสักเล็กน้อยค่ะ

อรุณ ก็เผ่าโบราณตะวันออกในแถบเอเชียไมเนอร์ ได้แก่พวก แคลเดียน บาบิโลเนียน สุเมเรียน เป็นต้น อียิปต์ด้วยครับเขาไปมาถึงกัน พวกนี้ขาบูชาดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เป็นศาสนาดั้งเดิมอยู่แล้ว เพราะเขาว่าเป็นผู้ดลบันดาลสิ่งต่าง ๆ แก่โลก เขาก็สังเกตท้องฟ้าดูการเคลื่อนไหวโคจรของดาวเคราะห์ ซึ่งเห็นถนัดด้วยตาอยู่เรื่อย ๆ เกิดน้ำท่วม ฝนแล้ง พืชพันธุ์ตายคนอดอยากเกิดโรคระบาด เป็นต้น เขาก็ดูว่าขณะนั้นท้องฟ้าและดาวต่าง ๆ มีลักษณาการอย่างไร ก็เห็นว่าฟ้าดินเกี่ยวข้องกันทุกทีเวลาเกิดวิกฤติต่าง ๆ ก็จดจำไว้เป็นร้อย ๆ พัน ๆ ปี ลงคัมภีร์เป็นสถิติการโคจรของดวงดาวสัมพันธ์กับชีวิตในโลก จนออกคำพยากรณ์ได้

สมโรจน์ แล้ววิชานี้ก็แผ่ขยายออกไป พวกดูดาวนี่ก็เป็นหัวหน้าศาสนาของเผ่าใช่ไหมคะ

อรุณ ใช่ครับ มนุษย์ใกล้เคียงมักเกี่ยวข้องกัน พวกกรีกอยู่ใกล้ก็รับเอาไป เขาเป็นนักเดินเรือ ดูดาวเก่งอยู่แล้ว ก็ไปเป็นต้นค้าของวิชาโหรทางยุโรป ทางตะวันออกก็แผ่มาทางเปอร์เซีย อินเดีย มาได้ทั้งทางบกทางเรือ ก็มาถึงแหลมสุวรรณภูมิที่เราอยู่นี่ละครับ แต่ไทยนั้นรับมาหลายทาง หลายสาขา มาปรับปรุงรวบรวมเป็นของเรามานานแล้วอย่างที่ผมเล่าไว้ วิชานี้อายุตั้ง ๔-๕ พันปีมาแล้วครับ

สมโรจน์ โหราศาสตร์กับดาราศาสตร์เกี่ยวข้องกันมากนะคะ โหราศาสตร์ก็น่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ทางสถิติพยากรณ์ได้ ในเมื่อดาราศาสตร์เขาเป็นวิทยาศาสตร์ทางฟิสิคส์

อรุณ เป็นทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ละครับ เพราะเมื่อศึกษาหลักต่าง ๆ แล้ว คำนวนแผนที่ชาตาแล้ว การออกคำพยากรณ์ดวงชาตาก็ต้องเข้าใจวิธีพูดวิธีเขียนให้ดี ต้องตีความตามหลักเกณฑ์ในตำราให้ถูกต้อง ดูสิ่งแวดล้อมให้ดีจึงค่อยตัดสินใจ ดาราศาสตร์นั้น เขาถือเป็นการศึกษาเทหวัตถุในท้องฟ้า แต่โหราศาสตร์ศึกษาทางการสัมพันธ์ของดาวเคราะห์ที่มีต่อสรรพชีวิตในโลก ครับเป็นเครื่องชี้กรรมอย่างผมว่า

สมโรจน์ อ้อ อย่างดวงอาทิตย์กับจันทร์นี้เห็นถนัดว่าเป็นผู้หล่อเลี้ยงชีวิต ๆ ขาดแสงแดด ขาดความอบอุ่นไม่ได้ ต้องดับสูญไปแน่ ๆ

อรุณ ครับ ดวงจันทร์นั้นก็มีอิทธิพลต่อของเหลว เช่นทำให้เกิดน้ำขึ้นน้ำลง เป็นต้น

สมโรจน์ อย่างเวลานักดาราศาสตร์เห็นจุดระเบิดในดวงอาทิตย์ โหรก็พยากรณ์ว่าภัยธรรมชาติเกิดใหญ่แน่ เช่น ภูเขาไฟระเบิด น้ำท่วม แห้งแล้ง หรือนักดารา

ศาสตร์คำณวนว่าจะเกิดคราส โหรก็คำณวนได้นะคะคราสสุริย์จันทร์มิดดวงที่ใด ดิฉันก็ได้ทราบว่า โหรพยากรณ์ว่าแผ่นดินที่เห็นคราสชัดเจนแร่งระมัดระวังจะเกิดวุ่นวายบ้านใกล้เรือนเคียงอยู่ Longitude เดียวกันก็ระวังจะพลอยฟ้าพลอยฝนด้วย อย่างสุริยคราสคราวนี้ ยุ่งอยู่แถบยุโรปตะวันออก แถว ๆ รัสเซีย โปแลนด์ ใช่ไหมคะ

อรุณ ครับ พูดถึงการคำณวนคราสแล้ว ผมว่า พระจอมเกล้าฯ บรมครูโหรของไทย ท่านทรงเชี่ยวชาญดาราศาสตร์ โหราศาสตร์อย่างยิ่ง เล่นเอาฝรั่งอายละครับ ทรงคำณวนสุริยคราสเต็มดวง เห็นได้ที่หว้ากอนั้น ก่อนฝรั่งเกือบ ๑ ปีเทียวครับ พวกฝรั่งแห่กันมาดู จับตรงเวลาเผง คราสออกก็ตรงเผงตามที่ทรงพยากรณ์ พงศาวดารเล่าว่า โหรหลวงของเราเองยังต้องอ้าปากค้าง นี่สมัย ๑๔๐ ปีมาแล้วนะครับ เครื่องไม้เครื่องมือดูดาวก็ยังโบราณ ท่านคำณวนเลขแท้ ๆ เทียว

สมโรจน์ ค่ะ พระพุทธยอดฟ้าฯ ทรงคำณวนดวงชาตากรุงเทพฯ แล้วทรงพยากรณ์ล่วงหน้าเป็นร้อยปี อาจารย์โหรต่าง ๆ สดุดีเหลือเกิน เพราะคำพยากรณ์ของท่านออกมาตรงเห็นกันทุกวันนี้ ดิฉันอ่านหนังสือที่โหรเขียนเรื่องนี้ น่าสนใจมากค่ะ

อรุณ อ๋อ พระมหากษัตริย์ไทยท่านทรงศึกษาโหราศาสตร์แทบทุกพระองค์ โดยเฉพาะ ๒ พระองค์นี้ท่านยอดเยี่ยมมากครับ เห็นได้ว่าวิชาโหรไทยนี้มีของดี ๆ มาก ที่ยังไม่ได้แพร่หลายออกไปให้ต่างชาติรู้ คนไทยโบราณท่านรอบคอบ สุขุม รู้อะไรรู้จริง แต่ไม่ชอบโอ้อวด คนก็หาว่าหวงวิชา ก็เพราะท่านกลัวว่า คนไม่รู้จริงหรือไม่รอบคอบได้ไปก็จะเอาไป บุบสลาย ผิดพลาด เสียชื่อครูหมด กลเม็ดเด็ดพรายจึงเป็นของหวง

สมโรจน์ ดิฉันอ่านรามเกียรติ์รัชกาลที่ ๑ ของพระพุทธยอดฟ้าน่ะค่ะ ท่านทรงพระปรีชาโหราศาสตร์มาก อย่างตอนพระรามเดินดงครั้งที่สอง ท่านบอกลักษณะดวงดาวในชาตาพระรามว่า “ราหูนั้นจรมาทับลัคน์ ต้องฆาฏอินทภาสบาทจันทร์ ทั้งอัฐเคราะห์ก็ฆาฏหนัก แม้นอยู่ในเมืองจะร้ายนัก” อาจารย์ว่าอย่างไรคะ กลอนของท่าน

อรุณ โอย ดาวต้องฆาฏทุกดวง ลัคนาราหูทับหนักอึ้ง นั่นน่ะตามกฎเกณฑ์ของโหราศาสตร์ไทยว่า เคราะห์ร้ายอย่างหนัก อาจถึงฆาตตายได้ การจากสถานที่เพื่อให้ลำบากทุกข์ยากก็เป็นการรับโทษรับเคราะห์ เพื่อบรรเทาเคราะห์ขั้นร้ายแรงให้ผ่อนเพลาลง

สมโรจน์ เราจะเห็นว่า กวีไทยแต่ละคนล้วนมีความรู้ทางโหราศาสตร์ รู้ดวง

รู้ฤกษ์ยามกันดีมาก แล้วท่านก็อดจะแสดงไว้ในเนื้อเรื่องวรรณคดีไม่ได้

อรุณ สุนทรภู่ท่านเก่งมากครับ ผมอ่านนิราศของท่าน ๆ พูดถึงดาวร้ายทับลัคน์ แล้วยังส่งเสริมรับกันในดวง จนต้องร่อนเร่จากที่นาคาที่อยู่ หนังสือกลอนกลบทสิริวิบุลกิติของหลวงศรีปรีชา (เซ่ง) ปลายสมัยอยุธยานั้น เป็นตำราโหรเท่ากับเรื่องอ่านเล่นฟังกลอนเพราะ ๆ ละครับ

สมโรจน์ เรามีโหรหลวงประจำราชสำนัก ใช้ในวงบริหารมาแต่สุโขทัยตลอดมาจนรัตนโกสินทร์ ท่านทำหน้าที่อะไรบ้างคะ เสียดายว่าเลิกไปเสีย ราว ๓๐-๔๐ ปีนี่เอง

อรุณ กรมโหรหลวงนั้น หัวหน้าเป็นตำแหน่ง พระยาโหราธิบดี มีตำแหน่งรองลงมามากคนครับ สมัยรัตนโกสินทร์นี้ มีพระญาณเวท หลวงโลกทีป เป็นต้น คงเคยได้ยินเรื่องในพงศาวดารว่า พระโหราทายหนูในรัชกาลพระเจ้าปราสาททองนะครับ นั่นร่ำลือเหลือเกินทีเดียว โหรหลวงมีเชื้อสายพราหมณ์มาเป็นส่วนใหญ่ ทำหน้าที่ทั้งในยามสงบและยามสงคราม ไม่ใช่แต่เฉพาะพยากรณ์ชีวิตหรือเหตุอาเพศต่าง ๆ เท่านั้น ต้องบันทึกเรื่องราวแต่ละรัชกาลบ้านเมืองที่เรียกว่า ปูมโหรน่ะครับ ทำปฏิทินประจำปีพยากรณ์ดินฟ้าอากาศ ชาตาบ้านเมือง ทำบัญชี น้ำฝน น้ำท่า ความอุดมมัธยมของพืชพันธุ์ข้าวปลาให้ชาวไร่นารู้ล่วงหน้า คำณวนคราสสุริย์จันทร์ ฤกษ์ยามต่าง ๆ สำหรับพิธีแผ่นดิน ถ้ามีสงครามก็ไปกับกองทัพประจำองค์จอมทัพ ต้องรู้คัมภีร์พิชัยสงครามทะลุปรุโปร่งทีเดียว พยากรณ์ผิดพลาด อาจถูกประคำพวงใหญ่แขวนคอ หรือขัดพื้นหินวัดใหญ่ ๆ ผมเคยทราบมาครับ เพราะพระมหากษัตริย์ แม่ทัพนายกองแต่โบราณเป็นวิชาโหรกันเป็นส่วนใหญ่ โหรต้องเรียนรู้ลึกซึ้งมาก

สมโรจน์ โบราณท่านถือว่า วิชาโหรเป็นวิชาของคนมีปัญญากันนะคะ ดิฉันอ่านพระนิพนธ์ของกรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงไว้ ๘๐-๙๐ ปีมาแล้ว ท่านทรงเล่าถึงหลักสูตรการเรียนเมื่อ ๑๐๐-๒๐๐ ปีมาโน้น ว่าเรียนกันที่วัด นักเรียนชั้นสูงต้องเรียนวิชาโหราศาสตร์ หรือไม่ก็เลือกเรียนวิชาเสมียน เป็นการเรียนวิชาชีพ เข้ารับราชการก็ได้ หากินเองก็ได้ คงอย่างนี้เอง วิชาโหรถึงต้องอยู่กับคนไทยในชีวิตประจำวันตลอดมา ไม่ว่าจะปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน โกนจุก ปลูกต้นไม้ แม้จนทุกวันนี้ที่รู้เงียบ ๆ ไม่พูดก็มี

อรุณ คนเก่า ๆ จะเลี้ยงลูกหลาน หรือใครเขามาฝากเด็ก ท่านต้องผูกดวงดู เสียก่อนว่า นิสัยใจคอ สติปัญญา จะไปทางดีทางร้ายอย่างไร จะได้แก้ไขหรือส่งเสริมให้มีวิชาความรู้ถูกกับลักษณะพื้นดวง ก็เพื่อความปลอดภัย สุขกาย สุขใจของ

ผู้คนแหละครับ ขุนนางใหญ่ ๆ ท่านต้องเลี้ยงคนมาก ๆ เพราะบ้านเราอุดมสมบูรณ์ครั้งโน้น

สมโรจน์ คนโบราณท่านรอบคอบมากนะคะ อันที่จริงการปฏิบัติชีวิตตามหลักเกณฑ์ของโหรนั้นดิฉันเห็นว่า บางข้อเป็นสุขวิทยา อนามัย มารยาทสังคมที่ปัจจุบันเรามาเรียนกัน เป็นวิชาใหญ่ ๆ ละค่ะ เช่น วันพระก็ให้ถือศีลห้า ศีลแปดเสีย เพราะเป็นวันพระจันทร์ดับอารมณ์คนก็มืดมัวไปด้วย

อรุณ ครับ ถึงเดี๋ยวนี้ผมก็ได้รับวันเดือนปีเกิดเป็นปึก ๆ จากแผนกบุคคลของบริษัทใหญ่ ๆ ส่งมาให้คำณวนดวงชาตา ออกคำพยากรณ์ให้คราวละ ๑๐-๒๐ คน ไม่บอกชื่อมาด้วย กลัวผมจะรู้ว่าเป็นใครบ้าง

สมโรจน์ เขาเอาไปทำไมคะ

อรุณ เอาไปเลือกจัดงานให้ถูกตามนิสัย สติปัญญาแต่ละคนครับ งานของเขาจะได้ราบรื่น ไม่ล้มเหลวเพราะใช้คนผิดหน้าที่งาน

สมโรจน์ แล้วจะว่าวิชาโหราศาสตร์เป็นเรื่องเหลวไหลได้อย่างไรกลับต้องศึกษากันตลอดชีวิต ต้องรู้ลึกซึ้งถึงจะพยากรณ์ได้ดี ไม่ใช่เสี่ยงเซียมซีเอาง่าย ๆ

อรุณ พวกวิธีพยากรณ์ที่เป็นศาสตร์สถิติ เช่น โหราศาสตร์ หัตถศาสตร์ นรลักษณศาสตร์ เหล่านี้ ต้องศึกษา จดจำ ใช้ประสบการณ์จนจัดเจน จึงจะต้องอดทนครับ ไม่งั้นก็พยากรณ์ไม่ได้ แล้วก็ไม่ใช่เดาเอาเองได้เสียด้วย ต้องอาศัยหลักเกณฑ์มาก

สมโรจน์ หญิงชายที่รักกันบางคู่ พ่อแม่ก็ยังนิยมให้โหรดูสมพงษ์ ถ้าดวงไม่ต้องกันก็ไม่ควรแต่งงานกันหรือคะ แหม ออกจะใจร้ายไปหน่อย ดิฉันหมายถึงพ่อแม่

อรุณ ผมว่า ถ้าโหรเตือนทั้งคู่ให้รู้จุดบกพร่องของกันเสียก่อน ถ้ามีจริงอยู่ในดวงชาตา รักกันจริงก็ต้องถนอมน้ำใจกัน รู้ตัวไว้อย่างนี้ก็แต่งกันได้ครับ ผมเคยดูดวงสามีภรรยาคู่หนึ่งทะเลาะกันเรื่อย จะหย่ากันให้ได้ ผมดูดวงแล้วก็บอกข้อบกพร่องของทั้งคู่ แนะว่าให้หลีกเลี่ยงการวิวาทไว้ ผลัดกันเป็นน้ำดับไฟ เขาก็ลองปฏิบัติตามเลยไม่ต้องหย่ากันจนทุกวันนี้ครับ โหรต้องมีเมตตาธรรมอย่างผมว่าไว้เมื่อสักครู่นี้แหละครับ

สมโรจน์ ชีวิตคนไทยแต่ก่อนท่านยังไม่ต้องสุกเอาเผากินเหมือนคนทุกวันนี้ ท่านก็มีเวลาศึกษาค้นคิด แล้วก็สอนลูกหลานให้เป็นคนรอบคอบ เชื่ออะไรทำอะไรให้มีเหตุผล มีความพอดี ชาติไทยถึงอดทนทุกข์ยาก ต่อสู้อุปสรรคมาได้ก็ด้วยธรรมะ ๒ ข้อนี้ บ้านเมืองถึงไม่พังทะลาย พวกเราชั้นหลังจะทำอย่างโบราณกันได้เพียงไหนก็น่าจะคำนึงไว้ เวลานี้เรียกว่ามีทุกข์กันทั้งโลก ถ้าจะลองใช้วิชาโหราศาสตร์ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิตด้วยวิธีเชื่อด้วยเหตุผล ก็คงจะระมัดระวัง

อดทนกันได้ ให้ชาติของเราอยู่ต่อไปด้วยดี เหมือนไทยเก่า ๆ ท่านปฏิบัติมา

อรุณ โหรก็เป็นแต่ผู้รับระบายความทุกข์ ช่วยจิตแพทย์ได้อีกทางหนึ่งก็ด้วย ธรรมของโหรเหมือนกัน ถึงจะประกอบกันได้เป็นประโยชน์ดีทั้งโหรและผู้รับคำทำนาย

สมโรจน์ ในขณะเดียวกัน โหรไทยก็ต้องเรียนรู้ค้นคว้าต่อไปเพื่อช่วยคน และเพื่อวิชาการนะคะ จะได้แพร่หลายให้โลกรู้ว่าโหรไทยก็ไม่น้อยหน้าใคร เวลานี้โลกรู้จักเราน้อยไปในด้านนี้

อรุณ ครับ “ตราบใดที่ฟ้ายังมีดวงดาว การเรียนโหราศาสตร์ก็ไม่มีสิ้นสุด” ก็เหมือนนักดาราศาสตร์ทุกวันนี้ละครับ เขาก็ค้นอวกาศกันอยู่เรื่อยไม่ได้หยุดเลย

สมโรจน์ เสียดายจริง ๆ หมดเวลาเสียแล้ว เรื่องพูดยังมีอีกมากมาย ขอบคุณอาจารย์นะคะ ขอสวัสดีท่านผู้ฟังเพียงนี้ค่ะ

จบรายการ

เพลง “ความเป็นไทย”